

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся етнографії :

- Верхратський Іван, Знадоба для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по 2-00 к.
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . . . 0-50 " "
" " Русини Пряшівської епархії і їх говори . . . 0-70 " "
" " Hungaro-Ruthenica 0-20 " "
" " Хітарські легенди 0-35 " "
" " Словаки чи Русини 0-80 "
- Етнографічний Збірник, т. I. Містить:**
М. Крамаренко, Різдвяні свята на Чорноморії.
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берліні пов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і наріччя,
уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. II. Містить:**
В. Гнатюк, Ліричні, ліричні пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.
Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Русі.
Митрофан Дикарив, Чорноморські народні казки й анекдоти 3-00 к
- Етнографічний Збірник, т. III і IV. Містить:**
В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Русі (Легенди, Новелі,
Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти) том по 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. V. Містить:**
М. Дикарив, Народні гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої
пам'яті про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса,
Людві вірвання на Підгір'ю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко,
Людві вірвання на Підгір'ю (доповнена до попередньої статі). — Р. Кайндль,
Фольклорні матеріали і інші дрібні статі 4-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VI. Містить:**
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти 4-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VII. Містить:** О. Роздольський, Галицькі
народні казки 2-00 "
- Етнографічний Збірник, т. VIII. Містить:** О. Роздольський, Галицькі на-
родні новелі 2-00 "
- Етнографічний Збірник, т. IX. Містить:** В. Гнатюк, Етнографічні ма-
теріали з Угорської Русі. Т. III. (I. Матеріали записані в ком.
Землян, Шарош, Спін. II. Пісні записані в Бачці) 3-00 "
- Етнографічний Збірник, т. X. Містить:** Галицько-руські народні припо-
відки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів Франко. Вып. I. (А—Відати) 3-00 "
- Етнографічні матеріали, (з ілюстраціями) т. I. Містить:**
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Києві — Хв.
Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могильченко, Гончарство
в с. Олешні у Чернігівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М.
Могильченко, Будівля на Чернігівщині. — В. Гнатюк, Народна пожа-
ва і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому
повіті у Полтавщині. — М. О Максимович, Сороміцькі весільні пісні. —
М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв. Вовк, Палеолітичні зна-
хідки на Кирилівській улиці у Києві. — Звістки і програми до науково-етно-
графічних розвідок 8-00 к.
- Етнографічні матеріали, т. II. Містить:**
Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстраціями) 4-00 "
- Етнографічні матеріали, т. III. Містить:**
Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля
Трипілля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Вер-
гельник, Рубане і виготовлюванє дерева. — М. Зубрицький,

Бн 12670-12

Ш24(40/9)
1834

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Рк 217-334547

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

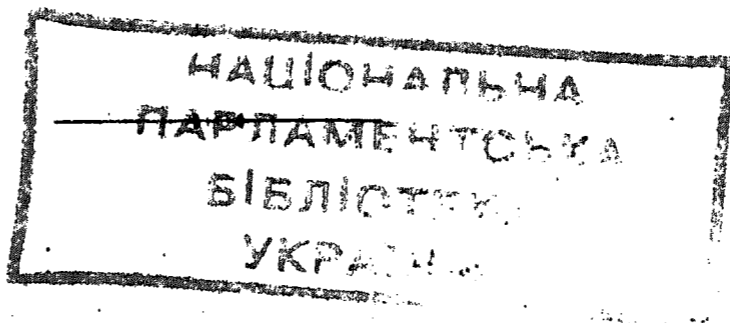
g

Т. I.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

412



У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Шифр 112444/1134

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр ^{РС} 112444/1134 Инв. № 2733454

Автор Н.Т.С. Етнер-Рафичева

Назва Словарь (словик). Етнер-Рафиче-

вой словарь. Т. 1. Буквы ко-

русск. на русск. Место, рік видання Словик 1903.

Кількість стор. XI [1]с., с. 89-215.

-#- окр. листів _____

-#- ілюстрацій _____

-#- карт _____

-#- схем _____

Том 12/1 частина _____ вип. _____

Конволют _____

Примітка: 25.03.03.

Власів

З М І Є Т.

Передне слово	Сторона IX—XI
-------------------------	------------------

I. Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа А.	3—4
2. Початок світа і перші люди Б.	5—8
3. Початок світа, перший гріх і відкуплене В.	8—13
4. Бог і Сатана А.	13—14
5. Бог і Біда Б.	14—15
6. Бог і Чорт В.	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Грім — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортови людей	21—22
18. Запропашене і відкуплене людей	22—23
19. Хлопське і бабське волосся	23
20. Чому у жінок довге волосе	23—24
21. Як Бог сотворив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима А.	25

	Сторона
24. Сотворене вовка Б.	25
25. Чому вільха червена В.	25—26
26. Звідки взяли ся кози	27
27. Звідки взяв ся бузько	27—28
28. Каня	28
29. Волове очко — королик	28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого	29
31. Звідки взяли ся воші і блохи	29
32. Божий сьвіт	29—30
33. Про Ноя	30—32
34. Мойсей і сліпий Жид	32
35. Чому можна красти	33
36. Як Мойсей дістав роги	33
37. Через що Жиди паршиві	33
38. Звідки взяли ся цигани	33—34
39. Про Самсона А.	34—35
40. Жолобчук-Самсон Б.	35—36
41. Сила Самсона	37
42. Всяке диханіє	37
43. Про царя Давида і його смерть	37—38
44. Соломонові проби А.	38—40
45. Соломон і його родичі Б.	41—42
46. Соломонові мудрощі В.	42—44
47. Соломон у сьвіті Г.	44
48. Як Соломон важив бабський розум	45
49. Тільки баб справедливих, як ворон білих	45—46
50. Звідки взяла ся скрипка	46
51. Соломон і його мати	47
52. Як Соломон міряв море А.	48
53. Як Соломон міряв глибину і висоту Б.	49—50
54. Саламон в коваля	50
55. Соломон кухарем	50—51
56. Соломон і жених	51
57. Як Соломон обдурив чортів	51
58. Соломон і його жінка А.	52—54
59. Соломон і його жінка Б.	54—56
60. Давидові ради для Соломона	56—58
61. Соломон і Христос	58—59
62. Сьв. Ілля на весілю	59—60

II. Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі	63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на кресті	64—65
65. Про втеку Матери Божої А.	65—66
66. Втека до Єгипту Б.	66
67. Свиня — жидівська тітка А.	66
68. Чому Жиди не їдять свинини Б.	66—67
69. Як Христос бавився пташка	67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах	67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь	68—69
72. Звідки взяли ся гриби	69—70
73. Звідки взяли ся пчоли	70
74. Жидівський помийник	70—71
75. Як згорів „Ка“ А.	71
76. Від чого названа горівка Б.	71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки А.	72
78. Тютюн і табака Б.	72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені	73
80. Чому діти не ходять до року	73
81. Чому люди не знають часу смерти А.	74
82. Чому люди не знають, коли пімруть Б.	74—75
83. Чи знали люди час смерти? В.	75
84. Чому кінь такий ненаситний	75—76
85. Звідки взяла ся собака	76
86. Звідки взяла ся малпа	76
87. Черепахи А.	76—77
88. Заклята риба Б.	77
89. Чому рак має в заді очі	77
90. Чому тепер колос малий А.	77—78
91. Який був колись колос Б.	78
92. „Для пса і kota“ В.	78—79
93. Чому каміне не росте	79
94. Чому ксендзам не вільно женити ся	79—80
95. Чому попам усе мало	80
96. Ненаситний піп	81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати	81
98. Христос, Петро і підкова	82
99. Як сьв. Петро був Богом А.	82—83
100. Божий коваль Б.	83—84
101. Батько конем А.	84

	Сторона
102. Як Христос зробив коня з чоловіка Б.	85
103. Сьв. Петро у клопоті А.	86
104. Як сьв. Петра били Б.	86—87
105. Біда з піяками В.	87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок	88—89
107. Христос і дві дівки	89—90
108. Лінивий парубок і дівка	90—91
109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови	91—93
110. Лакома баба	93—94
111. Вдовині діти	94—95
112. Церква і коршма	95
113. Як глина крала глину	95—96
114. Сьв. Петро на ярмарку	96
115. Христос із Петром при перевозі А.	96—97
116. Христос із Петром при перевозі Б.	97—98
117. Цяниця гірш собаки	98
118. Мука через гроші	98—99
119. Що більший гріх	99
120. Христос і арендар	99—100
121. Сьв. Петро і Павло — молотники	100—101
122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі А.	101—103
123. Христос і Циган Б.	103—105
124. Христос і Жид В.	105—106
125. Перший Циган Г.	107—109
126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним Д.	109—111
127. Звідки взяв ся вітер Е.	111—113
128. Як Христос відгадував загадки	113
129. Як Христос шукав правди	113—114
130. Чому Русини гайдамаки	114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища	115
132. Про Христові муки	115
133. Звідки взяли ся перли	116
134. Христос і Жиди.	116
135. Ворона.	117
136. Христове воскресенє	117—118
137. Когут А.	118
138. Як когут воскрес Б.	118
139. Христос у пеклі А.	118—119
140. Христос і Люципер Б.	119
141. Чому на Великдень так рано відправа В.	119—120

	Сторона
142. Про Юду Іскаріота А.	120 - 121
143. Юда Іскаріот Б.	121—124
144. Пилат	124
145. Андрей і Петро — рибак	124
146. Як апостол Павло навернув ся	124—125
147. Підступи сьвятого Павла А.	125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра Б.	126—127
149. Чуда сьв. Петра	127—129
150. Вовк апостол	129
151. Про Лазаря і його брата	129—130
152. Чоловіче мясо	130—131
153. Христос і пупорізка	131—133
154. Дідова і бабина дівка	133—134
155. Бідак, Христос і апостоли	134—135

III. Легенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько руські).

156. Васильок А.	139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа Б.	139—140
158. Константин і Олена А.	140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся Б.	149—152
160. Царівна Оліяна В.	152—156
161. Про сьв. Остафія	156—161
162. Як три брати спали п'ятьсот літ	161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити А.	162—163
164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі Б.	163
165. Сьвятий Николай і три студенти	163—164
166. Сьв. Николай і вовк	164—165
167. Сьв. Николай опікун звіврів А.	165—166
168. Як вовк поніс хлопа Б.	166—167
169. Сьв. Николай і влодії	167
170. Сьв. Николай і циган	167—169
171. Сьв. Николай і чудесна скрипка	169
172. Сьв. Николай кумом	169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити	176—177
174. Сьвятий Валентий	177
175. Про Геновефу	177—179
176. Сьв. Пятниця	179—180
177. Про сьв. Варвару	180
178. Християнство на Руси	180—185

VIII

179. Коли московський цар став християнином	185—186
180. Про київську лавру	186
181. Про святих козаків	187—188
182. Костел у Підкаміню	188
183. Хрести перемінені на шибениці	188—189
184. Чудотворний образ	189
185. Чудотворна фігура	189
186. Милатинський Христос	189—190
187. Чудо св. Івана	190—191
188. Звідки взяла ся чайка	191
189. Звідки взяло ся волове очко	191
190. Звідки взяла ся тополя	191—192
191. Звідки взяв ся барвінок	192
192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав	192—197
193. Святий Щепановський	197

IV. Легенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида А.	201
195. Вічний Жид Б.	201—202
196. Невмирущий Жид В.	202
197. Цар Олександр, що вимажав святе слово з церковних книг	202—203
198. Про Твардовского	203—204
199. Дяк-музика	204—205
200. Записав чортови душу і не пішов до пекла	205—206
201. Про шевця, що записав ся злomu духови	206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі	210
203. Як стрілець убив чорта А.	211
204. Про грішника стрільця Б.	211—212
205. Убийник власного батька В.	213
206. За гроші — душі	213—214
207. Дідьчі гроші	214
208. Пан — всезнайко	215
209. Розмова звіврів на щедрий вечер	215

Передже слово.

Випускаючи в світ отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фольклорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у інших народів тримають ся редактори і видавці при публікуванню фольклорних матеріалів із малими виїмками ще давнішого методу і випускають в одній збірці різні матеріали разом (казки, байки, пісні і т. и.), етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріали систематичними збірками, ґрунуючи однородний матеріал в окремих книжках та втягаючи до нього й давніші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціалістам — мати перед собою, так сказати, *corpus* однородного матеріалу і улекшити тим чином досліди над ним. Така систематика викликана по просту konieczністю. При теперішнім зрості фольклору трудно спеціалістови мати найрізномордніші видання, по яких порозсипувані фольклорні матеріали; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліографічною рідкістю. Колиж би спеціаліст, що хоче заняти ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі *corpus*-и однородних матеріалів у різних народів і при тім іще вказану відповідну літературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би не раз багато часу, страченого марно на перешукування різних, часом навіть маловартних публікацій. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фольклорні видавництва, бо інакше труднощі, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виконати свій плян. Вона видала доси окремими збірками анекдоти, казки, новелі, з кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а з отсим томом прийшла черга й на легенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягати свого видавництва на цілу територію, заселену українським народом, і на разі обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширить свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок легенд зазначу, що крім невеличкої збірки російських легенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліографічних рідкостей, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок легенд доси не було в славянському фольклорі, хоч по різних виданнях надруковано їх не мало. Наслідком того й моя робота була утруднена, головно при подаваню паралель, яких можна у иньшій разі було би зібрати більше.

Що до самого видання зібраних мною легенд, то воно буде обіймати два томи. В другім. томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обіймати: Легенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Легенди про кінець сьвіта; VII-ий: Моралізаційні і філософічні легенди; VIII-ий: Жартливі легенди і сатири на сьвяті теми. Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті легенди, що наспіли в часі друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралелі та індекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатиї. В ній приходять не тільки різні говори, але й різні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся різні записувачі, а не один. Вправді міг би редактор уодностайнити правопись, але тоді мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або пераз і невірности, особливо при передачі різних звуків у різних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в оригіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Роздольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю на місці, що очевидно неможливе таї зрештою й неконечне.

Всіх номерів надруковано в сім томі 209. Коли від того відчистити 44 варіанти, тоді лишеть ся 165 номерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсеї за-

писувачі: О Роздольський — 23 тексти; О. Дерев'янка — 22; А. Веретельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; невідомі — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кривецький, Маркевич, М. Бажалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із різних давніших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріали для опублікування, складаю на с'їм місци свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обов'язком зложити щирю подяку дру Ів. Франкови не тільки за користуванє його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

RA (pr. n.)
15n

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос як ходиў с Петром по землі, і зобиў си Христос котá і пса. А злий зобиў воўка. Али лежит воўк, ұстáти не може. Надийшоў Сус Христос с Петром, а він тровит: Гуджа Христа! А він ни ұстайи. — Христос мовит: Гуджа Сатайанина! — Воўк сьа схопиў, та д ньому, а він зо страху скочиў мѣджи вочи воўкови. І днесь такий йи воўкови чорт мѣджи вочима і тому леда йакый стрілець воўка не хоче бити, йак нич не знайи. А йа такий мўдрий, жи йак бы надїбаў воўка, то бы мовиў: Цыкай, дытку, бо воўка бйу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщакá Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зобиў дийавол з болота воўка. А йак надийшоў Бог, то він йего тровиў, кричиў: Гудзь-го, гудзь-го! Але болото болотом йак сто-йало, так стойало. А йак пан Биг сказаў гудзь го, йак сьє воўк з бо-лота схопиў, і зачиў бичи за дийаволом, а він ұтыкаў на вильшину а воўк йак ұхопиў зубáми, тай виткусиў йемў пйетў. А Бох ұпчаў пйетў ў зѣмльу, та вїросла з неїи цибульє; а с пйетї йак пішла кроў; то й до нїнїшного днѣ вильшина червона, йак здойми з неїи корў.

Зап. в цвїтнї 1897 від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звїдки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневирáли сьа барз сирóты и мѣрли з гоўóду, бо йїх не хó-тыў нїкто ховáти, бо худóба ходиўа сáма, бо знаўа бесыдувáти и йак му гáзда роскáзаў, так го сўухáю и пїшўо сáмо на пóѣе и там сьа сáмо пáсўо. Але то Пáну Бóгу жаль быўо, же дыти мрут по сьвїту, и Бог сам рожжалиў сьа, же так дыти мрут з гоўóду, бо йїм нїкто хлыба не пóдаст, бо никóму не трѣба быўо пастўха, кой худóба сáма сьа пáсе и сáма приходит дóмиў, што го не трѣба выганьáти áви прига-ньáти. И Бог закáзаў худóби бесыдувáти, жебы быўо нѣме, жебы нїкто не знаў його бесыду. И чорт пришоў до Панабóга, бо му кáзаў. —

„Чого мѣа, пѣне, потрібуѣиш?“ — „Жебы-с мѣ зрѣбиѣ воѣка, жебы дрѣбну худѣбу ѣмаѣ и ѣѣ“. — „Пѣне, а ѣак го зрѣблѣу?“ — „Вѣзмѣй дереѣа и вырѣбай и вытеш такоѣо зѣвѣрѣа ѣак пѣс“. — Але чорт не фсе посѣѣшный быѣ Панубѣгу, але мѣсыѣ. А вѣн сѣа зѣ то сѣрдиѣ, же го Пѣнбѣг з нѣба шмѣриѣ. — „Але кой, пѣне, фсе тѣа мам посѣухѣти, бо мѣ тѣлько до роскѣзу нѣма нѣкто, тѣлько ѣѣден Бог...“ — И посѣухѣти мѣсыѣ. И зрѣбиѣ воѣка, кой барз великѣый быѣ, тѣкѣый ѣак пѣц. Пѣнбѣг му гѣарит: „Чѣго-с тѣке вѣлич зрѣбиѣ? Обрѣбай го!“ — И вѣн ѣзѣаѣ и оптѣсаѣ докѣѣа и лѣм такоѣо зрѣбиѣ, ѣак великѣый пѣс, — посѣухѣаѣ Бѣга. Але и так за великѣый быѣ. Але с тѣх трѣсок, ѣак рѣбаѣ, так лѣтыли орѣѣы и ворѣны, тѣты птѣахы великѣы, што ѣѣх не потрібно ѣѣсти, што мы ѣѣх не ужывѣае, бо паскѣдны: бо то од воѣка похѣдѣат. — Но, тѣпер воѣк стѣѣит, але нежѣвыѣй, бо ѣѣ дереѣѣѣанныѣ. Пѣнбѣг му повѣдат: „Скрич на воѣка: воѣче, зѣдж чѣрта!“ — Але чорт повѣдат: „Воѣче, зѣдж Бѣга!“ — Але воѣк стѣѣит, не хѣче. Пѣнбѣг му повѣдат: „Чѣрте, нѣ буд зуфѣѣѣый!“ — Але вѣн фсе зуфѣѣѣый, бо не хѣче повѣсти, жебы зѣѣѣ ѣѣго, лѣм кричѣт до трѣох раз: „Воѣче, зѣдж Бѣга!“ — Пѣнбѣг му зас гѣарит: „Бо не ѣстане, ѣак му так не пѣвѣш, ѣак ѣа ти кѣжу“. — И стаѣ соѣ вѣльѣа ѣѣдноѣ вѣльхы и скричѣт на воѣка: „Воѣче, зѣдж чѣрта!“ — А сам горѣ вѣльхоѣ фтѣче. А воѣк скѣчиѣѣ и зѣмаѣѣ чѣрта за нѣгу и рѣздер му нѣгу. А чорт фтѣук на вѣльху, а доѣо вѣльхоѣ зѣльѣѣа кроѣ з нѣго. И зѣ то вѣльхѣ червѣна. — И воѣк жѣвыѣй. Але чорт од нѣго пѣшоѣ. Тѣпер Пѣнбѣг кѣже му робѣти на хлѣб, воѣкѣви. Кѣже му орѣти и зѣрно сѣѣѣати. Воѣк сѣа зѣвѣдѣѣи: „А ѣуж ѣѣсти?“ — „О нѣт, аз зѣрно вырѣсне“. — „А ѣак зѣрно вырѣсне, ѣуж ѣѣсти?“ — „О нѣт, бо трѣба косѣти“. — „А ѣак косѣти, то ѣуж ѣѣсти?“ — „О нѣт, трѣба возѣти“. — „А ѣак возѣти, ѣуж ѣѣсти?“ — „О нѣт, тра моѣотѣти“. — „ѣуж ѣѣсти?“ — „Нѣт, моѣѣти“. — „А ѣак моѣѣти, ѣуж ѣѣсти?“ — „Нѣт, тра хлѣб пѣчи“. — „А ѣак пѣчи, ѣуж ѣѣсти?“ — „Нѣаѣ выстѣне“. — „Пѣне, воѣлѣу сѣм гѣр лѣтѣати, мам за тѣпѣым хлѣбом ждѣати!“ — И так воѣк полѣтыѣѣ, нѣ ждѣаѣ хлѣба. И облѣтыѣѣ сѣм гѣр и нѣ зѣѣѣ, лѣм ѣѣдноѣо птѣахѣ. И так пѣшоѣ по сѣвѣту и так хѣдит.

Зап. вѣд Петра Боришовичѣа в Бортнѣм, в серпни 1900 р. О. Рѣвдольскѣый.

Паралелѣ: Жѣте і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шѣйнѣ, Матѣриѣлы. T. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози ?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдуть. А кіз не було ще тогди на світі. Але приходить до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тільки череда, а у мене і єдної овечки нема. — Тогди відділив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти свої вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся его і розбігали ся перед ним на всі боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їмачи за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько ?

Йак ходіў перший чоловік по землі і дуже му докучили мұхи. А він пішоў до Бога на скаргу. Бог зібравъ ўсьо мнұство до торби, шчо тільки на світі йи: мұхи, мурахи, жиби, миши — шчо тільки йи на світі, зібравъ чоловікови до торби і казавъ йимұ: Іди топіти, тільки абісь сьи ни дивіў, шчо там йи ў сиридіны! — Ни міх чоловік стёрпіти, шчоби кинуў заўйизану торбу ў воду, али розуйизавъ і подивіў сьи. Тотó йак вилитило ўсьо — і розлівло сьи по ўсьи землі. Пришоў чоловік до Бога і казавъ, жи ўсьо сьи розлётило по світі. А Бог зробіў ш чоловіка бұська і піславъ йигó, шчоби тотó ўсьо визбираў. А бұсько хóдит і збирайи до нинішного дньи і ни гóдин визбирати і до скінченї світа.

Зап. в цвітни, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Буцацького повіта.

Паралелі: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antr. kraj. T. V, 3, ст. 109. T. X, 3, ст. 97. T. XI, 3, ст. 218. T. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62-63 — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 79-80. Ч. 2. — Руданський, Твори. T. II. Ст. 192-194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. T. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 23. Ч. 18. — Kolberg, Rokucie. T. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 583 i 672. — Шейнъ, Матеріали. T. II. Ст. 350-352.

28. Кая.

Кая — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню сьвіта не було рік оттак, як нині, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всі птиці взяли ся до роботи, одна лише кая не хотіла послухати божого розказу, вона сказала: Я пані, я собі завалю черевички! — тай не копала. Тому наказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В літі отже серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають, кая не має звідки налити ся води і тому літає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Чому кая просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 134. T. VII, 3, ст. 113-114, ч. 21-22. T. XI, 3, ст. 43. T. XIV, 3, ст. 202. T. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 47. — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — короликъ.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотів ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А была там една така масінька птичка, же вже менчої на сьвітї нема, тотя полегонькы орлови сіла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся високо над всі птиці, же го вже не видно было, злетіла та птичка із фоста єму і ще выще підлетіла.

А Господь Бог, як тоє увидів, засьміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетів королик.

Ігнатий з Никлович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питав її, чого вона собі просит.
— Дай мені, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер!
— Ні, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людйй було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованє йдуть, то на риби, а жінки сідет дома. Нудно їм було. То єдна зачала Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шіпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали вуши, блихї і всїлякий гид, то такої ї на місци розточили. А від неї розлізли сї по всїх людях.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на ниму шмат людйй, тоді Бог кажи до свого їдного ангела: „Ану бігай, подиви сї, що там роби-

ці на зимли, теї скажиш мині!“ Теї ангил пішов, подивив сі, теї кажи до Бога: „А шо, кажи, на зимли, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди поробляють?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до свеї роботи“. Шось за рік знов послаи Бог ідного ангила, теї кажи: „А йди-но подиви сі, шо люди поробляють на зимли“.

Пішов ангил, теї приходи. „А шо там?“ — питаи Бог. „А шо кажи, люди живут теї дякуют тибі за твою ласку“. А Бог питаи: „Ну й тіша-ці с того, шо мають?“ „Тіша-ці — кажи ангил.“

Знов минуло шось з десіть літ, теї Бог прикликав до себе найстаршого ангила Михаїла, теї кажи: „А бігай-но подиви сі на землю, шо там люди пороблят і як живут?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сі, теї приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на зимлі — намножило сі дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди поробляють?“ — питаи Бог. — „Люди, кажи ангил, зле тепер поробляють. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят ідно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всі кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...“

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висия-ці і починают вже й забувати о Тобі...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я послаив два рази на землю, то всі тішили сі, а типер на зимли є радісь і плач, і типер зимля аж називайи-ці „Божим мойим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб ідні веселили сі, а другі шо-б плакали на твоім сьвітї?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай ідні висият-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будут веселити сі, а ті, шо тіша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвітї“. Теї ангил Михаїл усміхнув сі теї кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сі, дякую тибі Господи“...

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Веретельник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи буде потоп і ставиў у лісы сьім літ коўча. Али жінка йигó дóма не знала, де він хóдит, таї сьа ўсе йигó пытала. Али він не повідáў. А злий прийшоў, йак йигó не было дóма, Нóйа, ід жіньцы му і мóвит йї: Кобї ты сьа пытала, де він кількі часы хó-

дит! А злий такий не знаў, де Ной х́одит. — Прийшоў Ной ў в́ечер до д́ому і й́ак то ж́інка ќоло нь́ого: А де ты х́одиш ќількі часы́? Та ўже ми пов́идж! — Гм, й́а ти пов́им, стаўйу коўча́, бо б́уде пот́опа. Тай пішоў ран́о. — Али злий прийшоў, пы́тат с́а: Пы́талас с́а? — Пы́тала. Дес́ь коўча́ ста́вит ў лысы́. — І злий пішоў, й́ак тот́о ўчуў. — Ной прийшоў ў в́ечер дом́у, злий пішоў і роскы́даў коўча́: сым миль й́иден кым́ак метаў. Ной в́ыйшоў др́угый д́ень, зложыў р́у́кы, нема́ нигде нич. А ту гнетъ пот́опа буд́е. І стаў, задумаў с́а і стой́т. А й́ангы́ клі́че: Но́йу, за́рас кым́ач́а ўсьо ќоло тебе́ стан́е, й́ино стаў бо́рше! — І на час Бог даў ўсьо ќоло нь́ого: Котрэ́ доўге, б́ий ў чол́о, бы с́а скорот́ило; котрэ́ курт́е, затн́и топ́ир і нат́ага́й, вон́о с́а нат́агне. — І за сым д́ныў зложыў гет, шчо сым лы́т ста́виў. Прийшоў дом́у, ўзваў ды́ти і жон́у і ўсьако́йі п́т́ицы по па́рі і на́вiть тоты́ доўгы́, то ўзваў па́ру, дво́йи, гад́а; і ўсьо го посл́ухало, хы́ба быў п́тах й́иден й́идно́рих, жи маў такы́й р́иг й́ак ж́ертку доўгы́. Тот не хотыў й́ти, мо́виў: Й́а с́а в́ыплаўйу. — Й́ак зап́ер Ной коўча́, й́ак ўже там ўсьо б́ыло, а злий с́а зробіў мы́шоў і про́ййу ды́ру, мы́слиў, жи зат́опит, а Ной в́ит́аў па́лець і забыў ды́ру. А Пан Біг верг рукав́и́цьу сво́йу і зроби́ла с́а ќитка і мыш зы́ла. О́тже мыш й́и ш ч́орта, пек му, а ќитка, то й́и з бо́жойі рукав́и́чкы. — І со́рок нь́ныў і со́рок по́чей дошч ішоў гор́й́ачый і вода́ кы́піла так, й́ак ў гор́ці кы́пiт. І заты́нула ўсьи верхы́, а п́т́и́ца доўќола коўча́ти в́ишала с́а і й́ак с́а коўча́ пронур́ило, та́й с́а ўсьо зат́опило. А тот п́тах й́идно́риг плаваў, плаваў і й́ак му с́а п́та́хы на р́иг на́вiшали і ўто́пйу с́а й́ в́ин і нема́ го до д́несь. І за со́рок до́бйу Бог даў, вода́ ўпа́ла. І шче Ной с́а коўча́ не вых́одит — а крук ме́джи п́та́хамы і д́несь най́розу́мны́шшы й́и, а́ли в́ин маў мо́ву — і післаў го Ной: Й́ли, ци принесе́ш ми, жибы́ дашто́ ўже в́ыросло на земл́и! — А крук пол́етыў, нады́баў дес́ь кон́а́ і ўже́ го дзв́обат, ни дба́йи за ни́що. І Пан Біг го закляў: Іди́, бод́ас кон́а́ глы́адаў, пок сьв́ита. І д́несь жебы́ денебудъ ќи́нь здох, й́уш там крук лет́ит. Али післаў Ной го́лу́нц́а. Го́лубе́ць пол́етыў шче че́рез во́ду і прины́с виногра́ду гал́у́ску; том́у і д́несь го́лубе́ць мо́ре перелет́ит, бо не ма́йи жоўча́; а б́ильше жа́ден п́тах не перелет́ит. І Ной с́а то́го си виногра́ду зробіў вина́ і ўпиў с́а. І маў три сыны́. Почаў сьп́ива́ти, па́дати, зверх с́а се́бе шма́т́а, го́лы й́ ска́че і й́иден сын пов́идат: Див́и, шчо наш ут́и́ць ро́бит! Гет ўдур́у. Б́ыло го ўзв́ати. — А др́угый мо́вит: Няй быў не пиў ты́лько. — А тр́етый ўзваў, закрыў си прост́иралом во́чи, а́би с́а не див́иў, пішоў, зав́иў в́ит́ца́ пла́хтоў і ўзваў. Теп́ерь с́а то́го Й́аф́ета, паны́, з С́ема жиды́, а с́а Ха́ма хло́пы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литератур. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Erben, Vybr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокрифи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольскій, Смол. етногр. сборникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavěk, Valašské pohadky a pov. Т. I. Ст. 139. — Етнографічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про ката й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і сліпий Жид.

Дивит сьи Мойжиш, шо йи сьльпіи жиди. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йиго, Божи, сьльпіим вродив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йиго зробив сьльпіим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за сьвітка і жиби той сьвідок видьів, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На но тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мене хочут до криміналу взьити, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мене возьмут до криміналу, то тійі гроші твої, а йак мене ни возьмут, то абис миньі віддав, бо миньі траба будé. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьльпіому гроші?“ — Кажи: „Давим“ — „Идиш типер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай миньі гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьльпіий кажи: „Вітчіпи сьи від мени — йа ни видьів жадньі твої гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьльпіий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — мацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьи, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьльпіий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йиго сьльпіим зробив. Він сьльпіий, а йакий він ни добрий, а йак би він був видьів, шоп то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йиго зробив сьльпіим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпит. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбиреш.

Зап. в Будзанові, Тербовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Дервянка.

35. Чому можна красти?

Жиди розповідають, жи то семи приказань, то ни йи гріх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказань ньіс, йак приньіс до школи — йак ішов бис поріх, тай фпав, тай то сьи семи приказань розломало. Тай жиди повідать, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьи перши розломало тай типер воно сьи все ломит.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Дервянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівці і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозутьи своїи, а фступи на сьвите місци мойи“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакий ти чўдний“ — йак то жит ни вмів вимовити йинакши, бо чўдний то значит цудний — брудний. — А Памбіх кажи: „Ти ше чудньіший, помацай но — кажи — сьи за голову“. Мацайи, а він майи роги. Так сьи дивив Мойсей — хтьів пана Бога вобачити і ни видьів пана Бога, али видьів троха карк, йак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від матери, О. Дервянка.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жиді ходіли з Мойсёйом по пўшчи, то Бох їм послаў мánну та перепеліці. Але жиді дўже захланні! Налапали тілько перепиліць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони їли засмерджені перепиліці, а с то́го подіставáли пáрхи.

Зап. в Лїкти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулиничча 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигáни і днесь жійут і так шче си мóўят: То крїльова принцїзна то перша нáша мáтицьа бýла. — А чому цигáне? — Но, чомó,

йак сѣ царь ўтопйў, а ўна не ўтопила сѣ і мы ўсѣ по ны похóдимо. А вонó здайї сѣ так бѣло, жи йак бѣли льўде ў Фарайона — а Фарайон так значйў йак днесь цигане, Зраильтѣани, і йак Мойсѣй вѣбавйў і йак йшли вѣттам, ўдарйў Мойсѣй палицеў по мóри і ўтворило сѣ. І почали льўде йти за Мойсейом так, йак дорóгоў ў воды. А Фарайóнови жаль бѣло, бо він ними робйў, тай почаў бѣчи з вóськом і тот выходиў Мойсѣй з мóрѣа, а Фарайон ўвйшоў. Йинó ўвйшоў ў вóду цаўком, мóре стынўло сѣ і затопило сѣ ўсьо. Али бѣла крѣва дыўчишче, та тотá не могла йти бóрзо. Прийшла д мóрѣу, а злый вѣткысь ўвйдыў. Та ўна нагнала сѣ скакати ў вóду, а чорт мóвит: Не, не скачи, бѣдемо сѣ женїти, та цигане по нас будўт хоць. Тай вѣттак поженїли сѣ тай янесь цигане по них: чóрны — томў, бо дытко чóрный быў; і натўру такў майут дурнувату до днесь йак злый, бо й злый несє йак сóнце грїи і теплó, йак завертїт дагдѣ на дорóвы порохáми, то чоловїк мóвит: Во мнѣ Отца і Сѣна, шчезнї від менѣ, бѣдó! Али ни знайу, повѣдайут, жи цїгана ни кстьат так йак йинчого чоловїка, хьбá по пóяс; і він йи так гї христийанїн з гóры, а з дóлу так йак шчѣз-бы дытко; бо йак бы го не кстьїў трóхы, тóбы ў скалў ўтык за-раз йак дытко. Бѣдá ўсе ў скалы сьїдїт.

Зап. в мартї, 1899 р. у Мшанци, Старосамбѣрського пов. від Гриця Олїш. Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 96. Ч. 8. — Пыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказанїе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — I. Франко, Апокрїфи старозавїтнї. Ст. 725—163. — Етногр. Збїрник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон бѣв дужи моцнїй чоловїк. Такий моцнїй, шо їго нїчим ни було можна забити, навѣт сокора го не чїпала сѣ. І їдного разу як пїшов він на войну, то сам всїх побив і ни змучив сї. І тоди видят вороги, шо зле з ним, стали радити сї, як то їго вї сьвїта зглядити? Взяли вони, вибрали найфайнїйшу дѣвку, шо б вона їго зрадила. Бо кожда дѣвка є зрадлива. Зобачив він ту файну дѣвку і аж їму серце тьохнуло така файна! Тей він дужи закохав сї з нею і полюбив і дужи.

І вона його раз питає: „Скажи мені, милий, чим твою силу можна подужати?“ А він каже: „Як би хто з'язав мені дужи mocno руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона його, теї з'язала mocno жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсони! Филипинці твої вороги ідуть!“ — А він як почув та як зірвав сі та кинув сі, то зарас жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лісом здибає череду с пастухами, теї кажи до пастухів: „Я биру собі того великого барана, і привяжу його он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, шо я тут був і нех бе того барана і як його забє, то можи далі гнати за мною“. Теї він пішов, аш тут жинут Филипинці. Пастухи їм зарас скавали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посікли його на капусту, а він таки стояв і дивив сі на них. Теї видят вони, шо ніц ни зроблят, теї взяли і назад вирнули сі, а за ними зарас вирнув сі і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дівку, і вона як зачала його лєсточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельські волоски злоті і я від них такий мощный. А як би хто вирвав мені ті волоски, тоб я ни мав теї сили“. Вона аж сі втішила, як те почувла і зарас його впоїла дужи мощним вином теї взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельські волоски. А тоді стала вона кричати: „Втікай, Самсоне, бо Филипинці ідуть!“ Він хутко зірвав сі з лішка і зарав впав на землю, бо ни мав жадної сили. Теї зарав прийшли Филипинці, викололи йому вочі і засадили до гарешту. В гарешті за три роки знов вирости їму назад ті три ангельські волоски і він знов дістав велику силу. А той гарешт був в Русалимі під зимлею. Ідного разу він попросив сі, щоб його пустили трохи на спацир. І позамикали сіни теї пустили його на сіни спацирувати. А тоди в тім Русалимі був якийсь баль і в тім Русалимі на горі було тоді дужи шмат людий. От спацирує він по сінех, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, шо він підпирав всі мури. Теї обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сі душе грішна і правидна!“ І шарпнув за стовп, теї завалив цілий Русалим, позабивав всіх і сам забив сі.

Зап. в Терєбіни, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веретельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий був і дуже дужий був, він не розбивав нич, хіба жиди і великі пань, а він мав три

ангельські волоси в голові. Відтак десь якими штуками го заходять, куля го ся не ішат. В єдном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на сьвіті, жебы го імити. Дуже був великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжете ним, же я ту був, і няй они в тоты бараны стріляють, як забют, няй тогды за мнов ідут в тот час.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обибрав си був у селі Жолобчук хату, що сидів си у ній, як коли зійшов із ліса. І відтак наляли паньство єдну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го в сьвіта мож згладити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе з сьвіта спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізав, а жил тих намыкав і тым мене увязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, ніт вісти якого, жебы го запоела і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всео пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волоси ангельські, якбы тоты три волоси вытяг, то вже по мні, як застудинило.

І відтак він склонив голову на коліна, і она взяла і вымкла три ангельські волоси і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темниці, і очи му выняли.

За рік му ангельські волоси зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єднов руков в єдну стїну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всео завалив.

Игнатій з Няклович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Самсон був жидівським крільом, а такий був сильний, жи казав: Йак би ми Памбіх повбóлив, то владав бим цýлов земльом, йак йанком. Йакий був сильний, а казав, йак би ми Памбіх повбóлив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелі: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіє...

Йак то даўнышче шче было ў церквах, льўди ни знáли так гí днесь такых обрýткiў дóбрых, таї собі выпоминáли ў вангелію ўсьаке, шчо жийи на сьвiтi, а жабу забýли. А жаба ўсе погризé то йиден пáпiр, то два у вангелію і так сьвяшчённик не може сьа доконáти, шчо сьа такé рóбит. Али бýла такá ворóшка і ўна поворожила, жи жабу ни спомiнати нич і вона льize і гризé так. І вiт тогдý так узнáли стáрши сьвяшчённики, цы там бiскуп, жи мóвити так: Усьакойи дыхáнийи да хвалiт Гóспода. Вiт тогдý не гризло нич у вангелію жадин пáпiр до днесь, Бiх так даў.

Зап. в лютiм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. від Гриця Олiщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. I. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. I, 3. Ст. 108. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і iдного разу він за-слап дужи. Теї Господь зіслав iму свого ангела з двома килiхами в обидвох руках. І як явив сi iму той ангел, теї кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мене Бог до тебе с тими килiхами, і з них iдного маеш випити. Як випеш з правої руки, то нiгди ни ввреш, а будиш вiчно тут жити, а як випеш з лiвої руки, то ввреш. Надумай-сiж, ни-

боже, добре теї пий, з котреї руки хочеш". А Давид подумав подумав, теї кажи: „Випю з лівої руки“ — і взяв теї випив і за три дни вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди также булиб жили вічно, а то він випив, теї вмер, і люди від тоді дужи вмирают.

Зап. в Сільци Белзькім, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в ній: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тільки си помислила, як сї та дитина вродит, єї стратити.

Як тільки вродила сї, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не ватекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дівки шматє. Скрипька до них приплила, а вони цікаві видіти, що там є. Вітворили і увиділи, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цікава. Як тільки підріс, не хтів сї тримати і втік і навіть ни подекував за своє вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днів і зачєв оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сї, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на варті.

Довідали сї сторонні люди і приходили в всяких припадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до ліса по дрова. По дорозі здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змилував сї, взяв гадину за пагуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сї єму коло шиї. Ходив хлоп по лікарях, тратив сї, а нічо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв єї дати коруну, бо бояв єї, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тільки на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго єї вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина єї уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на євітї не видїв. Спацирувала тамтуди цїсарєва (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увидїла в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї міг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро панї цїсарєва піде зі мнов спати одну ніч, то то люстро панї подарую. — Пристала на тоє і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою мич острий. Налякала ся була царївна. Думала, жи єї хочи тим мичом в ночи зарізати. Він відповїв ї: Не бій єї, ніц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти мене втопила, а за тїї вчинки, жи ти хтіла зі мною грїшити.

4.

В тїм самїм дню довідав єї цар, жи то був рідний син. Цїсарєва казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вїйзницї, не було куди втічи, тільки шпара маленька, от жиби руку встромити. Він насмаровав єї милом і витиснув єї тими шпарами і втік до тих пастухів.

5.

Дєсь там зробили плуг і ходили по євітї таєсувати, що плуг варт. Соломон в той час бїдував ще, пас череду.

Прийшли до него і питають сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм лїт дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хліба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратива.

6.

Якийсь пан справляв балъ і ложки попривязував до ліктів (давня міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай минї а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насипав грошій на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав в задю друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підошви у чобіт. Ті так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у пана. Буде й варта, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. Цар його не злапав. Соломон хтів спробувати, як високо небо від землі. Задумав змірити. Сїв на голуба і полетїв з ним в гору. Али Бог видїв, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обітни ему крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й мене хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обітев крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всї числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидного разу, йак ішче крільуваў царь Давид, то маў двох сыніў: Саўамона и Апсаўома. Саўамон быў старшый, Апсаўом моўотшый. Йидного разу, то ішче не быўо такої докўадной вагы, йак тепер сут, — аль Саўамон, хоц быў маленькый хўопец, він собі розмыслиў вагу зробіти. И йак зробіў вагу, ўзяў псы гўно и кобыльи гўно и так важиў. А мати сьа його зьвїдуйи: „Што, сыну, робиш?“ — „Важу бабскый розум и кобыльи гўно. Але ішче сым ўўтиў кобыльи гўно тґашше, йак бабскый розум“. — И мати сьа на то погнываўа. А то быўо ф пїатнїцу. Йак ішўа ф суботу до божнїцы, до сьватїны, то й Саўамон хотыў в ньоў пїти, — она сьа на нього погнываўа, выбїўа го и замкўа ф покойу. Він там пвакаў, — но, и прїшоў так йакбы нанашко (бо и они, жїды, маїут такоґо, йак го обрїзуїут осмоґо днѣа) и выпўстиў го на выґляд. И тот хўопец, Саўамон, ўзяў сьа и пїшоў до сьвїта. Приходит крїль Давид и зьвїдуйи сьа, де йист його хўопец Саўамон, але нїкто не знаў, де сьа подыў, — бо він йуж дўже заўуважаў, же то йист хўопец мўдрый. Россїлаў по рўжных стороґах пїсўанцыў, жебы го глядали; але сьа повертали, нїґде го не нашли. Казаў зробіти зўотый пўуг и воўочїти так по країи и жебы, коґо де стрїтат, жебы сьа зьвїдували каждоґо, жебы го отаксўваў, што вартат. Але не нашли нїґде такоґо, жебы розумїў тому, што вартат. Аш прїшли на йидного хўопца, што пас свїны, хлыб йїў и с... и гачи йскаў. И они сьа го зьвїдуйут, тоты, што тот пўуг ўлєкли: „Што робиш?“ — Повїдат: „Старе новым выбївам, а брїду од нандзы огартам“ — (себе назваў брїдоў). Зьвїдуйут сьа го тоты, што моґе тот пўуг вартати. А він повїў так: „Гўуный тот быў, што такый пўуг казаў зробіти, бо зўотыма пўугами не орали и не бўдут. Бо він вартат пивазы, але в иншый спосїб“. — И забрали сьа и пїшли. И прїшли до царїа Давїда и повїдают, же йїм нїкто не повїў нич, лем йїден хўопец — : же тот гўуный, кто такый казаў пўуг зробіти, же зўотыма пўугами не орали и не бўдут, же він бы вартаў гршы, але в иншый спосїб. Давид повїдат: „Берте коны и сьїдайте на ны и йтте там йак найскоре, бо то тот хўопец бўде мї сын“. — Посїдали тоты пїсўанцы на коны и йшли там йак найскорше. И приходьат там, де сьа тоты свїны пасли, — то свїны, йак сьа пасли передом, то и зась сьа там пасли, але йуж прї них быў иншый пастух, тоґо хўопца йуж там не быўо.

Тепер тот хўопец не прїшоў до Йирусалїму, аж йуж быў гїдный хўоп, доросўый. Тоўды не быўо ішче до тоґо часу дзеркаў, аж вы-

міслиў Саўамон. И пріньюс тóты дзеркаўа до Йирусаліму и продаваў тóты дзеркаўа на рынку. То быўо льўдом дўже чўдне и ўакóме. И прішўа там и йóго мáти, — што найкраще дзеркаўо маў, найдорóкше, то сой выбраўа йóго мáти, жéна царйа Давіда. И зьвídуйи сьа го, што то бўде коштуваўо. А він йі отпóвиў: „Ты то не кўпиш, бо то дорóге“. — А óна сьа засьмійáўа: — „Та йак йа не кўплю, та хто кўпит?“ — Бо íншьым жéнам то продаваў дзеркаўа барз тўньо. Але óна нá ным конéчны допéрат, што за тóто дзеркаўо, — а він знаў, што йóго вíтца, царйа Давіда, тоўды не быўо дóма. И повідат йі так потíхы: „А то знаш, пáны, то йист барз дорóге, а нарéшты, же ти непотрíбно пўатíти. То перéспий сьа зó ўном ййдну ныч, то йа ти го так дам, за то“. — И óна нá то прістаўа, бо то быў дўже крáсный хўоп. И повідат му так: „То прідеш пан до паўáцу о деўйаты годíны“. — И він йі тóто дзеркаўо даў зáраз. И потóму пріхóдит девйáта годíна, — він пріхóдит до бўрку и фхóдит до паўáцу, до станцйй. И óна му повідат: „Сьйдай пан!“ — Він сой сьйў зьвíклы йак подорóжьный, — óна зрхтывáўа йуж дóбру гостíну гльа ньóго и так му дайи вечéрйу, йак сьа налéжит. Пóшьчыль быўа гльа ньóго готóва выстелéна и казаўа сой му по вечéри льáчи. Посўўаў йий, льуг сой зáраз. Она на дрўгу пóшьчыль сой лéгўа коўо ньóго, — за хвíльку повідат до ньóго: „То роб, пан, за тóто дзеркаўо, што маш робíти!“ — Але він удайи так, же спит. Потóму за хвíльку повідат и другí раз, бо маўа нá не дўже дьáку (на ньóго, фшíтко ййдно), — а він отпóвиў: „Йакóсе сьа мí спáти хóче, бо ййзьдым подорóжьный, то йим змучéный“ — и зас дáльше удайи, же спит. За хвíльку — óна нййак спáнья не маўа — повідат му третý раз: „То йак, пан, за тóто дзеркаўо маш то робíти, то роб!“ — А він йі отпóвиў: „Вíдиш, мáти, йа ти йшче повídaў, йак йим быў маўый, же йшче сьым ўўтыў кобыльи гíўно тьáшше, йак бáбскый рóзум! Бо ты за кавáлец скўа, за кавáлец шыбы, то бы-с зробíўа чужоўóство, грíх смертéльный, с свóйим гўáсным сýном! А нé знаш ты, же йа ййзьдым сын твйй, а ты мáти мóйа?“ — И так зостáўа барз заганьблéна од Саўамóна. — Скóро прíшоў цар Давид дóмйў, то Саўамон му зáраз докўáдны ўшíтко опóвиў. — То йуж кóнец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в сернии 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудроці.

В. Соломóна кортыла ўсы мўдрощі знáти зва молодых дьит í на стáрисьть, ўсе. Í зробíў собí він злóты черéвкы. Приныс до свéйй мáтери —

а перебраў сьа, бы го не співнала — і мовит: Ёак бы така паны ла-скава, бы зо мноў спала ныч, та бым йі даў тоты черевикы. — А йііі скортыло, тай мовит: буду. Тай він си лыг з неў, тай іміў з д... і мовит: От, тотá брама, шчо йа неў йшоў. Іміў за черево, мовит: От тотá загáта, шчо йа ў ны лежаў. Іміў за цицькы: От тоты дуды, шчо йа ў них граў! — Али вона собі ни доміркувала, шчо він бесыдўи. Переночувáли до рана і даў йі черевикы. А сам си ўзяў вагу і вáжит пэсьи гінó і мáтерин розум. Али хтось го сьа пытат: Шчо ты рóбиш, Соломóне? — От нич. Вáжу гінó пэсьи з розумом мáтериным і гінó тьáшше шче два лúты, йак мáтерин рóзум. — А то чомú? — Ёак то чомú? Татже мáти зо мноў за черевикы спала. — Али дочуў сьа Давід, утэць му, і хотыў го стрáтити. Али він ўтык гет. Гáдат собі Давід: Поді, йа буду рóбити баль, він мúсит прийтí. І поробíў такі лишкы з доўгыми держакáми царь і повельíў за кíньцы си імáти і йíсти. Ну, і йáкже мож скрýвити, за конéць імáти лúшку і нестí ў рот, коли лúшка не сьвítчит до рóта аж за плéчi. Али Соломóн вítкысь ўбiг: Чо не йíстé? — А вони тáкый сьдýат. — Йiчте. — Тá бо не мож. Царь вельíў — бiсмо за кíньцы імáли, не мóш скрýвити д рóту. — Та кор-мiт йидны дрúгих! І ўтык. — Царь ўвiйшоў: Хто вас так нарáдиў? — Ту быў йакысь чоловiк. — То Соломóн. — Ба гльáдай, нема го. Али рóбит він зась комáшню. І нич ни варiли, хыбá мнъáсо та рýбы. Со-ломóн прийшоў: Тфу! Шчо с тáкойi комáшны! Мнъáсо травá, а рýба вода — а хлыб голóвá, та го нема! Тай ўтык. — Али царь вiльльаў з злóта плуг. Даў нестí: Хто тáкый сьа найде, бы ўгадáў, шчо він варт. Али несé йакысь там чоловiк го і наказáў йимú, абi укáзуваў, де когó надýбат! Тот несé, дiвiт сьа, чоловiк серé. А він сьа пытат: Шчо ты рóбиш? — А шчóжбым рóбиў? Новым клiньцьом стары́й вы-бивáйу! Тай ўстаў, пiгтьáх си порткы. А тот пытат го сьа: Шчо тот плуг варт? — Альó тóго гiнá. Мовит: Він сьа найшоў йидén, жи вiль-льаў тáкé, а бiльше тáкого нема. Ў мéне тóтo плух, шчó сьа вóре, сьiйи сьа зёрно, та лúде жийут зза тóго плúга. — Прийшоў тот с плúгом до царйá: Но, йáкже там гáдали? — О, ўсьáко, хто йак хотыў. Али йиднóгом находíў, жи с..ў, та мовиў, жи тóго гiнá варт! — Та то Соломóн. — Анú идýт шче, мóже тáкого найдете, шчо бúде шче ў сьвiты рóбити дашчó, дайáку штúку, тáку гi лúде не рóбiат. — Пiшли, дi-ўйат ся: Чоловiк лúпит кобылу і йiст паленьá і вош бiи на паленьáти. Вони бiльше тáкé не находiли нiгде тай прийшли до царйá зноў. Ну, шчóсте дагдé вiдыли? — Нич, хыбáсмо вiдыли, жи лупiв чоловiк кобылу, і йiў паленьá і биў вош на тым паленьáти. — Та то Соломóн, бiло го імáти. — Ба коли мы не знáли.

Зап. в марті, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: До всіх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 262—269.

47. СОЛОМОН У СВІТІ.

Г. Йак примудрий Саламон пішоў віт сво́го та́та Даві́да ў свѣіт прахтикува́ти і пішоў по ска́рбах, буў ў йидно́го па́на за коміса́ри і застаў ни повиплачуванѣ льу́ди, даўны́шчі доўгі. А йак йиму́ пан відаў гро́ші за раху́нком, він повиплачуваў ўсы́м, тому ни ста́ло, жи му́сьіў і сво́іх доложі́ти. А йак пішоў до дру́того, то буў фі́рманом. Йак ко́ны споло́шили сѣи, віс пиривирну́ли, то пан казаў, жи фі́рман вінни; а йак па́нови само́му сѣи споло́шили, то пан казаў жи ко́ны вінни. А йак прийшоў до тре́того, то пан маў ста́до таке свини́й, шчо котри́й пасту́х займиў, то ны́гди ўсы́ до до́му ни пригнаў. А він йак займиў па́сти, то биз де́нь ўсы́ сѣи перозбіга́ли, а він ў ве́чир йак зловіў па́цьі, йак ўзьіў ду́шіти, то ўсы́ сві́ны сѣи збі́гли, а він ўты́к аж на дириві́ну, бо́ би го булі́ звъы́ли. І ў ве́чир ўсы́ гнаў до до́му. Пригадаў собі́ цар Даві́д: ни зна́ти, ци шче мій син жи́йі де ў свѣі́ты! І казаў ві́льльыти золо́тій плуг і не́сти йи́го ў свѣі́т і пита́ти, ко́го зді́блы кі́лька, абі отаксуваў, шчо той плуг ва́рта. Льу́ди і пані́ то таксува́ли о ва́ртости злота́. Йидны́ каза́ли, шчо ва́рт кі́лька сот; дру́гі каза́ли, шчо ва́рт кі́лька тисы́ч, а тре́ты́ самі́ ни зна́ли, йаку́ та́ксу зложі́ти на кі́лька бага́то злота́. А йак зді́бали то́го пастуха́ і йи́го запита́ли, шчо той плуг ва́рта, а він йі́м вітповіў, шчо йак ни бу́ди бе́ризьны́ ве́римны́, а ма́йя ду́шчу, то ни ва́рт то́го, шчо пі́т пло́том смирді́т. Шчо золо́тій плуг ва́рта, йак ни́ма ўродза́йу на по́ли? — А вони́ йак то́то ўчу́ли му́дри сло́во і прийшли́ до до́му і роспові́ли, казаў Даві́д, жи: шче жи́йі мій син. Йак пригнаў до двора́ сві́ны, а ві́тходіў зо двора́, то на́писаў па́нови на двѣ́рих, шчо платі́ два ра́зи так свина́ре́ви йак око́манови, бо кі́шча служба́ па́сти, йак око́манити.

Зап. в цвѣітні 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв свої матери чіпец, а ше був малий, мав допіро шість років, і жменю клаків теї став на воротах і важи їх на вазі, теї клаки чіпец переважили. Аж тут надходить мати теї питає його: „А ти шо робиш сину?“ „А шо кажи, важу бабський розум. „Ну, і зваживсь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жмені клоча“. І мати як те почула, дужи сї нагнівала на него, теї за ту кару післала його зі збаням по воду до криниці. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісімнадціть літ. Теї він тоді ніс воду в збанку, а мати сиділа на перелазі, теї як він її підносив збанок до гори, теї збанок випав йому з рук і побив сї. Теї він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шенівної, в Камінці Струмівій, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тільки баб справедливих, як ворон білих.

Премудрий Саламон Perezбiвaу сьa зo сьoйoу мaтiрiйoу: — „Тiлькo йи бaб нa сьвiтi справедливих, йак вoрон бiуьих“. — Oнa му пoвiуa нa тo, жe нe мoжe прaдa бiти, жe oнa йист справедлива. — „O мaткo, ньит“ — и нa тo сьa нe мoгли пoгoдiти. И вiн зaбрaу сьa и пiшoу прeч у дaлeкo стoрoну. И бьу за три рoкь. И зaпустиу бoрoду, штo нe мoгyа гo пoзнaти, йак пoвeрнуу дoмiу. И йак пpишoу дo сьoгo мiстa, тaк си пpишoу дo йиднoй тpaктийiрнoй и тaм сoй кaзaу дaти пiти и бaрз сoй гpaти кpаснi нa кльaрнeтi, тaк штo аж сьa дивувaли нa ньoгo. И пpишyа йoгo мaтeрe дьiукa, сyужeбнa, и дивiуa сьa нa ньoгo, aль гo пoзнaти нe пoзнaуa гo. Вiн си зyбoжиу двa кльaрнeтa нa стiу, a нa тpeтiм сoй гpaу. И oнa пpишлa дoмiу, дьiукa, и пo вiдaт: „Пaнi мoйa, тaм пaн йи ф тpaктийiрнi, тaк сoй гpaйи нa кльaрнeтi, штo сьa нe мoжут пeрeдiувaти нa ньoгo, oткaль тaкый пaн пpишoу, штo тaк кpаснi гpaйи, штo тaкoгo йшчe нe чули“. — Oнa пoтiм пoвiдaт, мaти: „Штo ти зa йидeн?“ — Oнa пoвiдaт, штo: — „Нe знaм гo“. — Пpoшу тьa, ид мi пo ньoгo, a дaмe му дoбpу гoстiну, жeбь дo нaс пpишoу. Бo йa бь сoй хoтiуa кyпiти кльaрнeт, бo йa знaм кpаснi гpaти“. — И выпpавiлa тoту дьiукy зaс пo нe. И пpишyа дьiукa пo

нього и кўаньбат сьа му: — „Прóшу пана, абы до мóйой паны прішли“. — „Не піду, — така паны дорóга до мене, йака и мi до паны“. — Але она кўаньбат сьа му: — „О, пане, пóтте!“ — И забраў сьа и пішоў з дыўкоў. И прішоў до свóго дóму гўаснóго и поўóжиў си кльарнеты на стіў, три, и паны трiбўйи грати. И прóсит пана о йiден кльарнет. — „Паны достане од мене кльарнет, але ньай сьа зó ўноў ноч прэспит“. — И она на то возволиўа, же бóде спаўа з ним. И дали му дóбру вечэрйу и постелиўа паны пiсўан и каже паны: „Ид, спий!“ --- Він пішоў и льуг си на пiсўан. Льуг сой там гоўóвоў, де она (паны) ногами. И она си лёгла такжи и так му повiдат: „Коханку, так льóде не спльат“. — Він повiдат: „Сын так з мáткоў спит“. — И она ф тóты часы скочила с постелы и зострашила сьа, што новóго. Він йi отповiдат, же так сын з мáткоў спит, йак сьа рóдиў. Тóўдый она му повiўа, што йий трiбўйи. Він йi отповiў: „Мáтко, тiлько баб справедливых, йак вóрон бiўых“.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

50. Звiдки взяла ся скрипка.

Саламóн, яко наймудрiшний чоловік, докáзуваў мáтери, што кобiта, жóна на прiмiр, не є стáла, вiрна. Ўна каже, жи непраўда, жи сут вiрны такі стáли, як далi не йде. Ну i він зачяв доводити всякими спóсoбами, а ўна все каже, жи непраўда. Він довиў так до тóго, што раз положиў ся в неў спати i там шче што робиў. Як ўже по ўсiм, то каже: Мáмо, мáмо, то я твiй син, чим не доказаў, га? Шчо ти гáдаш тепер робити? I ўна ўвидiла, жи він йi досконáле пiдiйшоў, тай тогди зачала клясти: Бодáй жес, сiноньку, тогди промóвиў, коли тóто лiжка промóвит. Ну тай ся забрали. Як ўна ся забрала, то він ўнiмiв, так му заклiяла. Тогди ўже не гóворит i берé ся на спóсiб: берé лiжка, рубáє i рóбит с тóго скрипку, а як зробиў то наладиў на ню струни в порядку тай зачáў грати. Він зачáў повóли грати, тай повóли сьпiвати й гóворити. I так му ся язiк розвзяаў.

Зап. в Кропивнику Новому, Дрогобицького пов. від Олекси Свища, у липнi 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Буў Соломон. Дуже людэй сї радыў, шчо буде на посьлїдних тїсяча лїт робїти. А його жінка віткись іхала на шкїпі, на кобілі. А кобіла, за позволеньом, пёрнула. А ўна була ў тїжи, с сїном. А сн, с черева мовит: Яка к..а везе, така друга на нїй сидїт. Мати го заклїяла: Бис сїну тогдї промовїў, колї моя ў хатї лава промовит. І ся ўродїў нїмїй. Як ся ўродїў нїмїй, трэтого дня взяў сокэру, пішоў лавицю рубати. І зробїў скрїпку. І зачинала скрїпка говорїти, відмаўляти. І він зачаў говорїти. Пішоў межи хлопцї на забаву пятаго дня. Мати повідає: Де ти ся, гцлю, так забавїў? — Буў-ем, мамо, на судї, на суд ся дивїў. Там важили песе гїўно жінськїм розумом. — Та бо я жонá! — Тай ви такий маєте! Песе гїўно жінськїй рóзум переважило. Мати го заклїяла: доки не збїжит небо високо, море глубоко і сьвіт ширóко, бис тодїй приїшоў. Вїйшоў ў поле. Лїг спати. Гóспоть Бох до нбого говорит: Шчо жадаеш сїну Соломонїў? — Жидáю, мати мня заклїяла, бим мїряў, як небо високо море глубоко і сьвіт ширóко.

— Шчо шче жадаеш від мене?

— Жадаю великої мудрости, шчо ти Гóсподи знаеш, би я то знаў.

Питає ся Гóспоть Бох: На шчо тобї великої мўдрости? — Мїй тáто на палїй сьвіт царьом, я по тáту буду царювати, бим ўпровáдиў єднїсьть ў краю. — То, каже, не будеш жити, лишé трицеть лїт на сьвїтї. Шчо помислиш, то ся зробит на посьлїдну тисячу чудá.

Тотó ўсьо ў Англїї було запечáтано: телїграфї, фїлїпони, машїни, ўсьо тотó Соломоновї штўки. Він там умираў. Ключ на дверьох висїў у тїй канцелярії. Хто посегнуў за ключ, каменьом стаў. Мóже два тїсяча лїт стояла тотá канцелярія, мóже бїльше, не знаю кїлько. Аш ў кінцї отворїла ся канцелярія. І учїли ся люди в точас машїни робїти, телїграфї, меблї і ўсї рїчи. То було ў Англїї.

Зап. в Лїкти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулиничá по прїзв. Гаврїльцїв, у серпнї 1901 р. Волод. Левинськїй.

Паралелї: Етнографїчний Збїрник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

*) Під Соломоном треба тут розумїти Давїда, а під його сїном — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вони йому той ланц, а він учепив его до того човна і привязав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уймив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далі. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночі, як Саламон спав у човні. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На морі все ся видно, чи в день чи в ночі, а тут не видно ся, хоть око вийми. Виймив він ножик і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загибла. Побачили люде тоту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилізає чоловік. Вони го ся спитали: А ти де ся тут узав? — А він каже, що плив по морі тай го риба з човном прожерла. Приймили его ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Жие він у тім селі.

А тимчасом старий цісар, его отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема ніякої відомости. Тогди він казав зробити золотий плуг, дав его двом своїм слугам і післав їх у сьвіт, щоби ходили від села до села і щоби питали, кільки той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але ніхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сів с.ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают его: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли его з собою, але цісар не міг его пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але ложки подав дуже довгі, ще й казав кождому привязати до руки. То вони сидят з тими ложками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вони кажут: Бо не можемо, ади, які ложки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Оден другого годуйте! — Аж тогди цісар пізнав, що то его син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chelmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глибину і висоту.

Б. Як Саўамон быў йуж крільом, и так йист ó ным написано, же ани до того не быўо тако́го мудро́го, ани по́тым не́ йист. Праўда, же він быў и му́дрый и мудру́ваў, але докiньчы́ти, то тьж не докiньчы́ў фшы́тко. Пу́стиў сьа ми́ря́ти сьвіт, але не зми́ряў до жадно́го кра́йу, жебы нашо́у край сьвіто́ви. Потóму да́ваў робі́ти сэмом кова́лым за сьім ро́кіў ўанц так гру́бий, йак хўопска но́га піт колы́ном, и ка́заў выльа́ти желы́вну ба́нью, и йак тот ўанц йуж быў зробле́ный и ба́нья выльа́та, и гво́шоў до той ба́ны, ў́зьяў с со́бом пса, ко́та и ко́гута и ка́заў сьа запе́рти и ка́заў сьа пушча́ти до мо́р'я. Йак го пу́сти́ли до мо́р'я, и прішо́ў рак и перэ́т'яў тот ўанц. Йак з ним то́та ба́нья за́чаўа летьі́ти и летьі́ти г мо́ре, и пі́знаў, же йуж з ним йи недóбри. Тоўды ў́зьяў, пу́стиў ко́гутóви кы́рви з гребéньа, псу з йазы́ка, котóви с хвóста и со́бі з лы́вой ру́кы з нивельно́го па́льце. И так змішаў то́ту кроў ра́зом и пу́стиў до мо́р'я, и сквэ́рниў мо́ре. Мо́ре сьа розигра́ўо и вышмарі́ўо го (з мо́р'я на край). По́тым по треты́ раз пу́шчаў сьа до не́ба. И сьіў со́бі на вавре́ўа (альбо на оре́ўа) велико́го, ў́зьяў со́бі чверт мн'я́са на ро́жно воўово́го (з во́ўа), сам сьы́диў на оре́лы, а то́то ньус напе́ред, оре́ўа, а оре́ў за́ гым йшо́ў ў го́ру, же доста́не. И вы́ньус го так высо́ко, же йуж чуў, йак анге́ўы ў не́бі сьпівали. И чуў го́ўос анге́льскый: „Саўаму́не, ве́рний сьа, бо геў од йасно́сти оре́ўови кр'я́ўа опальа́т сьа, и хпа́деш и за́бйиш сьа!“ — А він пі́здриў на зéмльу, — сьвіт сьа му та́кый зда́ваў йак му́р'яньча ку́па. И отпові́дат так до анге́ўа: „Де и по́што сьа ве́рну, кой зéмлы йуж не́ йист?“ — А анге́ў му отпові́ў: „На то́то пыск роздо́ймий, што ві́диш!“ — И обéрнуў ро́жно ў доли́ну и залéтыў на оре́ві ф сэму кра́йіну. Йак йшо́ў на́зад до сво́го кра́йу, потóму йшо́ў по зéмли и пробóваў по сьвіту, ци сут льу́де му́дры. Прішо́ў до йидно́го до́му, и там прібі́гўо ды́ўча ма́леньки. Він сьа го зьвіду́йи: „Чо́го-с, ды́вусь, прішўа?“ — А óна му пові́дат: „На óген“. — „А до чо́го во́змеш?“ — бо не ма́ўа нич. Він сьа здума́ў, до чо́го во́зме, а óна простéрўа за́паску, поўожы́ўа попéўу и до попéўу óгна, и так пішўа. Подума́ў со́й Саўамун, же моўо́ды дос йуж му́дры сут. Да́ле пішо́ў, — в іньші́м місци прішо́ў до йидно́го га́зды на́-ныч и прóсиў, жебы го там га́зда переночу́ваў. Бы́ўо на сьвіті дўже кра́сно, и ка́заў со́й перед двéрми постелі́ти піт стрі́хоў. А га́зда му пові́дат, же му не бу́де на двóрі стéлиў, же бу́де в но́чы барз ля́ўо. Він му отпові́дат, же то непра́ўда. — Саўамун му пові́дат: — „Йа сьа тым тру́днью, — то́йі но́чы ма бы́ти кра́сьны“. — А хўон му отпові́дат: „Не бу́ду сьа с то́бом спéраў, лем жебы-с мн'я не бу́диў коўо са́мой

піўночы“. — Їак прішўа коўо піўночы бўрїа, їак зачаўо гырміти, лїати, — так го пїт стрїхоў змачаўо цыўком. Він пóтым дўркат до двєри и крїчит на гáзду, жебы го пўстиў дó-хыж. И зьвїдўїи сьа гáзды, óткаль він мїг знáти и їак так доклáдны, же бўде ў нóчы лїаўо. А гáзда му одрáзу не хóтыў повїсти, а пак, му повїдат: „Мы ма́ме та-кóго буйáка, што їуж му шысна́дет рóкїў. А ма ў сóбі тот буйак та́ке морїско (пўанéту): — їак ма бїти фльóра, то хоц бы їак красьны бїўо, то він фты́че до ста́йны, а хоц бы їака сўóта (їак велїкый доїдж, їак барз їуж так доўго сьа сўóтно, та тоўды їуж бесїдўїут „фльóра“) бїўа, а їак ме бїти хвїльа, то сьа го не ўїáже нїкóли, то выхóдит зо ста́йны сам на ры́нок и лїгат сóбі мéдже дере́ва. Аджек їа знам пó тым, бо фчєра х поўўдне бїўо красьны, буйак лéжаў мéдже дере́вами, — зóрваў сьа и полéтыў фучáчы до ста́йны барз. То їа їуж знаў, же бўде пéўно ў нóчы лїаўо“. — И Саўáмун сóбі пóвїў тоўды так, же: — „Кой їуж буйак мудрїшшы їак їа, та їа нé мам што пробу́вати“.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшоў Саламон до кўзьны, де коваль робїў. Зробїў коваль їеднў половїну нóжиць і кїнуў на зéмльу, абї стїгло. А Саламон не знаў, до чóго то ўхóдит і казаў: Чекай кїньцьї, будэш мўдрий (до сéбе). Їак зробїў дрўгу половїну, збїў до кўпи, бўла рїч готóва. Ка́же: А казаўїем, чекай кїньцьї, будэш мўдрий.

Зап. в сїчни 1898 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Бїло мнóго сьвятїх і узнáли собї, жи шчо чоловік зага́дат і ни зрóбит, то їи грїхóм. Али Саламон мéджи нїми быў і варїў їїсти, бо быў за кўхарїа. Зварїў стра́ву і мїслиў солїти, а не посолиў. Длѡ-тóго хотїў, цы вонó праўда їи, жи тотó мóже бїти грїхóм. — Та́ бо не солéне! сьваты́ ка́жут. — А, їа мїслиў солїти, áлим не посолиў! — Кóйїис мїслиў, бїло посоли́ти. — Ба, кой їа прїбуваў, бо вы мóвили, жи їак помысли́, то грїх ўже, а їа мїслиў солїти і не посолиўїим. Їакже мóже бїти грїх, їак помысли́т сьа, а не зрóбит сьа? — Праўда, тотó скасу́вати. То ни їи грїхóм. — І той грїх скасу́вали.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў ійдэн чоловік і хотыў сьа жени́ти. Не маў сьа ко́го пора́дити, йде до царя́ Дави́да. Прийшоў: Чо? — Жени́ў бым сьа. — Іди́, повідат, там ти хлопець мій повіст. — Він выйшоў, а той йде си на га́лузы, ўзяў ме́жи но́гы, йа́к то дытв́ак. І пы́тат сьа тот хлопець, Со́ломон: Чо́ хоч? — Жени́ти сьа. — Ну та шчо? Шчо́с посва́таў? — Удо́ву. — Йа́к вона́ схоче. — І ды́ўку. — Йа́к ты схоч. — І заві́тку. — Цы́кай, бо ты́ мій кінь за́бйи! — Та́й побі́г Соломон. Тот сьа верну́ў наза́д до царя́ до Дави́да. Ну шчо́ж там, пы́тат сьа тот? — Та́ нич, та шчо́ він зна́йи? — А йа́к ти повіда́ў? — Він повіу́, так і так, йа́к му повіда́ў. — А тот повідат: Він ты́ до́бре повіда́ў усьо́, бо ў удо́вы два розу́мы, та не схоче ты́ слухати; бу́де мо́вити: Мій небі́шчик тамто́т льі́пший быў. А ды́ўка розу́му не ма́йи, йино́ ійдэн шче. Йа́к повелі́ш, так слухати бу́де. А заві́тка, йа́к бы ма́ла до́бры́й розу́м, то́бы сьа бы́ла не заві́ла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломон біжні́цьу ста́виў так: Заўйава́ў, а́ли сам ни мі́г доста́тити ка́міньа́ і де́рива, йа́кого потрі́бно. Али́ чорт нады́йшоў д ньо́му, пы́тат сьа: Шчо́ ты ту ста́виш? — Ко́ршму. Ту бу́де ўсьа́ка му́зика, та́нцы, пийа́кы, і то́бі ві́тты бу́де шчо́сь приходи́ти. — А тот ўбе́ртат сьа: Гм! Ко́бы йа́ знаў, мы́ бы ти помо́гли, ты́ бы на час то́то поста́виў, жи́ дашчо́ с то́го бу́ди. — Та́ чо́му ни бу́де? Зна́йиш до́бре, жи́ буду́т пі́ти, бі́ти сьа, шчо́ ко́го за́бйут, то́ ўсе то́бі. — І вони́ на охóту ка́міньа́ майму́ро́вого на́носи́ли, жи́ шчо́сь за рік поста́виў. Йа́к доста́виў гет красно́, та́й ўберну́ў на це́ркоў. Злы́й нады́йшоў, подиві́ў сьа зда́леку, а тот ўже́ сьвяты́х пона́ри́зуваў і налади́ў і наві́ть пе́ред две́рми, йа́к днесь у нас йи́ христы́ і сьва́та́ Пречи́ста пе́ред две́рми. Він йа́к ўвиды́ў, так ўты́к, а вона́ до́ днесь сто́йи́т.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

58. Соломон і його жінка.

А. Йак уже вѣріс Соломон, йак сѣ жениў, і післаў до йидно́го крѣля за дыўкоў, за принцѣзноў. А вона́ йимў вѣтписала: Ты менѣ ни варт спѣт черѣвика вѣскрептати. — Али він маў злѣтый пѣрстынь і заушниці злѣты і такў сѣвинто́чку злѣту, шчо сѣ на грѣды склѣдуѣи і зрѣбѣў сѣ шеўцьѣм і прийшоў до то́го крѣля, де свѣтаў жѣну і згодиў сѣ робѣти чо́боты, так йак швецѣ. І пішоў си так на спа́цыр у горѣд і зложиў си пѣрстынь злѣтый на рѣку. Выйшла тотѣ принцѣзна на спа́цыр та́кжи на горѣд і йѣи скорты́ло, жи він такы́й пѣрстынь крѣсны́й ма́и. Мо́вит: Кѣбы ты тотѣ даў мины́? — Гм, йѣ бы даў, кѣбы ми принцѣзна ўказа́ли по колы́на но́гы. — А, та йѣ ўка́жу. І ўказа́ла. — Али вѣйшоў так дрѣгы́й раз і прийѣаў си злѣты заушниці до ўх. А вона́ ўвѣды́ла і йѣи тотѣ скорты́ло: Чу́йиш ты! — Шчо? — Кѣбы ты даў менѣ тотѣ заушниці. — Йѣ бы даў, жибы́ ми ўказа́ли ты́ло по по́яс. — Тотѣ си га́дат: Ей, шчо тотѣ? У́кажу, та буду́ ма́ти. І ўказа́ла. — Али вѣйшоў трѣты́й де́нь ў горѣд і вона́ вѣйшла. І зложиў си сѣвинто́чку злѣту на грѣды і вона́ ўвѣды́ла і мо́вит: Кѣбы ты тотѣ даў мины́. — Гм, йѣ бы даў, кѣбы принцѣзна зо мноў йидну́ ныч спа́ла. І ўна мо́вит: Буду́. — Переспѣли си йидну́ ныч, та́й йѣ зачалѣ рѣсти че́рево до горы́. Та́й ца́рь тот, крѣль, ўвѣдыў і почаў йѣ сѣ пы́тати, йѣк то, шчо сѣ зрѣбѣло, с кѣм то, та́й вона́ повѣла. Типѣрь йѣк то у паны́ў, то нездалѣ і йѣуж трѣдно за ко́го вѣддава́ти, бо ўна грѣба. Али унѣ сѣ дво́и ўзѣали та́й поже́нили ны́бы с тым шеўцьѣм. І він трѣхы перебыў, йимў сѣ там зунува́ло і мо́вит: Чу́йиш ты! По́йдемо мы даде́ вѣтты гет. Ца́рь бы й рад, бо йимў ўсты́дно за бизѣгѣнѣр, жи свѣтали та́кі прѣтцѣи крѣльскѣ сыны́, а він даў за шеўцьѣ. — Приѣихали до йѣго кра́йу і він пішоў де́сь на мѣсто, трѣхы сѣ вапѣў, іде́ і ўже обы́драны́й, бо пропѣў с се́бе ны́бы мѣндур тот, шчо маў, та́й ўже йде так гѣ го́лыи. І ра́дит сѣ з неў: Шчо мы ту будемо́ робѣти? Не́ма шчо йѣсти. Йѣ возѣмў со́бѣ пиўку́ і крѣсѣньца, та́й пѣду дрѣва́ рѣзати, мо́же дашчо зарѣбѣу; а ты́ йди си стань ко́ло но́го до́му, та буду́т паны́ йти на ка́ву, на обѣд, поўти́раш котро́му черѣвики, шчо́сь ти даст. Йимў сво́ии ў голо́вѣ. Гѣ Соломон. І він ўзѣаў, пішоў, крѣсѣньца де́сь тотѣ верг, перебраў сѣ краснѣ, йѣк принц. Надѣйшоў пан, а ўна стоѣит. Він пѣдњаў но́гу, вона́ поўти́рала, даў йѣ дукѣта. Побѣх, перебраў сѣ ў йѣнчы́й мѣндур, іде́ шче́ раз. Пѣдњаў но́гу, вона́ зноў поўти́рала йимў спѣт черѣвѣкиў і він даў йѣ дрѣгого дукѣта. І трѣты́й раз за́сь так перебираў сѣ. І пішоў, тотѣ позми́туваў с се́бе, іде́ ід ны́ обы́драны́й, такы́й гѣ ўперед: Но, ци зарѣбѣла

дашчó? — Три дукáты йакісь три паны далі ми. — Ей, добре. — То ўже будемо йакóсь жыти. Ході, йа ти кўпйу гóрцей. Пішоў, купйў йі гóрцей. Наж, на, мóвит, та продавай, мóже шчо зарóбиш. — А собі ўзваў корóмесло і коноўкы: Йа йду та вынесу йакый раз воды жидáм, та тákжи дашчó зарóбйу, та бйльше будé. Пішоў, коноўцы десь верг, перебраў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбуўт льюде, йакóсь йинáче мўсит выгляда́ти — і ўзваў, іде, ныбы сьа ватачуїи, прийшоў д ны: А шчо ты, сьакá такá в гóрцями ту засы́ла? — Буком ўзваў потér гóрцы гет до жу́ка. Тотá плаче, а він пішоў, зноў сьа перебраў йак быў, приходит: А шчо тобй такé? — Ей йакысь пи-йак прийшоў та потér гóрцы. — Ей, то ба́йка, не бй сьа. Ході зо мноў, йакóсь мы шче будемо жыти. Купйў йі горнець тэны́ый, йак то ў горцы сут крысы, глиняным, і имйў мотускóм доўкйла крыс горнець і мóвит: На, приўйажй си мэджи нóгы, тў йи весы́льа, та мены́ не лáдно нóнды йти, будўт нья шче дьўгати хлопцы, а ты йди, та там дашчо, то воды вынесеш, то шчо, тай мэджи ба́бами — то кўсник мньяса, то йакойй ййшкы, тай тотó ўсе ў горнець зливай, назливаш пóвен, та будé шчо й на два дни ййсти. — А сам пішоў, перебраў сьа зноў йинáче, прийшоў на весы́льа, пішоў гульати: І с кўждоў ба́боў мўшу гульати, ци стáра, ци молодá, йакá йи, бодай порáз оберну́ти сьа! Перепустйў він тотó бóрзо; прийшло на нью, вона не хóче, ўсты́дат сьа, ту горнець... Він не пы́тат, берé. Завинўў доўкóла, горнець сьа сказыў, тотó сьа выльльало, росыў, ўсьо пóсерет хыжй, тў сьа сьмййут, вона сьа ўсты́дат. Пустйў йй і пішоў. Перебраў сьа зноў йак быў, вона выйшла на дьвйр пйт стоп десь, він надбйх вйткысь: Ци йи дашчó? — Ай дé, йакысь ту паң прийшоў, гульаў, та ўзваў і менé, горнець сказыў сьа і ўсьо выльльало сьа. — Ну, то ба́йка; ходй гет! Узваў, привйў йй áж до свóго бўрку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшоў д ны, а вона стоййт. І пы́тат сьа: Знаййш, шчó йа йи? Йа йи тот сам, шчóм тья свáтаў, а ты повйла, жим ни варт ти і спйт черéвика выскрептати. За тотó ты мены́ выскрептала три рáзы. — Тотá ж жалью аж ўмлыла. Він ўзваў, пробйў йй дыру ў правй руцы, бо знаў, жи вона йогó лышит. Йак вона сьа ўчутыла, він йй ўбраў, так йак сьа налэжит, áли вона си гáдат: Кой ты в мене собй так сьмйх чинйў, будў йа і с тебе, бо йа тебе лышу. І лышыла і ўтеклá аж до свóго вйтця ў ййнчый край. Али він йде за неў, ўзваў собй вóська і кйнницы, вуланыў і прийихаў до того ййнчого крайў, ўзваў собй на саякы глыны с свóго крайў, свейй, іде до того крйля, де бйла му жонá и глыну тьягне за собоў ў плаховины так, гй жебрáк. А тотá жонá вынесла му йакўсь вельмўжну і дайй му в лывойй рукы, а він мóвит: Йа не берў вельмўжницью в лывойй рукы, йинó с правойй. А вона перейалá ў праву рўку давати му, а він

хопіў за рúку: Та ты мо́йа жона́! — Вона́ побігла́, повіла вітцьу́ си, а тот скóчиў і стаў собі на санкы́, на гліну на сво́йу. І в́ыйшоў тот кріль і пыта́т сьа: Чо́ ты прийшо́ў у мо́йу зéмльу? — Ба, йа́ прийшо́ў за жоно́ў. Али йа́ ни сто́йу на тво́йй зéмлі, а́ли на сво́йй. І ўзяў йиго тот кріль на ф́іру і везé йиго т ші́беници вішати. І тотá жінка сьіла. І й́дуть, а вона́ мо́вит: Не пыта́йте, хыба́ відотны́т му го́лову, бо він такы́й му́дрый, жи і ў ва́шй крайй вас вы́мудруйи. Й́де да́лы, а во́сько выхо́дит с́іне. А кріль сьа пы́тат: А нонó шчо? Він такé во́сько не відьіў, бо Соломо́н привіў сво́йи. — Соломо́н мо́вит: Й́ангелы й́дут по мо́йу ду́шу. Выхо́дит дру́ге, чо́рне, а кріль сьа пы́тат: А нонó шчо? — А нонó дийа́волы й́дут по тво́йу ду́шу. — Він сьа д́ивит, выхо́дит черво́не: А нонó шчо? — А нонó й́ангелы храні́телы по мо́йу ду́шу. Тай тим ча́сом во́сько оббі́гло доўко́ла тоту́ ф́іру, аль о́ў лап крільа то́го — і заві́сили. А жо́ны — в́ыньаў па́лаш рубáти го́лову, а й́ангіў кльче: Соломо́не! Сьва́та не будéш ма́ти! — Абéм го й́ ні́где ни ма́ў. І вітцьа́ў го́лову. І днесь то́му Соломо́н сьва́та не ма́йи.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він застаў цы́саром і выдаў йому́ дру́гий цы́сарь войну. Натуральне́ він му́сьиў позоста́ўйáти ца́ле сво́йе па́нство і й́хати на оборо́ну кра́йу. Буў там чере́з кілька лы́т, може́ три, штири, то сьа вéло доўгий час — і приході́т до сво́ййх палья́ціў, слуги познаході́ў, але́ його́ паны́ нема́, бо прийшо́ў турецький цы́сарь крáтком і укра́ў його́ жінку. І йак ўже́ йй не найшо́ў до́ма, тогды зроби́ў му сьа вели́кий жаль. І ка́же до сво́йх слуг: Йа́ му́шу й́йй д́ыста́ти! І росказаў на три бата́льйони войска зроби́ти тройа́кого гэрбу мунду́ри: й́еден залéний ца́лком, дру́гий черво́ний, а трéтий ца́лком чо́рний. І ў бо́жий час перерсти́ў сьа і пішо́ў до турецького кра́йу. І ўзяў зо собо́ў тоту́ пишча́ўку і приході́т там на той пля́ц, де бу́ла віста́ўлена ші́бениця і опсади́ў коло то́йй ші́беницы на три сто́рони сво́йім тим во́йском. І нака́заў так: Йак йа́ загра́йу раз у пишча́ўку, ажебы сьа пока́зувало помалу черво́не во́йско; йак загра́йу дру́гий раз, ажебы сьа пока́зувало зелéне во́йско, а йак загра́йу трéтий раз, ажебы сьа ўка́зувало чо́рне во́йско! І ўты́м часы́ ажебы робі́ли гурра, бо мо́же акурáтне́ так прй́йде, шчо йа́ будú погйба́ти! — А на ты́м пля́цу́ буў на око́ла лы́с і сам

Їзьяў йенно́го міністра зі собоў і поїхаў до турецько́йі столиці. І прійшоў там так йак йакі́й пан, йакі́й будь. А тимча́сом той цыса́рь маў йе́дэнна́цьць жінок, турецькі́й, а йі́йі прывіў двана́цьцату. І так сьа твёрдо закоха́ли, шчо ўші́ткі йе́дэнна́цьць мусы́ли йі́ бы́ти за вы́служаньцы́, а она́ ними коменди́ровала, йак газді́ня. Йак той прійшоў Соломон там, не даў сьа спі́знати, шчо він йе́ йі́йі газда́, тілько просі́ў у тих по́сцыў (варти), же він хо́че бу́ти с тим наййасны́йшим па́ном на йе́днім сло́ві. — І йакура́тне пан той прійаў його за го́ства ла́дно на той час. І то́гды даў сьа спі́знати, же він йе́ та́кож ца́рь. І просит, ка́же: Прошу па́на наййасны́шого о йе́дну́ сто́рыю пора́ди. Йак то мо́же бы́ти? У мо́йім со́ймі буў йе́ден та́кий бідола́ка, же він не мав тілько йе́дну ві́ўцьу, а дру́гий маў йе́дэнна́цьць, а і́шче му бу́ло ма́ло і ўкраў ў то́го йенну́ і то́ту. — А той ца́рь то́гды ка́же: Та о шчо просі́ти? — Аже́бысте́ ми да́лі йа́ку пора́ду, шчо с тим ды́йати бінні́м і с тим бога́тим! — А той ка́же цыса́рь: Ге, ка́же, тако́го тре́ба від ра́зу стра́тити, заві́сити. — А той то́гды, Соломон, ка́же то́му: Про́шу, абы́сте́ сьа не гны́вали, бо то са́мі ви йе́сьце. Йа́ не маў лиш йенну́ жінку, та ви і то́ту ў ме́не ўкра́ли, а ви мали йе́дэнна́цьць і шче́ вам бу́ло ма́ло! — За́раз ў тым ра́зы розгны́ваў сьа Турок ду́же на то́го Соломона́ і росказаў, же за шты́ри го́ды майе́ бу́ти заві́шаний — за́то, же прійшоў до йего́ столиці́ і назваў його́ зло́ды́юм (бо він буў ве́ликий пан і рахуваў со́бі, шчо йому́ Соломон нич не зробі́т і обеспе́чыў сьа на то́йе). Але́, і́шче за́кликаў і йі́йі до осі́бно́йі станці́йі і ка́же йі́: Ну ту йе́ твій муж; шчо з ним те́перка бу́демó роби́ти? — А она́ ка́же: Шчо хоч, то́то, мій найкоханьшы́й мужу, роби́, аже́бы він більше не жиў! — Ў тым ча́сы шче́ гі́рше сьа турецькі́й цыса́рь розгны́ваў і за́раз за́клика́е ка́та і за́клика́е ўші́ткі сво́йі слуги́ і́с сво́йоў найкоханьшо́ў, його́ жінко́ў і за́пріага́дуд ко́ны до фі́я́кру і йі́дут від ра́зу на той пляц, де ші́бени́ца. І беру́т Соломона́ і його́ міні́стра на погі́бели жы́тца його́. І сьіда́йе́ з ним сам на йе́ден по́язд і його́ міні́стра бере́, обидво́х по́при себе́ і його́ ўла́сну жо́ну. Іду́т недале́ко то́йі ші́бени́цы, просі́т тот о́ три рі́чи: Ци по́зволі́т йому́ за́грати со́бі три ра́зы, йак йуж так доходи́лы до то́йі ші́бени́цы, ў сво́йу́ пишча́ўку? Чо́му, можеш, ка́же Ту́рок. — І за́граў він рас так жа́лысно, же аш плач зноси́ў. А ў тым ча́сы присува́йе́ черво́не войско́ шчо раз бли́шше до них. А она́ ка́же йому́: Коханий менжу! Уважай, бо він йе́ му́дрий і прему́дрий, аже́бы ты́ не зра́диў! — Ў тым ча́сы пита́йе́ сьа Турок: Соломо́не! Шчо то за черво́ны кві́ти ві́тко там зда́лека? — А він ка́жи: Наййасны́йший па́не! Тото́ ўже́ мо́йа кроў ля́йе́ сьа з мо́йіх груді́й туды, бо ўже́ сме́рть ме́ны на карку́ приле́гла. Але́ шче́ со́бі раз за́гра́йу! За́граў дру́гий раз ў пишча́ўку то́ту: Ука́зуйе́ сьа зе́лёне

войско. — Она йому зноу каже: Найкоханьший мўжу! Уважай, бо він йе мудрий і премудрий, він тебє йакось ізрадит! А він каже йй: Та шчо ми зробит! Та йа ту майу силу і ўласць, же йа його сьа ни бойу! Аш приходьат цалком близь до того стоўпа, тогды каже він: Но, та йа собі шче раз заграю ў свойу пишчаўку, остатний раз! — Заграй, каже Турок, турецький цьсарь. Аж йак росчаў грати третий раз, ў тым часы росчало сьпшїти чорне войско (а они бўли на тварі чорны, а тамты червоны і зелены, так офарбили були собі твар). Тогды питає сьа цьсарь, Турок: О, Соломонє, шчо там за чорне витко, шчо сьа зближайє до нас? — І коны йшли помалу і скочиў с того повозу Соломон і його мїньстер і загойкаў голосом: А то йдут шатани за твоїоу душеў! — І зробили крик: гурра! і злапали Турка тоти три батальони войска і його слуг і його, Соломона, жінку, і йому вїдлублили очи і так го пустили на прохїд і тих слуг натуральне ўбили, а ййї ўзвали с того повозу. І росказаў Соломон заприачї штири коны на штири сторони, приўйазали за обї руки, за обї ноги і так йї нараз розірвали. І конець.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскїй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—257. — А. Веселовскїй, Слав. сказанїя о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 220—244. — Буслаевъ, Христоматїя. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповїстке. Ч. 41. — Афанасьевъ, Народныя русскїя сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографїчний Збірник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с своїм татом. Коли отець ўже почуў своїу смєрть, заклїкаў його на осїбно і казаў му пару слїў, три рїчи: Памятай, йа ўмираю, мїй сыну, майєш мїй рєкас слўхати! Пєрша рїч, обїсь панови грощий нїгде не зїчиў. Дрўга рїч, обїсь жїньцы своїї ўласьны нїгде праўду не сказаў! А трєте, обїсь нїгде сїроту с пїт плота не браў. — Але той Соломон буў великий пан також, і маў своїї слўгы богато. І заходїў сьа там з йєднїм грабїєм дєбро — а той грабїа даў буў сына свого до шкєлыў до науки — і йакуратны так сьа страфїло, шчо вїйшли ў ньєго на той час грєшї і попросїў Соломона, а жебы му пару сотєк пожичїў. А Соломон ў тым часы цалком запамятаў, шчо йєму його отець наказоваў на смєртным льїшку і по-

зичиў йому гроші. По другім разы пішоў до своїх слуг і узьбёў йедного барана і забиў його, ци зарізаў і ў туйу кроў намастиў своїу сорочку і такої туды пішоў до тых шкіў, де грабйого буў той сын і заўласьны своїі гроші вікупиў його с тых шкіў і даў його до вышшой школы, десь дальше трощка. Повертайе віттам до дому, акуратни йе сірота піт плотом, бідне і обдёрте, просит го кавалик хлыба. Алі він зробиў таке здроўльня ў серци своїім, і ўзяў тото зі собоў, дытвака, хлџпиць буў, до дому, а туйу кошўльу, шчо маў на собі, то навіт не ныс на собі, тилько піт плечом десь, а іншу собі ўзяў, шчо сьа ў нью ўдыў. І приходит до дому — ў тым часы жінка його звідуйе сьа: Де ти буў, мій приятельу? — Він каже: А, дай ми споки, бо ми сьа рўжно трафіло. — Ну, шчо ж такого? звідуйе сьа она його. — Трафіло ми сьа на дорозы, же йшоў того грабйа сын до дому на ваканц, та йа його забиў, лиш обысь нікому нич не сказа́ла, мойа наймльйша приятелько! — А, каже, нігда ў сьвіты, не повім; ажебы до такого прийшло, обысь мйа хотыў таки забити, то йа нігда нич ни скажу. — Не мно́го тому сьа повелџ, перебу́ло може тїждень йеден, тай він там шчџ зайшоў помалејки зі своїоў жінкоў і раз ййї удариў. А она розчала ў гваўт, ў зуск кричати, шчо забиў паньцького сына тай мене хоче забити! — Але він буў пан також так йак йакый царь (Соломон) і зараз здивували сьа там місто і ўчуў тойе той самы́й грабйа. Акуратне пішоў там до тойї школы, де буў його сын, нема його сына! О, ў тым часы берут зараз Соломона і без жадного права і зараз берут його на шльус і на шибеницьу. Але Соломон добре знаў грати на пишчаўку і йак йуж до такого прийшло, шчо його вели на шибеницьу і кўждий з міста жаловаў за ним, за тим паном, кобы шче він прожйў, ў тым часы він собі выпросйў, жебы хоть знаў, хто його, наперед буде вішати. А нйхто сьа не оббираў. Натуральне й ката не було на той час. А тотá сирота кажи: Йа його повішу! — Він тогды йак тойе ўчуў, просит собі о три нни фрай ішче житья. І призволили йому три нни жити. У́ тым часы выпросйў сьа під ашкџртоў, жебы му повџлили пітї там і там у такџ місто, де буў той паньцький сын у школах, того грабйа. І призволили йому до того міста поїхати. І спросйў, жебы більший шче сойм зйшоў сьа на його смџрть дивїти сьа. Сам просйў. У́ тым часы прийшло три нни, акуратне конче його треба тратити. І тайа сирота зноў каже: Йа його повішу! — Аш тогды роствориў цалий свйй жаль і каже: Тьамїт, каже, шчо мены мйй тато казаў, шчо то нйны праўда йе. Прџшу панцтва, за шчо мене хочете вішати? І пішоў і ўвйў того сына і показаў перет цылім соймом крулеўським і тогды повйў цалу стџрйю, йак му сьа через його житья провадило. І подаровали му і повостаў більшим паном, цалком цысаром.

Зап. в Хітари, Сѣвнійського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було імне Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она его нагнала, аби він собі ішов за очѣма. Він пішов. А его тато як прийшов з війни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якімсь часі Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, пані, дзеркало. Паня купила і він пішов. А его тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я его зараз іму. Зробив круль бай, але лижки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачели гудувати одні других, то значет з одного боку давали тим, шо з другого сїділи. Тогди король сказав, шо є его Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидіти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у воді, то усе ізгоріло, лиш тільки каміне не згоріло, а того чорта, шо ему підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду виберати тих людей, шо у пеклі. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли виберати народи, котрі єст у пеклі. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідіт собі виберайти людей.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людей та Ісус пішов, а Соломон не хотів іти, але каже: Мені і тут добре.

Та єк Ісус пішов, а Соломон зачєв собі робити ніби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіє, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річами стовла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там має народ стовти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідіт,

дайте ему, що він хоче, бо я гину, як він там церкву роби. — Тоді кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкренчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ігоріли, але так вишкренчи, шо аби такі кітли були чисті, як шкло. — Чорт вишкренптав та, як шкло тай у тобівку зібрав тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ісус як подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти еще ліпше від мене зробив, бо ти 3 тисячи народу бірше від мене маеш. А потому Ісус сказав: Висип сі пригарі на землю. — Соломон як висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тоді Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус ему так сказав: Маеш жити, кілько схочеш. — Тоді Соломон пішов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по землі 300 років, а витак наймив людей, аби ему копали ему. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а як викопали лишень добру, тоді Соломон наймив робити деревище з глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов наймив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тоді Соломон наймив робити на місці. Там зробили. Тоді Соломон лег у деревище, а потому у ему і тоді Соломон закінчив своє жите самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелі: Про те, як Соломон видістав ся з пекла, диви: Аѳанасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов свѣятий Ельїаш на висілля на жидівски. І прийшов врічком дьт. Али жиди богачі. Дьт прийшов та шо він просив їх, жиби йому дали шо зысти; і хтыв собі десь сысти мжи ними, а вони йому нычо ни дали, іно взыли йиго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит свѣятий Ельїаш вже вбранный в йидвабным жупань, файний капильух, файны чоботи, або мжи чиривики, так вбранный йак би ни знати йакий богач. Приходи знов на то сами висілля. А дивѣют сы тійі богачі, шо він такий дужи файно вбранный, так йиго

витають, так його бирут мжи себи, так з ним дужи розмавийють, дають йому пити, а він бире, тай льийи на жупан. Дали йому йісти, а він бире — такий знов льийи на жупан. А вони стали теї сьи дивїит на него. Ни смїють йому нїчо казати, али вже мусьит. Тай кажут до него: „Шо ти р — о — о — биш?“ — Ельїаш сьи питаїи: „Йаке шчо робїу?“ Ми тобі дайим пити — ти льийиш на жупан, ми тобі даїем йісти, — ти льийиш на жупан“.

— Бо ви мињи ни дали йісти — ањи пити — алисти дали мому жупанови. Йак йа був прийшов бідний, йа просив вас йісти, а ви мињи ни дали — ности мене виштуркали і вигнали, а йак йа типер прийшов вбраний в йидвабным жупанї, то ви мињи типер дайити йісти і пити і мене мжи себи бирети сьидати. Циш ни правда то йи, йак прийде бідний, йак ним сьи поругають, а йак прийди богач... — йак він сьи файно вбирé, йак його шануйут?

Зап. від Кривого Казя, в Будзанові, Теробовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Кримського. Ст. 27—28 і вказана там література.



II.

Біблійні легенди нового завіта.



63. Три царі.

Як сьа Исус Христос народиў в Назаретскі шопі пільа дорóгы, засьвітїла зьвізда москїўскóму царїóви, засьвітїла зьвізда чарногурскóму царїóви, засьвітїла зьвізда перскóму царїóви. Кáждый царь, што видїў зьвізду, пóзнаў зáраз, аже Спасїтель сьа народиў, кáждый мона́рха браў с со́боў подарунок новонарожденнóму дитьáту, а тáкый, йáкóго трéба, до набожéньства. Мóскаль ўзяў кїльїх и патїну, чарногурскїй кадальницю и што потрїбно до каджéньа, а перскїй царь ўзяў моштранцїю с са́мого золóта. И так кáждый йшоў за свóйоў зьвіздоў, а йїден о дрóгим нé-знаў. Зьвізди йїх провадїли до Йирусали́му. Прийшли до тóго бóрку трїйи царїóве, де турецкїй царь мешкаў. Йак тóты царїóве до царьскóго ры́нку гвóшли, зачáли сьа витáти, — а зьвізды ўсьї три зышли сьа на йїдну — а йáко царїóве пїшли до тóго турецкóго царїа на нїч. Царь сьа йїх зьвїдуїи: „Де вы йїдете?“ — „Достáлисме знак, же сьа небесный царь народиў, — идéме му сьа поклонїти и йóму дáры оддáти“. — Тóрок дó-них бесы́дуїи: „Идте, же, — довідáйте сьа акурáтны, повернїйте сьа до мéне, та мї повїсте, де сьа народиў, таї и йа му сьа пїду поклонїти“. — Але Тóрок так со́бї замыслиў: Жебы йа сьа довідáў, де сьа народиў, та бым пїшоў и сьтьаў бым дитьáту голóву“. — Трїом царїм з парáмы обйáвиў а́нгїў, жебы сьа до Тóрка не вертáли, жебы кáждый пїшоў ў свóйу дорóгу. Рáно вышли трїйи царїóве с турецкóго бóрку, — зьвізда стóїт х повїтрїу и їде понад дорóгу. И óни, трїйи царїóве, за зьвіздоў. Прихóдьат недалéко Назарéту, — видьат дўже наро́ду коло шóпы при дорóзї. Зьвізда стáла нат шóпоў; и прихóдьат царїóве до шóпы, — видьат мáлe дїтьа х пeлeнках, бы́стре и розу́мне. Вышоў москїўскїй царь до шóпы мéджи тóты льóде, што были коло шóпы, сьпївáли, скакáли, таньцувáли. Мóскаль вóлат до наро́ду: „Прийды́те, поклоньїм сьа цáреви нашéму Бóгу!“ — бо йїшче нїхто нé-знаў, што то за йїдно дїтьа. Москїўскїй царь пóзнаў, жи то йїст Исус Христос. Москїўскїй царь óддаў му

кільох и патіну, а дїтѣа одобра́ло йак слўшна осѡба. Другі-раз Москаль вѣшоў на двір, во́лат до наро́ду: „Прийды́те, поклонѣм сѣа Хрїсту ца́рови, Бо́гу нашѣму!“ — ѡддаў чарногўрскы́й кадальніцу, лѣван и смірну. Третьїй раз москїўскы́й царь вѣшоў меджи на́рїд до шѡпы: — „Прийды́те, поклонѣм сѣа и припа́дем к са́мому Го́споду Бо́гу, Исўсу Хрїсту, ца́реви и Бо́гу нашѣму!“ — И так потѡму монархо́ве йиўропѣйскы́ узна́ли москїўско́го ца́рѣа за опіку́на хрїстїа́ньско́й вѣры на цѣлы́й сѣвіт и за нѣаїстаршо́го мона́рху на цѣлы́й сѣвіт. Длѣато́го вїн москїўскы́й царь, де хрїстїа́нїў мордўѣут, забива́ѣут, Москаль іде бо-ронїти фѣса́ди хрїстїа́нїў от пога́ньства, бо мўсит, бо да́ну ма влац цѣло́го сѣвіта от фѣсы́х мона́рхїў.

Зап. від 74 лїтнього старушка Ілї Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбїйники на хрестї.

Были х пустаты́ни збїйцо́ве и ма́ли дїм збїйцкы́й. Ма́тка бо́ска перед Ирѡдом уты́кала з Исўсом Хрїстом и з Осїфом, — прийшли на-нїч до то́го збуїцко́го до́му. Збїйцо́ве пішли на ро́збїй, а збїйцыўска ма́ти бы́ла до́ма из невістоў. И ма́ли ды́тїну вели́ку калы́ку. Па́нна Ма́рїа промовїла: „Приймы́те ту ме́не на-нїч“. — „А йа́к-же тѣа прийме́ме, кой ту збуїцкы́й дїм. Та прийду́т до́мїў мої́и сынѡве, та тѣа забѣут из ды́тїноў и з мўжом“. — „Йуж лем нѣа зостаўте, бо йак бым йшла да́ле, и так бым сѣа з нїми мо́гла зы́йти та́й бы нѣа забїли на дорѡзы“. — Та́й зоста́ла на-нїч Ма́тка бо́ска. Збїйцоўска ма́ти зробїла кўпїль на калы́ку и кўпат. Ма́тка бо́ска про́сит: „Жебы вы мї да́ли те́плоў во́ды, и йа́ бым сво́йи дїтѣа скупа́ла, бо барз споневїрїа́не...“ — Збїйцыўска ма́ти порозумїла сой: Нѣаї ўло́жит сво́ѣу ды́тїну т нашо́му, та нѣаї сѣа йїї за́кавит ды́тїна од нашо́го... — Ма́тка бо́ска сво́йи дїтѣа вложи́ла к тамто́му, што бы́ла стра́шна калы́ка, — за́раз калы́ка повдоровїла и ба́вит Исўса Хрїста ф купѣлы. У́ но́чи прийшли збїйцо́ве, засѣвїтіли и зѣвїду́ѣут сѣа збїйцо́ве: „Йа́кы ту ночу́ѣут?“ — Ба́бы сѣа ты́шат, радо́сно бесы́дуѣут до збїйцыў, же: — „Та́кым спосо́бом на́ше дїтѣа оздоровїло: — йак ѡна сво́йи поса́дила т нашо́му, за́раз здорѡве зоста́ло и на́ше дїтѣа йїї дїтѣа бавїло, ты́шило сѣа нїм“. — Збїйцо́ве зогна́ли па́нну Ма́рїу и Осїфа и приймно гостїли.

Отже тот збїйца, што быў калы́ка, тот быў з Исусом Хрїстом на крѣсьты, — быў мо́лоды́й, піў ро́ка ста́ршы́й йак Исус Хрїстос.

Йак были дваи збійцове на крестох, Исус Христос медже нима, прибитый на кресты, а збійцове были приуязаны ремнями поза лкты за ркы. Молодый збйца позерат на Исуса Христа, же йи голый, а страшно збитый, нигде тыла не видит здорового, де рана, де чорне, де синь, от ступ до головы, — и пробесыдуваў до старого збйцы в другой стороны Исуса Христа: „Та мы, кидсме повшены, тасме заслужили, а ни збиў нас никто, — а тот так збитый, скатуваный, а никто на-не не доводиў, жебы што эле зробиў...“ — Старый сьа обзваў: „Жебы не заслужиў, та бы ту не быў“. — Молодый бесыдуи до старого: „Жебы сьа быў Бог не родиў и меджи нами не быў роспийатый, сонце бы йасниет не затаило и земля бы так страшно не трийсла сьа, — але тепер ўсьо терпит..“ — Обернуў сьа молодой и жалуйи Исуса Христа, же такой биткы терпиў и так го тышко ростыгали на крест и блатнарйами прибвали. Тоды Исус Христос пустиў йасниет во себе, и збйца познаў, же то Бог буде. Тоды промовиў: „Боже, милостивый буди мни гршному, Боже, очисгий грхы мойи, бо без рахунку зогришиуйим, — змилуй сьа надоуноў!“ — Исус Христос пробесыдуваў до розбойника: „Ты гнес зо-уноў будеш ў райу“. — Аже тот быў розбойник, што сьа в Исусом Христом купаў и пишоў до райу, бо тоды го Исус Христос ишче очистиў. Тай йуш конец.

Зап. від Илі Федака, 74-літнього старушка, в Полянах, Корснрянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як еввата Марія втікала в маленьким Сусиком від Гірода то здибала в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Памнятай, чоловіче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чьсь не видів мене, як я втікала, то ти скажи, шось відів, якїсь сїяв те жито“. Тей Мати Божа знов стала втікати далі і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут надїздит на кони Гірод тей питає-ці хлопа: „Гей ти хлопи! А ни видів ти, чи втікала часом туди Марія в Сусом?“ А хлоп кажи: „Видів, втікала“. „А коли, дамно?“ питає Гірод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-ці хлоп на жито, а воно вже вирсло і достигло, шо можна вже жати. Тей Гірод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже вирсло, то вона хто знає, де вже втікла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марія була недалеко ше.

Али то Бог так дав, щоб те жито так хутко виростало, щоб Гірод далі ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теремію, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

66. Втека до Єгипту.

Б. Тогди йак Герот хтів Суса Христа забити, то Матка Боска фтыкала до Йгипту. І по дорозі здібала хлопа, йак сыйав пшеницьу і кажи: Сый, сый, взавтра будиш жити! — Тай сама пішла. На другий день вийшов хлоп ф поли, тай жне. Надїздьит жомньири і питають сь: Ци ти ни видьів ту йакої Жидівки з дитинов? — Він кажи: Видьів. — А давно? — питають сь. — О, ще йаким сыйав пшеницьу. — Ого, то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули сь.

Зап. в Будзанові, Теремовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелі: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II. Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст. 152—153. — Добровольській, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—244. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Poznańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тітка.

А. Йидного разу взяли Жиди Жидівку з дитинов і завйизали в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Йак ти Матка Боска, то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свинья с пацьятами. — А Жиди сь зачили сьміятти і кажут: Ти так добри знайиш? І розвйизали мішок, а з мішка свинья: рох, рох, рох! Чирис тойн тицер кажут, жи свинья, то жидівська цьотка.

Зап. в Будзанові, Теремовельського пов. від Кучиривої Ганусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Холіў Ісус Христос по землі і зайшоў ў йиден час до Жіда, а Жидьўка ізлегла і Жилы прикрїли корїтом. Почкай, будемо мы вїдїти, ци він Біх. Ци ти Біг? Апў ўгадай, шчо ту піт корїтом? Кой йис Біг, угадай! — А Сус Христос мовит: Свинья с пацьатьом —

Отó знайи, а, знайи! а воно́ Жиды́ўка з дьитино́у. — Тай підняли ко-
рито, а свинья́ вуха ўпустила по зємлю і рйóккат, а пацьа за пеў.
І с то́го похóдзат свиньы і инєсь Жиды́ тому́ не йды́ат солонину, бо
свинья́ ты́тка йіх.

Зап. в лютім, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Оліщак
Терлецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI,
3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст.
208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданія,
ст. 4, ч. 6. — Аванасєвєв, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чу-
бинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV.
Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 748. — Wisła.
T. III. Ст. 103. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. T. I.
Ст. 243.

69. Ян Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив се з єнчими хлоп-
цєми пташка; зробют хлопці пташка, поставют в ямку, вдарут, пташок
підскочит, тай спадає, а вони ловют і далі бавют се. Зробит Христос
пташка, підібє, а він полетит гет в гору тай не верне се, зробит се
птахом. Тай вже тогди хлопці знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Моўйат такú льуди собі приміўку ў нас і так ўсьўды, же кадї
Iєус Христос ходїў по землі, то там ныбы лыпша зємля́, лыпше ви-
дайї плóды і ни рóдит сьа ны бодачьа ны нич. Тай собі такє говорй́ат,
чому́ тотó так йи. Дóбри знайите, же кой Iєус Христос тамтудї ходїў,
то мўсит бы́ти лыпше, а на наш край, на наші гóри — то Сус Хри-
стос ту не быў — инó здáлеку пáличкоў помáхаў. — Тому́ ў нас польá
гíрши: Йалóвець сьа рóдит, бодачьа, а жáдного плóду такóго, ги ў льу-
дйї, не ма́ймо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщак
Терлецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісус Христос ходив со сватым Петром по землі і научав людий доугі часи. І прийшов раз у село, а злий поставив млин і ни зладив його вич, таку паличку, аби зерно падало с коша. А Сус Христос повідав: Шчо ты ту робиш? — Та, диві, зладив яим млин гет паўком, і не хоче падати зерно. — Яа тото зладжу, али завориндуй мины. — Мовит: Яа ти завориндуй, айбо ни знайу покы. — Покы з дубровы оппаде лисья. — А тот собі злий гадав: До восени, тай у восени упаде. — А Сус Христос запыав паличку, тото почало калатати і почало падати зерно у камінь. А він стау, тай мовит: Тай яа цылый млин поставив і яа ни міх шче тото зладити! І жаль му. Али ходит він коло добровы, не оппадуи лисья; а воно уперед, то падала чатина гі днеська с кидрины. Али пан Біх так дау, жебы тото не оппадало покы світа. Али він дивит сьа раз, другий, не оппадуи тото. Узяу, пішоу, верти лыс, бий клинцы, бий цвьякы желызны. Він мыслиу, же посушит весь лыс. Тото сьа порозвивало, тичерка такэ галузья віт самої землі аж до верха. А уно глатке было, хыба трохы на вершкы была чатина. І узяу і у...у сьа долы смерекоу злий і днесь смола тому на смеріццы. І млин до днешного дня не відобрау, а ныбы притомнысть до млина майи і ннесь він у млыны сьидит, нек му.

Али узяу зробиу віз у хаты і зложив гет красно, а вытбагнути йак через двери? А Ісус Христос с Петром увійшоу: А шчо ты зробиу? — Віз, али ни можу с хаты вытбагнути. — Продай мины. — Узяу і продау. — Петро мовит: На шчо ти, Господи, того? — О, треба, буде люддым, та будут ихати! І узяу він, розыбрау по колесу, выныс на двір і зложив. Мовит дытко: Та ци не міг яа сам си так розыбрати та зладити? — Ісус Христос мовит: І ты бы си колись сьив, йакбыс не міг іти. І днесь, коли вись квичить, тогда він на віз сьаде.

Али узяу зробиу конья. А Бох дау так, бы не стоїав кінь сам. І він узяу, вйазау на таку жилу меджи ногами, конья, али кінь сьа уживив, іти не буде, бо вйазаныи. Ісус Христос надыйшоу с Петром, мовит: Шчо ты зробиу? — Конья, та не хоче йти. — Ну, продай мені того конья, та він піде. Тай ты колись си сьадеш на нього. — І днесь нерас такый час приде, жи йак сьаде на конья він, то кінь утыче у безвісти, же го ніхто не може уперегн, дльа того же він го зробиу. Мовит Петро: Господи, та на шчо тобі коний? — Е, Петре, то буде тысным люддыом робити. Ростяу тоту жиўку і кінь пішоу. І ннесь коньови йи ступкы меджи ногами йак і вы сьвідомі.

Потому зроби́ть скри́пки і ни проріза́ють зверху́ тоты́ вікеньця́, та вони́ не ма́ли жа́дного го́лосу. А Сус Христос мо́вить: Продай менш́і тоты́ скри́пки! Він прода́є. Ісус Христос проріза́є тоты́ океньця́ і ўже го́лос ма́ли. І ннесь че́рес тото́, де йино́ йака́ му́зика йи, там йи вохо́та і мно́го сьа такы́х часы́ў тра́фит, жи дакого́ й за́бьют при му́зцы, а то че́рес тото́, жи він йіх зроби́ў, тому́ ўсе ма́йи до них пра́во.

Али тра́фиў сьа Ісус Христос у млины́ іс Петро́м так ги жебракы́. А ме́льник ўв́идыў: О йакісь дыды́ ту йдут. Чека́й, йа йіх напу́джу! Вони́ ўв́ийшли́, а він зва́ дв́ерий: Гу! І Пан Біг повіда́т: Іди́ ў лыс, будеш медведьом, та́й будеш гурча́ти, по́кы сьв́іта.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбі́рського пов. від Гриця Олі́щака Терлецького.

Паралелі: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взяли ся медвіць і зазудя. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Ястребов, Матеріалы по этногр. поворо́с. края. Ст. 10. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Вѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Rokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Зв́идки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами поперед хату якоїсь жінки вдово́иці. Удовиця напекла паланиць та попоставила їх по́під хату на при́спі, щоби скорше прости́ли. Ідут апостоли за Хри́стом, а Христос на переді́ йде, та спозирають на сьв́іжі, ще теплі паланиці́, поликають слинку, бо всі́ страх я́кі голо́дні, аж, аж!... Не видержав Петро́, взяв одну́, вкусив та за́чав жми́кати.

— Петро́, Петро́, що ти жми́каєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро́ та скорі́йш випльовує вкушени́й кусник паланиці́ на землю.

— Най́ буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам : перед ним із кусника хліба виросло нечислено багато різних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165.—
Етнографічний Збірник. Т. III Ст. 69—70, ч. 4. — В. Němcova, Ná-
rod. báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisła. T. IX. Ст.
102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II.
Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

То як Ісус Христос ходив по світі з апостолами, то зразу апо-
столи не могли привикнути. Прості люде були. То святий Петро все
каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все
тільки сі всміхає. А далі як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай
виймив із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся,
встав тай дивує ся, що ані разу не чує голоду. Аж по якімось часі
ідут вони знов попри тоту грушку, а на тій грушці великий рій пчл.
Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре,
та не пізнаєш? Таже то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли
з них будут Богу на славу і людям на пожиток.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Називали Жиды помий цебэр. А Ісус Христос с Петром ходиў
по світы, тай тотó ўвидыў Петро. Мовит: Кількі ту помийї і тотó
їде нівощо. — Али злыі тотó ўчуў: Дай миныі тотыі помийї на буду
с того робити горіўку! — І ўзаў постаўиў горальню і шче шчось
мўсьиў до тых помий додавати ў горальни; йакось тотó спалиў, і на-
зваў горіўку палєнкоў. І днесь ў горах называўт йї палєнкоў. І такій
даваў людьом коштовати, пїти і льуди почали пїти. Али йидєн такій
быў, жи видыў, ш чо́го тотó нароби́ло — а дрўгий сьа напїў тай лызе
гі пїавый ў вочи, шчось му бесїдувати. А тот мовит: Цыкай від нья,
ты жидыськый помийнику, жиш то ныбы тым сьа ўпиў, шчо ж жи-
дыськых помий. І шче й днесь, йак бы сьа напїў дахтó, та мóўят:
Ты помийник жидыськый.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортівський напиток! Не люде йї завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трюнок. Раз якось захотіло сьї сьветим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йїї закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трюнок так варит сьї та кипит!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирці того трюнку. Антипко дав йїм. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трюнком тай там згорів. А антипки зараз в плач тай желували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левинський.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылиць. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьвятий Пётро и з Исусом Христом, а там дьабли ў йїдны фабрыцы варили трюнок. Сьвятий Пётро повідат: „Пане, йа там піду, што там йист“. — А Христос му повідат: „Не ход, Петре!“ — А він му повідат: „Піду дакус, пане, буду йа відыў, што там йист“. — Гвóшоў там, дали му порційу того трюнку. И выпиў, посмакуваўо му и напий сьа. Потым казаў собі дати другу порційу. Йак выпиў другу, казаў сой дати и третью. Потому хоче пити, бо Христос сьа му не казаў бавити. А тоты дьабли зорвали в нбого капельух: — „Запўат, што-с казаў! Штосме ти йїдну ту дали, то дармо, а дві те запўат!“ — Пётро не маў нийаких грóшиї, — то сьа тим забаўляў, бо не маў чым запўатити. (И гльа того тєпер Жыды, йак не ма чым запўатити, то зараз Жыд знімат капельух). Але фхóдит там по Пётра Христос, — а найстаршóму чортóви бьїо имєно „Ка“, што бьїа йóго фабрыка. И йак отвориў Христос двєри, йак го дьадриў Ка. и фстрашыў сьа. Фпаў до кїтла до того трюнку, де сьа вариў, и там зóриў Ка. И гльатóго тєпер называїут трюнок „згорїўка“, бо в пый сьа спалнїў чорт Ка, та фшыткы за ним там йойчали ф ты фабрыци чóрты, же: — „Згорїў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чортова ма́ма у́мерла. Посходили сѣи льуди до не́ї, йак звѣкло до ўмерцьї (то б́уло на зимлі), тай сидѣт тѣхо, нима́ ничо́. А чорт син приходит, ка́жи: Чика́йти, йа вам злаго́джу, абѣ ви дурно ни сидѣли! — Тай ўзвѣу́, ўтер таба́ки; даў ко́ждому поньўхати, тай ка́жи: Пла́чти за мо́їоу ма́моу! — Йак ко́ждий поньўхаў, тай зачѣу́ пла́кати за чо́ртовоу ма́моу. А Христос приходит на то́то, тай дѣвит сѣи, жи онѣ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам ни такѣ! У́звѣу́, поробѣу́ льульки, тай даў ѣм закурѣти, тай ка́жи: Пльу́йти на чо́ртову ма́му. Тому́ типѣр хлопѣ йак ку́рут, тай пльуѣу́т.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Жите і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Ленкого. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Гріпченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Кіев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. У́мерла чортѣакови ма́ма, а льудѣ сѣи посходили, тай аны́ кажѣ, нѣхт́о не́ хоче за ѣго́ ма́моу пла́кати. А він натѣр таба́ки і даваў льудем ньўхати, абѣ ѣм поставѣли сѣльо́зи ў вочѣх, абѣ пла́кали за ѣго́ ма́моу. А надѣйшоу́ пан Бѣг і подаваў льудем льульки. А льуди курѣли тай при тѣм і харкали; то сѣи тѣчи́ло, же на ѣго́ ма́му.

Зап. в цвѣтни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слѣза котѣтца изъ глаза, якъ табакъ нюхаимъ? Па чортавѣй матки плачимъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почиткуь свѣта то ни було вогнюь. Аж йак согрѣшили ангѣли і пішли до пѣкла, то вѣдумали йиго там, абѣ було ў чѣм прѣжити грѣшны дѣши. А йак стали ходѣти по свѣты Христѣс с Питроьм тай вѣдѣли, жи льѣдѣом зле биз вогнюь. Али йдут онѣ раз, дѣйѣи сѣи, а чорт наклаў собѣ вогѣнь ко̀ло дорѣги, тай грѣи сѣи. Посѣда̀ли си онѣ ко̀ло него, балакайт... А Питроь маў с собѣуь пѣлицѣуь, тай поста̀виў йѣ на вогѣнь. Йак зачѣла горѣти, а вѣн зѣрваў сѣи тай зачѣў ўтыкѣти, жиби занѣсти трѣхи вогнюь льѣдѣом. Али чорт та̀ки ни дурний, зачѣў лапѣти Питра̀ тай кричѣти: Вѣдда̀й вогѣнь, на шчо̀с ўкраў? — Йак ўже маў Питра̀ зловѣти, а Христѣс крикнуў: Удар пѣлицѣуь ў ка̀мѣнь! — Питроь ўдариў і хоць чорт вѣдобраў ў него пѣлицѣуь, то вогѣнь ў ка̀мини лишѣў сѣи. А той ка̀мѣнь — то крѣмѣнь. Тогдѣ Христѣс показаў льѣдѣом, йак сѣи крѣши с крѣмѣньи вогѣнь і вѣт тогдѣ майт ўже льѣди вогнюь, кѣлько хотѣй.

Зап. вѣд брата Гѣлярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелѣ: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому дѣти не ходѣть до року?

Йак Христѣс ходѣў по свѣты, тай пришоў до жѣнки, шчо̀ ма̀ла малу дѣтину тай сказаў йѣ, жеби дѣтину перѣкинула бѣс себѣ. А она̀ бойѣла сѣѣ, не хѣтила перѣкинути, абѣ сѣѣ не за̀била дѣтина. А вѣн йѣ сказаў: Коли не хо̀чеш, то не будѣ ходѣти аш по ро̀цы! — А пришоў потѣму до корѣви, же ма̀ла малѣ тѣльѣ. Казаў йѣ перѣкинути, а она̀ перѣкинула і томѣ тѣльѣ сѣѣ ўрѣдит і хо̀дит. І так до ко̀ждѣй зѣвѣринѣ ходѣў і ко̀жда го послѣхала і ко̀ждѣ, лиш ўрѣдит сѣѣ, хо̀дит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. вѣд брата Гѣлярка.

Паралелѣ: Грѣнченко, Этногр. Матѣриалы. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кождому чоловікови наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печі сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмере. То вже такий ні за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під ліс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив ліс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загріла ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь ліс палити?

— Е, та міні байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмереш, — мовив Пан-Біг — і не будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часі іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був ліс ізгорів і сіє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сію.

— Та на що?

— Ліс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої діти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христос ходив по світі, прийшов раз над ріку. Вода була тогді зібрала, тому він не міг через ню перейти. Вже хотів вертати се, аж дивит се, а ту пасе се кінь. — Перевезі мене на другий бік! —

каже Христос до него. — Я ще голодний — каже кінь. — Христос рознівав се тай заклев: Аби́с їв до кінце віку́ і аби́с не наїв се ніколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і ніколи не наситит се.

Зап. в Григорові, Буцацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ненаситний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сіно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Як Христос ходи́ў по землі́ с Питро́м, то йшли вони́ раз би́с силó, а дьіти ба́вали сьи на ўлици за́йайцьи. А той, шчо бу́ў хóртом, зачи́ў би́чи за Хри́стом тай га́ўкати. Христос роззли́стиў сьи тай прокльи́ў то́го хлóпцьи: Жи́би́с га́ўкаў до́ки сьві́та! — І с то́го хлóпцьи зроби́ў сьи пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Буцацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Як Христос ходи́ў по сьві́ты, то йиде́н чолові́к ви́льиз на дуба́ і хоты́ў йигó зві́тти настра́шити. Али Христос йигó зобачи́ў тай сказа́ў: Буде́ш жи́ так ла́зити по дерева́х, до́ки сьві́та тай со́нцьи! І с то́то чолові́ка зроби́ла сьи ма́лпа і ла́зит ўсе ві́т то́гди по дерева́х.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Буцацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Су́сом Хри́стом чирис рі́ку та йи́ риби кусали. А Матка Боска прокльи́ла ті риби і з них сьи зроби́ли чирипахи.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Дервянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матір'ю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20: Тут перемінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавіили си, жи дужи рибу роздоптуїут. Вона кажи: „Божи, Божи, вминши тойї риби“. І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойї риби, вже в купках — вона вже заклята. С того йи чирпахи.

Зап. від сестри Ольськи в Будзанові, О. Дервянка.

89. Чому рак має в заді очи?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув его. А тогди ще рак мав з переду очи. Розгніваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очи, що стаєш на мене, чи не в гузици? — А Христос каже: За тото, що так до мене говориш, будеш мати від нині очи в гузици, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Буцацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Fedorowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос малий?

А. Коли Ісус Христос по світі ходив, зайшов раз до богачки, а тота з під дитини збіжем збирала і на гній виносила. А тогди ціле стебло від корінця аж до верха був колос. Як Ісус Христос тото вдрів,

що богачка свіжого хлібці не шинує, засумував сі, тай каже: „Не буде від тепер на стеблі зерна, лиш голе стебло!“ А Матінка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тільки лишить сі зерна, кілько я в кулак взяла і най то буде для пса і kota!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і kota люде до нині годують сі.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Як Христос ходиў по світы, то жиго і шиницьи ни родило сьи такé, як типéрички, али колос буў вит зимлы аж до вирха. Христос хтыў на́рид покарати, тай зачыў ссувати колос. Али свитий Петро влапаў Христа за руку, тай кажи: Господи, лиші хоть дльа пса і kota. — Христос змилосо́рдиў сьи тай лишіў. Тому колосок типер такий за доўгий, як рука, а ми ймо́ тотó, шчо псови і котóви.

Зап. в сїчни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и рассказы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і kota“.

В. Ходиў Ісус Христос съ сватым Петром по землі і зайшли до иидного чоловіка. Дытіна піс...а сьа, а вона ўзала, тотá жінка, палиницьу, зыгнула ў двойи, — житну — і ўзала тотó г..ó і вынесла на дь вір. А Сус Христос тотó увидиў і думат собі: Е, треба бы з вами йна́че робити, коли вы не шануйите. Бо оно́ было тогды во́лоть і колос от са́мої землы. І Паи Біх выйшоў с Петром ме́джи сыўбу і почаў змыкати від землы гет, абы не было хлыба жéдного, кой льуди не шануйут. А Петро хопиў жменеў: Господи, лиші хоць на kota та на пса, бо тотó нич не знайи! І мы днеськова с того ўсы жи́ймо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. III, з. Ст. 23. — Т. VI, з. Ст. 321. — Т. XI, з. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, з. Ст. 191. — Т. XV, з. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95. — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Быть рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етвогр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. Т. I. Ст. 143.

93. Чому каміне не росте?

Каміньи то перши росло так йак грибіи, абó шчо. Тай було би росло й до тепер, йак би ни Христос. Він йак ходиў по свѣтыи тай йшоў раз дорогоў тай ўдариў сьи ў палиц, али так, жи гет розбиў на прах, аш пазур злиз. Чуїи він, а то такої дужи боли́т. Тай тогли за-яльиў каміньи: Жиби ви більши ни росли! І ўже вит то́го чису каміньи ни росте.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Буцацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксьєндзам не вільно жєнити ся?

То Сус Христос повідаў, жиби прийшли порадити сьа, йак брати сьльубу. Йіде ксьєндз наш і польцькый, али надібаў сьа хлоп. Де вы йидите? — До Пана Бóга спытати сьа, йак сьльубу брати. І йа йду з ва́ми, хлоп. — Надібаў сьа жид: І йа йду з ва́ми. Али прийіхали там до то́го до́му, де ўже Исус Христос быў, жид на грайцар лакомый і ўзяў держати ко́ны польцького ксьєндза і на́шого, бо му поўбицьали по два грайцарі. Польцькый пішоў до господы, шчось там выцити і зысты, а наш пішоў руськый т Сусу Христу і пытат сьа: Ци вільно сьа жєнити? — Вільно. — І пішли оба с польцькым. Польцькый собі гадаў, жи то наш спытаў сьа за ньóго. Али хлоп увийшоў і сьа пыта-йи: Ци вільно сьа мены жєнити. Али твєртший, його кортит лыпше

знати, пытат ся: А йак бы тотá ўмерла, ци мѳжбы дргу ўзвати? — Та мож! — А він выйшоў за поріг і гадат си: Йакбы ўмерли і дві, ци мѳжбы трету ўзвати? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўмерли дві, Гѳсподи, ци мѳжбы ўзвати трету? — Мож і трету і четвѳрту. — Выйшли на двір ўсы, а жид мѳвит: Ну, ныўрѳку, пытали вы ся за мене? — Пытали. Вільно тобі дебудь і на сьмітьу. Ннесь томү жиды берүт і на сьмітьу сьлюб, дебүдь. Типѳрь хлѳпу вільно і штѳри рѳзи ся жени-ти, а ксьиндзу раз. Пѳльцькому не мѳжна й йиднѳйі брѳти, хыбѳ ко-ханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олі-щака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходіў Бог по зямлі і навіджаў людий — і ходіў сьвитий Пітрѳ і Паўлѳ. А захорувала йидна ўдовіцьи. І післаў Бох трѳх сьвит-цьіў до тѳйі ўдовіцьи, шчѳбй йі прыготовіли на смерть. На свѳйім місци то Бох післаў ксьѳндза, а сам сьи лишій ў дѳма. І даў йім ўсы трѳм по тѳрбі грѳшій і росказаў йім, шчѳбй кѳждий свѳйу тѳрбу віддаў удо-вицьи. А сьвитий Пітрѳ і Паўлѳ свѳйі подавали грѳші, а ксьѳнц свѳйі ни даў. Затрѳмаў ў сѳбй і казаў до двѳх сьвитцьіў, шчо сьи на дорѳ-зы подылімо. Йак виртали вітти і зачыў йіх дыліти, а вѳні ни хтыли брѳти. А йак повирнулі до дѳму, зачыў йіх Бох кѳждого з вѳсѳбна пи-тати: Ти, сьвитий Пѳтри, даў свѳйі грѳші? А, ти Паўли, даў свѳйі грѳші? Паўлѳ й Пітрѳ вітзиваўт сьи: Даў! — А ти, ксьѳндзи, даў свѳйі грѳші? — А ксьѳнц сьи ни вітзиваўи. — А Бог до ксьѳндза: А відиш, рѳби, ни мѳжиш сьи найісти, покрѳдиў йис ўдовіцьу! Будѳ на вас нѳрід робѳтаў пѳки сьвіта і сѳньцьи! Так на вас будѳ йти, йак мить¹⁾ будѳ мѳсти і ныгди сьи ни найістѳ пѳки сьвіта і сѳньцьи! — Таў типѳр ксьѳндзѳ ўсе кричүт, шчо йім мѳло таў мѳло.

Зап. в цьвітнѳ 1897 р. від Тимѳа Гринишиного в Пужниках, Буцацького повѳта.

¹⁾ Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з сьветими Петром і Павлом в день великодних сьвет, дивлет си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Ти чо в такий сьветий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй мені, я так тогід зробив, шо в великодні сьвета орав, та мені тільки богато хліба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило мені си 30 хлопців — та хотів би їх поженити в осени. — Е! братчеку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачев і вродив тільки хліба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчеку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаєш, шо гріх і в таки вилики сьвето вореш — абись знав, шо сего року нічо тобі не вроджу і з голоду вмреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косівського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братів, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьветив би си, Бог по сьвіті, поступив раз зі сьветим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Мені шо з Твого помаганя? І ше почев дихословити Богови. Бог тоді каже до сьветого Петра: Ходім дальше Петре! І прийшли до меньшого (середущого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их приймив на ніч, але в ночі стала си в сій хаті пречка (пригода), а то курка знесла єйце і вбила. Тоді тот богач зачев лякати на Бога і сьветого Петра, шо то через них єйце вбило си, бо єк би вони були не ночювали, то єйце було би си не вбило — і вігнав таке їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходить, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докіньчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно приймив, похарчовав, за шо Господь Бог, сьветив бї си, поблагословив бідного хату і він від сего чєсу зачев богатіти - - а богачів братів Бог вітопив всі масткє.

Зап. від Марка Куриндаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоў Христос с Питром дорóгоў тай ўвидыв кінську піткóву. Підоймі Пётри! — кажи до него. — А мині на йакого чóрта піткóви? — вітповіў Питро тай пішоў далы. — Христос підныс піткóву, а йак йшоў пóпри кúзьню тай продаў ковалéви і купіў за тоты грóші чирішэнь. Ёдут вони далы, вийшли за силó, сóнци так припикайи, Питрови так хóчи сы воді, а ту ныгде ны краплы. — Йой, йак йа би пйў! — кажи Питро. — Христос ни вітповіў нычó, лишé зачыў кидати по йидны черэшни на зéмльу. Питро йшоў за ним тай збираў. Як ўже викидаў ўсы чирэшны — Христос — тай кажи до Питра: Вйдиш, Пётри, ни хтыў йис раз зыгнути сы за піткóвоў, то мусыў йис згнати сы тьлько рáзыў за чирэшными! — Питро пзнаў, що Бог зажиртуваў си так з него, алы лишé помкрóбаў сы тай пішоў, бо ни маў шчо казати.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гілярка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. Т. IX. Ст. 116—117: Legiendar o św. Piotrze i podkowie. — Materiały antr. arch. i etn. Т. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм сьвітї і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як то багато бїди на сїм сьвітї. Як би я був Богом, то було би далеко лїпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утїшив ся тим дуже, але його радїсть не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправляла свого малого сина на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тогди сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусїв відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побїг до суду, аби бути сьвідком. Лише вйшов із суду, дивить ся, веде баба козу на пасовиско. Вивела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусїв ітї пасти козу, та се ще було пів бїди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не мїг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки притнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідився до волі і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинъ“.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. БОЖИЙ КОВАЛЬ.

Б. В однім селі жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платні не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог мині заплатить“. І всі люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і прозвали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарешті прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там святий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?“ покажіть мині. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім троні і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землі і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи мині, що ти хочеш за те, що ти ціле своє жите за роботу нічого не брав, лиш казав: „мині Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подумав, подумав, а далі й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тільки хочь оден день посидіти на Твоім троні“. „Добре“, каже Бог, „сїдай, тільки щобишь всидів, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на спацер, а коваль чим скорше з утіхою на трон. Ледво тільки сїв на нім, аж тут цілий світ перед ним розкрив ся як на долоні, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що діє-ця на цілім світі: на землі, у землі, у морі, в землі і скрізь, бачив усе кожду людину, кожне найменче сотворіне. Став він роздивляти ся, дивить ся: там їден другого забив, їден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що по діялось по світі, все бачив.

І вже не міг далі всидіти, лиш хтів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й пари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідної вдови старий дід жебрущий, і проси милостині, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дітьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дід вернув ся і підпалив її хату, і в хаті всі діти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидіти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидіти на сім троні і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш сьвіт і до нині десь працює за біг заплать.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден газда маў два сини і тим синам не даваў нї йісти, нї нич, лиш они ходили ў лїс, збивали сучкі (дрова) і носили на місто і брали від одной ўйазанки три сорокіўці. Ходили они так зо дві недїльї. Приходьат два сьвїаты і кажут: Де ваш о́тець? — Наш о́тець зробиў сьа коньом тай ўзвали го Жиди! — Тоти сьвїаты мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звїдали, шчо би они хотїли. А они хотїли три сорокіўці. І купили. Сьвїаты пішли і сказали, шчо би они нїколи не лишили коньа не́прикритого. А на тім коньї була золота уздьанїцьа. І прийїхали они на місто, напили сьа і забули того коньа ўкрити. І прийшли тоти сьвїаты і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малої дьїтини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули ўкрити! — Бо то буў о́тець. — І загнаў сьвїатий другого сьвїатого, аби ізньаў золоту уздьанїцьу. І пішоў сьвїатий, ізньаў золоту уздьанїцьу і ўвійшоў тогда до тойї коршми, де они сьа попили і стаў перед ними о́тець йїх. Йак би були йего накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралелї: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Як Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під деревом сидію Бог, Петро і Паўло. Було то на самій сві-
тій вечір. Бог післаў Паўла до одного богача, а щоби даў мірку
пшиніці. Паўло прусіў бугача, але той сказаў: „Ти неробу, не хцеш
рубіти на хліб, а їсти бис їй!“ І сказаў: „Іди від мене, бу ти дам
сукерую в голуу“. Паўло пішоў до Господа і сказаў, „що еше —
що сказаў до мене, іди, бу ти дам сукерую в голуу“. Потім пішоў
Петро. Зачаў він прусіти о мірочку пшиніці, а бугач каже: „Йди, бу
ти дам лупатую в голуу“. Третій раз післаў Бог Паўла. Зачаў він
прусіти, а той кажи: „Я не маю пшиніці для вас, нероби!“ І закінуў
мóтуз, що даў Памбіг і пішоў до Бога. Бог ся питаї: „А даў?“
А Петро відпувідаї: „Нї, не даў!“ Аж ту єі вубзираї назад, а там
стуйт кінь. Тугді взяли тогу куня, пувели до бідного чулувіка і хтіли,
а щоби їх переначуваў. Гуспóдар той кажи: „Таж я не маю клáптик
суломи, шчо ж вам пустелю!“ А Памбіг сказаў: „Та їдїт до студóли,
пубáчити, шчу там єст сулома“. А гуспóдар сказаў: „Якém жи спосóбум
би ся взяла, кúли нїхтó там не пулужїў“. І пішоў до студóли, пубá-
чиў, шчу там пóвно суломи. Взяў тудї пустиліў на землі і всі пуля-
гáли спáти. Раненьку пуўставáли, а Памбіг сказаў: „За такú вáшу
вдячнїсть даю вам куня, кутрóгу мáйїму зї субóў. Але ци знаїти, шчо
я єст? А гуспóдар сказаў: „Нї, не знаю!“ Бог сказаў: „Я єст Бог
в Петрóm і Паўлóm!“ І пішли всі — Бог — далéку в дурóгу. Гуспóдар
тудї пішоў до кумóри і пубáчиў, шчу там пóвну збїжа і всьóгу до пу-
жїви. Аж на дрúгий рік прийшли три люда, але він їх не пізнаў
з рáзу. А потім сказаў: „Чи ви не прийшли пу тогу куня? А Памбіг
сказаў: „Ми такїй прийшли“. Тугді взяли тогу куня, прийшли до тогу
гуспóдарї бугáтугу, привели куня під пурїг і зрубїў ся з ньóгу чулу-
вїк. Синї тудї пувихудїли, й зачáли ся витáти і сказа́ли му, шчо вунї
давáли на слúжбу бóжу за ньóгу без цїлий вїк. А Памбіг, Петро
і Паўло пішли в свїт.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвіїва, в Угерцях Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Паралелї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Jak
P. Bóg jechał konno na człowieka. — Аонасьевъ, Народ. рус. леген-
ды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды, II, ст. 336. — Романовъ, Бѣ-
лор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія
Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскій, Смолен. этногр. сбор-
никъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христос ходіў по сьвітѣ с сьвитім Питром і Паўлом, захопила їх раз ныч так, шчо ни мали де піти на-ныч. Пішли до коршми. (А там пйакі запивали сьи). Польгали спати; али Питро бойаў сьи льгати с крайу, абі го ни били, тай льг вит сьтынні. Аш ту пйакі йак попили сьи, тай кажут йиден до дрўгого: Кўми, а то шчо за волоцьуги? Ходьім, будём бити. Витьгли Питра вит сьтынні, потлўмили, тай зноў пішли пїти. Али Питро кажи: Гўсподи, пусти мине ў сиридїну, бо йак тотї вёрнут сьи, то шче будўт бити. Льг ў сирилїны. А пйакі кажут: Ёжесмо йиднўму дали, ходьім, дамў шче дрўгому, тўму шчо ў сиридїны. Витьгли Питра, набїли і пішли дальши пїти. А Питро кажи: Гўсподи, пусти мине на край, бо ўже мине два рязи вибили; йак шче третїй схотїй, то ни знаўу, чи вїтримайу. Пішоў на край. Пйакі напїли сьи і кажут: Кўми, а ходьім шче до третўго. Витьгли зноў Питра, вибили і пішли. А Христá й Паўла ни били ны рязу, бо они ни мали страху.

Зап. в сїчни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. народ. преданїя и рассказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — О. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 63, ч. 3. T. III, 2, ст. 151—152. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Яж сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христос ходіў по землі, то показуваў ўсьякі чудá даўно. Али йшоў з ним сьватїй Петро і Паўло. Петро быў чоловїк цыкавїй, ўсьо го кортыло. Исус Христос повїдат: Былисмо дагдѣ йшли на ныч, бо ўже вечерїи! — Петро мўвит: А до коршмы пїдемў. — А Сус Христос мўвит: Пётре, кой то ў коршмі сьа напасеть трафит. — А Петро мўвит: Ни знаў йакá! Тат йак си не бўду ні с кым заходїти, та менї ныхто не будѣ нич мўвити. — Али Пётре, Пётре! Пйанїй чоловїк рїўнат сьа до шáленого пса. — Петро тўго не слўхат, ай ходьім! Тай пішли. Тай си польгали сѣрет хаты ўсьи три; Петро си льг в йиднўго крайу, вит шинькў, а Сус Христос вїсше Петра, а Паўло в дрўгого крайу, в гўры. А ту сьа пйакї трўхы понапивали: О, йакїсь ту повальгали, нема кады перейтї! моўят. Заточїли сьа на Петра

і попадали. Петро щось мовит — а вони ўзяли тай побіли. Али Сус Христос ўсьо зяйи, шчо сьа робит. А Петро ўзяў, тай сьа ўпхаў ў середіну. Тоты походили шче трохы: Е, тогосмо трохы протягли крайного, ўзяти другого с середіны! Лап, Петра, бий! Вибіли добре, Петро страх майи, лых си з горы, аш повіш Паўла. Тоты трохы походили: Ага, тоты два біты, а нон третий нит! Лап Петра ўсе, вибили. Переспали до другий день йакось, повідат Сус Христос: Но, видиш Пётре, ци біт йисе быў? — Господи, бо йакесь на мене навернёнья. І ховаўйим сьа, і ўсе мене біли. — Та Бог повідаў, жи йак си не будеш заходити, та тьа не будут біги. — А теперь, Господи, віру. Тото пийакы напасеть цыла. Словом ним не мовиў, а ўни не пытайут, йино бйут за дурно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

105. Віда з пияками.

В. Господь Бог ішов з сьвітими Петром і Павлом коло коршми — і тегне сьвятий Петро до коршми, а Господь кае: „Не йдім до коршми межи пияки!“

А сьвятий Петро: „Що пияки мают до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходім“.

Іно прийшли тай собі в куточку полегали всі три: Господь Бог в середині, сьвятий Павло від сціни, а сьвятий Петро з краю.

Пияки пют що пют і обертают сі до Жида: „Що-ж того за старці, що за одні спют“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най спют“.

Берут Петра, бют пияки тай обернули сі тай пішли знов пити.

А сьвятий Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середіну, бо будут мене знов бити пияки, як сі обернут“.

Ісус пустив Петра в середіну.

Пют що пют пияки, обертают сі: „Не штука, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бій сі Бога, від сціни, бо як сі обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сціни.

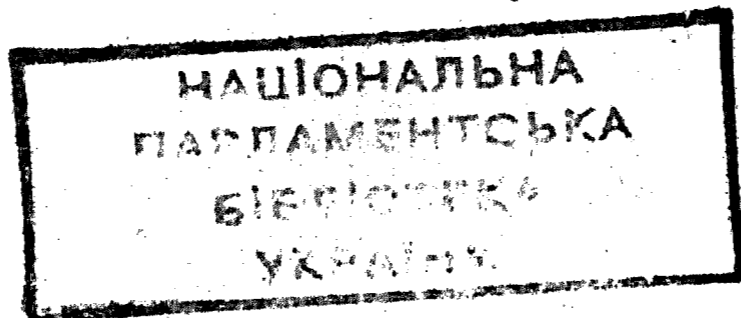
Аж ту пияки пют що пют — обертают сі: „Не штука, жем били двох, биймо і третого!“ — Тай знов берут сі до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницької.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етногр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріали для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sbornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. Т. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицъ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жінок?

Рас свѣтатый Петро ходиў з Ісусом Христом по землі і приходьат до йедного селá, а там газдá той йакийсь за шчось сво́йу жінку росчаў біти. Она сьа ў ньóго прóсит: Бій сьа Бóга, даруй ми житья! — А сьв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Гóсподи! Кобы рас так поўстало на сьвітѣ, абы жінки були старші від газдыў! — Добре, каже, ньяй будé. — І приходьат до того господарѣа блише і кажут йому: Гóсподарѣу, за шчо вы так вáшу прийательку забивáєте? — Прóшу, панови, каже, а шчо вас тойѣ опхóдит? Кедь бы́сте були так дóбри, ўступит трóшка до мéне до хáты! — Ісус йако Бог, не буў такий гонóрный, уступиў до тóго газды. Йакурáтне ў тѣ хáты не б́уло порѣатку, так йак то майѣ б́ути ў газдѣны. Він зáрас простер йим на лáву простѣрало б́иле і каже: Прóшу, сьѣдайте і дешчо ми приповѣчте! — Тим часом пішоў до своѣй комори і ўныс йим найльпший, йакий маў, покáрм і хотыў йих почестовáти. Йак они там трóшки спожитковáли, тогды забрáли сьа і пішли ў сво́йу дорогу, лиш йому сказáли: Ньяй будé мѣжи вáми рас спокій! І пішли дáлы. — Приходьат до йеднóго газды, він сам ўдóма, дытий не майѣ жáдних, а газдѣны йогó нема ўдóма, бо пішла до кóршмы пѣти, бо ўже она старша там від газды була. І прóсват сьа там на ныч. А той газдá каже: Мѣлы прийательы! Прийаўбым вас, але йа сьа бойу, бо ў мéне газдѣнѣа страшéнне погáна, та йак прѣйде, та вас о пѣўнóчи вы́жене с хáты! — А Сус Христос каже йому: Йа прóшу, чей нас переночуйете, бо мы б́ідны з далéкой дорóги йдемé ў сьвіт. — А навѣть ни сьмиў сам собѣ ўзъати йакогось покáрму, пожиўлынѣа: то хібáбысте льагли́ собѣ пѣд лáвойу! — У́ тым часѣ Госпоть каже: Та ми собѣ льáжеме на лáвицьу! — Про мéне, льагайте, але йак шчо дыстанéте, то йа вам не буду́ нич винен! — І сам стаў собѣ на порозѣ, а ўже



сва змёркат, і засьвітуў лямпу і стогне і бойт сва і слухат, ци ўже она іде до до́му. Але тут чуўе, ўже іде, і маўе давінок ў рука́х. І він зараз отвирайе двері йедны, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла с такоў великоў лыскоў і раз його бұхнула. І каже йому: А ци ти ні міг выйти на перед мене на дорóгу чекати, ай ў хаты чекайеш? — А то ўже бу́ло пізно ў но́чи. І каже: А тоты шчо за два злодыйі ту маут сва находіги? — А Бог йіх, каже, знаўе, бо оні просіли сва на-ныч. — А она ўдарила його другий раз по-голови тим бігарйом тай каже йому: Та ты будеш таких збуўіў прыма́ти та господа́рство нишчити? — Він бінний іску́ліў сва тай не каже ўже нічо́го, а она тогды́ без причыни бере сва до тих двох. Сьв. Петро́ буў на крайу́, а Ісус віт сытыні — тай бйе, рочынаўе б́ити шчо аж рука хляне, сьвйато́го Петра, і каже: Забирай сва з мо́йі хаты! Тай доты б́ила, шчо аш сва зму́чила і пішла чо́гось до ко́мóры, а Ісус Хры́стос кажи сьв Петро́ви: Іди т сытыні, бо йак ўвійде, то ішче тва буде б́ити! І уже ўхóдит і узьала на д́ругу рату той бігарь і кажи: Ужем йенно́го пооб́ила, але кобым йе́шче д́руго́го то́го злодыйа, шчо ко́ло сты́ны. Йак роча́ла б́ити на д́ругу рату Петра́ на д́ругий б́ік, шчо аш прихóдит до смёрти Петро́ви, бо жона́ б́йе і не ува́жат, лише куды́ будь і по-голови і куды́ сва нама́не. Сьвйаты́й Петро́ стогне і аш пла́че, а не сьмі́е ніч сказа́ти, бо сва бойт. І ў тым ча́сы ўда́рила і газду шче трэ́тий раз і каже: Та ты шче мены́ лышко не постеліў? Ты не відыш, йак йа сва змордова́ла? — Ў тым ча́сы Петро́ рочаў просіти Хры́ста і каже: Господи, бода́й то́го часу́ нігде не бу́ло, абы жона́ над газдоў старшиновала́. Віт то́го часу́ жона́ нігде від газды́ старшоў не бу́ла и не буде, бо не маўе мо́ци. А Ісус йому сказаў: Абысь, Пётре, знаў, же кўждый чоловік б́йе і ува́жат, а жона́ не ува́жат! — На такі госты́ны буў Петро́ с Хры́стом ў йедного господа́ря.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрыйського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 124—126. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I Ст. 291—292: По какому поводу даная была когдато власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11.

107. Хры́стос і дві дівки.

Раз Ісус Хры́стос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК Т. XII.

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

12

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дівчина пшеницю, таку буйну аж місцями повилягала, а ще спорий кусень мала жати.

„Куда дорога до міста?“ питає Ісус її.

— „Онтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дівчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Ісус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, а маю свою роботу, у мене жпиво!“

А Ісус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня“.

— „А чому ж бим не дожала!“ — відповіла.

Ісус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вона?“

— „Ні, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дівчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нею збіжя, а пшеничка така мізерна, по-клякла.

„Куда дорога до міста, дівчино?“ — питає знов її Ісус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала се я дівчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дівчино, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотів, то й одной жмені не вжала бим!“ відповіла дівчина.

Ісус Христос повеселів, обернув ся до св. Петра тай каже: „Сеся діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевізці, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Гринченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейцъ, Матеріялы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лінивий парубок і дівка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовиці і мала трое дітей. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сї, що дїтьом на завтра зварити вечерї“. — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробинку якої муки маєш?“ — Вона боїт сї — три люда в хатї, вона вдовиці — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У кутї заплакала, обтерла сї, бо вже знає, що нема до чого рано встати, бо нема в горшку нічо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй діти, аби ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сї далї і пішли сьвітами.

І здибают парубка під грушкою — він лежить, аби му грушка в песок впала.

Питає го сї: Кудам дорога? Він показує ногов: „От тудам, от тудам!“

Тай пішли.

Трафили на дївку, що прала шматє. Питают сї: „Кудам нам перейти добре без воду?“ — Вона каже: „От сюдам, божий старцю, от сюдам“. — Тай сама наперед, аби не потопили сї і показала їм дорогу.

Здибают дївку, же жне. Вона хапає так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Кудам нам, сину, дорога?“ Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттудам, божий старцю, оттудам не зблудите“. І показала дорогу. А сьветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!“ — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежить“. — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого нездалого“. — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обоє були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станїславовї 1878 р. від бабусї записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелї: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Етногр. Обзорїніє. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Ісус Христос як ходив по сьвіті з сьвятим Петром і Павлом і навчали людїй. І прийшли вони до єдної хати і просили альмужної. То

була господині дуже богата, але тоту альмужну давала їм не зі щирим серцем. Богата була така дуже, же мала по штіри корові. Дала кавалок хліба їм. Тії подякували ї за той святій хліб і відходьит від неї. Йисус Христос каже до святотого Петра: Пётре, просі тої кобіти, жебі вона нам дала якої страви ліжку. Бо Йисус Христос не потребував того, тільки ученикам так своїм сказав. Такий приклад давав їм. А вона каже: Хліба нема вже. Заїли пси! А Йисус Христос тогді повідає: Просіт, жебі вона вам дала сирватки ппїги сі (бо вона тогді видувувала сир). А вона їм тільки сказала: Йди, дїду, збирай сі. Далам ти вже альмужну. Я маю пси до сирватки. — Пішлиж вони далі, зайшлиж аж до бідної хати. Приходьит там, а там вдова сама. Двоє дїтїй мала, два хлопчики. І просіли сі там вони на ніч. І допіро просіт сі в тої кобіти на нічліг, а тотá кобіта мала два хлопчики, оден мав десть літ, а другий мав дванацїть. Мала лиш одну корову. І вона тов коровов карміа ті дїти. Пішла вона прати до єдної господині полотно. І тотá господині дала ї мїску мукї. І приєсла тую мукү, висипала до нецок. Тих двоє дїтїй потребували дуже їсти, плакали. А вона приріклá до дїтїй: Чекайте, дїти, зараз лиш тїста кїну і будете їли. Отжеж потому не мала чим запалїти і казала хлопцїм збирати ліцї (живопліт). Але Исус Христос оповїдає: Переночуйте нас. А вона каже: З дуже великої радости вас прийму, тільки не маю вам чим постелїти. А Исус Хр.: Ми тільки йно хочемо при обїєстю. Не хочемо нічого. — А святїй Петро і Павло кажуть: Бóже, може би ми в богатїйші хатї почували, бо то є бідна хата для нас. — А Исус Христос каже: Ньи, ту будемо почувати. Я так росказую. Так має буги. — А тії дїти були такі голóдні, і на тую хвїлю, як І. Хр. прирік, стали дуже ситними. І тотá мама тих дїтїй, як пішла корову доїти, то було молока, багато було, а вона нїц тільки до Бóга вздыхала і вїшла до хати і понацїджувала его всюди і в гладушки і в скїпцї будó і всюди бую повно молока. І берє тую мукү здоймає. Колиж не може здойміти, бо дуже сі багато мукї зробїло. І всюди тої мукї насїло. Всюди. Г. Бог наповнїв мукóв: і нецки і єїто і рїшитó і на столї і всюди. І мїсит тїсто. Але дївїт сі і всюди заповнено тїстом, і ту є, і ту є, і ту є. А тотá нїц не рóбит, тільки до Бóга вздыхає. Коли вже до горшкá кїдає тотó тїсто, коли дївїт сі і в пецках є тотó тїсто і в горшкáх є і в мїсцї і всюди. І берє тогді і днє своїм дїтем їсти і тим старцям. Всї їли, тільки Исус Хр. не їв. Ситні сі вони дуже стали з тої бóскої вóлї, жи сі зїстала ще на другий день. — Так вона не мала йно єднї подушкї, солóми не мала, і тї подушкї дала їм постелїти. І дуже їх приймила, жи ті були контєнтї с того. Раю повставали і подякували. І свїтїй Петро оповїдає: Господи, Исусе Христе, мож дати ті вдовї, жи так нас красно пе-

реночувала? А Сус Христос так: Має одну корову і тую ї вовк звість. І приходить вовк і потрібує поживління. Господь каже до вовка: Іди до череди. Там в череді йи червона корова ліса, ти ї маєш звісти. Сьвятий Петро побіг і лісину замастів. (Люди наші кажут, жи вовк не йде за божов волев їсти корови, тільки за своїов. Ньи, він йде Бога сі допоминаїти!). Вертає сі вовк і каже: Боже, не має корови червоної лісої, іно є сама червона. Господь їму прорік: Йди і їдж тую саму червону. Той приходить знов до С. Хр. і каже: Боже! вже є червона ліса, а самої нема червоної. А Ісус Христос повідає: Йдиж тепер їдж червону лісу, не питаї на тоє, їдж. А сьвятий Петро побіг і знов лісину замастів. Тогді вертає сі вовк і каже: Боже, знов лиш сама червона. — А С. Хр. повідає: Йдиж взїдж саму червону, а ти Пётре, зомнов не жартуй, бо я знаю, що кому вділити. Бо як тотá кобіта мала тих два хлопці і тую корову. Отже вона заробила міску муки, а має корову, отже вона має половину хліба з молоком. Вона би тих два хлопці тримала, Бог знає докі і вони би росли тії хлопці. Єден би був влодій, а другий розбійник. Так вона не буде їх мати при чім тримати, то буде плакала, буде нарікала. Отже надїде пац, буде відів, жи вона дуже лементує, плаче, отже возме єдного за свого і зістане в школах і буде паном великим. А другий так же буде стояв с своїов мамов на вулиці і буде плакав, буде заводів за молоком. І надїде ксьондз і возме го за свого. І вивчит го і зістане ксьондзом. А тотá мама тих дітій буде щаслива у Бога і буде мала свою голову при чім положити". — А сьвятий Петро повідає: Добре тотó сі скінчило слово! А що ті кобіті дати, жи вона має штіри корови, а нас не приймила? — А Ісус Христос так прорік до сьвитого Петра: „Пётре, вона має штіри корови. Я ї ще дам штіри. Вона на сїм сьвіті буде мала досіть всього, але на тім сьвіті душа єї буде не спасенна.

Зап. від Івана Кузми з Будзанова, Теробовельського пов. Мик. Багалук.

110. Лахома баба.

Раз прийшов Ісус Христос зі своїми учениками Петром і Павлом до одной дуже бідной вдови. Вона прийпяла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати вїсти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Пошукаї но добре, а що здиблеш, звари. — Вдовиця здибала ще там дееь в кутку жменю муки і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує.

— Не мавш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хотіла дати, бо, казала, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було по кілька крапель. А коли розмішали, пороздроблювали ся ті краплі на дуже маленькі і було їх дуже багато. Кілько було тих очок, тільки дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гості і пішли далше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Її сусіда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата. Вона була дуже задрісною. Раз здибали ся вони і богачка зараз запитала тамту за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила єго до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найладнійшої муки і дуже купа налляла воливи — звичайно богачка. Вона мислила, що як ліпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав її хитрість і лакомство і казав порахувати очка на затирці. Але що богачка дуже багато налляла, зробило ся тільки одно велике око на цілу миску. Спаситель дав їй за то тільки одного дуката.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 51, ч. 26.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, v. — Пор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Тамже, ст. 115—120. — Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині діти.

Была йидна ўдóва і мала мно́го дытэй. Али Ісус Христос сь сьватым Петром приишли там на ныч і ўна дужи красно їх приймала, навіть ногы ним помыла. Переночували, ўстали рано, ідут і Петро повідат: шчобы ты ўдóві дати за тотó, жи вона нас так файно шанувала і тым дытьом? — Е, шчо бы давати. Альо майут корóву йидну і тоту воўк зыст. — Ай, Гóсподи, табо чкóда дытэй тых. А далы сьа ўбертат Петро: А йак же воўк будé знати корóву, котра їх? — Е, він спізнат, бо лыса. — Али десь Сус Христос там сыў, ци спочыт, ци шчось, а Петро пішоў, ўзяў гліны і залыпнат корóві, бы воўк не спізнаў. Али воўк про тотó пришоў тай зыў корóву. А Петро мовит: Гóсподи! шчом тоты дытэйна будут робити? — А Гóспоть мовит:

Пётре, підуть поміжже людэй і будуть служити, люди наўчат їх; а воцї бы сідыли коло корови на кўпі, надыйали бы сьа па корону і ніч бы ни знали, а так коровы не бўде і мўсьат ітї мѣджи людэй.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аенасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церкѣва і корчма.

Йшоў сьвѣтый Пётро, из Бóгом по сьвѣту ходили. Пришли перед церкоў, поперед церкоў йшли, а Бог не зняў капельух перед церкїў, тїўко камѣньом шмарїў. А пак дѣле йшли и пришли перед корчму. И зняў Бог капельух. Сьвѣтый Пётро сьа на то зачудўваў и повїдат: „Наѣне, што тако́го?“ — же перед корчмоў зняў, а перед церкїў нїт. — „А то — гварит — так. За то-м не зняў перед церкїў, бо там йїдна баба сьа гнес сповїдаўа, то — повїдат — што маўа найбїльшїй грїх, то не повїўа“. — Аджек гїля то не зняў, бо она бѣрже там згрїшыўа йшче. — „А ў корчмі сьа посхóдьат, дадут сой (кажут сой) пальўнky и так — повїдаў — йїден до друго́го гварит: „Бóже — дай здорóўльа!“ Адже-ж гїля то́го-м зняў, бо ту Бóга спомїанут, а ф церкви за то, бо то́та баба бѣрже згрїшыўа“. — Та йуж не йи вѣце, то лем та́ке.

Зап. від Антопа Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, a.

113. Як глина крада глину.

Ишоў Сус Христóс іє сьвѣтым Петром і ўвидыли, жи чоловік краў горцьї, не знаў, ни ў то́го, шчо робїў, ни ў то́го, шчо продаваў. А Петро мовит: Госноди, дивї горцьї краде! — Не чўдуй сьа, Пётре, то не дўже грїх велькїй, бо то глина глину краде. А то дѣля то́го, жи Сус Христóс зробиў з глини чоловіка і з глини рóбит сьа горнець.

Тылько чоловік старшый, бо Бог даў дух сватый ў чоловіка, а ў горнець не дайи: а гліна ўсьо йидно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанця, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц-Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Свѣтый Пѣтро гоню буйака на ярмак и тѣни го, же то брид: же бѣде и зас...ый, же... — ну, та го нѣкто не хѣтыі купити, бо йѣкже купит, кой го тѣниі, тот што йѣго быі? А він лем так повѣдаі, йѣкый йист, по краіды, бо сѣа бѣйаі, же зігрѣшит перед Бѣгом. Але Бѣгу сѣа то не терпѣю, бо йуж гоню кѣйка раз, а фсе не прѣдаі. Йиден раз прѣшоі і ньѣму Бог и звѣлѣи сѣа го, ци прѣдаі буйака. Він повѣдат, же нѣт. — „Але Пѣтре, бо ты так не прѣдаш, бо ты хваль! Йѣк выжѣнеш на ярмак, то хваль!“ — Но, и выгнаі на ярмак и хвальі и прѣдаі. Ну, и от тѣго чѣсу то йист по ярмакох вѣ то, же кѣждый хвальт свѣю худѣбу, йѣк прѣдаіи, — бо тот, што купѣи, то баньчѣи, хоц и дѣбре.

Зап. від Антона Тиханича в Котѣни, в серпни 1900 р. О. Ровдольський

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозі.

Ишоі Ісѣс Христѣс сѣ свѣтым Пѣтром, йѣк ходіі по землі, а чоловік идѣ пѣаный, верещѣт, сѣпѣват і ўпаі. Пѣтрѣ мѣвит: Гѣспѣди, чѣй было го підѣати. — А Христѣс мѣвит: Та на шчо? Він ўстанѣ. Шче прѣтѣі пас будѣ він сам йти. — Е, е, Пѣтрѣ мѣвит, та дѣ гѣден. — Али він ўстаі, таі йдѣ, а бѣком махат шче в дѣлека на них. Гѣспѣдѣ мѣвит: тѣтже йѣа ти повѣдаі, Пѣтре, жи трѣба го обѣйтѣ, бо він так значѣт, йѣк шѣлений пѣс!

Йдут дѣлы, прѣйшли д воды, а чоловік йдѣ штирма быкамі. Кѣбы ты нас, чоловічѣ, перевѣз чѣрез вѣду! — Е, адеж бычѣшча гѣдны тыгѣти жебракѣ чѣрез вѣду! — Таі поіхаі! А за ним йдѣ чоловік бычѣтѣми малѣнькѣми, ўни му й пѣ моіпат нич, а він клѣче: Ходѣг, та вас перевѣз чѣрез вѣду! Перевѣз йѣх, хоц сам водѣу брыі, на дѣругый бѣк. Пѣтрѣ мѣвит: Шчо тѣму чоловіку, Гѣспѣди, датѣ, шчо нас пѣ-

ревів? — О, Пётре, шчобы му давати? Абы му тоты бычата позди-хали. — Пётрови жаль. — А тому жи нас ни хотыў ўзвати на виз, жи майи штѣри во́лы? — А тому, жибы дру́гі такі штѣри маў. — А Петро́ мовит: Чому́ так, Го́споди? — Ньай сьа натышит на тым сьвѣты, а тот ньай на тым сьвѣты бѣду́йи, та на тамтым сьа будѣ тышити.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіджає. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозі.

Йидного́ разу, йак ходиў Исус Христос ис Пётром по зѣмли, так убогы (худобны) йак жебра́кы, и прѣшли г йидны вѣды. И йшоў богаты́ штѣрма віўми и просѣли го, жебы йѣх перѣвѣуз без вѣду. А він отповѣў, же він не будѣ дьвядіў вѣзиў. И не ўзваў йѣх. Пѣтым йшоў бѣдны́ маўыма быцкама и просѣли го, жебы йѣх перѣвѣуз без вѣду. И перѣвѣуз йѣх. Йак йѣх перѣвѣуз на дру́гу сторѣну, посходѣли и звѣду́йи сьа сьвѣты́ Пётро́ Христа: „Што му за́ то даме, па́не?“ — А Исус Христос повѣдат: „И то́ты му поздышут“. — „А тамто́му што зробѣме, па́не?“ — „Ишчи дру́гы штѣри му даме“. — О, па́не, йакы́-с диўны́! Та тамтот нам зьлы́ зробѣў, та йшче му хочеш надгородѣти, а тот нам до́бри зробѣў, та жебы му и то́ты поздыхали!“ — А Исус Христос му отповѣдат: „А ты дивны́шшы́, бо на то́бі ро́гы вирѣсли“. — Помѣцаў сьа, и маў на гоўѣви два ро́гы. И звѣду́йи сьа Христа: „Па́не, та на што так?“ — А Христос му повѣдат: „Жѣбыс познаў до́бри, што йи Бог“. — И згы́бли му ро́гы. — „Бо тот будѣ наш, што нас перѣвѣуз, а тамтот жебы сьа на тым сьвѣты майѣтком фтышыў, бо на тамтым не будѣ наш.“

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму лѣгенду знав господар Анто́ньо Тиханич, тѣльки що в него кѣнець ось який: Повѣдаў до Пѣтра Бог: „То так будѣ. Тот, — повѣдат — што штѣрма віўми йшоў, то він — гварит — гмре, а тот, што нас перѣвѣуз, то му гмре жѣна. И тот, што нас перѣвѣуз, ожѣнит сьа с то́го жѣноў, што маў то́ты штѣри воўы. И так до то́го прѣлут то́ты штѣри воўы, што нас перѣвѣуз, бо він сьа ожѣнит с то́го жѣноў, што

маў то́ты шты́рі воўы, и так сьа перэ́йде на ньо́го фшы́ток майы́ток йо́го“. — То фшы́тко же́нiно бы́ўо).

Паралелі: Етнограф. Збірник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. T. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sborník. T. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гірш собаки.

Йшоў Хри́сто́с с Питро́м до́ро́гоў, ди́ўи́т сьи, ли́жи́т на сирі́т до́ро́ги ви́личезни́й пси́шчи з ви́шкірини́ми зу́ба́ми, ку́дла́тий... Питро́ настра́шиў сьи та́й ка́жи: У́тыка́ймо, бо ўку́сит! — Ци́ть, Пе́три, ви́н нам ни зро́бит ны́чо. — Перэ́йшли по́при пса, ви́н га́ркнуў, а́ли ли́жиў со́бі да́лы, на́віть ни ру́шиў сьи. — Йду́т да́лы, ди́ўи́т сьи, а ту йде́ с ко́ршми пй́аньўга, за́точу́и сьи, ви́ўка́и, па́шталáка́и. Питро́ ны́чо, йде́ со́бі да́лы, а Хри́сто́с ка́жи: Пе́три! Се́му ўсту́пи́ сьа з до́ро́ги, бо ви́н пй́аний, а пй́аний гірши́й йак пса! — Ли́ше Хри́сто́с сказаў сисе́, а пй́аний ўже́ зоба́чиў йі́х, пи́дны́с па́тiк ў ру́цы та́й хоты́ў за ни́ми би́чи, а́би ви́бити, а́ли за́точиў сьи та́й ўпаў ў ри́ў, а Хри́сто́с с Питро́м ўты́кли. — А ви́диш, ка́жи Хри́сто́с, ни ка́заў йа то́бі, що́ пй́аний гірши́й ви́т пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Буцацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через гроші.

Ішов Бог з Петро́м та́й Бог ка́же Петро́ви: Иди́ ти ув о́дин би́к, а я иду́ у дру́гiй би́к. — Пішов Петро́ та́й нахо́дит ко́ло кирни́ці па́на. То́й па́н і́в, пив, ку́рив, сíв на ко́ня та́й пішов, та́й забу́в ми́шок з грі́шми. Ка́ліка йшов та́й найшов то́т ми́х з грі́шми; зве́в та́й по́воли пішов. А то́ти гро́ші бу́ли пу́стi, ви́н сам і́х робив. — Дру́гий йшов ка́ліка та́й сíв ко́ло кирни́ці. Па́н на́гадав си́ на гро́ші, та́й верну́в си́ ко́нем, та́й нахо́дит то́го ка́ліку ко́ло кирни́ці та́й ка́же: По́дай гро́ші, зло́дию! — То́й ка́ліка ка́же: Я не брав. — Па́н ви́тегае́ клі́щi, те́гне за ни́с ка́ліку і́ ка́же: По́дай гро́ші! — Ка́ліка ка́же: Я не брав гро́ші. — Па́н бере́, ви́дривае́ пи́дкову ко́неви́ кла́де ва́тру, пе́че пи́дкову у ва́три, а ви́так бере́ та́ прикла́дае до́ плечы́й і́ пе́че пи́дковов та́ ка́же: По́дай гро́ші! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан ніт! А каліка далі умер, а пан сів на конє тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що взев гроші, то той лежєв 40 років. Він не міг нічого зробити. а я єму дав шчистє. Той другий каліка, то той був давно збуєм, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я єго за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Паралелі: Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Истorie роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Раду одного переходив Бог з сьветим Петром туди, де цигани (кожного ремісника, котрий виробляє щось з желіза, Гуцули називають „Циган“), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг“. Завважав се сьвятий Петро тай каже: Сьветив би си! — до Бога: „Там таки файни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Помагай Біг“. А Бог, сьветив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пусте, не хвалу мені, але дїтькови, бо ек з пістолєте оден другого застрілить, то буде дїтькови хвала, а не мені.

Вітак йдут дальше і вздріли, ек чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жіньці діти робити“). На се Бог, сьветив би си, до сьветого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чинить діти“. — Чому тот діти чинить на хвалу Божу, а цигани робєть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьветив би си, на се відповів: Дитина ек си вчинить, прстит си на хвалу Божу, вмре на хвалу Божу, — а ростє також на хвалу Божу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та в того лише дїтько має втіху, а я ні.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянок у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сусе Христос ходиў ісь сьватым Петром по землі, то ўсьякі чудá показуваў. І прийшоў д йидны́ коршмі, коршма стáра, павучіна

доўко́ла, а Сус Христос мовит: Ёа запальў ко́ршму, нхай то́то поўба́-рат, та будэ харны́шше трóхы! — Заклі́каў Жі́да — бо Сус Христос так хоты́ў йакé чу́до зробі́ти — та́й ўзаў сьві́чкы та́й ў стрі́ху, а то́то горі́т доўко́ла. Побга́рало, а Жит сьа дівит на то́то. Та́й Сус Христос мовит: Гас! Та́й зага́сло. — Та́й так ў неды́льу вы́йшли лўди до ко́ршмы, до́сыть сьа зробі́ло: Ходы́т сьуда́, ны́року, йа вам ўка́жу штўку! — Ану́, йакў, па́ны Мо́шку! — Він ўзаў, ўпйаў сьві́чкы ў стрі́ху, воно́ горі́т. А він мовит: Гас! А воно́ шче гі́рше. Він дрўгый раз: Гас! Воно́ шче гі́рше. Лўди гей! Моўте ўсы́ гас! Не помага́т нич і ко́ршма згорі́ла.

Зап. в марці, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

121. Св. Петро і Павло — молотники.

Буў сьбі ксьондз. Він так бідно маў сьа, жыта маў до́сыть, і ни маў молотнікы за то наньа́ти, жи-б змолоты́ли йіму́. Спекла́ йімосьць палані́цьку — ўзаў ксьондз і ўкраў ту палані́цьку і зыў. А прійшло́ двох вандроўных і просьба́т йіго́, жи-б спомохчи́ йіх чим. А він ка́же, жи ни ма́йи чим. Ка́ут: Хоць хлы́ба кавало́к! Ка́же: Наві́ть і хлы́ба нима́, нима́ ко́му намолоты́ти. А то буў сьваты́ Пауло́ йі Петро́. Ка́ут оні́: Ну, то ми тьбі́ намолоты́м. — Пішли́ вони́ молоты́ти до студо́ли, ста́ли, засьві́тили сьві́чку, Петро́ трима́йи сьві́чку, а Пауло́ пода́йи сно́п і кы́дайи на те сьві́тло, і жы́то сьуды́ леты́т, а по́лова туды́ зноў. Прійхо́ди ксьондз та й так беш шпа́ру дывы́ть сьа, жи так йіму́ фа́йно молоты́ць; і прійшоў до йімосьцьці та й ка́же: То — ка́же — тых двох так фа́йно молоты́ць! І цы́паны ни бйут, ны́ на млынóк не сьплы́ць, і чы́сте збйжа!... Але ўони́ си намолоты́ли там трóха йіму́ та й забра́ли сьа та й пішли́ да́лы. А ксьондз ка' до йімосьцьці: Тепе́р йа ни потре́бу́у молотнікы́, будем — ка́же — ўобойи́ молоты́ти. Возьмем сьві́чку сьбі́ с це́рквы велы́ку і так будем молоты́ти йак тамт́. — Взьа́лі сьві́чку, прійшли́ до студо́ли, засьві́тили сьві́чку, йімосьць трима́йи сьві́чку, а ксьондз вы́лыз на за́пльа, сно́п пода́йи. Засьві́тили сьві́чку, взьаў ксьондз на ту сьві́чку сні́п кы́нуў — сні́п зайняў сы́ та й студо́ла горі́т. Ксьондз кры́чнт: Гваўт! Ле́мент, кры́к, лўде позбйга́ли сы́ та́й трóха ўгасы́ли ту студо́лу. Ка́же ксьондз: Мўшу́ йа тамт́х двох ды́гна́ти. Вони́... так глатко́ йім молоты́ло сьа — йа йіх дожену́ і поспы́та́йу сы́, йак то молоты́ти так? Пігнаў ксьондз за нйми, так леты́ў, леты́ў, леты́ў, ды́гнаў йіх, тых двох, і ка́же: Йа́-бим — ка' — хты́ў мо-

лотіти, так йак ви молотіли-сьти, і студола минї згоріла. А ўни каут: Га, ти хтыв-ісь б́ути такий м́удрий йак ми — хоць-ісь — ка́жи — сьвашчєвик, але ти то — ка' — ни спóўниш, шо ми спóўнимо.. А — ка́же — йа спóўнью та' йак і ви! (так той ксьондз). „Ну — ка́же — коли-ж ти спóўниш так йак ми, ходї з на́ми“. — Али йдут вони́, йдут, прийшли́ так до йідно́о силá. Стоїт хатїнка, так бідна та хатїнка. — Прийшли́ ўони́ до тейї хатїнки, нема́ там, 'но самá ўдовїцьа йідна́, а дытїй йист багáто. Прийшли́ ўони́ і пита́ють сьа: Де твїй чоловїк? Ка́е: Чоловїка мо́о нима́, бо ўже ўмер. — Мо́же-б ти нас переночувáла? — Ка́же: „Та... хоць нима́ де, хáта малá і дытї йи, áле ночу́йти!“ — Ка́е сьватїй Паўло́: „А мо́и-б ти нам далá шо йїсти?“ ка́жи. А вона́ ка: „Ну, та шо — ка́е — самá буду йїсти, то йї вам -- ка́е — дам то́о“. Ўсїпала там шось ў мїску, поста́вила там на стіл¹⁾; Паўло́ йї Петро́, вони́ не йїдба́ть, бо вони́ сьватї, а ксьондз телєпайи, бо ксьондз голо́ден. Переночувáли вони́, в-ра́но поўставáли, та́й та ўдо-вїцьа зноў там де шó готу́йи. Та й там зварїла гобїдати, ўкїдала тьїсто там на ўобїд, дїста́ло сьї йї тьїста то́о ше і спеклá паланїцьу йїдну́ дльа дытїй; та́й взьалá, поста́вила там пїд вїкно́м на лаўцьї. Али ксьондз взьаў та́й ту паланїцьу ўкраў. Та й ка́же сьватїй Паўло́ до не́го, до ксьондза до то́о: Вїдиш, йа тибї ка́заў, жи ти то́о ни спóў-ниш, шчо ми спóўня́йимо! Вона́ тїлько ўсьбо́о дльа дытїй спеклá, а ти й ту взьáв-ісь... Тепєр же ти сибї йди у сво́йу дорóгу, а ми ў сво́йу. — І ўже — і розїйшли́ сьї.

Жите і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелї: Етногр. Збїрник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аєанасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вип. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вип. 4, ст. 471—472. Т. II, вип. 1, ст. 13—16. Т. IV, вип. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. сѣв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольскїй, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарї.

А. Йїшоў Па́н-Бїг — було́ йїх трох і ходїли сибї по сьвїты́: Паўло́, Петро́ і Па́н-Бїг. Прийшли́ сибї до йїдно́о мїста і там пита́йить

¹⁾ Ра́да-б душа́ до ра́йу, та грїхі́ не пуска́йут — далá-б йїсти, та бїда́, шо нема́ шчо. (Увага старої Гананїнихи).

сва: „Вітки ви?“ — От, ми съ цылого свѣта, ходимо сибі. „Мóже ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кае — ни жадні дохторі.“ Але вийшли на місто, пішли на шиньк сибі, чуйут, шо ў йідноо пана паны дуже слаба. „Мóже-б ми — кае — порадили шо йійі...“ Оже той Жид побіг до тоо пана, кае: „Ў мене йи такі йакісь вандроўні, мóже-б ўоні — кае — порадили шо?“ — Пішоў Жид назад до них, кае: „Йа вас заведу“. Пан-Біг кае: „’бо менé трéба весті? Йа знайу сам, де вона йи“. Тей взьали сва тай пішли. Прийшли до тоо пана, кае: „Ай, мóже шо порадити — де ’но на свѣты йакі дохторі, і ўже-м йи возій і ўже жадноо такого нима дохтора, шо-б йійі поміг“. Али пішоў Пан-Біг до неї, она сибі ўкромі там у хатини лижала, ў ванькірику. Пан-Біг на нью дихнуў і ўона заўмерла. І дупіру йійі взьаў, распорóў, і з неї все гет викинуў, фсьу утрóбу, ў нецьки і взьаў, периполокаў зимнойу водоўу і на-зад уложіў. І взьаў вложіў, помастіў, дихнуў на нью і вона фста́ла. Тай вже ходит, вже й йісьть. Дайут йім йісти, пíti... „Шо вам за те дати?“ Пан-Біг кае: „Ныц, йа не беру“. — Ну, а вони просьять: „Але йак то, дурно?“ „Йа — кае — дурно“. — Забрали сва і пішли сибі. От вони пішли зноў до друо міста, там зноў буў пан слабій — от вони прийшли до тоо пана, та паны просят: „Шо хочити, то йа вам заплачу, а ко-б він здорóў буў“. От, вони зноў до тоо пана, Пан-Біг на нео дихнуў і він зноў заўмер і зноў випустили з нео, водоўу переполокаў і зноў на-зад усадіў, помастіў, дихнуў, — пан вже фстаў, вже по покóйу сибі ходит, вже сьмійить сва. Зноў та паны йім ко́нтент дайі, они там от бұцьим йідьаць, а ўоні ни йідьаць, ’но дурат там ўот лошкáми. Так той пан кае: „Шо вам заплатити?“ „Ми — кае — ни хочемо ныц“. „А йа — кае — за дурно ни хочу зноў, жи-б мині хто робіў...“ „Ми — кае — такі не беремо ныц“. Забрали сва сибі і йдут. Але йдут дорóгойу і Павло зачаў сва сварити в Бóгом. Кае: „Йа ўже кидайу, йа сибі йду сам!“ А Пан-Біг кае: „Ну, то йди сибі!“ Та й Пан-Біг по тілько с Петром пішоў. Але той Паўло йде сам, іде, прийшоў до йідноо міста — та’-же йіден пан слабій. Але він пішоў до тоо пана, взьаў йигó, распорóў, вибраў з нео в нецьки, водоўу переполокаў і назад ўсадіў і там-ўó, чим він вже знаў мастіги, помастіў, хухайи на него — пан не стайі... І зноў берé хухайи і пан не стайі. Так він вже й нальакаў сва. Пани ў покóйу сто́ять ў дру́гим, а він казаў, йак йшоў до нео: „За годіну буде пан ходити“. Годіна вже минайи і кае: „Но, вже йи пан живій?“ Кае: Ше ны, ше ни готóвий. Так він вже ни знайи, шо робити, тей ті пани вітчинили до нео: „Но, та шо-сь наробиў! То ти такий дохтор! Пан буў живій, ти йигó замучіў — та-ж тибé чикайи кримінал! Зара йіден скóчиў до польци́йи, прийшли, взьали йигó, ўсадили йигó ў гáрешт — ўже Паўло сидит ву

гаресьты. А Пán-Біг ка́же до Петра: „Шо́ наш наробіў Паўло! Він хтліў́ бу́ти му́дрий, але він піз ме́не то́о ни зроби́т... Па́на вэ́аў, по-кальчи́ў і йі́го живо́го ни зроби́ў і до гарэшту пішоў. Та ходы́м, ві-ручím йі́го з гарэшту. Ка́е Петро: „Нех сиді́т!“ „Е — ка́е — він бу́ди сиды́ў і ни знáти до́ки. За тако́о па́на він мо́и сиды́ти і па́ру лы́т!“ Але прійшоў Пán-Біг до то́о па́на те́й ка́же: „Йа́ поможу́, він ўста́не“. „А — ка́е — вже тут буў та́кий! Живі́й буў, замучи́ў — вже-сьмо́ йі́го далі́ до гарэшту. Мо́же й ви ше так зроби́те?“ „Та йа́ так ни зроблю́, бо він вже ниживі́й — а йа́ зроблю́ так, шо́ бу́ди жи-ві́й“. „А ко-б Пán-Біг так даў, шо-б він буў живі́й!“ Пán-Біг зноў наза́д йі́го по сво́йму распоро́ў і пото́му віпустиў, водо́йу переполо-каў, наза́д фса́дйў, пома́стйў, хўхнуў три ра́зи — пан вже фстаў! Ті пані́ сто́яць: „Но — ка́же — то до́піру до́хтор назива́йить сьа! Шо́ неживі́й буў, і пора́дили і живі́й зноў наза́д! Ну, шо́ вам запла́тити за те́йи?“ „Не беремо́ жа́дно́йі пла́ти, 'но наза́д тамто́о віпусти́ти з га-рэшту, шо́ там сиді́т“. За́ра йі́го віпусти́ли і він прійшоў до то́о па́на, привелі́. „Ну, і шо́-ж ти зроби́ў? Ти виды́ліў сьа¹⁾ від ме́ни, а ти дума́ў, шо́ ти так бу́диш робі́ти, йа́к йа́ — а че́м-же так не зроби́в-ісь?“ „Та йа́ — ка́е — так робі́ў, йа́к ви,„ — „Шо́ с то́о, шо́ ти так ро-бі́ў, йа́к йа́, а́ле коли́ так ни зроби́ш!“ І забра́ли сьа і пішли́. І вже кіне́ць.

Зап. в Берли́ні від господаря́ Гандру́ха Крави́цкого в серпни́ 1894 р.

Паралелі́: Етногр. Збі́рник, III, 59—62; там вказана́ також літе-рату́ра, а крім то́го пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaszek, *Wieś Rudawa*, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядника. Циган каже: Що́ будеш робив. коли́ я сам роботи́ не маю́? — Ході́м до двора́ там в сто коней́ не підкованих, тра́ підкувати, бо они́ тому́ слабі́. — Пішли́ до двора́, Циган перше́ до па́на, а Ісус Христос до ста́йні, всі́м коньом повідти́нав по е́дні нозі́. Приходить циган, як возьме́ па́дкувати. — Що́ж пан ме́ні скаже́? шо́ ти ме́ні наробив? — Чека́й но, чека́й, яко́сь го́ буде. — Посклада́в Ісус Христос наза́д коньом но́ги, підкува́в, — коньы́ здоро́ві. Циган хоті́в іти́ до па́на, що́би запла́тив, Ісус Христос не позво́лив. — Бог ти, як будеш ва́рт, запла́тит, а зрешту́ то́ не ти

¹⁾ відді́лив ся.

Житє і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. I. Ст. 353—363. Ч. 81. Т. III. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — В. Němcova, Narodni báchorky. Т. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етногр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. Т. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. Т. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приходять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. Т. II. Ст. 204—205. Poznańskie. Т. VI. Ст. 167—170. Паралелі до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Йак Ісус Христос ходиў по землі, тай надѣбаў жида. Али він не признаваў сѣа жидови, жи йи Сус Христос. Али йшли, і мали трóхы хлѣба й сѣра. Тай жид голодѣн быў, тай ўкраў тотó, жибы Сус Христос не видѣиў, тай зѣиў тотó. Али Сус Христос сѣа пытат: Йакѣсь йим голодѣн і было трóхы хлѣба й сѣра, ци ты тотó зѣиў? — Йа нѣт, йа не видѣиў. — Али йди, йди — прийшли до йидного селá, хóра принцѣзна ў йидного крѣльа. Сус Христос там сѣа трафиў і повѣдат: Йá бы даў радѣ, али вѣступит с хáты ўсѣ, йино нѣай сѣа лишит утѣць і мáти принцѣзны і жид. І топѣт і грѣите окрóпы. Вони так зробили, наметáли камѣня зварѣяльного (воляного) і ўзѣаў Христос принцѣзну, положиў ў бóчку, нальѣаў окрóпу, наметáў камѣня, зварѣиў, вѣнѣаў на сѣтиў тотѣ кѣстки і посклáдуваў і хўкнуў і сѣцылило сѣа тотó. Хўкнуў дрўгый раз і ўстáла принцѣзна і мóвит: Дáйте ми йѣсти! Али жит тотó видѣиў. А Сус Христос платнѣу не хотѣиў брáти: жидови жалѣ: Прóши пáна, тотó мож было брáти грóшѣ. — Же быў йим знаў, хто зѣиў трóхы хлѣба і сѣра, та быў йим браў грóшѣ! — Йа не знаѣу, йа не зѣиў. — Так пѣшли дáлы. І жид видѣиў, йак Сус Христос там робѣиў, лишѣиў Суса Христá, пѣшóу напѣред. І там захорѣиў ў йидного крѣльа пренц; йино

йиден быў, плачут за ним — умірат. Али жит тотó ўчуў: Йа бы даў ныўроку рады! Поўбіцьáli жидови велікі грóші. Дось йидным слóвом так зробіў, гі Христóс в дыўчиноў. Зваріў — хўкай, хўкай — рады не мож дати. Йакым правом? Ўзьали жйда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знайи ўсьо, шчо сьа зроби́ло. Прийшоў там: А чо ты, жиде, ту сыди́ш? — Ну, йа ни знайу сам за шчо. Кобы в́и нья в́итты йак в́ыволили! — Йак повіш, хто зыў трóхы хлы́ба і трóхы сы́ра, то мо́же тья в́ыпушчу. — Хоцьбым до смёрти сыдыў — то йа не зыў. Али Пан Біг го в́ыпустиў, Сус Христóс, прийшли́ там, де тот пренц, де жид варіў Ісус Христóс зваріў наново, поскладуваў, хўкнуў, сыцьліў сьа; хўкнуў другый раз — оживіў сьа. І сáмо повеліў, бы му дати́ йісти. І мóвит Христóс: Бы ты, жиде, другый раз не браў сьа вóрожити, кой не знайиш. — Ба, менé корты́ло, жи возьму́ грóші, а йа ни мiг нич зроби́ти! — Ідут гет, в́ийшли за мiсто: Но, теперь, жиде, ту коплі йáму. — Жит прокопаў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жиде, коплі бiльшу. — Жит шче трóхы прокопаў: Йуж будé. — Та йди наносі камiньа поўну, піску. — Жит пішоў, наносіў, а ни дўжи поўну, бо сьа лыну́йи, і не веліку шче йáму браў, а ўсе чéрез лыніўство. — Но, Сус Христóс мóвит, зажмурі́ си, жиде, вóчи! — Жит си зажмуріў вóчи і Сус Христóс даў, жи с то́го сьа зроби́ли грóші. Но, теперь, жиде, диві́ сьа сьудá! — Жит сьа подивіў, грóший ласка божа йи. І йуш сьа ўтышиў. Али Сус Христóс передыліў на три кўпки і мóвит жидови: Диві́, жибы быў йис в́ыбраў бiльшу йáму, то бiло бiло бiльше грóший! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такый интэрес, то быўйим по сáму шййу браў! Али бáйка. Ни знайу, на шчос три кўпки дыліў! Ўже жебы йидна́ бiла то́бі, а друга мены́, а комуш трéту дамó, кой нiкого ту нема́. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта то́му, хто зыў трóхы хлы́б і сыр. — Йуж ньяй сьа рóбит, шчо хóче. Праўду повiда́йу, жи йа зыў. — Ісус Христóс мóвит: Возьми́ш си теперь ўсьи, тай йди, áли в́иры нiколи не будéш мáти твердóйи! — І до днесь жиды́ не мáйут в́иры дóбройи, а за грóші ў вóду скóчиў бы зáраз.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пан Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острій і лютий. А мав він доньку, а та донька від віспи, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лакомив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити кінець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанці по цілій ягипській краї, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, поганій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щоби шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не найшли,

— А кілька літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязниці не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадували ся післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але сьв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобало ся іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не сьміли ся супротивити, снакували свої тлумочки і всі разом пішли до Ягипту.

Ягипський цар жив у великих палацах без даху, бо там така сторона, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе багато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснути ся. Почали ті післанці пропихати ся до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолі. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але сьвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові б були плакати, як би ся людей не встидали. І за кожним разом, як сьв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прийшли післанці перед короля, повпадали на коліна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здибали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівні вернути молодість і вроду.

Подивив ся цар на старенького тай каже: А відки то ви, татусю, маєте таку сиву, довгу бороду?

— От жило ся довгі літа — каже Господь — тай ся таку виховало.

— А знаєте ви, що вас чекає, якбисте мою доньку не уздоровили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не знав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячій олію, як бисте моїй доньці що злого зробили — каже цар.

По Павлі аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусив ся, коли се почули.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старали ся, щоби не потребували дармо тратити огню і олію.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сиділа в своїй кімнаті і дуже плакала. Сьв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж сьв. Павло, на него дивлячись, засьміяв ся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спанє, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під китлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до купи і дунув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пану Богу та дякує єму, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати цареві. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насипав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знав, що з тим зробити. Ось він і каже: Я золота не потребую, але дай моїм слугам із него тільки, кілька би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межі царськими слугами одна бестія захланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стільки грошей дає Господу Богу за уздоровлене дочки, прибіг до Господа тай каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знав, чого йому хоче ся, але бажаючи его укарати, сказав: Добре, неси, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце пражило міцно, бо Господь в тім краю повісив его нисше як у нас. Потомили ся сьв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прийшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для сьв. Петра, другу для сьв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні часті і закопали їх кождий у свою ямку. На другий день пішли далі, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усі гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся їївилічити. Взяв її, покраяв, зварив, вложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тоді цар розлютив ся і казав его укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прийшов Господь, уздоровив царівну, а его випросив від смерті, але зробив его Циганом.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так одін жид все заходів до цєркви і чув, як ксьонц говорив на казаню, шчо хто як дасть бідному грейцар, то буде мати десеть процент віби на тамтім сьвітї. А жид си гадав, же як роздасьть гроші, то буде мати від грейцара десеть процент. Мав три сотки, то роздав на бідних. Чикає жид, чикає і рік чикає, а ніхто не приносить ні гроший ні проценту. Тогди жид пішов до ксьондза тай каже: Я мав три сотки, та роздав межі бідних людей та ніхто не приносить ні грошей, ні проценту — тепер ни маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтім

свiтi будеш мати десять процент. А жид каже: Та най ми вiддадут люди хоць грошi, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдий забрав сi жид тай пiшов. Пiшов до дому тай каже до жiнки: Я йду гет у свiт. Тай пiшов.

Йде, йде такий засумований тай здibuє Исуса Христа i свiтого Петра. А Исус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у свiт! Росповiв тогдий жид, шчо роздав бiдним грошi, типер не має с чого жити. А Исус Хр. каже: Не йди, жиде, у свiт, пiдеш з нами. I жид пiшов з Исусом i Петром. Приходiт до iдного мiста i учули, шчо цiсар дає половину маєтку, хто вилiчит его доньку. Тогдий Ис. Хр. i свiтий Петро i жид пiшли i кажут, шчо вилiчут доньку. Цiсар каже: Як вилiчите, то дiстанете половину маєтку, а як нi, то всiм тром голови постинаю. Исус Христос приймив сi. Пiшов там до того покою, де вна лежить i сказав I. Хр. наносити води: iдну бочку зимноi, а другу теплоi. I казав до цiсарє аж за двацiт штири годин приходити до того покою. Тогдий Исус Хр. крає мечом доньку i все вмиває в теплоi водi, аби кров не йшла. I складає до купи, коли вже цiлу покраяв й поскладав, пiшов до порога, а вiд порога йде, перехрестив сi тай каже: Стань, дiвици, в iмя боске мое! I хухнув iї до песка i тогдий тiло еї зачiло зростати. Тогдий пiшов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дiвици, в iмя боске мое! i хухнув знов до песка i вна вже вжила. I пiшов знов до порога третий раз: Встань, дiв. i т. д. i хухнув знов до песка i встала вже здорова. Тогдий за 24 годин приходит цiсар до покою — i донька здорова пiшла вже до вiтця. Тогдий цiсар хотiв давати половину маєтку, а Ис. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, iно казав дати оден пирiг печений. I дав цiсар пирiх i пiшли в дорогу. Идут, идут i собi посiдали. Пан Бiг такий голод зiслав на жида — а Исус i Петро уснули. Тогдий жид з'iв той пирiг. Исус i Петро пробудили сi тай питают сi: Де є пирiг? — Далiбук! я пирiг не iло! Зiбрали сi i йдут далi, а Исус Христос запровадив жида у воду по колiна тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiх? А жид каже: Далiбук, я не iло пирiх! Ис. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдий: Жиде, ци iв-ic пирiг? — Далiбук, я не iло пирiг. Тогди Ис. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiг? — Далiбук, я не iло пирiх. Ис. Хр. запровадив знов жида до води, аж-єнь вже сi борода замочила, тай сi питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiг? — Далiбук, я не iло пирiх. Тогди Ис. запровадив жида знов до води i жид сi вже топити зацев, но язик вже вiвалив. Тогди Ис. питає: Та ци iв-ic, жиде, пирiг? — Нi, не iло-м пирiг! Тогдий Исус Христос каже: Ходи, жиде!

Ідут, ідут, умучили сі, тай полігали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письма, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утік. Утік тай зайшов до їдного міста і учув, шчо у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилічит доньку, той дістане половину маєтку. Жид борзо побіг до цісарє і каже, шчо вилічит доньку. Казав наносити води їдну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісарє: Приходїт аж за 24 годин. Узєв жид тай порїзав доньку і зацев краяти на кусники, шчо кусник відкроїт, то вмиває водов. А кров все тече, ледво жид запинив кров. Тогдий покраяв гет, поскладав на стів тай пішов до порога, перехрестив сі й каже: Встань, дївици, в імя моє! Хўхнув ї в писок, дивит сі, а тіло не зрастає сі. (Шчоби він був казав: встань, дївици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в моє!“) Жид сі настрашив, тай сховав сі за комин. А Ісус і сьвітій Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цісарє і казали, аби їх пустїв там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входит до середини, а жид так сі настрашив, бо він мїслив, шчо то цісар йде йому гóлов стинати. Ісус дивит сі, а жид сидит за комином. Тогди жид ізлїз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дївици, в імя боске моє! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цісар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозї не мают як подїлити сі тими грїшми. А жид каже: Я маю маймурку і будем мнерїти. Подїлили сі грїшми, зоставило сі пів грейцарє. Не знати кому дати пів грейцарє, а Ісус каже: Жиде, признай сі, як іс з'їв пирїг, то дістанеш пів грейцарє. А жид каже: Я з'їв пирїг, бо був голóден. Так то нинїка жид повїсив би ся за пів грейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всї гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багрїна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тоді, як Сус Христос ни мав ше всїх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, знать Гандруха. Тей як йшли через їдно місто, то по дорозї пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мене, Суси, до себе, я буду за 'постола“. — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і виликий грїшник, али прийняв. Тей було їх вже всїх пять. От ідут вони тей ідут, аж приходять до їдного міста, а там був слабїй дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабїй король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сі

за бідними людьми і за простими хлопами. Ходім, поратуємо його, нех він видужає“. Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, щоб пустили його до него то він вилічи його. Аж тут кажут, шо він шо но вже вмер. — „Ну то ніц, пустіть мене, а він ше буди жити“. — Тей королиха пустила Суса до того покою, шо був вмирлий король. І Сус зарас казав принести повні нецки води сьвіжої і виликого гострого ножа, тей сам замкнув сі в тім покою, а 'постоли чикали в сінех. Али вони були дужи помучані і зарас в сінех на сидячи заснули, а но той волоцюга ни хтів спати, тільки став заглядати чириз шпару в двирех, шо роби Сус Христос. А Сус Христос взяв вмирлого короля, порівав на штири кавалки, виполоскав в нецках в воді, потім знов тіло так поскладав, помолив сі, прихристив три рази те тіло і потім дмухнув на него і зарас все зросло сі і король ожив назад і зарас встав з лішка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, сиравив виликий баль і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бали дав король Сусови пять питльованих пірогів з самим сиром, а пять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а сибі взяв ті з самим сиром. Тей потім як прийшли вони до ліса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, кажин мав по ідному, а ше сі їден був вістав, і Петро дав його тому волоцюзі. А Сус Христос своїх ни їв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всі вже спали, тільки той волоцюга ни спав. Він як сі подивив, шо всі сплять, встав і взяв тей поїв всі піріжки Сусови Христови, тей ліг сибі спати. На другий день рано як всі повставали, то той волоцюга кажи: „Знайти шо, тей ночі було аж два вовки коло нас і всі питльовані пироги поїли, я ледви їх відігнав“. А Сус Христос зарас знав, шо він бреши, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя нинаситність. Було би ше добре, шобись був сказав правду, але як ти збрихав і ше вложив на вовків, то забирай сі від нас, ти з нами більше ни можеш бути“. І він пішов від них.

От пішов сибі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до ідного виликого міста, аж чує, шо в тім місьці цісарова дочка шо но вмерла, тей він сказав, шоб він ї назад до життя привирнув. І зарас як довідав сі цісар, закликав його до себе тей кажи йому: „Ну, нибожи, памнятай сибі! Як привернеш ї до життя, то я ї видам за тебе замуж і будиш цісаром, а як ні, то буди смерть твоя!“ От взяв він, казав принести сибі води з нецками до того покою, де лижала вмирла, взяв виликого гострого ножа, замкнув сі і взяв порівав ї на штири кавалки тей виполоскав мясо в воді, потім поскладав і став на те тіло дмухати, а прихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сі. Ну дмухає

він, дмухає, аж йому вже голова закрутила сі, а тут цісарівна ані руш ни встає, тай він дужи вахурив сі. Аж тут лупс! вічинили сі двері, і входи Сус Христос, тей кажи: „А видиш, пташку, злапавсісь, був-бись згинув, як би мене тут ни було. І ти ше хвалив сі перед цісаром, шо в тім і тім місті ти короля привирнув вмирлого до життя. Шесь затаїв, шибинику, божий праведний чин, а сам повиличав сясь. А ти знай, шо того ніди ни зробив бись, шось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, шо будиш робити“. Ісус взяв сі сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Ідиж ти, нибоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка“. І він зарас пішов і став на сиридині сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по землі вітир. І він до нині там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітир. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Теремію, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То повичиў чоловік у злого грошей і мали доміўку до того часу і до того віддати, а ны то відгадати три річи, бо йак не відгадаш, так тья беру с собою. Али Ісус Христос ходиў по сьвіты тай ўвійшоў там до хаты, старый чоловік, і просит сьа на ныч. А гáзда мовит: Ей, чоловічейку! Йа й сам не знайу, ци доночуїу. -- А то чому? — Но, повичиўим грошей до днесь; або мене возьме, або три річи йакісь відгадати, не знайу йакі і готóво, же не переночуїу. — А тот чоловік мовит: Не бій сьа. А де ти вельїу лыгати? — Кóнець стола. — Льясь си на припічок, а йа сам кóнець стола льяжу! — І лых си. Ту ў піўночи іде. Шчо йиден? — Ги ні йиден! отповідат. — А два? — Ги йиден. — А три? — А три дóбре. Два бы молотили, а йиден бы трйас солóму. — Ах, мовит, працейко мóйа, кількас пропала дарёмно. І пішоў. І деж він быў гóден сам відгадати назумьсьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісус Христос переходиў сьвіт поміжи ўвес на́рид і ни міг ны́дє ў цылым сьвіты праўди здібати; аш при кінці сьвіта було два брaты, йиден сьи низиваў Йóсиф, а другий Сафáт; Йóсифова була гора,

а Сафáтова доли́на. Йо́сиф буў жо́натий, маў жінку і дь́ти, а Сафáт шче ни буў жо́натий. Ма́ли при кúпи обісьть́и, а на обісьть́у поскла́дали збі́жи, а сири́диноў буў гороже́ний плы́т і Йо́сиф Сафáтови бис плы́т прики́даў жи́ти. Бо казаў Йо́сиф, шчо йа ўже жо́натий, то йа ўже ви́джу, шчо ми́ны тра́ба, а Сафáт шче ни йи жо́натий, то він ни зна́йи, кі́лько йи́му тра́ба, ци ма́ло, ци бага́то. А Сафáт сво́му бра́тови прики́нуў зноў жи́та, шчоби́ він ни знаў, бо казаў Сафáт, шчо ми́ны шче кі́лько ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жо́нaтoму. А йак надьйшо́ў Бог і казаў, шчом цы́лий сьвіт прийшо́ў, а ньи́дeм пра́уди ни знайшо́ў, ть́лько ту мѝжи тѝми двома́ бра́тьими. Йак сьи затрѝмала пра́уда типeр мѝжи двома́ бра́тьими, то так сьи затрѝмайи при кінци́ сьвѝта: на Сафáтові доли́ны, а на Йо́сифові горі́ будe страшний суд.

Зап. в цьвѝтнѝ 1897 р. в Пу́жниках, Бу́чацького пов. від Тимка Гринишиного.

130. Чoму Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жи́ди на смерть, тоді́ до Єрусалиму наї́хало було́ дуже багато́ рѝжних наро́дѝв, шчо були́ цѝкаві́ ввидѝти його́ хоч раз. Коли-ж Христа́ вели́ вже на Голго́фту розпина́ти, вони́ поуставля́ли ся всі́ громада́ми побѝч доро́ги і чекали́, доки́ не будe попри́ них переходити́. На передѝ́ стояли́ Ні́мци́, далѝ́ Ві́рмени, Поля́ки, Русини́ і иньші́ наро́ди. Як Христос́ прибли́зѝв ся до Ні́мци́в, ї́м стало́ жаль́ Христа́; тому́ вони́ крикну́ли: Ви́пиші́м його́! — А Христос́ гляну́в на них і сказа́в: Будете́ писати́ до кінця́ сьвѝта та сонця́! І тепeр де не подиви́ш ся, в ко́ждѝй канцеля́рѝи сѝдѝть якийсь́ Ні́мчик та́й пише́.

Йде́ Христос́ попри́ Ві́рменѝв і ї́м стало́ його́ жаль́; тому́ пошущу́кали́ шчо́сь помі́ж собою́, а пото́му крикну́ли: Ви́ку́пім його́! — А Христос́ гляну́в на них і сказа́в: Будете́ купувати́ доки́ сьвѝта та́й сонця́! І тепeр де не подиви́ш ся і де не здѝблеш́ Ві́рменина́, то він́ усе́ купчи́ть, бѝльше́ не ваймае́ть ся ні́чим.

Йде́ далѝ́ Христос́, приходѝть до Поля́кѝв, і ї́м стало́ його́ жаль́, тому́ погово́рили з собою́ та́й крикну́ли: Ви́крадѝ́м його́! — А Христос́ погляну́в на них і сказа́в: Будете́ кра́сти́ поки́ сьвѝта та́й сонця́! — І то́му то тепeр де лише́ який́ банк, де лише́ яка́ каса́, то ї́х муся́ть Поля́ки обѝкра́сти.

Йде́ далѝ́ Христос́, приходѝть коло́ Русинѝв. А ї́м та́кий жаль́ його́, шчо́ страх. Ли́ше гли́гну́ли на себе́ та́й крикну́ли: Ви́дбѝ́ймо його́! — А Христос́ погляну́в на них і сказа́в: Будете́ бити́ ся́ поки́ сьвѝта та́й сонця́! — То́му то Русини́ все́ бѝли́ ся́; бу́ли ко́заки́ — бѝли́ ся́; бу́ли

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й бють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця світа, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносить. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тільки два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Відиди, йак той цьвик ни майи нїгдє пристановища, так само і ти ни будиш мати аш до скіньчиньї світа! — Чирис тойи Цигани так триндайт сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Тербовельського пов. О. Деревянка.

132. Про Христові мужи.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розпяти не так, як тепер малюют розпятьє, а так, щоби й ноги розпяти. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розцинати, то ангел зайшов тай еден цьвок украв, то вни вже тогди мусіли обі ноги едним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хресті, то був зовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тільки сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борвенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют нїби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізліз і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелі: Про смерть і похорон Христа пор. мої: Лірники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Йак Христа мучили Жиди, а Богородицьи дивіла сьи на тоту йигó виліку муку тай дужи плакала. І йак лишé ўпала йийі сьльозá на зéмлю, то зáраз робіла сьи з неїі перла. А льуди збирали тай продавали тай до нини продайт, áли жи сьльиз ни б́уло такé багáто, томú праўд́ивих перел тепер мáло тай томú вони такі дорогі.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із сліз повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жиди, що б́удут до скóнца сьв́ита ходіти. То тоті Жиди, що С́усу Христóви ніколи спокóю не давали. Як новий місяць, то він молодий, а як пóвня, то старий. Як йогó запитати: „Колис прийшóв?“ — повідат: „вчера“, — „коли підеш?“ — „зáвтра“.

Йак Жиди прибіли С́уса Христа, сьміх си чинили; а як поховáли, зйшли ся на вечерю, старшина жидівська, що вни тóму всьóму билі головá, прийшла Преч́иста Д́ива і плакала. Якійсь Жид повів до неї: „Не плач! твій син воскресне!“ А другі повідали: „Ага! воскресне як тоті кістки з когута“. А вни їли когута і п́еред ними кістки лежали. Аж ту кістки зйшли ся до ќупи, когút збив крилами, Исус воскрес, а вни стали стовпом.

Йак зробили Жиди криж, веліли нест́и С́усу Христú, а еднóму, не т́ямлю, як називáв ся, на Кальв́арії йогó мож відіти, веліли т́иснути до землі, ще й кáмíнь до крижá привязали, а він не тис, а ще підніс до горі і за тотó став сьв́ятим.

Майштер, як робів криж, повеличáв, що лиш́ило ся коніць рук з на'пять і в долину з на лóкоть, а Жиди міцн́ійше натягну́ли рúки й нóги, і тепер за кáру майштер ніколи не дорóбит ся.

Ковáль мав пр́иказ зробіти шт́ири цьв́яки, а він ед́ен украв, сховáв під яв́ик (другий чоловік оповідав, що вер у воду) і за тотó е благослов́ений талáнт, же не дав розп'ят́и нóги так, як рúки.

Зап. 1896 р. від в́йта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайло Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди розпяли Христа, всі птиці жалували мук Христових, одні лише воробці прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні та сьміючись кричали: Жив—жив! Ворона знов хотіла пити кров, що з Христових ран капала на землю, тому має закровавлений підбородок так, що на кожній вороні його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віруваня про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 17. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинський, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресеня.

Йак Ісус Христос умер на Хресыты, прийшоу Осиф і Никодим з Аримафтейі і ўзвали теперькова тыло Ісуса Христа ў плащаницю і положили ў гріб высыченый, новый і приложили каминьом і дали печатку. Али Жиды чули ўперет, жи Ісус Христос оскресне і радьят сьа: Кобы ни прийшли учиники, кобы ни ўкрали і гірше наше буде посьльднои, йак было первойи. Іти до Пилата, ньай даст варту. Він ним дау, положили варту на гроби, сыли і вичерьяйут дужи півно, жи ўже може было по пўночи друга або трета година. І тому днесь сут слиўкы*), бо перше не было, аш Пресьватá Ды́ва наслиўчила. Принесла до Жидыў их, йак дарунок, бо сьа бойали ўсы Жидыў і учиники навіть. Тай сыла си, тай сыдїт пїт полицеў і плаче. А Жиды собі сьміх чїньят: Чо плачеш? Він оскресне. — А Пресьватá Ды́ва мовит: Бодай так Жиды панували, ги він оскресне! — Ба, а Христос оскрес і днесь слабо де сьа трафит, жебы Жид де бїдуваў, бо Сус Христос не касуваў слово Пресьватойи Ды́вы Марїї. Али льуди йдут до церьквы, бо ўже сьвато, тай ўчули, жи Христос оскрес, а ни знайут, йак вїтповідати, тылько мўйят: Христос оскрес, та Христос оскрес. Али жидыська кухарка вынесла сьмітба і тотó чуїи, йак льуди бєсьїдуйут. І ўвїйшла до хаты зась, — а Пресьватá Ды́ва тамой йи — і мовит: Христос оскрес! — А Пресьватá Ды́ва мовит: О, йстина, жи воскрес. — І типерь тому так сьа вїтповідат, жи ойстина оскрес, значїт, жи праўда оскрес. А Жиды за столóm сыдба́т, йак йїли когутá і повї-

*) Слиўкы — то писанкы; ўслиўчити — написати писанку.

дайт: тогды він оскресе, йак тот когут запійи, шчо́смо зы́ли. А когут, кісткы до кісток зыбрали сьа, хыба пес йидну́ ногу зыў, вы́летыў на гряду́ і запі́аў. І дльа́того днесь когута́ мальу́ють десь на костелы́ такім, або́ на йакі́ капліци, жи́ такі́ льуди́ ныбы́ ў Бо́га ві́рят, а Христа́ не хотьа́т. Таку́ памйатку́ робы́ат, жи́ хоць когута́ мальу́ють.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христос воскрес, тогды йіў йиден Жид пиченого когута. Йиго донька ўвидыла Христа і прибігла до старого, жиби йимү тото сказа́ти. Али старий Жидіско ни хтыў вірити і сказаў: Він тогды воскресни, йак сей когут закокурікайи! — Лише сисе сказаў, дивит сьи, а когут зы́рваў сьи з миски, злупотыў крильми́, тай йак запійи три ра́зи: Кукуріку! — Жид пізнаў, шчо Бог хотыў показати чудо, тай навирнуў сьи і віхристиў сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значеніи рус.-народ. поэзи. Ст. 85. — Головацкий, Народні пісні. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарізали когута і зварили і того когута зіли, і тійі все кістки поскладали в миску. Товди сидит си за столом, теґ зачили сьи сьміяти: Він казав, жи він встане? Товди він встане, йак той когут запійи. А той когут стріпав сьи с тих кісток, теґ зачив піяти: Кукуріку. Товди Жиди кинули сьи, прибігли до гробу, дивит сьи — в гробі вже Суса Христа нема.

Зап. в Будзанові, Тербовельського пов. від мами О. Дервянка.

139. Христос у пеклі.

А. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жиби ви́бавити душі, то зылы́ духи дужи́ сьи тим зажури́ли. А анцихрист хотів Суса

Христа тамки закувати. А був на сиридині пекла такий великий зильізний слуп з ланьцухом. І анціхрист кажи до Суса Христа: Ану залож на себи той ланьцух“. А Сус Христос знав напирет, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирет на себи залож, а йа буду видіти, як тобі буди пасувати“. Анціхрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Аминь. Най сьи так стани. І анціхриста припньив. Він так буди припньитий аж до кінцьї сьвіта.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Люципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тым крісьльї та вітпичи. А те крісьло пририхтував Люципер так, шчо коли Ісус мав сьисти, то мав сьї в ланцухи злапати. Али Ісус Христос сказав: Сьить ти напирет! А йак Люципер сьїв, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуїут зльї духи, шчоби йїго увільнити. Али на сам Великдень на резурекційї заливайи сьї то, шчо зльї духи випилували. А йак вони припилуїут ті ланцухи, фтоди майи сьї народити жидівский Месіяш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христос шче ходїї по землі, а зльїй уковáї ланц. А Сус Христос сьа пїтат: А тобі того на шчо? — Прикуїу тьа. — Анú йак, ўкажі. — А тот почáї ўкáзувати, ўзьáї си ў рот і так доўкóло голóвы опкрутії і прикувáї сам себе, бо так Бог даї. І будé на ным, пóкы сьвіта тогó. Він грызé, та мїслит, жи сьа вітгрызé. Тай ўсе грызé, грызé цыльїй рік, ўже такé хьбá гї мїхóва нїтка; гнéть бы ўже перегрыз, áле ксьиндз засьпїват на Оскресенїи: Христос оскресé! А він стáне слўхати, тьїлько сьа забúде, а вонó такї сáме, гї было від рáзу, кой зачинаїу грысти. І томú так ксьиндз рáно ўстайї йти на Оскресенїи, бо бы зльїй перегрыз тогó, та бы сьа переломїло, йак бы так заўчасу ни ишóї до цéрквы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

142. Про Юду Іскаріота.

А. Маєте знати, що Юду Іскаріота носила мати цілий рік, як кобила. А коли їй прийшло ся родити, на її двір упала з неба огнена брила, а їй самій приснив ся дивний сон. Ото приснило ся їй, що її синок буде рудий, що він забє королевича, забє свого тата, оженить ся з мамою, а в додатку спродасть за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, думає, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигдає. Далі і зважала ся. Взяла плетений кошочок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тільки його й бачила. А перед тим ще встромила йому під шкіру на голові шпильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там ні в гадці їй Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час вийшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошику. Кличе слуг, витягають, а там хлопець — тільки очи витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було пять чи шість років, забрала його до себе, до королівської палати. Тут він і виростав далі разом з молодим королевичом і королівною. Що він знайда — того не припускав він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби докірливе слово — знайда. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посідали на березі та звичайно хлопці — пусті; нічого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомашу, як не бухне — вода так і обривькала цілого королевича. Він озлив ся і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питає ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не знав. А його на ріці найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як мав в руці каменяку так і зацідив нею королевича по-за уши, а сам втік.

Ци довго він тиняв ся по сьвіту тікаючи перед сіпаками (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Доста того, що дістав ся вкінци до одного можливого пана за локая. А той пан ніц не знав, крім вандрівки, і де лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йдуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблока, такі яблока, що чуд які файні. Не втримає пан так йому тих

аблок захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злазить, та ба — дід не пустить. Він його стусонув у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через остріх, як з хати вилетіла жінка, діти, наробили крику, збігли ся люде і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сімі, то його або смертю карали, а ні то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і оженив ся з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже :

— Та не знаю, може й є що. А ну но, поськай стара. — І наставив їй голову. Ськає вона, ськає, аж нараз — трохи не обімліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то єї хлопцеві в голову встромила. Та аж об поли вдарила ся, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всяку біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь нлч: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасеня доступити. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док його не спродав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобиліволоках, Теробовельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Йак сьа Йўда нарўдиў, так пришоў дзяд на нїч. Але му повідайут, дзядўви: „Итте, дзядўку, с хыжи на маўый час, бо ту баба йўйчит. Йак порўдит дїтѣ, та вас покличеме до хыж. А тепер бысте нам были на перечкўды“. — И пішоў дзядўк пїт сьтыну, пїд выгльад и там сўбї сїдиў. А там пришли двайи лўде и бесїдўют сой: „Жебы ты мене не зрадиў!“ — А йїден другўму повїдат: „Йа тебе не зраджу, ани жебы ты мене не зрадиў!“ — А тўты были двайи ангўлы, не лўде: быў ангїў зўый и дўбрый. Тўўды сьа дўтїна ўродїла и кўхло (дїтѣ) и ангїў бўжый повїдат му: „Бўже дай здорўвља!“ — А зўый му повїдат, ангўўови: „Йўж-есь мїа, пане, зрадиў“. — „О, нїт,

не протіу сьа, бо-м тьа не зрадиу. Бо то буде мій перше, а потім до-стане сьа тобі. Бо то буде такий, што вітця забїи — тот, што сьа ўродіу — и з матырїоу сьа ожєнит“. — И тот дзвядок там сьїдиу и тото высўухау. И закликали тото дзвядка до хьж, а тоты двайи пішли. И тым дзвядком сьа тышат. Тоды му даїут пїти и тышат сьа тоу дьїтіноу барз, бо не мали лем йїдно, тото перше. А дзвядка тото неспокойїло барз, же они сьа ним так тышат, а не маїут чым, бо він высўухау ангельской бесыды, же то такий буде, што забїи вітця, а з матырїоу сьа ожєнит. И тот дзвядок йїм повїдат: „Льуткоче, йа бым вам дашто повїу, кобы сте сьа барз не спротивїли...“ — „Ой нїт, дзвядку, лем нам повїджте“. — Але не хоче дзвядок повїсти, бо сьа бойїт. — „Не бїйте сьа, дзвядку, лем нам повїджте“. — И тот дзвядок повїдат: „Высўухау йїм двох ангелїу, — быу ангиу там йїден зўйї, другый добрый — же тот йак выросне, то вітця забїи и з матырїоу сьа ожєнит и Хрїста Бoga продаст на смерт, а сам сьа обїсїт и так пїде до пекўа“. — И они настрашены зостали (были), отец и мати, и — што с тоу дьїтіноу робїти? И зробїли скрїньку и дали му імїа Йўда и написали му тытуу „Скарийотский“ и дали му три дукаты до скрїнькы и там го вўожїли до скрїнькы и шмарїли на воду. И він пішоу доуо водоу. И прачкы х пана прали, далєко, и поїмали скрїньку на воды и — што там йї ф ті скрїньцы? Принєсли до паны — паны таже ўродїуа сына — они открыли скрїньку и нашли г ны хўопця и пїсмо и три дукаты. Тєпер паны утышєна быуа, же ма два хўопцы — а пана не быуо дома. И наказала сўужєбным, жебы оповїли, же она мауа блїсьцы (два хўопцы). И на то прїйїхау пан. И оповїли перед паном, же паны породїуа два хўопцы, же блїсьцы, же разом ўроджєні. И тоту скрїньку сховали, жебы пан о ны нїгда не знау: запечатували скрїньку, пїсмо и дукаты и сховали. И тоты хўопцы дали вїкстїти: дали йїдному Йўда, што му Йўда быу, а другому Кароль. И тоты хўопцы росли и пїдросли, то ходїли до чкўуы и фчыли сьа ф чкўлы. Але Йўда сьа лыпше фчыу, а тот не хотїу сьа так фчыти, Кароль. И пїдросли йїуж дўжы и ганьба быуо Йудови, же сьа Кароль пїдўо фчыт, и бїу го, гльачого сьа пїдўо фчыт, и фсе Кароль перєд ним пўа-кау. Але пан на то не зовўольау, жебы сьа не бїли. Але Кароль сьа не скаржїу перед вітцєм, лем перед матырїоу и мати отповїдат на то: „Гльачого мї найдух поневєрат, бїи Карольа? — И тото усўухау хўопец Кароль, же тот найдух, и бїли сьа оба и повїдат му, Йудови: „Гльачого мїа, найдуху, бїиш?“ — Йўда сьа зажурїу на то: „Йакый йа найдух?“ — Бо він о тїм нє знау, же він такий. И повїдат: „Мамо, што йа за найдух?“ — бо йїуж дўже мўдрый быу. Мати му отповїдат: „Же-с г воды найдєный“. — „Ну, то йа пїду отталь (од вас), оддаїте

мі мойи!“ — И оповіли панау тоудый, йак сьа стало, же найдэный г вóды, и пан дозвóлиў му піти преч. И тоуды внэсли йóго скриньку и він сой перече́таў пісмо, што йист за йіден. И пан на́ то подумаў, што сьа стало; а він сьа ўкўóниў панау барз покíрны, же мўсит йти, йак од ріднóго вiтца, и подьякуваў панау и пішоў преч. И прiшоў до тóго сéла, де сьа ўрóдиў, и прiшоў до пана, до иншóго и зьiднаў сьа оганьати сáды (óгريد). И там свўжиў за сым лыт. И прiшоў йóго óтец там на грўшкы, и видьiў го пáру рáзиў там на грўшцы и гвáрит му: „Гльачóго, чоўовiче, так хóдиш и рóбиш ми веленциўу (непоко́йи, чкóду)?“ — Але óтец го на́ то не сўухаў, лем хóдиў, и розвўостиў го, што аж го застрiлиў. И тоуды го взьáли ф суд, йак вiтца застрiлиў: „Тéпер сьа мўсиш ожени́ти с тоў ба́боў!“ — А він нé знаў, же то йи мáти йóго. — То йак сьа не ожени́т, то йiму тáку смерт зрóблят, смерт за смерт, — и ожени́ў сьа. Йак сьа ожени́ў, там сой ўзваў скриньку и прiньюс там дóмиў. И мáти сьа призрiла на скриньку и на пісмо и на три дукáты и на iмiа, — позна́ла, бо му Йўда имено быўо. И пóтим він сьа зáбраў од матэри, йак му оповiўа, же óна мáти йóго гўасна. Так він зáбраў сьа и пішоў на покўту, на пусты́нью. И покутуваў чотырдэсьат дний, — то нé йiў ничóго варенóго, лем сўхы корiньцы; и дóстаў сьа к Панубóгу за найблишшóго апостóуа. И пóтим прóдаў Хрiста Бóга на смéрт. И пішоў и повiсиў сьа, йак му быўо проповiджéно през ангеўа. — Но, то йуж закiньчиў жы́тъя. — Йак сьа Йуда повiсиў, то стрiлиў пéрун и йóго чáсти тьiла рóзньус по цьiлим свiты. И вiт тóго чáсу зачáли сьа льўде вiшáти, а дóтльа не быўо тóго.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнiм, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелi: Подiбнi мотиви приходять у дуже богатых оповiданях. Пор. М. Драгоманов, Малор. предания. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографiи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович i Драгоманов, Историческiя пiсьни малор. народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki, Klechdy starożytne. II. Ст. 61 i 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етнографiчний Збiрник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанiя о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказанiе объ Iудѣ предателѣ. — Добровольскiй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскимъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазваннымъ. Ч. 36: О купчихѣ, пустившей по обѣщанiю сына своего на воду. — Гринченко, Этногр. Материалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинскiй, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацькiй, Нар. пiсьни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. Т. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. Т. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. Т. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. Т. VII. Ст. 9—10. Т. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorzu. — Обширна література про кровосумішника зібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на Єдиповата легенда; також: Wisła, т. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажуть, що його по смерті земля не приймила. Доки жив, то від нього втікали всі люде. А як умер, то го закопали в землю, але на другий день земля вивергла тіло на верх. Хотіли го спалити, але огонь не ймав сі тіла. Вергли го в воду — не тонуло. Завйивали в міх і навйизали каміньи — то міх з каміньом лишив сі в воді, а тіло виплило і гет запаскудило ріку, так що всі риби виздыхали. Тогди вергли тіло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гниє і не тоне.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибачи.

Андрей і Петро, то си брата були. Цалу ніч рибу ловили мрежою¹⁾. Над раном надходять старушки: Син божий і Паўло. — А шчо маєте рибачкі, рибу? — Га, цалу ніч ловимо, та шчесмо єдної не з'їмали! — Ану, замітуйте мрежі, може з'їмаємо яку рибу. Як заверли мрежі, імили двіста штіри риб. Петро мовит: Пеўне учітель є той старушок, син божий, ўже ми цалу ніч ловили і нич не зловили. Полишили свої маєткі, тай за ним ў слід пішли.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло навернув ся.

Петро і Паўло ходили по краю. Але він буў Фавель, а як прийшоў на віру християнську, то сі зваў Павел. Летіў за сином божим голоў стяти. Летіў коньом той Фавель. Такий буў дуже вірний Жидам. Син божий каже: За ким ти ся женеш, Фавель? — А за тобою, тобі голоў стяти! А сму обі очи випалиў. Він лежить на болоті: Учители,

¹⁾ мрежа — сак.

вірую, шчо ти син божий! — Поверни ся ў правий бік, там є болото, тай си помасти тим болотом очи! Вточас обі очи назат стали. Він дужи буў Сусу Христу великій вірник. Господь Бох післаў того Паўла і Петра і Штефанá ў єдєн край, абі там людєй хрестили. Так Фавель такий буў мѳцний, жи пять людєй браў ў йднў рўку. Як ізжєнут ўсі пять сот жидіў на рїку Йордань, тотчас усіх охрестили. Син божий післаў їх на прїбу, шчо бўдут робити.

Зап. в Лїкти, Дрогобицького пов. у серпні 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Підступи сьвятого Павла.

А. Буў такий бідний хлоп. Пан маў на нєго за-зле і казáў йимў дьішкоў пшинїцы засьїяти цїлў рїзу, бо йак ни засьїи, то дьїстани сто бўкїў. Вїйїхаў хлоп на пѳли, зачїў плакати. А нарєшты ўкльик на кольїна і зачїў сьи молїти. Надьїшоў дьїдѳк і зачїў го сьи питати, чоґѳ він плачи. А він йимў зачїў казати, шчо даў йимў пан дьїшку пшинїцы, абі засьїяў цїлў рїзу. А той дьїдѳк йимў казáў сьїяти; кажи : Сьїй тотў пшинїцьу, шче ти сьа половїна лїшит. — І той йак росьсьїяў, ўкльик і зачїў сьи молїти до сьвятоґѳ Паўла. Надьїшоў дрўгий дьїдѳк і зачїў го сьи питати, до коґѳ він сьи мѳлит. А той йимў кажи : Мѳльу сьи до сьвитѳґѳ Паўла за тѳїи, шчо ми так поблагословїў, шчо йа пїў дьїшкоў засьїяў цїлў рїзу. А той дьїдѳк кажи : А до сьвитѳґѳ Питра ни мѳлиш сьи? — А то пєрший дьїдѳк буў сьвитїй Паўло, а типєр приїшоў сьвитїй Питро. — А він кажи : Ей, шче сьи до такоґѳ Петриска будў молиў? — І той дьїдѳк пїшоў с тим. І зачїў просїти Гѳспѳда Бѳґа, абі Пан Бїґ зіслаў йакў кáру на нєґѳ. А Гѳспѳдь Бог кажи : Чикай, кобї она пїдрѳсла (пшениця), йа спўшчу град. Али шчо сьвитѳґѳ Паўлови буў жиль за тим чоловїком, пїшоў до нєґѳ і казáў, абі продаў пшинїцьу пáнови, бо йї мáйи град вїбити. Тїлькѳ продаў хлоп пшинїцьу, зáраз ўпаў град і вїбиў пшинїцьу пáнову. І зачїў сьи жїлувати сьвитїй Питро пїрид Бѳґом, шчо той хлоп продаў пáнови і град вїбиў пáнєску пшинїцьу. А Гѳспѳдь Бог кажи : Коли так, то він загубит грѳшї. Пїшоў сьвитїй Паўло до хлопа і казáў вїдати пáнови грѳшї, бо мáйи йїх загубїти. Тїлькѳ вїддáў хлоп грѳшї, зáраз пан загубиў. Зачїў сьи жїлувати сьвитїй Питро пїрид Гѳспѳдом Бѳґом, шчо то ни хлоп загубиў, áли пан. Тимчїсом пшинїцьи зноў сьи вїдновїла. Сказáў Гѳспѳдь Бог, шчо ни бўди він бїльши с фїри мáти, тїлькѳ дьїшку пшинїцьи. Йак зьїбраў хлоп пшинїцьу, чис бўло возїти

до до́му, пішо́ў сьвети́й Паўло́ до хло́па і казаў йимú багáто віскі́ў на-
робі́ти малéньких, шчо́бі тілько́ йидéн сьніп ўлы́с сьи на той візóк.
І такі́м спóсобо́м хлоп с ка́ждо́го снопа́ цылу́ дьішку намолоті́ў.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Шужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 146—149. — Етногр. Обзорніе, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму молотив за три мірці ячменю. Прийшов сьветий Петро тай каже чоловікови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірці лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт на боці. — Сьветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте, пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан орати. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван сієв цілий день і не висієв одну мірку єчменю. А пан уздрів, що се є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість плугів, а Иван сієв далі и лишень висієв одну мірку єчменю. — Пан гадає, що то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірці єчменю? — А Иван відповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну мірку висієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан дав. Як зачев тими дванацїтьма плугами орати і віорав цілий лан. А Иван сіє далі і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, що це за диво? — А Иван каже: Це мені Петро сьветий казав, аби я так робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив вам, а ви міні добре заплатили, а то в тої причини, що я у вас не брав гроші і міні Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Ні, тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се міні

свѣтий Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи свѣтий Николай до Бога, той чоловік лиш пізнає Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше свѣтих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не пізнаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не пізнає нікого лиш Петра. — Коли він не пізнає нікого, то най єму лан фортуна зібе. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Ивая продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нїм збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просет Бога, аби лиш гелетку одну із одної фіри єчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідає: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си свѣті, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він пізнавав Петра, Николая і всі свѣті і Господа Бога. Як би не Бог, тоби то не було. — А Бог єму поблагословив і подав єму у руки, а він за тото подекував Богу і всім свѣтим і віт тогди пізнав вже всі свѣті і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда св. Петра.

Буў йидѣн поганін, нидовірок. Вінни буў сілу грóший. Али пішоў до йидно́го йаптікари, кажи: Дай минь мóцного тріла, шчобім сьи ўтройіў! — Той му даў мóцного тріла, той си пригадаў за сїна бóжого, за Сўсу Христа, пирихристиў тотó тріло, спімнуў сїна бóжого, ныц му сьи ни стáло. Пішоў другий раз, кажи: Шчó ти минь даў? Дай ми мóцного тріла! — Абó, кажи, тоби нычó ни шкóдит? — Ньи, кажи, ти йакóйс воді даў. — Даў му другий раз мóцного тріла, найострішчого. Той сáмош так пирихристиў сьи, згадаў сїна бóжого, ныц му сьи ни стáло. Али зйизáли свѣто́го Питра, видўт йигó пóпри тутў йаптіку, де він трéтий раз ўже сьи сваріт, абі му даў шче мóцнїш-

чого тріла. Али сьвитий Пітро знаў туту гатку, шчо він рóбит, зачуў, йак вони сьи пирéчи ў йаптіцы ты і просіў ў тих, шчо го вилі, шчобі стáли кóло тóйі йаптіки. — Йимú повзóлили стáти. І питáйи сьи тóго чоловіка: Чó ти такé кричіш? — Ой, кáже, ўже два рáзи ўзьиў йим тріла і ньчó ми сьи ни стáло і минé дурьи, жи то тьишкé тріло. — Він кáжи: Мóжи згадаў йис за Сýса Христа, сина божого, йак йис пиў, мóжис де пирихристиў? — А він кáжи: Айá. Ну, шчош тобі сьи стáло, шчо ти хочиш житьи собі відбирáти такé висéле, сьвіт! — Ой бом багáто вінин грóшиї сýлно! — Ну, кажи, чикáй, ході зо мноў. — І прóсит тих сьвóйіх, абі му повзóлили показáти цудо, шчо йигó видúт. Зьйшóў трóха з дорóги с тим чоловіком, там булá дужи виліка хóпта рúвна, казáў нарвáти виліку дужи ўййску; нарвáў тот хопти і заўдаў му на плéчі. Поньіс зо двáцять крóкіў, сьвитий Пітро помоліў сьи Бóгу і кáжи йиму: Туту хóпту кидáй на зéмљу! — Кíнуў на зéмљу. Кáжи він тóму, шчо сьи трóйіў паліти туту хóпту. Тоті йигó приложóны, шчо го видúт, сьмійúт сьи з нéго, шчо він кáжи паліти. Сьвитий Пітро сказаў такі: Палі. — Він запаліў, с тóйі хóпти йак запаліў, с тóго пóпилу, стáло срібло, злóто. І кáжи сьвитий Пітро: Збирі собі срібло, злóто і кумúс шчо вінин, віддáй, житьи собі ни відбирáй, а ньгди за Гóспода Бóга, Сýса Христа, сина бóжого, ни забувáй. І той пішоў собі. Ў той час йшли хлóпцы по полудньу до шкóли. І тóго сáмого сýтцьи йшоў син до шкóли с хлóпцьими, шчо вилі пиріц нéго Пітра судити, прилишіў сьи з заду, змійá надлётыла, с тóго хлóпцьи ўхóпила гóлову і полётыла. Сьвитий Пітро ўздріў туту рóботу і сказаў сьвóйім стрáжником: Затрíмайти сьи, тра шчос с тим зрóбити. Тоті стáли, він крíкнуў на змійу: Вирни сьи, вирни тут гóлову! — Змійá сьи вирнуўла, віддáла сьвитóму Пітрови гóлову тóго хлóпцьи; постáвиў, він стаў живий, йак буў: Іди, сінку божий, до шкóли. А змійá пúкла на тьім мiсци, дáлы сьи ни посúнула. — Привилі до тóго сýтцьи пристáулині стрáжники, зачiли оповідáти той суд, шчо йидén хотыў сьи стрóйити, пиў два рáзи тріло, зáким той пирихристиў го, ньц му сьи ни стáло. Трéтий рас прийшóў сварити сьи з йаптікарóм, абі му даў наймоцньшчого тріла, а йаптікар з ним; сьвитий Пітро заказáў йигó сварити сьи з йаптікарóм і казáў му назбирáти бурінú багáто, спаліти і с тóго пóпилу стáло сьи злóто і срібло: казáў грóші віддáти, а житьи собі ни відбирáти, ньгди нькóли за Бóга ни забувáти. Йіх хлóпиц, пáни, йшоў до шкóли, змійá ўхóпила гóлову, він сьи змійі казáў вирнути і казáў змійі гóлову віддáти, постáвиў на тóго хлóпцьи, пáни, кáжи: Йди, сінку, до шкóли, бóжа дитино! А ми, кáжи, бiльши вині ни відыли жáдної на ным. — Тай той сýдийа пустиў сьвитóго Пітра на дáльший час, шчобі наўчуваў нáрид до вiри Христóвойі.

Зап. в цвітні 1897 р. в Коропці, Буцацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: В. Гнатюк, Старохристиянські легенди (Вид. Просвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовѣщаніє. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоу рас сьвитій Питро дорогоу, тай здібау воўка. Ти де йдеш? питаїи воўк Питра.

— Йа апостол, йду проповідати слово божі.

— Йа хотыіу би також бѹти апостолом; возьми мине с собоу.

— Добри, кажи Питро, али памьнтаїи, шчо мнѣса ни вільно тобі йїсти.

Йдут далы разом, а свинїи бїжит тай: хру-хру до воўка. Воўк буу голобин, тай лише Питро відыйшоу трохи наперид, а він цап! і зловіу, роздер тай йїсть. Питро огльїнуу сьи, а воўк сидїт на свинїи: А, то ти такїи апостол?

— А вона чоґо на мени хрунькаїи?

— Чи хрунькаїи, чи ни хрунькаїи, али йа с тобою бїльши ни ходжу! — Тай нагнау воўка.

Зап. 1897 р. в Пужнивах, Буцацького пов. від батька.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бідний і мав брата богача. Чимось той Лазар спротивив ся богачеві, то він йїго запїзвав, Лазара небощика. Прийшли до сендзы — то пан такїи був ци круль там, як то давно було, а той пан йїму загадку загадав: „Шо йїст найбистрїйше в сьвітї?“ А богач каже: „У мене є такїи лошак, що нема бистрїйшого в сьвітї“.

— А шо йїст найтлустїйше в сьвітї? А (я шануйу паничеві гонор) — а він каже: „У мене йї такїи вепок, що нема тлустїйшого на цїлий сьвіт“.

Допіро той пан каже: „Га, небоже, твїй брат колись буде богач, як ти. Сьвата земля найтлустїйша від усього, ясне сонце найбистрїйше на цїлий сьвіт, жи нима бистрїйшого ныц. Ти богачу малогумний,

ти свого брата дармо понижайеш, а він ныц не винен! Бо ти казав, що нима бистрійшого в світі як твій лошак, і нема тлусьтійшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мене правди, сам не знайеш, шчо с твого писка летит. Вибирай сы до дому! А свого брата не майиш шчо напастувати.

Тай так він йім россудив.

Жыте і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелі: Про терпливість Лазаря див. піснї: Гнатюк, Лірники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1. Ст. 263—271. — Kolberg, Rokucie. Т. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики переходже. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче мясо.¹⁾

Раз здибав вовк Йсуса Христа й зачив його просыти й каже: Йа вжье кушив мньесо свиньече, барана, конье, а шим хотыв би покушати мньеса чоловіка. Ей — вогорит Йсус Христос — мньесо чоловіче гиркье — недобри! Най вжье буди, кобым йно покушив — всьо йдно! Тоды кажьы Йсус Христос: Добри! Йа тобі позволью покушати мньесо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малойї дитыни, а молодого парубка. Добри! подьекував вовк Йсусови Христови, пишов під лыс, сыв на стешку і чикайе. Чикайе, чикайе — дивит сы — йде стешков чоловік; вовк вжье такой втышний — вострыт зуби... Чоловік йде, такой вжье старий — ледво лызе. А шо ты за йден? — питай-сы вовк. Та видиш, шом старий вжье си парубок! То йды собі з Богом — кажьы вовк — йа ту на кого йенчого чикаю. Надходит нывадовго малий хлопец. А шо ты за йден? питай-сы вовк. Та видиш, шом хлопец ны старий! допыру за два лыта буду парубок. Йди собі з Богом! кажьы вовк, йа ту на йенчого чикаю.

Аж видит вовк — йде з дэлика парубок — поли від вітру так файкают на бѣки. Вовк такой втышний — вострыт зуби. Зривнав сы парубок з вовком, а тоды вовк його питаи: А шо ты за йден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажьы вовк —

¹⁾ Ч. 152—155 не мають у цілости характеру легенд, та деякі мотиви — легендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінци розділу.

йа маю позволенье від Йсуса Христа тебе зыіти. Став парубок тай пó-тім кажьї: Ну, йак тобі казав Йсус Христос мене зыіти — то добри! али pozwоль миньї перши піти в ті корчі приготувити сы на смерть. Вовк гардый кажьї — добри!

Пішов наш парубок в корчі — ньїби приготовльети сы на смерть, а сам вилунав доброго дубчака, сховав під кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йїму кажьї: лыгай! Позволь ше — кажьї парубок — най ты ше хоць* на останок поцылуу під фіст... Добри! — кажьї гардо вовк і вбернув сы до нього фостом. Парубок схилив сы до фоста, обмотав фіст собі на руку, виймив спїт кожуха палицьу і йак стани смарувати нев вовка куди досьегне, (а вовка йак взьети за фіст, то вже рушити сы ны годин) — і так збив, шо вовка ледви живого лишив на стешцы. За двї години встав вовчиско і лельом-по-лельом¹⁾ потелепав сы в лыс.

За йакісь час здивав Йсус Христос того вовка і питає сы його, йак смакувало йому людзке мньесо? Ай, пане, вжи ньїколи, хоць бим мав з голоду гинути, не кушив бим більши людзкого мньеса. Таки правда — воно дужьї гиркье!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кривецький.

153. Христос і пупорізка.

Сус Христос і сьватїй Паўло і Петрo пришли до богачки просити сы на ніч. А ўона замїтала подвіра. Каже: „Господїни, прийміт нас на ніч!“ — Сус Христос каже. А ўона каже: „Чo ви ту миньї сьмітитє, коли йа си замїтаю, жиби миньї було чїсто?“ — Ісус Христос йде до йїнчойї. Пішли до бїдної, каже: „Прийміт нас, молодїце, до себе на ніч!“ — „Йа вас прийму, коли не маю вам аны постелїти аны чим прийміти вас...“ — Сус Христос каже: „Нам ньїц ни трєба, шо маїйте, тим сьа ўобїдєм“. — Мала ўона пїить мньир полотна, — постелїла йїм; і так йак вїйшла на двір, фсьо рáвом стáло в нєїї, Бог йї фсьо даў, маїи фсьо. Она сы фтышила, зачыла печї й варїти, гадала, жи будўт йїли, — вони ньїц ни хтыли. Каже: „Будєте мали три гoсьты тoїї нoчи“ — так Сус Христос каже до тoїї кобїти. Ну, польгáли вони спáти, — прихoдит під вїкно йїдєн, запўкаў, — то тá

¹⁾ Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволи і протяглим голосом.

кобіта була кушэрка. Пішла там, даў їй Бог туйу дитинку, відібрала тий каже: „Най вас ту Бог ратуїи, бо йа йду, бо йа маїу дома госьті“. — І прийшла. — Сус Христос каже: „Тепер, йак будете йшли шче до йідного, дивіть сї наперед в вікно, нїж підете до хати“. — Она дивит сї в вікно, — а там стаўлыт шїбеницьу ф хати. Ўна прийшла до хати, — нима нїц, но тотá кобіта, шо маїи вродїти хлопцї. І вродїла того хлопцїи і покидаїи, вже зноў йде, — каже: „Най вас ту Бог ратуїи, — каже — йа маїу дома госьті“. — Пришла до дому, — 'но сїла, приходит третїй, зноў по ньу. Каже Сус Христос: „Зноў сї дивїт в вікно, нїж підете до хати“. — Приходит під вікно, — там плетут вїнкї, поза стїў, стоїт горїўка і вїнкоплетїни (бо сї маїи родїти дыўчина). Прийшла вона, питаїи сї Госьподь Бог: „Шо-ж ти там відыла?“ — „Відыла-м, шо вїнкї плели“. — „А, то ўона вже ни бúde мала вїнка (ўже тогдї мала, йак сї родїла) — Госьподь Бог каже, — а той хлопец то зноў уродїў сї злодїй (жи шїбеницьу ставили)“. — Дочекали днїи, — каже Госьподь милосернїй: „Ідыт 'но, кобіто, там кладут старцї ўогонь, — і наберети си, принесети, посиплети на свойїм пляцў (на свойїм подвїру) той вогник“. — І вона пішла, принесла і посипала на свойїм подвїру і трóшка сїла, — Госьподь каже: „Підї 'но подивї сї, шо йи там с того вогнью“. — Вона виходит: — Кўпа грошїй велїка дўже! Госьподь каже: „Підї 'но до тойї богачки (жи ни хтыла йїх приймїти на° нїч), най ўона ти позїчит полўмацка, — скажиш, жи будеш мнїрила грóшї“. — Прийшла вона до тойї кобіти: — „Слава Ісўсу Христў! Позїшти ми полўмацка, бо йа бўду мнїрила грóшї“. — А тотá богачка каже: „Айá, вўши хїбá будеш мнїрила! А де-ш ти маїиш грóшї?“ — Принесла вона того полўмацка, — Госьподь каже: „Не тра мнїрити, шо маїиш, то будеш мала, але йїї покажї, жи маїиш“. — Позапихала поза обручї грóшї і занесла навад йїї той полўмацок. Вона-ш приходит навад, — Сус Христос каже: „Шо казала? — Дўже сї здиўувала, жи вона маїи грóшї, і питаїи сї: „Кумо, де ви того взїли?“ — Ўна каже: „Мињи Госьподь милосернїй даў. Йа си принесла вогнью і с того вогнью зробїли сї грóшї“. — А ўна каже: „Покажїт мињи, кумо, і йа підў вогнью!“ — Приходит, і вона йї показала: — Дивїт сї — каже, — там йи старцї, кладут вогонь“. — І вна прийшла до них, тотá богачка. — „Бўтьте ласкави, даїти мињи того вогнью!“ — Каже: „Наберїт си!“ — Набрала си, принесла до дому, тїлько багáто, шо могла занести. Принесла до дому — мала студóлу нову — і ўсїпала до студóли той вогник, на кўпу вїсипала с подóлка ф студóлы. І самá пішла до хати. Сїда вона трóшка, — йак вогник розгнїваў сї, укóла запалїли сї

фсы будінки і вона навіть ни ўтыкла с хати. Бо она казала Сусови Христóви, жи вона хóче, жиби булó чíсто. — І Сус Христóс каже ті бідні шче: „Підьт 'но ви на лóнку і дéшчо здіблете, фсьо беріт ф подóлок!“ — Шо іно здібала, фсе ф подóлок. Принéсла, вíспала, поўну запаску йі Бог даў тóго фсьогó. Ма́йи корóви, ма́йи волі і кóньи і пси, — шчо йіно там погíнуло, фсьо пришлó до йіі вобíсьцьї. — Гóсподь тўйу наситіў, жи вона сы ни кíдала бідним, а ті Сус Христóс зробіў чíсто. Вже фсьа.

Зап. від 80-лїт. Таньки Лук в Плетеничох, Перемишлянського пов. в серпни 1900 р. О. Роздольський.

154. Дідова і бабина дівка.

Быў дьідо і ба́ба і ма́ли по дьїуцы. Али ба́бина дьїука дўжи сьа розыва́ла, а дьїдова звича́йно б́ыла проста́. Прийдут на вечірки, дьїдова напри́яде веретено тэньге, а ба́бина б́ий сьа с хлóпцями і напри́яде ма́ло. Ідуть доміў і ўна в́їдре веретено ў дьїдовойї дьїуцы. Дьївít, ма́м', шчо йа напри́яла, а шчо дьїдова. — Та ты напри́яла, а дьїдова нич. І на тым сьа сваря́т ўсе дьїцо з ба́боў. Повідат дьїдо: Почка́й, дьївойко, йа тоб́ї поста́ўйу хышч́їну ў лысы і там будеш сьидьїти. Дьїдо хышч́їну поста́виў, ба́ба йі наўйазала вугля: на, то сливы; і пóпелу: на то мука́; і п́їску ў хуст́їну: на, то кру́пы. — А дьїдо не зна́йи нич. Али в́ывіў йі там ў лыс і лишіў, приўйазаў ко́бичку до йа́лчкы на мотузóк на пámйатку, йак вітер дўйи і ко́бичка ко́утат, а ўна мóвит: То мій татўньцьо дрыва́ рубайут. Дали йі котá за слугу́. Али ў вéчер приходит Исус Христóс ісь сьваты́м Петрóm. Йак даўно б́ыло: Дай Бóже. — Дай Бóже. — Кобыс нас, дьївойко, переночувала. — Та ночуйте. Дóбре, жи вас Бох приньіс. — Та ть сьа мóже й бойіш? — Та т бойу, але дóбре, жи вы прийшли, тай. — Посьїдали си: Ци будеш, дьївойко, топ́їти? — Та ци йа зна́йу? Буду́. — Затоп́їла. Ци будеш шчо вар́їти? — Та шчо б́уду, кой нема́ шчо. Дали ми такé, жи нема́ шчо вар́їти. — Ану́ іди сьа дзэ́, та ўв́идиш. — Тотá в́ыйшла, подив́їла сьа, йи. Сливы, мука́, кру́пы — шчо хóчиш, йи ўсьо. Звар́їла шчось, попой́ли: Но, чéйбы ты нам, дьївойко, плéчї ўмыла? — Чому́, ўмыйу. — Налъльала тéпле, помы́ла ним нóгы, плéчї, переночували, ўста́ли рáно і повідайут тьї дьїуцы: Дрўгойї нóчи прийде паніч тьа сватати. Обы́ ты до ньóго говор́їла, йак тьа сьа будé пытати, ци в́їддавала быс сьа: Б́уду. Али мины́ трéба, бо йа ни ма́йу нич до сьльубу. На сáмый пéрит чепцьа́, а нарешты́ йидным слóвом

вона собі веліла носити ўсьо, шчо потрібно, по йидно і дось грóший, на остатку коны і брічку. Йак він там прийіхаў ўже, а когút: Кукуру! А він ўтык. Бо то быў злий, шчо йіі сватаў. І ўна собі забрала тотó ўшитко, шчо йі наносіў, на брічку, кіт сыў за фірмана і йідут до дому з лыса. Баба ўвїдыла: Выведи моїу дыўку там! — А дыдо не хоче. Айбо вона конечно веліт. Набрала дыўцы мукы, слиў, круп — вывіў йі дыдо ў лыс і лишіў. Прийшли ў вєчер сватый Петро с Сусом Христом: Ци приймеш нья, дывойко, на ныч? — О, та ночуйте. — Ци будеш топїти? — Чом бым не топїла? — Ци будеш шчо варїти? — Чом бым не варїла. — Тотá пішла брати варїти, нема нычо хыба вўгля, поціў і пісок, так йак баба давала дыдові дыўцы. Кобы ты нам, дывойко, моўят, умыла плєчі! — Коти, варкоти, бїйай-тко на воду! Кїт пішоў, вытѡг воды. Коти, варкоти, йди помый плєчі! Кїт пішоў, пообдрапуваў плєчі, йак мїх, тай вони йдут рано гет і повїдайт: Ту тѡ, дывойко, прїйде ў вєчер панїч сватати. — Та нѡй йде. Мोजе йа сѡа боїу? — Али ни наказали йї, бы по йидно носїў, а тїлько повїли: Быс повїла, шчо ти трєба. — Тотá выповїла, шчо йї потрібно, тот принїс ўсьо, вер сєрет хаты, а йї хопїў — пішоў і до днесь йї носит. Пропала.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

155. Відак, Христос і апостоли.

Буў йидєн бїдний чоловік, наймит такїй, шче кавальїр; де буў, ни мїх сѡи нычó доробїти; дослугуйи року, і ўсьо облєтыло з него. Такїй му Пан Бїг даў льос ўже. Прихóдит він до йидного газдї, ставати на рік до слўжби, али йде до йигó хати, дївит сѡи, йи дўжи великий камїнь пїт порогом. Питайи сѡи газдá: ну, шчо ти хоч на рік? Ни хочу нычó, лишє абїсти ми той камїнь заплатїли, шчо йи пїт порогом, за цылий рік. Кажи: Чоловїчи, ти бїльши варт, йа мóжу такїх каминїў сто постарати. Наймит кажи: Йа хочу такі сєго, шчо вїджу свóйими очїма. Най буди. Погодїли сѡи на тїм, даў му газдá вїкт файний, ни дўжи го шарпаў до робóти, ўже маў на него повагу; шчо с того каминї будє, шчо він за него слўжит. Дохóдит рік наймитови, а той сѡи камїнь росїпаў на пісок. Кажи: Ну вїдити, гáдо, на сѡм камини трїбуваў йим чи будє той камїнь цылий; вїтко, жи сѡи росїпаў той камїнь, то Пан Бїх ми ни даў шчїсьтѡи. Подыкуваў газды за рік, газдá йимú, казаў: Бутьти вдорóвї, гáдо, ўже йду ў сѡвіт. Йде він горами, долинами, хтó го сѡи питайи, де йдеш чоловічи, йду ў сѡвіт слўжби питати. Йде він далы, там три лупайи камини. Сказав він Сла-

ва Йсусу Христу, вітповіли йому — На віки Богу слава. Де ти йдеш чоловічи? Йду служби шукати. Тих три льуди кажут: Ну будь з нами, де будиш сьи кігати? — Він думайи собі, ну шчо, грейцари нима, йісти ўже хочи, згодіў сьи на дєнь по 80 грейцаріў і вікт. Так він лупайи каміньи, так му йде лєхко робота до вєчера! Прийшли ў вєчир до палацу, тих три льуде, він читвєртий — дивани позастєльованьи, фіранки на вікнах, йи ружни йидзєньи, ружни пичєньи, напій ўсыльакий, думайи собі: Ту йа сьи ў дєбри рўки ўпаў. Аш тут йа буду жити. А то свитий Паўло, Питро і Пан Біг і він робили тото, так трафіў, каміньи лупаў. Так Бог даў. Али ў ночі прильїтайи ангил тай кажи: Бўжи, тисєичи помєрло, а тисєичи народило сьи; чим йїх Бўжи благословїш? А пан Біг каже: Шчо ту маїу типєр, тим йїх кажи благослоўїў. Кобї буў той наймит сказаў: Бўжи, а чим минє благословїш? А він моўчїў. Рано зноў збираїут сьи до роботи і він йде з нїми. Свитий Паўло, Питро й Пан Біг і він з нїми робит до вєчера, так му лєхко; думайи собі: Аш ту йа файно собі буду жити. — Прихїдит ў вєчир, ўже нима тих палацьїў; ўже лишє хлопєска хата, хлопєски йидзєньи, думайи собі, е! Прильїтайи ў ночі ангил, кажи: Бўжи! Тисєичи помєрла, а тисєичи народилась, чим йїх, Бўжи, благословїш? — А Пан Біх кажи: Тото, шчо маїу овди, ў сьї хаты, тим йїх благослоўїў! — Ты ўсї дьїти поставали газдами. Ну, кобї сьи буў обїзваў той наймит: Чим минє, Бўжи, благословїш? — то бўў би й він газдоў. Трєтий дєнь ўстали рано. йдут онї до роботи, рўбїи до вєчера, так му лєхко! Али думайи собі: Шчо сьи значїт? Тогдї була паньска, а типєр хлопєска хата? — Прихїдїи ў вєчир до дому, нима, хата дрантивєнька, малєнька, там сухарик хлїба, там, по скльїнчїньи водї, бїльши нима нїчїго. Зьзїли по сухарїку, по скльїнцї водї вїпили — ну, ўже. Прийшло сьи, прильїтайи ў ночі ангил тай кажи: Бўжи! Тисєичи льудїй помєрло, а тисєичи народило сьи; чим йїх, Бўжи, благословїш? — Кажи: Шчо маїу ў ты хатїньи, тим йїх благослоўїў! — А він сьи обїзваў, той наймит: Бўжи, а минє чим благословїш? — Кажи: Шчо маїу ў ты хаты, тим ты благослоўїў. — І ўсе буў бїдний.

Зап. в цвїтнї, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олєкси Сєнчука.

Паралєлї: Про роздїлюванє шастя, дивї: Драгоманов, Малор. преданїя. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудчєнко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — — Ястребовъ, Матєрїалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етногр. Збїрник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповїетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. Т. V. Ст. 69. — Грїнчєнко, Етногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.



III.

Легенди про святих.

(Греко-латинські і польсько-руські).



156. Васильок.

А. Небожник дід мій бувало також розказують, чому того на Воздвиження васильок з хрестом воздвигает ся. Як цариця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що ві всього зїля найкрасше пахне. Вна там зачала шукати, стали там копати і викопали на тім місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигает ся і тому люде потому на відправі розхажують, бо то добре, як таке сьвячене зїле є в хаті.

Зап. в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. незвісний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здібати конче той хрест на котрім розпинали Жида Суса Христа. От, поїхала вона на те місци, шо був там закопаний той хрест, і сказала, шоби викопували. Копали, копали і викопали три хрести: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, шо забили Христа. І як здібали ті хрести, стала сьвата Олена міркувати і радити сі ксьондзів, котрий то можи бути сами той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то сами той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принисіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нім донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ці положіть їго тут на траві“. І того вмирлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него хрести. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третий, а вмирлий встав і пішов собі здоровісїнький до дому. І потім пізнала сьвата Олена, шо то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

ї ангели вняли до неба і того христа. А на страшнім суді будут колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Насті Коваль в Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинопольу, де йи типёр турецка столицы. Ўзьиў собі ў Во́лоха жінку патрийярхи, ўзьиў йигó сестру. Він сьи ожиниў з неў, жиў жи там чіриз па́ру лыт до́бри. Зайшла крульова ў тьиготу́, цара Константина, і написаў до йийі брата патрийярхи до Во́лоха, йак да́ти мњи йак сьи наро́дит хло́пиц, а йак да́ти мњи, йак сьи наро́дит дыўчина. Йак, ка́жи, будé хло́пиц, шчобіс даў мњи Константин, Кость рахува́ти, а йак будé дыўка, абі́ сьи звала Гельі́на. Нарóдила сьи дыўка, каваў цар да́ти — Константин — Гельі́на. І так шче собі жи́ли до трина́ццяти лыт до́бри, уцтíво. Аж нарэшты́ ма́ма Гельі́ни померла, а цар Константин дужи тужиў за свойоў крульовоў і заўши пла́каў. Али Гельі́на, йа́ко доч цара, принцїзна, поты́шала сво́го та́та, шчо Бог даў, то ўсьо до́бри. Она́ нира́з заплакала; бу́ла она́ ўродливоў панноў, му́дро ўченоў, заўши та́та поты́шувала. Али та́то погадаў йийі́ злу мисць, шчобі́ йи́ ўзьиў за жінку. Заўши вона́ та́та віпраўйіла ў до́рогу і жигнала́ по́длуг во́лы бо́жойі, шчобі́ здороў по́йхаў і здороў повирнуў. Аж нарэшты́ повирнуў та́то з до́роги, ка́жи: Гельі́но, йа́ хóчу тибé ўзьи́ти за жінку. — Она́ ка́жи: Приказаньи́ бо́жи ни по́звальйи́и, кішко, та́ту, гріши́ш. — Тогди́ ўзьиў і ка́жи: Коли́ нимá крашчо́йі нат те́би, тако́йі ўродливо́йі йак ти. — Она́ сказа́ла: Со́ром, óтчи, споминáти то. — Наконéц ў той час напали́ йийі́ вуйка́ ниприйáтилы́ і обіймили́ йигó край надокóла. Він написаў до Гельі́ни та́та, шчобі́ пришоў на по́мич, бо го ниприйáтыль обійшоў надокóла; написаў. Прийді́ до мени́ на по́мич, шчо схоч, то ти ўчїньу. — Йак сьи цар Константин зыбраў в во́ськом, йак сьи кїнуў на не́го, збиў го, то́го ниприйáтыльа на ны́ц, а рэшту́ полацаў, забраў ўсьо пїт се́би, весь во́ськовий́ ста́ток, та́й тогди́ цар Анто́нуш*) ка́жи так до Гельі́нино́го вуйка́ патрийярха: Абі́с прийі́хаў до мени́, жим ти край вібавиў. — Він прийі́хаў до не́го. Ка́жи: Ну, знайи́ш на шчэс сьи пїтписаў, патрийярхо? — Він ка́жи: Знайу. При свї́тках го лапáйи. Шчо схоч, то йа́ тобі́ дам. — Він ка́жи: Так. Ну ка́жи, йа́ хóчу свойу́ доньку́ ўзьи́ти за жінку, абі́с миньі́ пїтписаў. А йийі́ вуйко́ патрийярха, Во́лох, сказаў: Шчо приказаньи́ бо́жи ни по́звальйи́и. Цар Анто́нуш ўльўтиў сьи і ка́жи так: Йак ти миньі́ то ни по́звóлиш, то так ты́ зыбї́у, шчо лишé сьи ліши́т ка́мїнь та́ вода. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена, називаючи зразу царя Константином, а опісля Антоношом.

кажи: Цару, дай сь на́радити, пуслухай мо́ї про́сьби, шчо́бсь ни ўпаў ў пикельну па́шчу; сьвіт вили́кий, ма́йш жінóк подостáтку на вили́ким сьві́ты, мо́жиш си ви́брати жону́ ў сьві́ты. — Шукáйи він факто́рами по сьві́ты, шчо́бї найшо́ў такú ўродли́ву йак Гилья́на, жа́дна му сьи ни ўподóбала. А на́решты́ подума́ў собі́: Шчо́ то, йа цар! йа мо́жу, шчо́ хоты́ти і то́то зроби́ти. Но, ка́жи, до Гилья́ни цар Анто́нуш: йа піду до тво́го вуйка, шчо́бї позво́лиў, абї виси́льї було́. — Она́ ны́ц с то́го си ни робила́, трима́ла Бо́га ў се́рци, пожигна́ла та́та ў до́рогу, шчо́бї шчисли́во пої́хаў до вуйка й вирну́ў сьи. Він ўпи́ў до́роги вирну́ў сьи, написа́ў сво́йоў руко́ў лист, шчо́ вуйко́ патрийа́рха позво́лиў з донько́ў ўже жини́ти сьи. — Вона́ ка́жи: Та́ту, ни́праўда, ти сам то зроби́ў, ти мины́ написа́ў, а мине́ ду́риш, шчо́бї йа ўпа́ла ў пикельну па́шчу! — А він сьи ўсе́рдиў: Ти крульї́на Гелья́на, жи́бсь заўтра була́ гото́ва до сьльу́бу. Вона́ то ўчу́ла, пішла́ до сво́її ста́ньцьїйї, зачы́ла пла́кати, льяментува́ти, ўзья́ла мич с кли́нка, зачы́ла миче́м фихтува́ти і ма́ла покойї́вку Кля́рїсеу і ка́жи: Пробі́й мине́ миче́м абó йа тибé. — Ка́жи: Крульї́но Гелья́но, шчо́ с тобо́ў йи? Йа тибé луби́ла нат ўсе́ йак найлы́пши і ти хоч ў пикельну па́шчу ўпа́сти. Шчо́ то́бї такé йи? — Мій та́то мине́ хо́чи ўзья́ти за жінку, йа ра́тши шчо́бим за́гїнула, ны́ж ма́лабим ў пикельну па́шчу ўпа́сти. — Наконéц Кля́рїса зачы́ла йї принахо́джувати, сво́ю па́нну: Біг с тобо́ў йи, ни робі́ си ны́чо злóго, тво́я́ рїч вили́ка йи піт тво́їми руко́ами подостáтком гро́шиї йи; йак ни хо́чиш грїши́ти підї ў йїнчий край і будеш там собі́ побóжни жи́ти, йак ти мірку́йиш. А на́решты́ она́ так пуслухала́, набра́ла подостáтком срі́бла, злóта, пої́хала с сво́йоў покойбо́воў Кля́рїсоў. Прийшла́ до мо́рского бе́рига, прийї́хаў шїфар, ка́жи: Привизї́ мине́ на дру́гий бїк до йїнчого крайу́. А він ка́жи: Па́нно мїла ни мо́жу то́го ўчини́ти, бо мины́ пан круль, тво́й та́то, дайї утрима́ньи і йа му́шу йиму́ служи́ти. -- Она́ му то сказа́ла Гилья́на: Йа дам гро́шиї подостáтку і будеш ма́ти ви́тки жи́ти. І пожигна́ла сьи с Кля́рїсоў покойбо́воў сво́йоў і пої́хала на дру́гий бїк, ў дру́гий край. Там тра́фила до кля́шторá до милосе́рдних паньны́ў, ўздрїли йї цнотли́вость, ўбїбра́ли йї за найста́ршу. Типе́р прийшло́ сьи ра́но, цар ўста́ў Анто́нуш і ўзья́ў, післа́ў сво́го ми́нїстра, шчо́бї крульї́на Гилья́на була́ гото́ва до сьльу́бу. Той по́грїмаў ў двéри, ка́жи: У́же крульї́на Гелья́на гото́ва до сьльу́бу? — Ны́хто́ сьи ни обзива́йи. Післа́ў дру́гий раз, погу́ркаў зноў ў двéри, зноў сказа́ў, ци крульї́на Гелья́на гото́ва до сьльу́бу — ны́хто́ сьи ни обзива́йи. Трeтий рас сьи схóпиў сам цар Анто́нуш, ўзья́ў коро́ну на го́лову, грїмайи ў двéри с по́грозоў, ци крульї́на Гелья́на гото́ва до сьльу́бу. Аж на́решты́ розломї́ў двéри, Кля́рїса зачы́ла пла́кати, зачы́ла ру́ки ломати, шукáйи за Гилья́ноў, ўдайї шту́ку, жи́ десь йї нема́. Цар Анто́нуш до Кля́-

риси йійі покойовойі: Дай ту мині Гельїну зараз, бо ти страчу. — Вона кажи: Цáру, пáни, позволъ мйи вѣслухати. Крульїуна Гельїна учэра зачїла мичэм ў вéчир фихтувати і казала так: Абó ти минé пробїй, абó йа тибé прїбїу і самá сьи забїу. Йа йї вїдрадила вїт тóго, шчобї ни стрáтила си житїй. Панно крульїуно Гильїна, йа тибé льўбїу нат ўсе, дай сьи нарáдити, мáйиш подостáтком срїбла, злóта, ўтычї ў йїнчий край вїт свóго тáта. Она пуслўхала минé, набрала срїбла-злóта і пїшла, ни знáйу де. — Круль казáў ў пичї напалїти, ту покойóву казáў спалїти на вогнї ў пичї, корóну кїнуў на зéмльу і казáў: Допóти корóну ни вóзму на гóлову, допóки ни найдў свóйї крульїуни Гильїни. Нарéшты зьїбраў сьи, поїхаў шукáти. Довїдаў сьи, шчо она за мóрами ў кльáшторї, написáў так: Йак ни вїдасте крульїуну Гильїну минї, то вам завальў кльáштор, зьїбїу вас, лиш сьи лїшит кáмїнь та водá. — Пучўла крульїуна Гильїна, шчо то ни жерт, пожигнала сьи с паннáми, пїшла вїд них. Надїхали купцьї мóрами, шїфоў, зачїла она просїти, шчобї прїбїли до бэрига шїфу купцьї, абї йї ўзьїлї ў йїнчий край. Ну дрўга шїфа надїхала збўїїў, лапáли тутў шїфу, шчо йїхала с купцьїми, купцьїў побїли й потопїли, а Гильїну кáптáн вїд збўїїў ўзьїў до сéби. Вона ўвдрїла, шчо ни жерт, казала: Позволъ минї три годїны помолїти сьи, а вїттáк най сьи вóльи бóжи стáни. — Нарéшты йак вона сьи зачїла три годїны молїти, кажи: Ну, Бóже, вїнїс йис минé с пикїльнойї пáшчї с свóго тáта, вїнїси минé типэр с сéйї пикїльнойї пáшчї, шчом ўпáла мїжи льўты збўїї так йак мїжи льўты льви. — Йак зачїла горáчо молїти сьи, нарáз вїтир йак сьи звїяў, йак бухнў тутў шїфу, шїфа сьи пїрвала, збўїї сьи потопїли, йїї три дóби бїла фїльи, аж добїла до ангéльського крайу на однї дóсьцьї. Там круль Гэндрик молодїй вїшоў на спáцир ў свїй óгруд, зобáчиў, шчо вона там йи пїўмїртвá на мóсьты ў лóзах, питáйи сьи: Ўсьáки дїхáньїи хвалїт Бóга. — Вона кажи: Йа так хвальў, йакби ти. Звїтки ти йи? — Ни питáй сьи вїтки йа йи лиш ми дай кавáлочок хлїба, бом дўжи знуждэяна. — Даў вїн йї хлїба, даў йї сьи водї напїти, вївїў йї на бэриг ў свїй óгруд крульїўский, ўзьїў йї на пóвїз, завїз йї до свóйїх палáцьїў. Вїдїў, шчо на нї дорóгї шáти, заходїў ў ўсьїльáкї бэсьїди, ўвдрїў, шчо йи цнотлїва і побóжна, подóбаў си йїї: С котрóго ти крайу? — Она йимў кажи: Йа ни знáйу с котрóго, лишé ўтыклá вїт свóго тáта, шчо мйи хотїў ўзьїти за жїнку. — Вїн казáў: Гильїно, ти йи моїá крульóва, йа си тибé ўподóбаў, хóчу ти ўзьїти за жонў своїў. — Вона ўкльїклз пїрид ним, кажи: Питáй собї крульїў магнáтьїў за жонў, ни минé бїдну брáти. — Вїн йї пїднїў за рўку з зїмльї і кажи: Дивї сьи, пóки вїдиш, пóти моїé, нас двї душї мáйи вїтки жїти. І казáў, шчоби зáповїди голосїли йимў ксьондзї з неў, крульи Гендрика. Йак ўчўла, жи вїн хóчи йї ўзьїти за

жону стару крульова, зараз зачала нарікати на нью: Ци мій син здуріу ци мій син зварьувау, шчоби сь цылого сьвіта шельму за жінку брау? Прийало сьи, він кажи: Най буди шчо хочи, коли йа йі хочу ўзьити за жінку, йа йі си ўподобау. Ти мамо йак ни хоч, йа си постаўйу йінші палаці, ти собі сиді ў тих, а йа собі буду сидіти ў своїх. Жили вони собі пўтора року файно ў тих нових палацах, аж нарешты прийшоу лист від йидного крульи, шчоби круль Гендрик пішоу до того крульи на нощ с своїм воеьком до войни. Круль Гендрик мау міністра Кльунхестра, а йиго, того міністра систра звала сьи Марья Кльунхестра, була за покойову коло Гильіни. Ну, круль Гендрик ўздріу, жи мама йиго рідна на Гильіну важит, на йиго жінку, казау заклікати тайно собі злотарі, шчоби вібіу той злотар три пирстені тайно, шчоби йиго мама ни знала і абі ньікому ни сказау і абі пичітка йидна була на ўсьі трох пирстенюх. Міністрови сказау, шчо йак ти нанішиш, і на сей сеінет, шчоби с пичітау лист до мени тим знаком. І Гильіна сама так — дау йійі персьтынь Гильіны, кажи, таежи будеш пичітати до мени тим персьтыньом, бо віт тебе буде тота пичітка сама і ў міністра і ў мени. А йа таежи вітти буду вітписувати, тим самим перетиним буду вам пичітати, то так будем знати, шчо ньікто нас ни здурит, ни підмінййи фальшиво лист. — Аж нарешты мама зачала доходити крульи Гендрика до Гильіни. Гильіна ўснула, она хітрим споеобом вікрала ў неійі той персьтынь і ўзьила до себе, найшла злотарі йіншого, пітплатіла му багато і казала, шчоби віробиу такий самий персьтынь йак той, шчо вона маа Гильінин, абі ньікому й ньічо ни казау. Цотайімне зноу прийшла до Гильіни, ўснула персьтынь назад, Гильіна аш коліс до кишены, персьтынь на місци. Ни задоўгий час крульова Гильіна породіла два прикрасних хлопциу. Міністир Кльунхестир написау до крульи Гендрика лист, шчо твойа крульіуна Гильіна породіла два прикрасних хлопциу; сеінетом запичітау і дау на пошту. Крульова стару знала, шчо той післау лист — дала варту виліку, шчоби того післаньци звабити до себе. Той сьи спирау йти, она казала мусит йти, бо то йи мій син; йа шче таежи йи стару крульова, шчоби не знала, шчо він там робит, ци жиє шче на сьвіті. Ну, думайи собі післанец, ньічо ни зробит, бо такоій пичітки ни маіи, а ўрешты думайи собі, таежи йа буду відіти, шчо йінча пичітка і мине ни здурит. Уступіу він до йійі палацу, зараз му дала горіуки моцнойі, пораз другий третій і йінних напоійі і так заснуу, шчо ньічого ни паміатау. Крульова стару, Гендрика мама, віймила той лист, розпичітала, прочитала, шчо там йи написано два прикрасних хлопциу породіла крульіуна Гильіна, шчо міністир описау, ци скажиш йіх зараз, крульу Гендрику, христіти, ци скажиш най сьи ліни, доки ти ни прийдиш

з вóйни і вітпиші ми нава́д крúльу. Крульова фальші́вим спóсобом на- писала́ такий лист прóтыі́ то́го, пітписала́ міні́стра Кльунхі́стра і так : Тво́йа крульі́вна Гильі́на породі́ла два стра́шних псы́ў, ци ска́жиш йі́х за́рас побі́ти, ци ска́жиш, най сы́ лиши, аж до́ки ти ни при́йдиш, мій крúльу. — І запичі́тала тако́у пичі́тку наза́д, шчо си ві́робила хі́трим спосóбом, собі́ читве́рту пичі́тку тако́у. Той післа́ниц ўста́ў, віспа́ў сы́, подиві́ў сы́ на пичі́тку і пішо́ў. Позира́йи сы́ ў дорóзы, сама́ така́ пичі́тка. Прині́с до крульи́ Гендри́ка той лист, зачы́ў чита́ти, застра́- ши́ў сы́, шчо два стра́шних псы́ў породі́ла йи́го жі́нка. Али там бу́ў Гильі́ни вúйко на по́мочи то́му кра́ливи і Гильі́нин та́то. Ві́н зачы́ў сы́ скрива́ти, а вони́ гли́гнули і ка́жи : Ві́тки ти ма́йиш жі́нку Гильі́ну ? — Йа́ ни зна́йу, ка́жи, с котро́го кра́йу, лиш ка́зала, шчо ўты́кла ві́т сво́го та́та, шчо хоты́ў ўзы́ти йі́ за сво́йу жі́нку. — А цар Анто́нуш слúхайи, та́й ка́жи : То мо́йа донька́. — А вúйко йі́ ка́жи : То мо́йа систрі́нниця́ — ни цура́ў сы́ то́го, шчо йі́ пі́сано два стра́шны́ пси — за́рас пі́зна́ли — се подо́бно до жі́ночого пі́санья, то ві́тко, жи йа́кісь йи́ фальш на́ тым. Ві́тпиші́ ві́тци, крúльу, зы́тбу мій, най бу́ду́т ци пси, ци шчо хо́чи, абі́ йа́ йі́х заста́ў живі́х. І написа́ў лист, да́ў післа́нциви ў ру́ки, абі́ ны́с до міні́стра Кльунхе́стра. Ста́ра крульо́ва да́ла шче лы́пшу ва́рту ві́тти і лапа́ла то́го післа́нцья : Ка́жи, типе́р ході́ до ме́ни ; коли́с тогди́ бу́ў, типе́рки му́сиш. — Завила́ го ў сві́й покой, ўпойі́ла го зно́ў, так са́ми йа́к пе́рши, шчо ни зна́ў, шчо сы́ в ним ста́ло і розпичі́тала той лист, поде́рла, той шчо круль написа́ў, ўложи́ла зно́ў йи́нший лист, шчо ты́ ды́ти спали́ на огні́ сей час с крульо́воў Гильі́ноў. — Запичі́тала се́гне- том, шчо мала хі́трий і пітписала́ міні́стру сво́го сі́на ру́ку : спали́ ў сей час. — Міні́стр йа́к прочита́ў той лист, Гильі́ны ны́чо ни ка́жи, і зачы́ў аш пла́кати, ка́жи до се́би : Во́лыў йим сы́ ни ро́дити, ны́ш сирóвий сут та́кий викóнувати ниві́ним, шчо то йи́ ? — Той писа́ў шчо́сь двана́цять лисьты́ў міні́стр Кльунхестир, вона́ пі́ткупі́ла післа́нцья. У́сы́ листи́ завирта́ла і писа́ла : Спали́ два хло́пцы в Гильі́ноў. — А кру- льо́ва ста́ра приході́ла до Гильі́ни, там писа́ла та́кий фальш ў сво́йім пала́цы, а до Гильі́ни пала́цу приході́ла, покі́шувала : Ни бі́ сы́, йа́ тибé над ўсе́ лубі́у. — Шчо за́вдрі́сть мо́жи бу́ти. Йа́к присла́ла лист посьлы́д- ний ста́ра крульова, засму́тила Гильі́ну, жи йа́ сисе́ ни зна́йу. Гильі́на зачы́ла пла́кати, засму́тила сы́ ка́жи : Йа́к ві́т чоло́віка, в йи́го причи́ни без фальшу́, то прийма́йу, али йа́к с фальші́вого повóду, жаль ми ви- лі́кий ; зна́йу, шчо там ду́ші стра́тила сы́, мо́йа покойо́ва, ту два хло́пцы мо́йіх ниві́нних підúт ма́рни, то грі́х буде ви́лікий. А на́решты́ міні́- стир закли́каў йидно́го слугу́ в во́йенного, абі́ уты́ти йі́ ру́ку, пу́стити йі́ ў сві́т, жи́бі йі́ ві́ттак пі́знати. Али ту сы́ жо́ўны́ри сфо́рсували́ : Ми Гильі́ну лубі́м над ўсе́, ми то́го ни зрóбим. Ма́рья покойо́ва, Кльун-

хестра просит свого міністер-Кльунхестру: Їа тибé про́шу, ни роби нїчо́го Гильїны, мій брати, она́ ныц ни вїнна, ѡна підú сама на смерть за Гильїну, а два хлопцы вивий с сукна́, а ѡна скóчу ў огóнь той, шчо ти распалїш і будú кричїти: Ды́ти мойї, ви нивїнни гїнити і ѡна з ва́ми, най Бог прийма́йи ѡна́к ўже так! — У́ но́чї міністер ўтьїу́ рúку Гильїны льїву, обмастьїу́ найдорóшшими ма́сьтьими, а рúку дау́ ў скрїночку ма-лїнькому хлопчикови на шїйку с тим перстиним Гильїниним і написау́ ў тї скрїноцьцї, шчо ни ма́йи нїхтó тутú скрїночку рушїти с тим перстинем, до́ки ни пїзна́йут сьи сво́му татови. І ў но́чї пїшла до мо́ра, прибила шїфа до бєрига, ўпросїла сьи на шїфу, пої́хала на дрúгий бїк мо́ра. Вїкинули ѡна́ на мо́рскїй бєрїг на пїсок, зачїла там пла́кати Гильїна, ка́жи: Там душї загїбла, і ту душї загїбла, сїх дво́йи малїх ды́тїй погїбнут, шчо ѡна така калы́ка, шчо ѡна бїдна будú робїти. За-чїла пла́кати. Аж нарэшты́ твєрдо засну́ла с то́й триво́ги. І там ў льїсы́ буу́ Фєльїке пустєльник і вїдыу́ Гильїну і тих дво́йи ды́тїй, ѡна́ вони́ були на мо́рскїм бєризы́. Прийшоу́ воу́к і леу́, ўзьїу́ леу́ хлопцы́ собї одно́го, а воу́к ўзьїу́ дрúгого. Воу́к собї дре сьи, шчо́бї ў льва відобрау́ і мау́ два хлопцы́, а леу́ собї дре сьи, шчо́бї мау́ тих два хлопцы́. Відбїгли онї да́лы, пустєльник відбїу́ за́раз, воу́ка то́го хлопцы́ і за-чы́с до сво́йї пустєльниці, а на льва чикау́, до́ки ни вїйшоу́ на лоу́ леу́. Їак вїйшоу́ на лоу́ далєко, пустєльник сьи пустиу́ ў ѡно́ пичїру, намацау́ то́го хлопцы́ ў пичирї́ — обложїу́ го ўсы́лькоу́ шерстиу́, мусїт леу́ гадау́, шчо́ ѡна́ будє ѡнїсти́ — ўзьїу́ то́го хлопцы́ дрúгого і заньїс до сво́йї пустєльниці. Дума́йи собї, чим ѡна́ типєр живїти ма-лєнькї такї ды́ти. Дївїт сьи, ольїницьи плика́йи ольїньїта: вїн підно́-сит тих два хлопчики і мо́лит сьи Бо́гу, пїтпиха́йи під ольїни́цу і дайї ѡна́м спати ольїницьи. Плика́ла вона́ ѡна́ чїрис кїлька лы́т, аж нарэшты́ наўчыу́ ѡна́ пацьєру, по христїаньски ѡна́ прова́диу́ тотї хлопцы́, одно́го назвау́ Лио́ном, шчо́ відбїу́ у льва, а то́го шчо́ рúчку мау́ ма́мїну на шїйї, назвау́ Рúчка. Вїйшли онї нїзаба́вом шїсна́цьїть лы́т, зичїли сьи ба́вїти файно́, ўсе ка́жут пустєльникови: тату́ наш. А вїн ка́жи: ды́ти мойї, ѡна́ ѡна́ ваш тато́ шчо́ вас ѡна́м вїховау́, а́ли родїмий то ѡна́ ни ѡна́, бо ѡна́ одно́го ў льва вас відобрау́, шчо́м назвау́ Лио́ном, а дрúгого ў воу́ка, шчо́ ма́йи рúку на шїйї і назвау́ ѡна́м Рúчка. Ви ѡна́ вилїко́йї фамїлїйї. — То ви ни ѡна́ наш тато́, ка́жут тотї хлопцы́? Пожигна́ли сьи с пустєльником, спла́кали, поцьбу́вали пустєльника, пустєльник собї спла́кау́ над нїми, поблагослови́у́ ѡна́: Їды́т ў бо́жий час, шчо́бїсти сво́го тата́ ѡна́ ма́му вїтшукáли. Надї́хала шїфа, зачїли кричїти, просїти тотї хлопцы́, пустєльник просїу́ та́ки за тих хлопцы́у́ тих купцы́у́, скїнули купцы́ ўбра́нї на тих дво́х хлопцы́у́, приста́вили до дрúгого кра́йу. Тра́-фїли онї до то́го кляштóру, де ѡна́ ма́ма ходїла ко́ло хóрих, бо вона́ ѡна́

спала на тым морскім бэризы, зачала плакати, што нима йіі дытій, прыйіхала с купцыйми шіфоў до тóго кляштору, што дыти трафіли до неіі. Там той пан што отримваў той кляштор, найстарший, робіў баль вилікий, та сподобаў си тих хлопцыў і ўзыў ііх за локайіў, шчобі ходили кóло гóстий, потрави занóшували. Йак відали першу потраву кухарі тим хлопцём, локайам, оні дали убóгим і свóйі мамі давали. Али сказали кухарі панови, што твойі локайі першу потраву відали ўбóгим. Пан скликаў ііх до сэби, тоті хлопцы: Йа, кажи, вас ўзыў за локайі, на шчó ви першу потраву відали ўбóгим? Они сказали: Пани, перши подобайи сыи Бóгу служити, а потóму нам самім. — Віи сказаў: Ну, йдыт собі, ви ни мойі локайі. — Подыкували тóму панови і пішли. Трафіли на біскупа, подобаў си біскуп, каваў іім сыи охристити, бо ви йи брїткі, шче ни хришчэны. Ўзыў ііх за локайі, аднóго назваў Марцын, дрúгого назваў Бримциуш. Типерички йіди ііх тато в вóйни — тілько сыи вóйна кигла — і ііх дыд і ііх мами вуйко. Зарас післаў круль Гэндрик післаньцы, шчобі вйшла крульова Гильіна протыў него, свóго чоловіка Гэндрика. Ни вихóдит ныхтó. Післаў дрúгий раз, ни вихóдит ныхтó. Післаў трэтий раз, вихóдит міныстир протыў него. Зарас запитаў сыи Гэндрик: Міныстри, жийі крульова Гильіна? — Жийі хвала Бóгу. А старá крульова бйжит, тай кажи, ны ни жийе. Когóm лубыла над ўсе, а він йі стратыў. — А міныстир кажи: Цыхо, бо жийе. Ту зарас пустыў сыи до него круль ис шаблыў, а йіі тато кажи: Дай спóки, будём доходити, шчос то йи. — Виліка ўтыха круливи Гэндрикови, жи виліка фамільіа така, али вилікий смўток, жи нима Гильіни. Йак міныстир кажи, шчо йи, шче надыіа крульи тримайи, шчо шче йи. Ўвйшли до крульйского палацу крульи Гэндрика, він показаў ўсы листи: Шчо йа маў с тим зробити? І йа йі рўку ўтыў і даў йим с тим перстыним на знак, шчобі йі пзнати. А свуйў сестру спаліў намісьть Гильіни і ввіў два хлопцы с сукна, кинуў на вогóнь; мойа сестра кричала: Дыти мойі, ви нивйни погібайити — на мня Гильіни спаліла сыи, али Гильіна шче жийе ў світы. Пиричтали ўсы листи, скликали ўсых післаньцыў, йак вони приходили, жадин ни візнаў с тих посльыдних, лиш той перший йиден, шчо крульова старá мине ўзыла до свóго палацу і там мине ўпойла і йа ўснуў, хібá би она хитрим спóсобом мала пичітку такú та пидробила йинчий лист, то йа ни знаў. Ўзыли зарас ўсых до арешту, старú крульову, лиш тóго вйпустили, шчо зывнаў, пйрший раз йак йшоў. Али цар Антóнуш кажи до свóго зытыи: Чикай, то сыи покажи праўда зарас. Она шче ни чула, шчо ми ўсудили, она знайи дóбри, шчо йа ўдовец, йа скажу, жи йа прйшоў жинити сыи с тобоў, а вона міны шчось на тотó вйповісьть. Пустыў круль Гэндрик цара Антóнуша до арешту до свóйі мамі. Цар Антóнуш кажи: Старá крульйна сидит

Ї арешты, ни знайу прошчо, а йа сьи хочу с тобоў жиніти. -- А она кажи : Добра, крульу Антоношу, шчо ти типер прийшоў. Кобис, кажи, мине вікупиў с сего, а йа свого сина згляджу, будем мати подостатком сего крайу мого і ти майнш свий край і будем дужи файно жити. — І дала му дарунок старя крульова ъ арешты і забула сьи і дала той сэгнет, шчо фальшивий вйробила собі. Цар Антонош ъвйшоў до палацу з арешту, тай кажи : Уже ми, вйтыу, показала сьи праўда. Аді, кажи, шчо зглядило твою жінку, а мою донку Гильіну ! Осей персьтынь, шчо фальшивим способом вйроблений. Міністр, йийі тато і вуйко збирайут сьи шукати за Гильіноў ; а Гильіна була чырис сым лыт ъ свого вуйка ўбогоў і вйпросила си станыцьіу пйт сходами і вуйко з неў розмаўііў нираз, ни мйг йі пзнати по бесыды, кидаў знак на нью троха, али ни пеўни, шчо була ўбогоў. Йак вйтти вйбрала сьи і написала лист, поставила пйт сходи пйт камінец і написала так : Шчо йа ъ свого вуйка пйрибувала чырис тих сым лыт, цара Антоноши донька, а аягільського крульи Гендрика жона. Йак круль Гендрик йіхаў, йийі тато і вуйко шукати, трафили на того самого бйскупа, шчо той бйскуп тоті оба хлопцы ъвзыў до служби за локайіў. Йак йі запросіў до свойі сальі бйскуп, царі Антоношу, крульи Гендрика з йиго міністром і йийі вуйко патріярха тагжи буў з ними. Той бйскуп тышыў сьи, шчо маў вилікі госьты, шчо му ныколи ни прийшло й на гатку, шчоби ъступіли до йиго палацу, пйймаў йіх шчыро, кухарім заказаў готовити обід, зготовили обід кухарі, локайі, крульи Гендрика сині зготованы заносити потрави до йидзеньи. Аж нарешты круль Гендрик поглядайи з міністром, подобайи, шчо потрать Гильінина ; а дивит сьи, другий носит на плечих шчос там гей гульи відала сьи. Запитаў йиго, шчо майнш на плечих ? Він сказаў : Сором, пани крульу, казати. — Кажі, най си буди шчо хочи. Ми були ъ одного пустельника, шчо нас найшоў ; одного нас відбіў ъ воўка, а сего другого мого брата віких с пичирі львйўскої йами, шчо буў леў заких собі ; а ту йи рука с сэгнетом ъ скриноцьцы ; той пустельник Фельікс так нам наказаў, шчоби туту ни стратити руку, то ми сьи пзнайим свому татови й мамі. Показаў руку, подивіў сьи круль Гендрик на руку, Гильінин сэгнет і ўкішиў сьи со виліким жилем і з радостіў, шчо свойі дыти найшоў. — А шчо ўпйріт тойі годіни йак вони були локайами, йак готовили першу потраву кухарі, то они першу потраву, шчо мали дати перид госьты, а вони убогим відали першу потраву і свойі мамі давали йако убогі. Мати йак учула, шчо йи йийі чоловік і тато і ътыкла дальі, бо си мйслила, шчо вони за неў шукайут, абі йийі стратити. На той чис пййіхаў зва мориў Фельікс і пййшоў сьи сповідати до бйскупа ; зачыли там тучыти молодцьы того старого пустельника, тоті хлопцы, локайі, ўздріли, зачыли бйти туту молодьж

каут : Най, то наш тато. — Али кухарі ў той час заминдували біскупови, што твойі локайі піршу потраву відали убогим, шче й Фельіксови давали, пустельникови. Заклікаў ііх біскуп пірид госьты свойі і каи : Локайі ! Ёа вас узьіў до слўжби йако за локайі, уцтїві льўди, а ви відали першу потраву ўбогим. — Онї сказаіли оба нараз однім слўвом : Перши подобайі Богу служіти, пани біскупи, а потому нам самім. Біскуп сказаў іім на то слўво так : Від нїнька подобайі мїны ўже служіти вам, ни ви мїны ; а йак пізнаў ўже тато по ты руцы, ўкло- нїў сьи біскуп і кажи : Ну, дыіти, йа вас маў за слўги, дарўіти мїны. Привилїж шче на сьвідєцтво на сальу пирит тотї крульї і той досьвіт- чїў, йак він ііх найшоў і йак він ііх ховаў, йак він піт ольїнїцу піт- пихаў ; а ііх мами, каи, ни відьїў, бо мала поїхати за мори такі зараз а льуб иї подєрли тотї звїрї, шчо тих два хлўпцы ўзьїли, леў і воўк ; воўк хотьїў маіти два хлўпцы собї, леў хотьїў маіти собї два хлўпцы. Аж нараз дала ту звати йидна особа, ладна кобіта, али ўбога, подобна на твар сїх хлўпцыў, кїлька шчо збїджена і ўже стара і сказаіла, шчо йа вітци кїкаїу, бо озди ии мїй тато і мїй чоловік і хотьї мїне забїти. І ўтыкла дальши. Ну, зараз ўтыха вилїка круливи Гєндрикови і царови Антонушови, али й жаль вилїкий, шчо так марни свойі льїта пирибїду- вали, хлўпцы й Гильїна. Йак круль Гєндрик ўвдрїў свойї хлўпцы, того біскупа, даў іім свойї убраньї по свойїм знаку, обох і припоїасаў іім шабльї. Али йидєн з них хотьїў мїнїстру порубати, йак ўчуў по бєсьїды, шчо ііх мамї вітьтьїў рўку. І сказаў : шчо ми мами шче ни знаїим до нїнька, шчос так зробїў. Али росказаў ііх тато, тих хлўпцыў і ііх льїд, шчо ваши баба, а вашого тата, хлўпцы, мама хотьїла, шчоби ііх спалїў сей мїнїстир на огнї, вас обох і маму вашу : Писала фальшїві листи, лист за листом, шчо такі знишч иїх і тим сьи хлўпцы успоко- йїли крульї Гєндрика синї, йак сьи довідали, шчо то буў за фальш. Ту зараз ўчули, шчо Гильїна була, зачили за неў шукати і ни мўгли иї найтї. Али йидєн слуга сказаў, крульї Гєндрика, шчо відьїў, йак йидна жїнка нїсла йидноў рукўу вўду до йидної хати, али кажи шчож, звїтси далєко, пиривєсти сьи нїма ту блїско. І сказаў : Ви йїтьти до дўму, крульїови, а йа иїї найдў ўже. — Прїїхали вони до дўму на свойї мїсци до Англьїї, той собї кїлька ўвьїў жомнїр йигў слуга, крульї, і пішоў шукати за Гильїноў. Йак він трафїў на тотў обїсьтьї, де Ги- льїна була, Гильїна сьи застрашила, ўвдрїла свого чоловіка жомнїри, кажи : Сховаїти мїне до кўфра, бо аш тепєр ўже за мноў йдут і ўже мнї тўтка ўбїут. — Прїїшли онї аж до хати тоїї самоїї, каи : Зарас ту відаїти Гильїну мїны, бо вас зараз ту понїшчу, вогнєм спалїў. Йак побўжна Гильїна ўчула ты слова, стаў иї жаль вилїкий, вилазьїи сама с кўфра і кажи : Даруйти иї ўсьо, мїне ўже ўбїїти, колїсти сьи на

мѣни насыли, а вони ныц ни винни. Нарѣз вони сказаѣли: Бох е тобоу, Гильино крульуно, за тобоу чоловик шукаѣи і тѣто, коби ты хоть шче видѣли на очи, твойі дѣти уже найшли сѣи, обѣ хлопцы, пустельник Фелькс признау, ѣак він ѣих найшоу. Зачѣли ѣѣи тото усьо указувати, вона зачѣла плакати, каи: Най уже будѣ, шчо хѣчи, колим уже свойі дѣти видѣла. Ёде она до свого крайу с своїими жоньѣрами, страх ѣи збираѣи, шчо ѣи такі убѣют, паде на зѣмљу і плаче: Даруйти минѣ, ѣа ныц ни винна. Тим висѣлызѣть ѣи, ѣли і плачут со жильу того, шчо так сѣи зѣйшли, тѣто плачи з радости, собѣ піднимаѣи ѣѣи, чоловик з радости піднимаѣи ѣѣи, шчо ѣимѣ жиль, дѣти самош так і бѣли чѣрис цѣлий час там укѣпи; ѣидѣн пішоу син на дѣдови мѣсци до Константинѣпольи, а дрѣгий сѣа востау на тѣтовѣм мѣсци. І так жиѣли собѣ чѣрис цѣлий час і конѣц*).

Зап. в цѣвітѣи 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Про те, як батько хотѣв женити сѣа з донькою, диви шче: Е. Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märcchen. Т. I. Ст. 191—193.

159. Про царѣвну, шчо з нею батько хотѣв женити сѣа.

Б. Був собѣ цѣсар тай мав він жѣнку і одну доньку. От жѣнка ѣому вмерла, а він і каже до доньки:

— Буду з тобов женити сѣа.

— Як же то можна! Тѣж то грѣх! — каже донька. А він усе на своѣм стоѣт: женити сѣа тай женити сѣа.

— Ну, добре, — каже донька. — Але принесѣт минѣ перше таку сорочку як мѣсяць, спѣдницю як сонце, а фартушок як зоря. Пішов ѣи тѣто шукати того всего, а вона казала собѣ зрѣбити трумну таку, шчоби вода не прѣткала, положила сѣа там, казала трумну забити дошками і вкинути в море. Так усе і зрѣбили. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до ѣншого цѣсарѣа. Коли виходить син того цѣсарѣа на спацѣр, дивѣт сѣа: така сѣлѣчна трумна пливе! Уподобав вѣп ѣи собѣ, казав слугам принѣсти до палацу і поставити в своѣм покою.

*) Ёа ѣѣи чуу уже будѣ з двацьѣть рокѣу; ѣи такий час, шчо ѣак би ѣа зачѣу казѣти, то вѣрто би бѣло послѣхати: то бувѣло побирижники ѣак зачнут плакати, а пан усьо: ха, ха, ха! здихаѣи (Мислоский). — Він сам сплакнуу при кѣнцѣ. Увага опѣдача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до єго покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось зів. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всі випирают ся. На другу ніч так само хтось зів вечерю. На третю ніч він і каже :

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночі йому вечерю їсть.

Ляг він ніби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходит слічна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нічого не хоче. Мусіли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далі й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натішат ся на него.

А тимчасом той цар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелізні черевики і зелізну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, доти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цісаря, де єго донька була. А вона власне сиділа на ганку. Він зараз єї пізнав, а вона єго ні. От він приходит, просит, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хліба. А він тоді і каже:

Прошу ясневельможної пані дати міні ще сочевиці.

Вона сказала слугам дати єму сочевиці, а він узав ту сочевицю тай розсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далі просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ганку. Всі поснули, а вона, єго донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночі старий устає і тою зелізною палкою вітворив усі 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитині цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втікла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тільки скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одежу на ній захляпав кровю, а сам пішов.

Устають усі на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питають ся її, — вона нічого не каже. Тоді її свекруха каже до сина, а її чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери її! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижени її геть!

Взяли її, привязали їй зарізану дитину до рук таї вигнали її геть. Іде вона сама, аж тут по дорозі доганяє її отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі кінець прийшов!

Бере він її і веде до того млина, де шатани душі мелют. Привів її до колеса таї каже:

— Лізь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіт міні, як то ся лізе.

Він тільки нагнув ся, щоби її показати, куди лізти, а вона его трутила під колесо, таї там вараз его шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика таї пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в ліс. Змір став западати. Сіла вона під явором таї задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетіли три голуби (а то були ангели) таї сіли на яворі таї кажут:

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся в тілом, а як візьме водиці з другої кірнички, то воно ожие, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тільки розвидніло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водиці з едної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зраділа, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти ні її, ні дитині. Журит ся вона. Іде далі, іде лісом, а тут уже і ніч наступає. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабій лежить. Втішив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаеш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут есть поховане.

Зістала вона там. Жий таї жий, уже сім літ минуло, як її вигнали з цісарського двора. Синок її вже виріс, ладний такий. А той цар, її тесть, поїхав на полюванє, і царевич із ним. Заблудив він аж до того ліса, де вона жила. Іде лісом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона его вараз пізнала, а він ні. От вона ему дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хаті порядкує, читає, то-що, а далі викликала свого хлопця таї намовила

єго, щоби він єї просив байку говорити. Сїла вона і розповідає єму, як був цар і хотїв з власною донькою оженити ся і як вона втікла і далї все за порядком. Оповідає вона, а той ніби спит, а все чує і відразу догадав ся, що то єго жінка, а сей хлопець — єго син. Тодї він кинув ся до неї, почав єї обіймати та цілувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюют.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Паралелї: Се оповіданє — відгомон вельми популярної романтичної поеми, звісної в середніх віках у Франції й Німеччині як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнійше переробленої на прозову людову книжку пз. „Про терпїливу Єлену“. По думці видавця старонімецької поеми основа сего оповіданя перейшла в часї хрестових походів із Греції через Італію до Франції, а відси до Німеччини. (Dichtungen des deutschen Mittelalters, Leipzig 1848, Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст німецької людової книги перепечатав Karl Simrock, Die deutschen Volksbücher, Bd. X, ст. 501—547. Дальшу літературу гл. Görres, Die deutschen Volksbücher; A. Elwert. Deutsches Museum 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, Grundriss 201. I. Ф.

160. Царівна Оліяна.

В. Був оден цар. Жінка єму вмерла. Кає свої доньці:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до папи-римського, аби папа римський позволив єму брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позволяє і я не позволяю, щоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, що папа римський уже позволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, що папа римський уже позволив!

А вона так плаче, що з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зігни міні голову, а відтак зігни собі! Най ми обі погинемо, ніж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Ні, не треба вам голову стинати, лиш наберіть собі грошей та тікайте, куда вас очи несут.

Рано цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкுவати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто її на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зігни — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я її казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходить до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене тато ловит! Нате вам усі ці гроші, лиш мене перевезіт!

Перевезли її перевізники тай тікают разом з нев. Приходить до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем везти, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли її серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бийте мене, най я зговорю оченаш перед смертев!

Біг так дав, шо як вона прикликла, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потопили, а вона лишила си на одні дошці тай поплила далі. Плила на тій дошці три неділи, аж приплила до берега, їмила си дерева, тай вилізла на беріг. Дивит си, а спідниці на ні чисто зогнила. А там є остров, а по тім острові spacerує цісарський син. Приходить він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділі ніц не їла ані крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убрание. Зараз приїс, й вона си зараз убрала, наїла си, тай уже ідут обое до дому. А стара вздріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Приїшов він до дому, дав на заповіди, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї мами, газдував з нев шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, шоби собі були брат тай сестра, а покоївці шоби було мньи Мариська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопець.

Поїхав він, а за пару негіль вона злєгла, мала два хлопці з волотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йому се письмо.

Той жомнер вібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе йго. Увішов він до покою, вона дала йому горівки, він си напив, лег спати, вона взяла той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходить жомнер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жомнера закликала, дала йому горівки, він ліг спати. Вона й той лист узела і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жомнер той лист, вона зачала читати тай зачала плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так і обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мают і спалити зараз сеї ночи о 12 години, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачала плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тога Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так міні вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночи та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вілізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цісарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йому мнє Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до шкілів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходить оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але до того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але вернім си до того цісаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з війни, то льокай оповів йиму, що йиго сестру спалили, а Оліяна пішла в сьвіт. Тогди він пішов єї шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, що вна си віддала, також пішов і шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходит бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідают, то ми вас сховаємо до пивниці під сходи.

Вона варав то пізнала, шо то єї тато і єї чоловік за нею шукать, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хоте мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобрав від звірів. Зарав той молодший цар догадав си, шо то йиго сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивниці під сходами, шо як почувла о вас, то просила, абисмо і сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а її нема. Тогди вже си здогадали, шо то вона мусіла бути.

А тимчасом, тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власне тогди цісарський фірман займив коні до води тай єї видів. А вна набрала води тай так утікає, шо може, аби і той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби і де сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зарав царі вислали того фірмана і других слугів, шоби і шукали. Прийшли вни, той фірман зачав шукати, а цісарі стов на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрини. Каже фірман:

— Геть, виліжай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз спале на терновім огни? А фірман каже: — Цать, дурна! Вони тебе не будут палити. Вони ради би тебе вже вдріти.

Зараз крикнув на цісарів, цісарі прийшли до хати. Втішили си, привитали си, взели її відти. Пішли до того пана, взели хлопців.

Приходе до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдіт сватати мою маму, шо вона вам буде казати?

Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже — вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув, тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, шо спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жомнера, зачев си питати: — Як тобі жінка лист писала, куда ти повертав?

— Нікуди, лиш до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жомнера і свою рідну маму. А вони собі обов газдували файно. І тесть старий уже си лишив при них.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелі: Се оповіданє, без сумніву в головному — варіант попередного, інтересне тим, що в деяких епізодах (діти похпані звівірами і їх урагованє) являє ся відгомном иньшої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre“, приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Кретьєнови де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, Chroniques anglo-normandes, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, Altfranzösische Sagen, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Кретьєна де Труа гл. W. L. Holland, Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung, Tübingen 1854, а також Romania, recueil trimestriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI, 27; VIII, 315; XIII, 442. I. Ф.

161. Про сьв. Остафія*).

Остафій йак буу поганином, зваў сьв. Плакіда і дужи сільно во-йуваў на віру християнеку, дужи буу той Плакіда войивод, сільно нїшчиў віру хрїстоу. Аж одного разу зібраў войїни, пішоў на польо-

*) Деякі мотиви сього оповіданя такі як у ч. 158—160.

ваньки ў вилікі лысі. Али ўздриў волиньки ў лысы, а олыньки примовиў до него, кажи: Най, ни стрільий, ни роби нічо́го зло́го. — Дивит сьи Плакида, йимў появвиў сьи мѣжи ро́гами хрест. Сказаў йимў той олыньки: Йди до то́йи й до то́йи цѣркви, де то́би призначѣно і абѣсь сьи там віхристиў і будѣш тогди знати, шчо то йи дѣбри на свѣты. — Жиньцы са́ми то́йи но́чи, йак ви́н маў приїхати с польованьки, то́йи сьи снѣло са́мош так. Али приїхаў Плакида до до́му, жінка така ўтышна; дивит сьи по жиньцы, шче ни видѣиў ніко́ли тако́йи жінки ўтышно́й. Вона́ хо́чи йиму сказа́ти, а ви́н хо́чи йий сказа́ти. А вона́ лише сьи розьзвивѣла каза́ти, шчо минѣ сьи снѣло, шчо сьи появвиў олыньки і мѣжи ро́гами хрест, абѣ снѣ ў ты й ў ты цѣркви віхристи, абѣсь сьи звѣў Оста́фий, то будѣш знати шчо дѣбри. А ви́н кажи: Говори́ собі, жінко. То́би сьи снѣло, а до ме́ни та́ки говори́ло. Йа, кажи, ўздриў олыньки ў лысы, йимў сьи появвиў хрест мѣжи ро́гами, а йа хотѣиў то́го олыньки стрѣлѣти, а ви́н тогди сказаў: Даѣ но́ви, ни стрільий, ни роби нічо́го зло́го, йди до то́йи й до то́йи цѣркви, Плакидо, шчо то́би призначѣно й абѣсь сьи там віхристиў ў ты цѣркви і скажиш да́ти собі мнѣ Оста́фий. То, кажи, та́ки до ме́ни, жінко, дѣбри говори́ло. Жінка шче ду́шчи си додала охѣти, бо то сьи цуд бо́жий появвиў, і рука́ бо́жа йих хотѣла змѣти с поганства і поїхали до то́йи цѣркви, шчоби́ сьи там віхристи. Уви́шоў ви́н до то́йи цѣркви, а там правит ксьонц рѣску слѣжбу бо́жу — бо ви́н буў Рѣсин. Зачѣли сѣпѣвати христийани, так сьи йимў уподѣбало, сѣрце йигѣ охѣта знесла по бо́жі во́ли, йимў сьи здавало, шчо са́ми анги́ли снѣвали так ду́жи кра́сно, шчо шче ни чуў тако́го гласу кра́сного. Той пѣ си гадаў, шчо ви́н ўже приїшоў йих знішчѣти тих христийанѣиў і то́го по́па. Цѣлим сѣрци́м Бо́га вихвальѣли і шчѣрим сѣрци́м туту слѣжбу бо́жу вітпраўльѣли. Йак ви́н сьи зажди́аў по си́лы бо́жі христѣти, ўсьи сьи на́раз ўтышили, йак ви́н собі́ зажди́аў по си́лы бо́жі, імя́ шчоби́ йимў да́ти Оста́фий; ду́жи була́ приїмна то́га висѣлысьть христийанам, шчо йигѣ Бох так надѣтхнуў, тако́го виліко́го войво́ду, шчо нападѣў на віру христѣву. Казаў сьи й жиньцы охристѣти Оста́фий, казаў й са́бѣи дѣти охристѣти, на́рѣшты жомнѣрам казаў зайти́ ў во́ду, охристѣли сьи жомнѣри, шчо рука́ бо́жа навирну́ла, помѣли сьи Го́споду Богу і повирну́ли до до́му. Низабѣўки ста́ла ў тѣм краѣу виліка хорѣба, шчо на́рид, во́сько похорувало сьи. Оста́фий опхѣджуваў тих хо́рих і йигѣ жінка з дѣтѣми опхѣджували, до́пки ни приїшли до са́во́го здо́роўи. Йак виртаў ў віру христийанску Оста́фий ў тѣм краѣу, али то́й цар буў поганѣн, ни приїмиў віру христѣву; то́й цар сказаў до Оста́фийа: Йа буду́ ви́шчим ви́т те́би пристѣлом, а ти ўритко́вуй мо́йим краѣом, йак мѣрку́йиш по во́лы бо́жі, шчоби́ було́ дѣбри ў мо́йим краѣу. Багато́ ў тѣм краѣу христийанства сьи росьсѣйало, шчо приїмили віру

христóву і дужи ни за доўгий час той цар ўмер. Той цар маў сина свóго, лишій на свóйм місци. Тóму сiнови ни сподóбаў сьи Остафiй, шчо він навиртаў на христiянску вiру, а нарас хотыў показати цыкiавiсьть тей цар молодiй, шчо він гóдин рiдiти ў крайу тагжи дóбри. I Остафiя вiгнаў і йигó жiнку й дыти с свóго крайу, аш пiшоў ў йинчий; сьiў на шiфу і йiди мóрим дiлы, Остафiй. Думайи ў свóйи голóвi: А, Бóжи, йа буў вилiким пiном ў свóго старóго царi крайу, а нiнька ни маў подостiтком грóший, шчобi йа маў йакiсь час прижити, приийхати дiлы. — Застановiў він сьи на тым і задумаў ў свóйи голóвi і сказаў ў свóйи мiсли сам до сéби: Га, Бóжи, ни оден Христiян тыкаў вiд мени і ўтрагiў свiй грунт так йак йа край, шчом буў мiнiстром вiрним, ни оден лишiў свóйу хату і йа йигó знiшчиў, а нивiнни. Мóжи Бог даў і минi той знак, шчо то бiда. Приийхаў він ўже до мóрскаго бэрига дрúгого, шiфар кричiт: Вилазьий на бэриг! Кажи: платi грóшi. — А то й мiло йи чим платити. Остафiй вiнiс обi хлопцы на бэриг мóрский на гурú, шiфар цофнуў ў зат шiфу на мóри, а він стаў, рúки заломаў, тай кажи: Ну, ўже нимá жiнки. Ну, ўзьий шiфар жiнку, сказаў сам до сéби. Тай стаў, тай спiакаў. А вiтак на тым застановiў сьи, кажи: Га, Бóжи! Ни одному йа вiдобраў жiнку й дыти, мóжи й минi Пан Бiг даў той знак, абi йа знаў, шчо то бiда. — Йде він дiлы с тiми хлопцями, обмiў сьи слозами, спiакаў, приийшоў до водi мёншойi, мóста нимá, брiстi глiбóко, вéсти сьи нимá чим, стаў тай думайи: Ей зноў бiда. Дiвiт він сьи, над бэригом лижит одна колóда тёнга; він свóйiх хлопцiў посадиў ў кúпi, дiвiт сьи, вода тiхо йде, вiломаў дручок доўгий, до тóй колóди причипiў дрúгу колóду, зийзаў ужиўками, кирúйи тим дручком до дна — е йде дóбри, ўже пиривiзу сьи. Потрiбуваў вiд бэрига до бэрига, йде дóбри; бирéж він йидного хлопцы, кладé на туту колóду пиривозити на дрúгий бiк, а тóму хлопциви кажи: Чикай ти типэр, йа й тибé пиривизу, абiсмо сьи ни потопили. Поставиў того дрúгого хлопцы далéко вiд бэрига на фiйний пляц, а сам шче йiди по тóго хлопцы, шчо лишiў на дрúгим бóцы. Йак він сьи ўчинiў на сiрид водi, на одным бóцы ўхóпиў воўк одного хлопцы; а дрúгого на дрúгим; тай понесли воўки йигó хлопцы! Той тогди стаў, зафрасуваў сьи, кажи: Га, Бóжи, ни маў жiнки, та бо ўже ни маў дытiй. Заломаў рúки, тай йде, тай плачи; а нарэшты сказаў: Га, най сьи дыйи бóжа вóльа. Пан Бiх кáру на мени дайи і такi даў, шчо йа буў так йак воўком, шчом ўзьий йигó жiнку і дыти позабиваў. Га, Бóжи, най сьи вóльа твóйа стiни. Даруй грiхи минi. I йде дiлы. Дiвiт сьи, там йи йакiс шóпа на пóли, йи фiйний сат, хутыў він ўже тёнго йiсти, приийшоў шче блiшчи, йи поридний кавáлок засаджéний виноград. Думайи собi: Га, Бóжи, кобiм хоть попойiў. Нычо нимá, лиш

наймати сьї траба ў сего газді служіти. Віносит газда йісти з дому, прийміў і йигó, даў пообідати і Остафійови, а Остафій кажи до того газді: Приймі минé, газдо, на слўжбу, шчобім стаў на рік. Газда му вітповіў, кажи: Шчош, чоловічи, колиж йа наймітьи майу; йак йа міркўйу по своїй робóты, йак Бох позвóлит туту робóту обрóбльу. А тобї би багáто, чоловічи, траба, ныби то рахўйу пóдлуг мéни траба ти заплáтити. А він кажи: Ньи, йа буду за лїшку страви. — Той газда кажи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вимагайу на плáту. — Буў він там кóло худóби і помагаў йак то звїкли шчо робіти, йак то сьї госпóдарка майи: Ну, шчо робіти; стаў ўже трóха ни такїй сумній йак буў. Али ўсе собї думайи: Гай, Бóжи, йакїм йа буў вилїким пáном, таї минé слўхали, шчо ни мож булó зльїчїти, а йа нїнька мўшу слўхати хлóпа, шчо мньи застаўйїйи худóбу завиртáти, кóло пóльи оброблáти. І сказаў нерáз до сéби: Га, дьїкувати Бóгу, шчо Гóсподь даў, то ўсе дóбри, тра й дáлы так приймати, шчо Бох даїи, бо йинакши ни майи бўти. — Ни задóўгий час напáли на той край крулы йїньшї і збїли йигó того царї, шчо він буў коминдатом войїнним, Остафій, ў нéго, шчо го вїгнаў с крайу. Йак го сїлно збїли дрўгї королї, він розьїслаў своїй жоўньїри, по йїнчих крайáх, шчобї йигó назáд найшли і шчобї прийшоў на своїй мїсци до слўжби, шчобї той край вїбавиў від неприйáтильїу. І так той круль даў знак, йак го будéти шукáти, то йимў йи знак на шїї в зáду, шчо буў ў войньї поранéний від шáблї; дрўгий знак, шчо він буў погáнскої вїри ў мéни, шче ў мóго тáта, то сьї зваў Плакїда і так сьї вїхристиў ў мóго тáта і зве сьї Остафій. Йагжїж го найдéти, просьїт го шчїро, шчобї він прийшоў, дьїстанити вилїку надгорóду від мéни. — Али дївїт сьї Остафій однóго вéчера, йде три жомньїри, йдут сáми на цóли до тойї шóпи, де він ў газді слўжит. Він зáраз йїх пїзнаў, шчо вїт того царї, шчо він буў пéршим мїньїстром, шчо він войни ўсьўди вїграваў. І прийшли там до нéго, сказа́ли: Слава Йсўсу Христу! — А Остафій вїтповіў: Нá вїки слава Бóгу; таї сказаў йїм: де ви, жомньїри, судá хóдити? Ёй, кажи, шчо ти знайїш, йидén жомньїр з них. Ти йак би знаў, за ким ми хóдим, шчо то за чоловік, то наш тáто буў, той чоловік! Він де пїшоў, ўсьўда войну вїграў, він сьї зваў Плакїда, шче ф старóго царї; потóму сьї вїхристиў, тинéр зве сьї Остафій. Де він пїшоў, ўсьўда войну вїграў; тинéр наш молодїй цар, сей шчо йи, вїтпрáвиў го, али шукáйи за цим; кобї го мож найтї. І багáто грóшиї обїцьїйи, хтó би го найшоў і абї на своїй мїсци стаў. — А він на тотó вїтповіў йїм, кажи: Шчо ти йигó так фалїш? Ни майїш шчо фалїти. — А вони стáли ўсьї три, кажут: Говорї до нéго! — А він кажи: Говóру, бо знайу. Али йидén по ньїм зирк, зирк жомньїр, глип по ньїм, маў писмó, глипнуў на писмó, йи той самїй знак, шчо цьїсар назначїў, де він майи на шїї.

Тай каўт: Пáни наш, пáни! тáту наш! Ми ва тобоў шукайим, а ти сы нам ни признайш. Ходí, пáни, бí сы Бóга. Уклонíли сы йимú, даў він йим сы пiзнáти дóбри. Той гáздá слúхайи, шчо він ў нéго служу́, кáжи: Пáни вилíкий, дару́й мины́, шчо ти буў ў мéни за нáймита; йа нидостóйний до тéби відозвáти сы, а ти минé слúхаў, шчо йа сказаў рóбити. Вiтпускай мины́ тотó, шчо йа тибé застаўийу́ i шчобiсь мнi ни звiшчиу́, вилíкий пáни, абiсь мнi ни побiу́, з мóйоу родiноу́. А він на то сказаў: Подькуй Бóгу насампiрэд, гáздо, шчо жийéш на сьвiтi, шчо ты Бог тримайи на сьвiтi, так шчо мáйиш кавáлок свiй хлiба i дьiкуйу тобi, шчэс мины́ даў кавáлок хлiба, бо бим буў загiб, йак бим буў ни трафиу́ на тéби; ти си, гáздо, гáздуй ў бóжий чис, абис сы шчэ мáйтку доробiу́, а йа собi йду ў бóжий чис, шчобiм на сьвiтi жиу́. I сказаў: Бúтьте здорóви льуди, бо йа ўже йду до свóго. Розийшли сы. Прийшоў він до царi, до тóго, котрий го буў нагнаў с свóго крайу́, даў му злóтий пiрестынь, свóйи руки на йигó, ўбраў го ў свóйи шáти i сказаў: Вибирáй си зéмльу, абис ту гáздуйа ўже дóбри, ныц ти ни скáжу, так будéш утрiмувати, йак ў мóгос тáта утрiмуваў, тiлькó йа буду́ пристóлом вiшчи вiт тéби. I сказаў: йди, бiй сы Бóга, прóшу ты, ратуй, йак ти мiркуйиш свiй край, по бóжi воли i з бóжоу сiлоу́, шчобiсь край i льуди вiратуваў. — Йак він пiшоў, йак вóсько зыбраў, йак сы кiнуло на тóго ниприйатилы, йак зачыў бiти го, áли бо дiвiт сы, одén йи жомньири на одным крилы́ такий, шчо крiцко диржит вóйну ўраз в ним, а на дрóгим крилы́ дрóгий сáмош такий, а він трéтий ў сиридiны. Йак зачили бiти, вiдбiли край далéко аж за однó мiсто дорогé, збiли го на ныц, загорнуў ў нéго мáйтки вóйиньны; ўвiйшоў він до тóго мiста, стаў він трóха на вiтпочiвок, зачыла бáнда грáти, йимú тотó мiсто зробiло такий прэзiнт, злóтий вiнeц i далi му на пáмньитку. Він той злóтий вiнeц пириломаў на двóйи, собi лишiу пoловiну тóго вiньцiя, а дрóгу пoловiну розломáў i даў однóму тóму жомньирови, шчо на одным крилы́ дужи вóйну ўраз в ним провáдиу́ i на дрóгим крилы́. Типér тотi сы зийшли обá жомньири до кúци, ўже мáйут вилiку похвáлу, жи дiстáли по чiтвиртiны вiньцiя тóго, ўже такiх шiну́йи й сáржи i жомньири пилну́ют i шiну́ют, шчо йак дóбре скрúха. Али тотi обá жомньири кáжут одén до дрóгого: Но, ўже типér тóму рiк, йак йа йистиком вóйуваў на пóли кóло плúга. А дрóгий кáжи: Тай йа так. Ну, чий ти йи син, кáжи, йакóйи фамiльийи, йидén кáжи. — А дрóгий кáжи: Эт, шчо ти знáйиш, йа йи вилiкóйи фамiльийи. Мiй тáто буў вилiким вóйинним комiндáнтом. Али вiттáк ни знáйу, котрий цар нагнаў мóго тáта i він йшоў з нáми ў дрóгий край, йiхалисмо чирив мóри — а дрóгий лишé слúхайи. — шiфар ўкраў мáму, вiттáк тáто сплáкали, тай кáжи: Прийшлисмо до водi мéншойи, малóйи, хтыли нас

попиривожувати на колоды на другий бок і піти з нами далі: пиривезли одного хлопця на оден бок, а другого лишій на другім боці, тай тато йак йіхали по другого, ўчинили сьи сирид воді, тай воўкі ўзьили мине одного, а на другім боці другого хлопця ўзьиў воўк, тай мине газда відбіў, тай йа нинька ўже шабльоў вуйўу. А йа, кажи, йак йис де коли чуў, Остафія син; а він йак буў поганин, то сьи зваў Плакіда. — А другий кажи: Брати, та то йа Остафія син і мине газда відбіў від воўка, али ў другім сильі. Брати, кажи, ўжесмо сьи пізнали. — Слози йім ў очах поставали, тай сьи пуцьбульували, а мама йіх принесла — маркитанкоў була — там мїжи жомньїри хлып, ци шчо, тай кажи: Дыти мойі, та йа ваша мама. А вона чула ўсьу туту сторїю, йак вони балакали, сині. Тоті до нейі, жоўньїри йинші, ни допускайт до йїї синїў, бо гадайт си, жи то така освойт сьи лише, абї заробїти. Вони скричили на жомньїри: Дайти поки! Збалакали сьи: Ну то ви наша мама. Зараз ў сей час дали Остафію знати, Остафій прийшоў йако пан тоїї воїни, збалакаў сьи з неў, шчо то праўда йїстинна і зачїў Остафій плакати, вона собі, а дыти собі. Кажи: Но, дякува-тиж Богу, шчо хоть пан Бїг нас зьїбраў до кўпи назад! — Цысар ўчуў тоїи, сказаў йім зробїти виликий балъ, банда йім грала, рўзьнї напойі бўли й йидзєнїи, казаў йім дати файну зємљу, абї ў добрім мїсци мєшкати йім, і до сєго часу потомство йїх ни розьїшло сьи. І так: Хто за Бїга ни забувайи, Бог чоловіка нїгди нїколи ни опускайи від найбїднїшчого до найбогатыйшого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропци, Буцацького пов. від Олекси Сеньчука Савкового.

Паралелї: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 і 561—563. — Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Истorie розм. зъ Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451. Ч. 110 і ст. 730. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 82—103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Baracz, Bajki... na Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven. Т. II. Ч. 73. — Романовъ, Бѣлорусскій сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст. 45—46. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269 і 530—532. — Шапкарєвъ, Сборникъ за народ. умов. Т. IX. Ст. 300. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Мат. для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archif f. sl. Philologie. Т. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот літ.

То бїло шче зва царя зва Грода, жи він пересьльїдуваў дўж. христийан і биў. Али много людїй і побїў, много утыкало по сьвїтах,

а много мусило приставати на йінчу віру, на його, і бошкам сьа вілььватим молили. Али были такі три брата, жи нїзашчо ни хотїли кланьати сьа богам його, ай утыкали гет з міста ўсьи три. Выбігли за місто і найшли такú дырú, шчо выбила вода і там поўлазили. А йиден вынїсаў на таблици, на каміни — бо знаў читати — у котрїй час там поўлазили. І мали с собоў, йак лызли тамкова, сьвїчку за грайцарь і за штіри грайцарі хлыбинья. Йак полыгали, йак позасипїали, то спали доўго, али ни знали кїлько: ним сьа здавало, жи раз уснули. І позбуджали сьа, поўставали, сьвїчка горїт і шче не згорїла, за грайцарь. І йїм сьа здайї: Мы ни доўго спали, кой шче сьвїчка ни згорїла. І моўйат два до йидного: Іди на місто, мóже сьа ўтихомирїло там, тай кúпиш шчо йїсти. Вони мали грóшї с собоў. Пішоў тот на місто, приходит, здайї му сьа, жи знайї домї і склепы, али ўвїйшоў до склепу, бєсыла не тотá шчо лишїў. Выньяў грóшї за шчось там платїти, грóшї нїхто не хоче брати тоты. А то шчо такé? І мы недаўно пішли, шче нема бїльше йак йакїх пїять годїн, шїсьть, а ту сьвїт инáче стойїт. Дáлы йуш ту йї христїян бїльши, ни так йак тогды зза Грода. Почали сьа пытати, йак то, шчо, мусили быти йакїсь розумнїшшї лбуди, учєны і пішли до ксьїндза, ксьїндз ўзваў процєснїї, хрест, выйшли, ўзвали шче тых двох вїттам і ксьїндз спїзнаў на камєни, котрїй рїк і мовит: То, небожата, пїять сот лїт томú, йак вы пішли! Принесли йїх до цєрквы, ксьїндз высповїдаў йїх, запричастїў і хыба сьа росыпали на мак.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то нїби не врочисте свято, але в полї не годить ся робити.

Одна жїнка пішла була шчось там копати. Робить, робить, аж так коло полудня надходить старий дїдусь.

— А що — каже, — жїночко, ти нинї робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш заплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пізнала, шчо то сьвятий Николай.

— Та що — каже — маю хотїти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей кормити?

А тота вже ледво жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже ліпше двоє дітей кормити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тота жінка тільки що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала ніякого сьвита і пішла раз у неділю колонні брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно“. Вна сі дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сі, нічо не каже, тай уна нічо. Далі він усьміхає сі тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботів?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сі тобі за тото належит?

А вна нічого не каже. Тогди він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дітий плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дітий плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сі тай пішов. А то був сьвятий Николай. Ледво він сі обернув, а тота жінка дивит сі, а їй сі дві гадюки причепили до цицьок, тай ссут, так тьигнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже і сі не повергли аж до смерти.

В Нагуевичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зп. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвятий Николай ходив по сьвітї, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього ночував, то він того різав, мнїсо пакував у бочки і потім варив та пік для інших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвятий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сі там дїє, тай каже до інших гостей:

— Ану ходіт, подивимо сі до шинкарової комори!

Пішли там, отварьют, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського мнѣса. То свѣйтий Николай поблагословив того мнѣсо, а з нього зараз сі зробили назад ті три хлопці тай повискакували з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутовича Ів. Франко.

Паралєлі: В. Гнатюк, Лірники. Ст. 36—37.

166. Свѣ. Николай і вовк.

Йде раз свѣ. Николай, а протів него вовк. Я тебе зім! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже свѣ. Николай. От зідж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас коні, підслухав ту бесіду, взяв, теї замастив коневі лисину болотом. Приходить вовк між коні, заглядає — ні, нема лисого коня. Доганяє він свѣ. Миколая і каже: Я тебе таки зім, бо лисого коня нема! — То зідж білокопитного! — каже свѣйтий Николай. — Хлоп знов підслухав ту бесіду, тай погнав коні в болото. Ходит вовк помеже коні, заглядає, котрий кінь білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов свѣ. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То зідж самого хлопа — відкажує свѣ. Микола. Приходить вовк до хлопа і каже: Я тебе зім.

— Якже ти будеш мене їсти, коли я ще ні вмивав ся, ні молив ся, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зім, — каже вовк. — Підем хіба в ліс, то росов вмю ся, бачиш що води нема, відкажує хлоп. — Прийшли вони в ліс, хлоп муркоче, ніби молит ся, шелестит листем, ніби росов вмиває ся, а тимчасом вирізав доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втерти ся. — Втри ся моїм запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопа. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра поломав і пустив. Біжит вовк, втікає, аж здібає він медведя і вєпра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послухали вовка, пішли просто на хлопа. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвідь і вєпер стали недалеко огню і дивлят ся, що хлоп робит, а він все кобасу припікає.

Зачув медвідь кобасу, то аж слинка му потекла. От хлоп вєраєв кусник кобаси та кинув медведеви. Медвідь зів кобасу, облизав ся і питає хлопа, в чого кобаса робит ся. З вотого, каже хлоп і показав на вєпра. Підійшов медвідь до вєпра, як талацне єго позавуш — відразу

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надибали дуба, що его кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лаби, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запхав медвідь лаби в розколеного дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Аєанасєєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав ніде щастя, диви: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 сього тому.

167. Сьв. Николай опіжун звіврів.

А. Оден чоловік чув, що сьв. о. Николай часом позволяє, а часом не позволяє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що сьв. Николай на Стрітенє має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сховав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбути рада. О півночи надходить сьв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всі звірі ся злетіли. Він собі сїв на престолі і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти; ти, дику, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так дальше, кождому звіреви назначив, що має з'їсти. Вкінци звернув ся до вовка і каже: А ти маєш нині досьвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасе ся на сіножати під лісом. — Проць як то вчув на дереві, аж остовпів. Зліз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневи лисину болотом, а сам виліз на дерево, тай дивит ся, що далі буде. Над ранком надходить вовк, придивляє ся конем, але не бачучи лисого відходить гет. Проць цікавий, що сьв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчешанне місце. Виліз на дерево і чекає. О півночи являє ся сьв. Николай і всі звірі здают перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дик і т. д., аж приходить і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там его не було“. — „То з'їдж самого Проця! — каже сьв. Николай — бо він тебе здурих; він лисину коневи затер болотом і ти не пізнав єсь его“. — Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Зліз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже ніколи нігде самий не виходив; мусіли его сини провадити, бо бояв ся, щоби его вовк не з'їв. Але раз випало весіля у его брата на другім селі. Братови не міг

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сідає в скриню, сини заткали го в ній віком, посідали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит якась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мнов, хоче мя з'їсти!“ Вони борзенько відкрили віко від скрині, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весіле, хочут батька свого виймати, підіймают віко, а тут вовк скакіць зі скрині! Дивлят ся до скрині, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був ему призначений. Перед призначенем нігде не сховаеш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етногр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 8—10. Паралелі до рїжних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк понїс хлопа.

Б. Маў хлоп під лісум вувєс. І йімў так стувкали дўжи. І не міг си раді дати і він пішоў стеречи. І вїлїз на дєрево, на такє високє. І він слўхайї: Тїльку сї звїринї насхудїду! — „Ти маїш там йтї, ти маїш там йтї“ — всїм рузкавуваў сьвїтїй Паўло. А єднóму воўкуви казаў йтї зїсти єго кунє. Той бурзєньку злїз і пішоў і тогу кунє казаў загнати. Тай він вїлїз зноў. Тай дрўгу нїч зноў так. Казаў му зїсти тому воўкуви — самóму курóву. Той злїз і зноў там казаў загнати. Прийшлó на трєту нїч: Каже — „Він маїї баранá“. Той казаў зноў схувати. Тай пóтїм прийшлó, юж всьо хували, воўк такєй гулóдний — тай повїдаїї: „Бóже, Бóже, я такєй гулóдний, трóхи не здóхну“, — так воўк. „Всьо хувают, замикают, — гóдї зїсти!“ — А сьвїтїй Паўло пувїдаїї: „Вóнде той гуспóдар на дєреві. Маїш йїгó зїсти, кўли не даў тогу“. Той хлоп живєньку злїз і ду дóму пішоў. І повїдаїї ду жїнки: „Варї пироги зі самóгу сїра. А пу маслї жєби плавали цаўкум на мїсцї. Бу менє маїї воўк зїсти. І запираїте фурт сїни і хату, бу жєби воўк не влєтїў!“ Він субї сїў на пєцу, — йїсть. Прихóдит дїд під двєрї дубуваїї сї. І він казаў ду дїтїй пустїти тогу дїда. І той дїд ду хати прийшоў і хлопа на плєчї — і пунїс. Тай ю — скінчїла сї.

Зап. від дівчини Мариськи 1897 р., в Угерцях Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Паралелі: Етнограф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды,
I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў ійден льўтер и пóчуў, жи Микоўай тákый йи великый пáтрон, и маў дўже грóший и завíсиў си йóго обліча там, де маў кáсу, и повíдат му: „Ты пáтрон, жебы-с ми пáтриў на мóйи грóшы, жебы ми зўоды́йи не забрали. Бо йа пíду в далéку сторóну, — бо йак поверну, а зўоды́йи ми грóшы забéрут, то тья забйу“. — И вiн обышоў далéко, тот пан, и зўоды́йи прішли и забрали грóшы. И нé маў нич. И повернуў сьа, пíде, — грóший нé йи, забрали зўоды́йи. Тогда ўзьяў кый и биў óбраз сьватóго Микоўайа, што аж го подер. Пóтим йак зўоды́йи оды́шли в далéку сторóну (быўо йix трйох), йак Микоўай йим сьа покáзаў. Повíдат йим, йак почувáли на трактийáрни, и сьвáтий Микоўай прішоў і ним и повíдат йим: „Льўде, нáшто сте забрали тóму льўтеранóви грóшы? Смóтте, йак мйа збиў, што аж ми пóдер оды́нъа нá ми! Повернййте сьа до ньóго, а йа вам дам вéце грóший двá раз“. — И óни посўухáли сьватóго Микоўайа и поверну́ли сьа до тóго, што му забрали грóшы. И прішли до ньóго зо звíстьоў и повíдайт му: „Чóго-с нам сьватóго Микоўайа так пóбиў? Нá ти грóшы!“ — И оддáли му ўсы грóшы. Йак му оддáли грóшы, тéпер йим даў хпйў пинъáвий. Тоўды пішли преч од ньóго. А вiн сóбi пíшоў и кўпиў сой óбраз иньшый, сьватóго Микоўайа, и даў си посьвáтити и там го поўóжиў, де маў грóшы, зас. И так шанўваў обліча сьватóго Микоўайа кáждый ден и хóдиў сьа молити і ньóму. А тым, стрітиў на дорóзы йix сьвáтый Микоўай, што го ўсўухáли, та йим даў грóший и: — „Итте, льўди, дóмоў спокóйно, вéце зўоды́йáми нйгда не будéте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Борисóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Була собi одна панi тай умерла. А она, здае сьа, мала при собi куцого, бо як умерла, то не могли еi до церкви внести. Як принесли коло церкви, так i мусiли лишити. А жовнiри сильнi i вооруженi iшли в ночи до церкви i пантрували еi там, бо она що ночи iшла до церкви,

але жаден не міг її впантрувати, бо она всіх пороздерала. Аж одного дня приходит до цісара циган і каже, що він піде ночувати до церкви. А жовняри взяли ся з него сьміяти тай кажут: Коли она тамтих сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убрание і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричит до сьв. отця Николая: Я батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. о. Николай каже: Іди і сховай ся за двері.

Пішов циган, сховав ся за двері і сидит, аж ту виходит з трумни пані — іде просто до слупа пірвала, пірвала шмате, когут запіяв, а она до трумни.

Потому на другий день знов зібрав ся циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянцки, а сам бігає по церкві і знов каже до сьв. отця Николая: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Виліз в баню! — Виліз наш циган тай сидит, аж ту знов виходит пані пірвала, пірвала тото, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої пані: Ген, ген в бани. Зачала наша пані лізти в гору, аж ту кугут кукуріку, а пані до трумни назад. Тогди циган вліз тай пішов до дому. А там так дивуют ся, що то таке, що его пані не роздерла.

В вечер зібрав ся знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричит: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Іди лязь коло трумни, а вона як буде іти, то кине віком і ти під віком будеш лежати. І научив его отец Николай, як має робити.

Пішов циган, пані кинула віко від трумни і пішла до церкви, а циган вліз в трумно і чекає, аж пані вийде. А пані пірвала убрание зі слупа, пошукала цигана, когут запіяв, а она до трумни приходит, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Я не умію христити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В імя Отца і Сина і сьвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже пані.

То говори за мною каже циган і знов христит ся поволоньки.

Пані перехрестила ся, циган виліз з трутни тай каже до пані: Ну лівь! — А вона вже не годна лівти. Тогди пішли до церкви, помолили ся тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сльоб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланія Ляторовська.

Паралелі: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 104—120. — Mały, Báchoruky a powěsti nár. Т. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Сьв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через ліс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здибав ся з якимось дідом. Але той дід іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотої стріляє пташки. Але той дід, що був его здибав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був сьв. Николай. Той убогий як ся тим утішив та забіг в тої утіхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терню і бодляках, накололи собі ноги доволі. Як вже перестав грати, повели его Жиди до суду, аж его засудили на смерть.

А ще передо смертев, бо мали го вже вішати, просив, щоби позволили ему заграти на скрипку. Тай ему позволили. Він як заграв, пани і всі вчали гуляти, аж патинки погубили. Як вже перестав грати, розповів за що его мают вішати... Як вже они ся довідали, тогди Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людмила Ляторовська.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. II. Ст. 106—111. Т. III. Ст. 185—187. — Пор. теж анальоґічне оповіданє Наумовича в „Науці“ (з 70-их років) п. н. Гриць Шпачок.

172. Сьв. Николай нумом.

Він такий цаўком буў бідний на селі, маў хату, а польи ни маў ньц, шо сы називаїи, тільки заледво шо знаў до двора с сокіроў ходити на роботу. Алеж не маў дьтій доўго і тим ше гірше сы трудиў, йак би не знати йакá бідá була йиму. Нарікаў на свойу жінку і на Бóга і казаў: „Десь Пáнби льудьом дайї, жи вони сы пожéньит і маїут дьїти, тїї дьїти віростут і лéкши тогдї тáтови й ма́мі, — а йа с то-бóйоў ўже дэсыть лыт жийў і дьтїй нима...“ — Алеж нивадоўго

Панбі даў межи них дитину. Тимчасом він такий буў миж людзьмі, жи йго люди ни любіли. Як сї дитина ўродила, то нигде ў своїм силі кума до тойі дитини ни знайшоў. Але тимчасом зачыў йти на друге село, — іде йакісь дйд дорогоў і питаїи йго, шчо такий сумний. А він кажи; „Панбі ми даў гаразд, у нашім силі на мене ўсі люди гнїўні: — тра ми двоїи кумовіў, а нїхто ни послухайи...“ — А той дйд кажи: „Як бись такий добрий буў, то йа би ў тебе сам за кума буў...“ — А він сї дивит на того дйда тай радо йго кліче до своїй хати. І ше куми не маїи. Але тимчасом вїйшоў на двір во своїй хати, йде йакась баба, а він собі гадаїи: „Треба туйу бабу ўзїти до хати, то с тим дйдом будўт мойі кумове...“ — А то не баба, 'но тїлько рада смерть ходїла по сьвіты. І так поўбіцьїла сї ймў бїти за кумў. А тот дйд, то сажо не буў дйд, 'но він буў сьватїй отец Николаї. І вїбраў йїх обїи і даў йїм туйу дитїнку нести до хрестў. Як же онї принесли до ксьїндза, то звїкльї ксьїндз маїо де видаїи, жиби такї люди до хрестў приходїли. І питаїи сї: „Звїтки ви, люди?“ — А той дйд повїдаїи: „Ми сь цїлого сьвіта, прийшїсмо до нїого ў госьты. А йа сьватїй отец Николаї, а тота баба то йист рада смерть, жи нїкїму не видїома, 'но жи так Бог йї даў, жи ўона раз мўсит бїти на цїле житї тїму чоловїкови і тї дїтинї разом во мнїю за послўгу“. — І той ксьїндз казаў цїркву утворїти, заклїкаў дьїка і ўхрестїли то бїдна дитїа і каже: „Йдїт собї ў бїжу дорогу назад до того бїдного, погосьтїт го тоў дитїнкоў. Шчо він там маїи, то прїймаїте, бо йа знаїу йїго нивольу, жи він бїдний. Мїже йїго Бог колїсь тоў дитїнкоў поратуйи...“ — Принесли му туйу дитїну, вїддали му ў рўки: — так сї той чоловїк укїшиў, йак би ни знати чим. Погостїў він йїх добри, даў йїм йїсти і пїти, алеж бо сї дивит, шо тїї кумове не хочут сї доўго бавити ў нїого. Повїлазїли за столá і по дїкували Богу сьвїтому, тїму бїдному зарїбникови-чоловїкови і будўт сї розходїти. Алеж смерть забрала сї, пїшла бїрше, а той сьватїй отец Николаї ше трїха ватрїмаў сї, — а той тогдї бїдний ўповїдаїи до сьватоґо: „От, вїдїти — кажи, — кумўньцьу, йак то добри ўсїм лўдзьом, — а ў нас — кажи — йи чоловїк, зайшоў до нашого двора і згодїў сї ў нашого пана за геспїдари. Тож — каже — йїмў так Панбїг даў, жи ў нашім силі жадин геспїдар ни мїже лїцши стоїати вїд него...“ — А той кум вїдзїваїи сї, каже: „Просїт Бїга, то й вам будє лїцше“. — Забраў сї той дйд і пїшоў собї ўпїать ў дороґу. І пїтїм так мїже ва рїк прїходїт той дйд назад і дивит сї на туйу хату, — а того вже нїма геспїдари, шчо буў за кума йїмў, бо він сї вїтам вїбраў і пїшоў до двора, там ўже стаў за геспїдари. Далї той дйд аж до того двора прїходїт, до йїго хати. — „Дай Бїже добрий

вечир!“ — „Дай Бóже здорóуйи! Гóсьты, кúме, до нас!“ — „А йак вам ту сы повóдит?“ — „Бóгу дьйкувати, мины тепér дóбре вже сы повóдит“ — так той кум повíдайи бíдний — „но — кáже — жíнка ми пírша ўмёрла, а йа сы ўжениў з дрúгойоў, з ўотóйоў самóйоў, шчо ўотút ў хáты йи, бо тотá — кáже — жíнка, йийí чоловiк буў тутка за гумéного, — то той самий, шчо йа вам казаў, жи йимú так бúло дóбре. Ож то вiдити, тепér ми сы ўбóйи — кáже — поженiли i тотó самé мiсце минé пан поставиў на тóго госпóдари, шчо ўин той чоловiк пёрший буў мóйи жiнки, отóйи, шчо йа тепér з неў“. — Тогдi сы розвитаў той сьвiтий отéц Николай i ўже сы даў распiзнати, шчо вiн не йи дьiдом. I той кум лiвит сы на нбóго, кáже жiнцы, рiзних присмáкiў донéсти сьвiтóму на вичэру. Алеж той сьвiтий отéц тож вiн сáмо так, буў ше живiм на сьвiты с тим тьiлом i шче йiў i пиў. — „А той, тобi кáжу, жiнко, мiй кум йист дúже дóбрый, — а шче кумi йа не вiджу...“ — А той сьвiтий отéц Николай тогдi ўповiдайи тóму кúмови, кáже: — „Тóйи кумi ньiгди ньiхтó не мóже вiдьiти, бо тотá кумá, то йист бóжа робiтницы, у неiй тепér жнивá: — Нарiд нязгiдливо жийi на сьвiты, то ўона йiх збирайи зо сьвiта...“ — I тимчьiсом мáйут собi сы рoсходiти. Алеж той сьвiтий угóдник, вiн вiдит дóбри, шчо ти чоловiк лáкомий, шче с тéбе бúде мáло, i притрiмуйи сы ў хáты, ци чогó той кум бiдний ў нбóго ни бúди жьидáти. А той кум тогдi розговорiў сы тaй кáже: „Кúми, ўож то — кáже — вiдити, мины, Бóгу дьйкувати, дóбре ўже тепér, алеж тaкóй так ньiкóму немá дóбре йак тóму нашóму пáнови (вiн ўже хóче бúти пáном, той лайдáка бiдний!..)“ — А сьвiтий Николай кáже: „Просьiт Бóга, кумúньцьу, то й вам будé льiпше“. — Тaй пiшóў. Але тимчьiсом той пан, — вiн буў при цьiсару за муныстра — i гóрко заслáб i помёр, а тотá пáны, шо тримáла той скарб, ўже поўдовiла i жьiлуйи дúжи гiрко за ним i кáже: „Деж мины дрúтого мúжа тaкóго дiстáти на сьвiты дóброго, йак вiн буў?“ — Тимчьiсом незадóўго умёрла тóму гумéному жiнка. Поховаў йийí, iдé до слúжби до свóйи робiти i вечир, йак то звiклы пáнцка чельдiна ўсá, там гумéний, ўкóман, мúсят iти на дискузiциў до пáны, — а пáны расповiла туйу дискузiциў i повiдайи до льбóга йа свóго: „Спинi тóго гумéного, заверни го назад до канцельáрийи, бо йа йимú шось мáйу ўповiсти...“ — Але тимчьiсом гумéний, пáны го покликáла назад до сéби i повiдайи йимú, жи: — „Ви ўдовец, а йа ўдовiцьа, — тaкóй ви, гумéны, так робiт, жиби ми ўобóйи сьлюб ўзьiли...“ — Той гумéний на тóйи ныц не мóжи казáти, бо вiн знайи, жи вiн буў бiдний, i йакóсь би то так дóбри бúло, жиби вiн i пáном буў. I ныц, так с тим слóвом вийшоў с тóйи канцельáрийи. Пiшóў до свóйи хáти, повечэриў i положиў сы ў лiшко i зачинайи думку думáти, шчоби

було добре. Прийшло на рано, — кажаў сьняданьні си зготувати, пішоў до свайі работі. Прийшло на вэчир, — цыла ўохота йіго підносіт і міслит, жиби так було, а друге собі гадаіи, жи може она з ним жьіртуйи. Прийшоў вэчир, пішли зноў на туйу дускузійциу, -- по дискузійциі каже йімў сы зоставити ў свайі канцельаріі. Паны тота зноў йімў гаворит: „Паны гумэний, ци ви ўже собі намьиркували, жибісте сві женили во мноўу?“ — А він каже: „Та най так будэ“. — Йак то ў павіў грóші сүт, таі ксьиндзі бóрзо рóбїит, — і стáло сы висьільї. А по сьльўбі гумэний міслит: „Шож — кажи — йа будў бідний рóбїў? — до свайі паны — тре ўобрахўнки рїзьны рóбїти, а йа не ўмїіу писати,..“ — А паны йімў каже: „Не журї сы, мїй мўжу дорогїй, за мої грóші то йа наўчў й котá писати...“ — Сүт (борзо?) на трэтий день спровáдила дирéктори і ўчїт свóго мўжа читати, писати і так дáлы, — він ўохóту мáйи, пильно і борзó ўчит сы. Паны кажи до дирéктори: „А ўже ўмїи мїй муж хоць „йиден“ написати?“ — А дирéктор відвчáйи до паны, жи: — „Йа йіго нїнька ўже наўчїў від дэсьїт аж до сто (вже богáто наўчїў сы без денї!). І так — каже — дóбре ўчит сы, жи може бўти дóбрим — каже — голоўнім писаром“. — А паны на тóйи вїтповáла: „Тажи йа з ним сьльўбу ни брáла, жиби він ў мени за писари буў, 'но він ў мени мўсит бўти такїм паном, йак тамтóй пїрший чоловїк буў...“ — А він собі погадаў, йак тотó слóво ўчуў: — „Бóжеж мїй, Бóже! Та тамтóй буў паном, а шче — каже — у цысари буў за муныстра, — тож минї — каже — трўдно до тóго дїйтї...“ — Алеж тимчїсом той дóбрїй дирéктор буў, жи він йіго дóбре ўчиў, ўсьóго письма і цáлої пїрактики сьвїта, рáзом го ўсьóго ўчиў, то борзó булó. Рáзом до рóку, — йак то ўповїдаїут; йак би зачїў камїнь глáдити, тоби так йїден до другого зглáдиў, жи знаку ни бўде (бо сы ўбїдва зїтрўт), — а Бог на тóйи чоловїка сотворїў, йімў даў вóльу і рóзум, і ўсьо, шо ў сьвїты йи, то він може знáти, — а так за пáвцкі грóші, жиби сы дурний Йїван ни наўчїў писати? — „Тáже бо — каже до жїнки до свайі — паны, жи йа ше до рóку і муныстрóм бўду...“ — А паны вдихнўла: — „Допоможї Бóже!“ — Залéдво три мїсьици минаїи, а ўже той гумэний велїким паном зостáў, ўже дирéктори вїтпáвиў, бо він ўже розумнїший йак дирéктор, ўсьї письма знáйи, то дáлы тепер ўже не хóче сы ўчїти, 'но прóсит свайі паны, жи він ўже ўсьо ўмїи. Тепер паны каже до ньóго: „Ош то, Бóўу дьїкувати, ти шче мїй льпїший муж, йак тамтóй“. — Дирéктори вїтпáвила, але сүт подьїкуваў дирéктор за слўжбу пáву і за туйу наўку, шо виўчиў пáва писати і читати, а 'но тїлько ни мїг го наўчїти, де муныстерска печьїтка сы мáйи пїрїбїти, — і тогдї залéдви так сы тотó ровїйшлó, жи той дирéктор за наўву ўзьиў фáйни грóші, бо

ўона йигó годила на дэсят лёт свóго мўжа ўчыти, а вiн йигó наўчыў за тры мiсьицы. — А тымчýсом той сьвiтiй отэц Николáй прихóлит вiдати, ци сi дóбре кўмови повóдит. А той кум ўже тепэр дьiдичом, дóбрым пáном, дўже тóго кўма у гóсьты приймайи i дайи йимў рiвне пiтьи i рiзне йидзёньи, а ше чикайи тóго кўма, жиби вiн йигó поблагословиў шче лiпши. Уони йидьит i пiут ўобá i пáны з ними, а дьити собi ўкреме, i ўсым дóбре, ась сi мiло подивiти на йiх дóбрó. Али сьвiтiй отэц Николáй ўважйи на тóйи дóбре, жи той, хто майи, то ше й бiльше схóче, тай чекайи на тўйу гáдку, жиби йак розийтi сi ўже. Аж ту рáзом ўже за столá повилазiли, а сьвiтiй отэц Николáй ше ўчыкуйи, ци ше той пан ни будé чогó бажáти. А той пан пiтáйи, кáже: „Дóбре, кумўньцьу, на сьвiты, ўже лiпше не мóже бўти, — а такóй не так ньiкóму не дóбре, йак тóму нáшой пáни пiршóму чоловiкови булó, бо вiн буў за муныстра...“ — А той сьвiтiй отэц Николáй вiдвiчáйи до ньóго: „Просьит Бóга, то й вам будé шче лiпши“. — Тай пiшóў собi, погостйў сi, з Бóгом у дорóгу. Тымчýсом пáны написáла лист до цьiсари, шчо йийi чоловiк ше лiпше ўмийи читáти йи писáти, йак тамтóй пiршйй. Цьiсар багáто не мiслиў, — написáў лист до пáны назад, кáже: „Най прийiде — ка — йа го вiслухайу“. — I та пáны достáвила тóго пáна свóго аж до цьiсари. Цьiсар йигó прийáў до сéби, погостйли сi ўобá i дайи йимў рiзньи числá. Дайи йимў читáти i кáже му писáти, — а пан ўсьо ўгóдно рóбит, рўки вiд прáцы на ўсьо навiкли. Написáў пiсьмó i дўже ўдáтно пiтписáў свóйу жiнку, шчо ўопá йигó на такé дóбрó на сьвiт поставила. А цьiсар кáже: „Йáкже то йи? Ни мóжу знáти, шо то значит „ў сьвiт поставити?“ — I пiтáйи йигó про тўйу марнў рiч, йаким вiн сьвiтом до такóго дóбрá доплйў, — а вiн повiдáйи, той пан, шчо: — „Йа буў хлоп, такий бiдний на сьвiты, гiршого вiд мéне не бўло. Йак нам пiршйй раз Пáнбiг даў ми дитiну, жи мойá жiнка мáла, то ў нáшим силы кўма длйи мéне ни бўло...“ — „А хтож тобi буў за кўма?“ — Кáже: „Сьвiтйй угóдник Николáй“. — „А кумá?“ — Кáже: „Прибрáнайá смерть i то — кáже — сь цьiлóго сьвiта“. — „А мóже то — кáже — бўти?“ — „А — кáже — найасьнййший, пáне, ўже й такóй йи“. — „То йа — кáже, — такий цар, бес тiлько лёт вóйни ўтрймуваў, а шем сьвiтóго отцá Николáйя на свóйм ўóчи не вiдыў! — Но — кáже — тiлько вiдыў пóстать йигó намальóвану, то — кáже — ўже даўнi лётá, йак вiн жиў. А шчоби то за спóсiб буў на сьвiты, жиби сьвiтйй з нéба зйшóў на зéмльу бiдним лўдьюм кўмити?“ — А вiн сi вiдзивáйи, той пан: „То — кáже — так. Та вiн буў таким чоловiком, йак i йа, — алеж бо — кáже — побáчиў мойў бiдў i зухвалiсьть тих лўдйй, то прийшóў минйи кўмити, на чўдо покáзати, шчо мойá дитiна крешчéна черес тих лўдйй мўсит

бути..." — Той сї цїсар відзиваїи і так собі подумаў, жи сьвітóму ни тра нїкóли нїчóго гóворїти, бо йак Бóга прóсит, то сьвїтї пóмоч прино́сьит. А 'но тїлько думаїи при туйу негóдну смерть. Ка́же: „То ўжеж то моглó бу́ти, — а йак смерть сї зближи́ла — ка́же — до селá до вáшої хáти? Бо смерть йист — ка́же — ў сьвїтї невидьóма, ўона сї не мóже показáти нїкóму..." — „То — ка́же — той свитїй угóдник тотó ўсьо зроби́ў, жи й смерть прийшла". — І тимчїсом берé йигó за муны́стра. І вїн йи муны́стром, — але сьвїтїй угóдник приходит до муны́стра. А той муны́стер йигó ўже ўдалекї пїзнайї, жи то йигó кум йде до ньóго. І по слўжбї до вéчера пїшли ўóба на цїсарску палáту і дўже сї с тим кўмом рáдуїут. І прийми́ў йигó зноў дўже дóбре, бо бу́ло чим, і тогдї по росхóды той сї муны́стер шче ускаржїйїи до сьвїтóго отцá Николáйя, жи дóсить му с тим добрóm, жи му дóбре, 'по ўповїдаїи, жи такóй нїкóму нема́ так дóбре ў сьвїтї, йак царéви. А сьвїтїй отéц Николáй повїдаїи: „Просы́т Бóга, кўме, і вам будé льпше". — І пїшоў собї гет вїт тóго муны́стра у путь бóжу. Алеж не задóўгий час той цїсар захоруваў таї́ умéр; алеж йигó жїнка тўтка на тїм пáнствї, тóго муны́стра, сáмож ўмéрла. І зостаў сї ўдовéц муны́стер, а цїсарóва ўдови́ця. Так же цáта муны́стерїя жїлували ўсьї за тим царóm, бо дóбрый буў і галáїут: „Хтóби мїг бу́ти тепér за царї?" — А царїцы самá приосуджуїи: котрий муны́стер найстáрший, то той мўсит заступáти цїсарскїй ўжонд, а потóму такóй царém мўсит бу́ти. А за найстáршого муны́стра повїше ўсьїх тих муны́стриў нїхтó не виступáў, 'но той пан (стáршого не було, 'но той пан). І цїсарóва забажáла тóго пáна найстáршого муны́стра, жи вїн такóй бóде мўсьїў з неў сьльуб узвїти і цїсаром бу́ти. Пóтїм ўже по ўсьóму, ўзвїли ўобóйи сьльуб, царувáли кїлька лїт, — ўже сьвїтїй Николáй не приходїў до цїсари, 'но написаў лист, жиби той цїсар прийїхаў до ньóго на ўобїд. А той лист привїз слугá сьвїтóго отцá Николáйя на крáснїм конї і вїдаїи царéви ў рўки. Той цар читáйи той лист і ўповїдаїи: „Йа не мóжу там дїстáти сьи, бо не звáїу кулá. Дáй мнї свóго коньї, а ти будéш заду йшоў, а йа будóу йїхаў..." — А той слугá вїтповїдаїи на тóйи: „Шож то ви за цár, деж ви то видїли, жиби йа вам даў свóго коньї? Таже йа мўшу йїхати до свóго ўгóдника сьвїтóго". — А вїн ка́же, цїсар: „То ти пойдéш, а йа не бóду знáти, кудá до свóго кўма на ўобїд зайїхати..." — А той слугá ўповїдаїи: „Йа будóу помáло йїхаў, а ви за мнóїу, — али рихтўїти си свóйї вóйско і козакї, і будéм йїхали скóрше". — Зїбраў сї цїсар, забираїи сї і йїде. Прийїхаўши до тóго кўма гадáйи: „Де кум тїлько ўóзьме, жиби йїх ўсьїх посиўкуваў?" — Але приїзвдїят блїше, дїўїит сї: — там нема́ нїц, 'но хáта свóйїт, а напрóтиў тóйї хáти дўже гáрний сад. Таї той гадáйи

собі: „Шо́ж ту буде мойі вóйско робило, або шчо той кум, такий убо́гий, мицьі мо́же да́ти?“ — Прийіхали тако́й блісько ца́ўком ўже, йак нара́з за́нах уда́рвў зо саду́ в різних ово́ціў і кві́тіў, аз зайшо́ў за́нах той до повóзу до само́го цы́сари, йимў ў рот, — та бо йимў сы так здайі, жи він сы ўже найіў. Але свѣтитій отѣц Никола́й вйшо́ўши с ха́ти прибра́ний ў доро́гих ша́тах кра́сно золотім хрестом, і витайи сво́го цы́сари кума́. А той влázит с повóза, ўкланьйи сы йидѣн дру́гому. У́ходьит ў ту́йу ха́ту, — а ў ті ха́ты такі ширóкі палáти зробіли сы, йак би тотá цала йигó поса́да, де той цы́сар мешкаў. І йидзѣньи, пѣцѣньи (!) різного, розмайітого сто́йит на столáх, а ўони ўоба сы витайут. Той цы́сари саджайи за стіў, свѣтитій отѣц Никола́й і припроша́йи йигó до тих ужіткіў сво́йих, шчо там йи, ни так йигó само́го, але то́го ўсьо́го вóйска йигó. Тогди́ цы́сар шось не хо́че йісти ани́ пїти. А тотó вóйско йісьть і пїи і на то́о цы́сари фурт уважййи, шо то йи, — а свѣтитій отѣц Никола́й дўже не прóсит то́го цы́сари, бо ўже вїдит, шчо ў ным гріх пану́йи. Али цы́сар по ўобіды вїльвз за то́го столá і подьйкуваў, так йак би найіў сы, і ка́же до то́го свѣтото́го: „Куму́ньцьу, ў шчо вас буду́ просити...“ — А свѣтитій отѣц Никола́й повїда́йи: „У́ шчо?“ — Ка́е: „Подару́йте ми́ны той садóк і весь той пала́ц“. — А свѣтитій отѣц Никола́й ка́же: „А ше гльа вас ма́ло, куме́? Та́же ви — ка́же — ту прийдѣте, але не за́раз...“ — А він, той кум, цы́сар, тако́й сирово набива́йи сы і ўзьиў би той пала́ц і той сад, но не знати, ци го́ден бу́де. Але свѣтитій отѣц Никола́й ўже вїдит, жи він ўже злосний, шчо буде свѣтото́го отцá Никола́йна на сїлу бра́ти і с то́го свѣтото́го райу́ йигó викида́ти... Але́ж бо то коло то́го райу́ і коло то́йї домовїни неде́леко бу́ло пѣкло, така́ рѣтыўка, жи там сто́йала вода́ ў тоті рѣтыўци́ (така́ кальўжи), а ў ті воды́ по́ўно жа́б, паску́ства різного. А тогди́ той цы́сар повїда́йи: „А ти ми́ны, куме́, него́ден вїдпустіти то́го?“ — А той ка́же: „Ньи, аж по сме́рти“. — Тогди́ той цы́сар крїкнуў на сво́й вóйско, ка́же: „Беріт то́го кума́, то́го стару́шка, і кїньте го ў ту́йу рѣтыўку (за то́йи, жи му так дóбре зробіў!) — Але свѣтитій отѣц Никола́й ше він не вїловиў то́го, а ўже йигó слугі приступїли по ньóго само́го (по то́го цы́сари). А той цы́сар, за́раз цы́сарска одѣжі вь ньóго нїкла і зробіў сы на то́го кума́ стару́шка. А слугі припа́ли тай беру́т то́го стару́шка, — вицосьит за мїсто то́го стару́шка, само́го цы́сари, гай кидайут йигó за тїйї ўорóта ў ту́йу рѣтыўку, аз ваклекоты́ло за ним. А цы́сар з рѣтыўки вїзвива́йи сы: „Кум, кум, кум, кум!“ — а свѣтитій отѣц Никола́й сто́йит ко́ло рѣтыўки на бо́цы тай ка́же: „Будѣш кума́ў там до сўда вїка ў ті рѣтыўци́, там де сы жьйби покрийїйут! Йаж то то́бі кумом буў і то́бїм тїлько допоміг с тво́йї бїди вйїти, а тиж мицьі свѣтотому́ мїслиў, жи ни даш у райу́ бу́ти... А йа тебе́ за

тоїи казаў кінуги у пекольну безодню, шчо ти нарікаў на Бóга, жи ти буў бідний, а вийшоў йис з бідї аж на цысари, а ны на ко́го ни зважыйиш напроцьїуко се́би, жи ўже ныхто́ бїльше сїли вїт те́би ни маїи, бо ти цысар. А Бог найвиший своїм дўхом сьвїтїм йак подуў би на твойї вóйско, тоби тьи рознесло твоїоў сїлоў аж пощїд ўоблаки. Йаж тобї не даў загїнути, а тиж мїслиў, жи минї ни дась на сьвїтї жи́ти, ў тїм сьвїтїм райу пробува́ти...“ — Конєц.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Василя Серкиза 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити.

Був оден чоловік бідний тай закликав богача на сорок сьветих орати. Через се закликав в сьвето орати, бо він не мав свого плуга. Як той гавда ворав, то прийшов чоловік тай каже, шо сегодне є сьвето! — Чоловік відповів, шо: я є бідний, та мушу в сьветце ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловік, але сьветок. — Він, той сьветок, видїшов тай прийшов до свого старшого сьветка, тай каже, шо той бідний чоловік на наше сьвето ворав і посїєв гелетку пшениці. А старший сьветок сказав: Я ему дарую гелетку пшениці і так кождий з тих сьветих дарували тому бідному по гелетці. Бог так дав, шо ему вродило си 40 гелеток пшениці. І крім тої дарованої пшениці, ще ему Бог уродив з тої, шо посїєв. — Сказав Бог ему, шоби справив собі плуг. Минув той рік, дїждав він других 40 сьветих, тай зачєв знов ворати своєм вже плугом на знов 40 сьветих. На то надїшов той самий сьветок та каже: Сегодня сьвето! — А той чоловік відповідає: Хоть би Бог дав, аби так мїні і сего року си уродило єк тогїд! Так той чоловік відповів. Сьветок видїшов і прийшов до старшого сьветка, тай каже: Той чоловік на наше сьвето воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше сьвето оре, то я ему дарую рік хори (хороби). За тим старшим сьветцем всі другї сьветці дарували ему по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангїл божий тай каже до того хорого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на цїм сьвїтї відбути, ци на тїм сьвїтї лише годи́пу? — Він собі гадає: Ліпше менї відбути на тїм сьвїтї годи́пу, як тутки 20 років. — Ангїль Божий каже: Ходи суда! А він ше не постих ногов ступити почерез порїг, тай закричав: Ой йой, менї здає си, шо вже 40 років, так тутички

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували сьветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивсь за пшениці свій плуг, то було не ворати на других 40 сьветих. За то ти муку протерпів.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

174. Сьвятий Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сі Валентий. Такий він був з маленьку ладний і добрий і приемний, що всі люде його любили. А як став дохтором, як зачев людьом помагати, то так до нього парід плив з усього сьвіта, як вода в море. Далі йому сі то сприкрито. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сі тай буду сі молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сі повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачев сі молити до Бога: Господи, дай міні таку слабість страшну, щоби сі ті люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далі розгнівав сі на нього тай зіслав на нього то ту слабість. Як він зачев сі метати, синіти, піну точити, землю під собов бити, то всі люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто літ. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертьов хоць здалека увидіти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерти, що на сежень під собою землю вибив і руки собі по кикті скував. А за то Пан Біг по смерти ввез го до неба.

Житя і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Геновефу.

Геновефа була побожноў крульоўоў. Дарувала альмўжни бідним, бідних заратўувала, цнотливо собі жыла. Али йійі круль йїхаў на вўйну і лишійў йї мїньїстра йїако застемпца на свўйи мїсци, шчобї ўважїў праўдїво нат крульоўоў. Він ни услўхаў крульи, хотьїў йї на блуднў дорўгу звїстї. Она на то ни повўолила. Жїла собі побожно і тужїла за свўйїм чоловїком, йїак найльїпшїй тато нат свўйїоў найльїпшоў дитїноў. Ни могла забўти за нєго ниустанни і нїч і день і шчо мїнўти, шчобї го шче вїдїла, свўго чоловїка, бо ни знати, шчо сьи з ним стани

на вóйни. І заўши просіла Бóга і с плачём го візира́ла. На то́то мі-
 ньі́стир кру́ль шчо зробіў? Виліку несправидлівісьть, міжи німи до-
 даў нипраўду, жи ни по праўды жи́ла і круль даў віру і го услúхаў
 і усудіў свойú жи́нку ўласну на смерть ниві́нни йак при́йхаў з вóйни.
 Віписаў йі ві́чний дэ́крет на смерть, ста́ла вона́ настра́шина : за ниві́нь-
 нысьть, шчо сисе́ йи тако́го, шчобі́ йа пішла ма́рни сь сьві́та, шчо
 ў тьготы́ хóджу, шчобі́ йа шче й дру́гу ду́шу стра́тила віт сво́го
 ўласно́го чолові́ка ниві́нне. І зачы́ла пла́кати. Йі́йі чолові́к віддаў свойú
 жонú на смерть ниві́нне ка́там, шчобі́ йі ві́вили за мі́сто і стра́тили.
 Вона́ йшла дорóгоў і моли́ла сьи Бóгу. Йшла чі́риз вóду мо́стом, кі-
 нула сві́й пёрсьты́нь з руки́ ў вóду і сказа́ла так : Цнотлі́вом жи́ла, се
 йи сьльубни́й пёрсьты́нь, шчобі́ нх́кто йі́ньчий ни ўзьи́ў на свойú ру́ку,
 бо йа йі́ньшого чолові́ка ни зна́йу, лише́ сво́го му́жа. І бі́гло пись́й
 з задú нё́йі. І круль так приказаў, шчо йак йі́ забйúт, абі́ прине́сли на
 знак óчи і сёрци з йигó ўласно́й жи́нки. Ві́йшли ўже на то́й пляц,
 зачы́ла вона́ сво́йіх слúгйу́ просі́ти : Подару́йти ми́ньй жить́й, мой́й пани́
 слúги, йа за вас будú Бóга просі́ти ; ўважй́йти на тутú ду́шу, абі́ ма́рни
 ни загі́нула, шчо ў тьготы́ йа хóджу с то́ў душё́ў, шчобі́ йі́ ни стра́-
 тити ниві́нни, бо й йа ниві́нни засудже́на. А то́та душй́ й ть́лько ны́-
 чо́го нх́ко́му ниві́нна. — Сказаў кат крульóвй : Йак ти сьи по́верниш до
 до́му, нас цар пі́бйе́, знй́шчит фамі́льйу на́шу, ну шчо с то́го будé?
 Типе́р казаў прине́сти óчи і сёрци, ві́тки озмём? — Вона́ йім ві́тпові́ла :
 Ма́йити пись́й, ўбй́йти, принисе́ти му óчи й сёрце на знак, він ни б́уди
 сьи докóньувати, чийи оно́ йи ; бо йа ниві́нни засудже́на, а йа підú на
 пúшчу ў лы́сі, будú за вас Бóга просі́ти й за се́би, абі́сти ма́ли ласку
 бóжу і мно́го лы́т. І ўзьили́ йі́, пу́стйли йі́. Пішла она́ на пúшчу ў лы́с,
 ни за до́ўгий час ма́ла ў лы́сі дитй́ну, ни ма́ла сама́ сьи чим зане́сти,
 аны́ тутú дитй́ну, лиш ўкльй́кла, зане́сла сьи моли́твоў від Го́спода
 Бóга. Пан Бі́г йі́ услúхаў моли́тву, приступй́ла ольни́цьи з лы́са, с пúшчи
 і пликáла тутú дитй́ну крульóво́й чі́риз цы́лій час. Учы́ла па́цьиру
 тутú дитй́ну і то́та ольни́цьи ни ві́тступáла від нё́йі раз на заўши.
 І так б́ула там чі́риз сьім лы́т. При́йхаў круль з вóйни, спра́виў ви-
 лі́ки польóваньи, пішо́ў са́ми ў то́й лы́с пу́львáти, де вона́ на пúшчи
 бу́ла. Ста́ли ла́воў жомнь́ири і ўсьи слúги, ми́ньістри і сам круль тра́фиў
 на свуйú жи́нку. Загльй́нуў ольни́цу, ольни́цьи ўты́кла до крульóво́й
 і тисну́ла сьи до нё́йі йак найзвичайнй́шша йзгни́цьи. Круль пу́стиў сьи
 стрі́льйти, она́ сказа́ла : Ни стрі́льйй. — А він сказаў : Усьáки дихáнййи
 хвалі́т Го́спода. — А вона́ ка́жи : І йа го хвалё́у, так йак ти. — Ма́ла ди-
 тй́на кри́чыла : Ма́мо, йа сьи бóйу, бо то дй́кий муж, — та шчо бу́ла ви́хо-
 вана дитй́на з ма́моў сво́йоў на пúшчи. — А він ка́жи : Ві́йди до мё́ни.
 А вона́ ка́жи : Йа йи на́гла, ни мо́жу ві́йти. — То́й даў йі́ свойй у́браньй

круль ўзыў іі на по́язд з дитино́ў і ольницьи йшла ўраз з німи, бо Пан Біг даў на цуд бо́жий, шчобі сьи праўда споўніла. Ёак ўвійшла до пала́цу сво́го крульёскаго, шчо вона́ там прубувала йакіс час, зйі-хали сьи го́сьты, рибакі принёсли рібу, то́го дньи злапáli, кўхар за-чійў порóти рібу туту́, а ў ты рíбі той самій сéгнет, шчо крульóва кíнула ў вóду, йак йшла на страцёньи. Типёр сказа́ла: Ну, мій мўжу, сей пёрсьтынь, шчо йа бра́ла сьлюб ў ным, нькóму йа ни вінна, лишé сво́му мўжови. Йа йаким йшла на страцёньи, то кíнулам ў вóду, типёр Го́споть даў, шчо наза́д до мéни прийшо́ў по праўды. Круль ў той час зачійў пла́кати, йак ўздриў на пёрстини пítпис: Генове́фа. І ўсьім слўгам потиклі сльóзи, шчо така́ несправидливісьть на нбу зробила сьи. Али вона́ ни могла́ жаднойі потрави йісти, тьлькó йидны корінкі і ни за-доўгий час ўмерла. Ольницьи коло не́йі сто́яла, ривála, до́ки йі ни ўзы́ли с пала́цу крульёскаго і на гробі пукла́ ольницьи, ньгдé сьи ньі ўступála, бо Бох показáў цуд бо́жий. Дитина́ж призвичáйила сьи йісти потравы і прийшла́ до сéби, на свуйў потраву, йак звíкли. І жíла да́льший час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалобнѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣковъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сьв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвітї, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всі люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну женщину застала Пятнонька при нецках тай почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тісто мішу! — Пятнонька не сказала ні словечка, спустила очи в землю, забралась тай вийшла. Жіночі руки тим часом задеревіли в тісті. — Другу женщину стрітила Пятнонька при рубаню дров та в неї здерла шкіру і розверла по тину на сьміх цілому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

Паралелі: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей,

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Бытъ рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Геогр. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ суевѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 264. — Киев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Этногр. Обзорѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Рудаяський, Твори. Т. II. Ст. 223—225 і 256. — Federowski, Lud białoruski. T. I, Ст. 138—139.

177. Про сѣв. Варвару.

А єдні дівці ѓт що сї трафіло, — самá повідáла: „Сидж́у — каже на печі, пізно в ночі, нáхта сї сѣв́тит на кóмині, я прьид́у, прьид́у, — а вже всі спáли. Прьид́у — каже — і самá не знáю, ци я сѣи заб́ула, ци щó мені сї стáло — каже — що я не памйáтáла. А то булó якóсь у дві неділі по рíздві — не годит сї прь́сти, а я сидж́у, кунь́ю під кúжильницев. Аж т́у мені — каже — в очóх потémнiло, за-верну́ло гóлову, — я сї хóчу хрест́ити, а мені вам до ѓуби щось л́ize — ч́ю: волохáте. Тьфу! щезні б́до! Хóчу сї — каже — хрестити — ані руки не звéду. А тотó якéсь волохáте до гóрла сї пхáе. Ужé мені — каже — д́уху не стаé. Я так аж зомл́ила. Потóму казáли л́юди, що то н́чó, лишé сѣв́тá Варв́ара сѣй пáлець у гóрло ї встроми́ла; ужé булá би задуш́ила, але якóсь Господь Бóг сї зми́лував. Щó-то? д́вчина, та ще дурнá булá.

Етногр. Зб́рник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Исус Хр́стос маў двана́цет рóкiў, пішоў Исус Хр́стос і пánна Мáри́я и Осиф на прáзник до Йирусали́мско́й цéркви, котр́у сам Госпóд Бог уфóрмуваў и поста́виў, збóдуваў. На тот прáзник з р́ужних стóрiя нарóды прiшли, сѣвашчєнн́ики и сѣв́тска старш́ина и розмай́ты панóве. Йак сѣа прáзник кiньчиў, пánна Мáри́я ўзв́ала сѣа з Осифом, в́ишли с цéркви, Исус Хр́стос зóстаў розмаўльáти з духóвноў старш́иноў, так же сѣа му ўсi чудувáли розумóви йóго, бо шчо óни му за-дáли, він й́им отпóвиў и натпóвиў, а шчо він й́им за́даў, то óни тóму не мóгли зрозум́ити. З грецкóго кра́йу б́ыло там барз д́уже нарóду, бо Гре-ци́я блiско, та́й поверáют на Исуса Хр́ста и ўважáют йóго розмóву

зо старшиноў, бо грэцкы край быў освiчэны нбайльiпше нат фшiткы крайi, то были льуде фчэны. Так моўлят грэцкы народ медже сoбоў, же то нe-йист чоловiк тoтo дiтвa, йак iншы льуде, бо то малолiтныi, не маў кoли свa наўчiти ў шкoлах, а вiн бiўше знaiи, йак ўсi старшiны: — o, то вiн бiўде Спаситeльoм нашым, бо то йист Бог, не чоловiк. Так сoй Грeци розмaўльaли и зaраз гo увiрили за Спаситeльa. И до ньoгo свa молили. И зачaли ружны вiры приставати Грeцам до йiх вызнaннa правослaўнoгo, — и Туркы приставали г Грeцам, до спаситeльнoгo вызнaннa. Так Турок йiх бaрзo зaчaў забивати (Христийaнiў, Грeциў), жебы в Исуса Христа не вiрили, лем старoй вiры жебы свa тримали. Але жаден Христийан не oтстiпнiў од Исуса Христа, сто раз бiўше набожeнство oтпaўльaли. Турок за нiмa (Христийанaми) вoйско пoслaў, жебы Христийанiў йимали, приводили до турeцкых твaшкых мук. Так пoтiм Грeци свa змoвили: — „Йист ту край сам ф сoбi медже рiкaмы вавилоньскiмa, там пiдeмe, там будeмe спoкiйны, не будeмe належати до жаднoгo мoнaрхы, там будeмe сaмы свoйi i там будeмe Бoгa хвалити, чтити и прoсити o блaгoдaть йoгo“. — Нычнoў годiнoў выбрaли свa Грeци зo свoгo крайу до Вавилоньскoгo. Прiшли там меджи рiкы вавилоньскы, свoйi oргaны пририхтували до грaннa на вeрбax, — бо были три вeрбы рaзoм йак три пaльцы. Зачaли цeркoў будувати. Турок свa довiдaў, де Грeци сyт, штo фтeкли, — пiслaў за нiмa вoйско свoйи. Турeцкe вoйско на рiкы вавилоньскы прiшлo ў нoчи, — штo зйимали христийанiў, то забрaли до турeцкoй зeмлы, на мyкы. А штo фтeкли, то свa розбiгли Грeци на двi части: йиднa част пiшла до Ханааньнiй (до Ханааньскoгo крайу), а дрyгa част прiшла до Гaльцицiй. До Гaльцицiй прiшли двa бiскупы, до льiса нат скaлу, де свa тeпeр називаи сeлo Скaльник (с Пoльнa до Мысoвa, а з Мысoвa до Кyтiў або до Скaльникa, так блiско, мiльa зeмлы бiўде до Скaльникa). Йиден бiскуп пoвiдaт: „Йa ту зoстaну“ — а дрyгий бiскуп пoвiдaт: „Йa пiду дaлe“. Так йиден зoстaў ў льiсы нат скaлoў, то йист ф Скaльникy, а дрyгий пiшoў до Мoльдaвы. Там мoльдaўскый бiскуп твeрдше тримaў к правослaвийy йак гaлицкый, бо мoльдaўскый бiскуп так вiру устанoвиў, жебы Христийаны Жидaми свa трeфнили, жебы Христийанoви Жид на гoлу лaўкy не сyў, жебы му лaўкy не стрeфниў, Христийанoви, жебы Христийаны г Мoльдaви мaли дошчeчки тaкы пiтстaвити, йак бы Жид хoтыў сьiсти на лaўкy; а ў Гaльцицiй зoстaў лaгiдныи и милосeрдныи, не нарyшaў пaнiў o-нич. Ў льiсы нат скaлoў грeцкый бiскуп кaзaў сьтвaти дyбa, з гoлyзьa oплeсти тимчaсoўнe пoмешкaннa. Бiскуп кaзaў христийанoм вийти на гoру на йaкy йaлицy, ци дaгдe не бiўде вiдно мiстa дaкoгo. Христийан вьшoў на йaлицy и вiдыў мiстoчко, кoтрe свa зoвe Березiў, а бiўше вiгдe не бiлo мiстa

нийако́го г віснацѣтім ро́цы по рождѣстві Ісус Хрїста. Так пішли ўсы до то́го місто́чка, — што б́уде г мїсьты і што йїм трѣба, то сой ќуплят. Пішли до мїста Березова, поку́пили сой, што б́ыло г мїсьты, і поверну́ли на́зад до лыса нат ска́лу. Йак ідут, блїско стьато́го д́уба, — на дубо́вїм пня́ку сто́їт па́ны из дитя́тком на ру́ках, а за́рѣа велїка по лысы наўо́коло. Бїскуп сьа застано́виў зо сво́їма льўдми, а то́та па́ны во́лат до тих льўдїй, до тих хрїстїя́ніў: „Не бо́йте сьа, хрїстїя́ны, присту́пте го-мі, йа йїздем Ма́тер Бо́жа, ко́трам за ва́ми ту при-б́ыла“. — Тоўди бїскуп присту́пиў зо сво́їм наро́дом і маў набоже́ньство перед Ма́ткоў Бо́жоў при тїм пня́ку дубо́ўїм. И за́раз стаўля́ли це́ркоў Гре́ци, — так стаўля́ли, жебы быў о́утарь на тїм пня́ку; а Ма́тка Бо́жа сто́яла заўсе на тїм пня́ку, покіль аж о́угарь не зрихтува́ли (зробїли). И так йи бїскуп зо сво́їма хрїстїя́на́ми поста́виў до о́утари (с пня́ка до о́утари) і так йист та са́ма Ма́тка Бо́ска, ко́тра от віснатцето́го ро́ка по рождѣстві приб́ыла і бискупо́ви правослаўно́му.

Гре́цкы правослаўны розмно́жили сьа по цы́лі Гальїці́ї, — а ту б́ыло са́ме пога́ньство на цы́лу Шльшчу, на цы́лу Гальїці́ю. Зача́ли сьа збиткувати нат хрїстїя́на́ми пога́ньскы наро́ды, — так допу́стиў Бог на пога́ніў хоро́бу смерте́ўну, ко́тра сьа называт кыха́нья, — бо до то́го ча́су ніхто на свїты не кыхаў. Де ко́трый за́чаў по́ган кыха́ти, аны кро́ка з мїсьца не зробиў: — там гме́раў, де за́чаў кыха́ти. А крїль называў сьа Володи́мир і маў ба́бку Оле́ну. Промовїла ба́бка до крїля, сво́го ўну́ка: „Ўну́ку мій, йа чу́ю, же хрїстїя́ны на то́ту хоро́бу не гмерай́ут і не кыхай́ут. Выберь ты трїох му́дрых па́ніў і пішли йїх до Крако́ва до хрїстїя́ньско́го биску́па, жебы він сво́го Бо́га благаў о́ перемїньня́ ка́ры смерте́льной“. — Тоты трїї післа́ны па́нове (післа́нцы) пішли до Крако́ва, — аку́рат трафі́ли до гре́цко́й це́ркви на слў́жбу бо́жу, ко́тру отпраўляў сам бїскуп. Они там были бес слў́жбу бо́жу, — йїм то сьа барз сподо́бало правослаўне набоже́ньство. Выйшоў бїскуп с це́ркви, — па́нове приступїли і бискупо́ви, оповїли му, о што сут післа́ны от крїля Володи́мрїа. Крїль Володи́мир отрмаў при́ймну отпо́від от биску́па хрїстїя́ньско́го: Коли ма́їи бїскуп приб́ыти до Літвы — бо так бїскуп по́виў, — аж му́сит напе́ред писати по хрїстїя́нах, же зо сво́їма хрїстїя́на́ми піде Бо́га блага́ти. Крїль Володи́мир і ўсы́й наро́д пога́ньскы́й перестраше́ный ка́роў смерте́ўноў, йакы́й мїг, та сьа пхаў, йшоў напе́ред биску́па, — але йи тоўды, кой йшли напро́тыў биску́па, то кыха́ли і гмерали по доро́зы. Зы́шли сьа з биску́пом недалёко Літвы. Бїскуп стаў зо сво́їм наро́дом і бесы́дуїи до сво́їх хрїстїя́ніў: „Мо́їи хрїстїя́не, ту мї стаўте о́утарик, під го́лым не́бом, бо ту б́уду благаў милостїво́го мойо́го Бо́га“. — Крїль Володи́мир про́сит биску́па, жебы до йо́го мїста пішоў зо сво́їм Бо́гом, —

біскуп так отповіў: „Крільу, не йїздес гóден тóго, жебы йа прїйшоў до тво́го мїста зо свóйїм Бóгом, бо го не вірїш. Йак го бóдеш вірїў, мóго Бóга, то він сам с тóбоў бóде мéшкаў“. — Хрїстїяне поставїли оўтáрик, пан біскуп зáчаў отпраўльáти набожéньство. Крїль зо свóйоў фáмелїйоў и найвїсши панóве и йїднорáли и з вóйском опстунїли наўокóло оўтáре. Йїден йїднорáл закы́хаў, — біскуп пóчуў, поздорóукаў му: „Бóже дай здоўóульá!“ — и йїднорáл зóстаў здóрїў. И бїўше погáньскóго нарóда, што кыхáли, а біскуп чуў, йїм здорóукаў, — кáждый зóстаў здóрїў. Зáрас сáа бóске чóдо обйáвїло перед погáньством от хрїстїяньскóй віры. Біскуп пїшоў нáзад до Кракóуá, крїль до Лїтвы. Володїмїр крїль мóвїт до свóйой бáбки: „Бáбка мóйá, йá бим грéцко-православїю прїйáаў, але сáа монáрхїю бóйу...“ — Бáбка бесы́дуйи до ўнóука: „Ўнóуку мїй, вїдай рóсказ комендáнтым йак до вїйны и росставїте вóйска ростягнэны наўокóло бóрку, так шчобы йїх не вїдно было. А монáрхїю ўшїткых запросїте до нас на ўчту и при розмóвах монáрхїчных одóзвеш сáа и ты, жебыс хóтыў стáру віру поньáхáти, а правослáўну прїйáати. Но, йак ти позволéят одрáзу, то дóбрї, а йак тьá бóдут на свóйї віры намаўльáти, покáжеш вытьáгнути фáну на бóрку червэну, — комендáнты бóдут вїдыти червэну фáну, же на тéбе зле, та бóдут фшїткы вóйска масы́рувáти до бóрку“. — Монáрхóве сáа зйїхáли до Лїтвы до крїльá Володїмїрйá. По гостїньї была розмóва монáрхїчна, и крїль Володїмїр промóвнїў до фсы́х монáрхїў: „Мóйї брáтья (брáткóве), йá быш хóтыў стáру віру зоставїти, а йншү прїйáати. Йáку бы вы мї казáли?“ — Жидїўскый царь намаўльáт на свóйу на сáмый пїред: — „Мóйá йїст віра чїста, мýсит быти ўшїтко чїсте, жебы не было нїч трéфне“. — „А што-ж ты ужываш? — зьвїдуйи сáа Володїмїр. — Ўсьо ужывам, тїлько солонїну (свїньске мньáсо) ныт“ — жидїўскый крїль так повїдат. Крїль повїдат: „Шчо ньáйльпшэ мньáсо, тóго не ужываш, — то йá тáкоў віры не хóчу“. — Турéцкый крїль намаўльáт на свóйу віру: — „Мóйá віра не трéфна, фшїтко ужывáме“ — Тóрок повїдат. — „А што пйїте? — пытáт сáа Володїмїр. Тóрок повїдат: „Фшїтко пйїме, фшїткы трóнкы, тїлько вїна ныт“. — Володїмїр отповіў: „Што нãйльпшїй трóнок, то го Тóркы не ужывáют. То й тáкоў віры не хóчу“. — Володїмїр кáзáаў адитáнтóви вытьáгнути червэну фáну на бóрку, — йак вїдыли йїднорáли червэну фáну на бóрку, зáраз масы́рувáли до бóрку, же на крїльá зле. Тóты монáрхóве, йак зобачїли вóйско, йак йде на нї, прóсьáт Володїмїрйá: „Брáте, йáку хóчеш віру, тáку сой прїймїй, лем нас жївых выпусьть“. — „Так мї было повїсти одрáзу. Йá прїйму віру грéцко-праўослáўно-кафтолїчэску“. Тãй монáрхóве пїшли кáждый до свóго. Володїмїр зãпїзваў правослáў-

ных свашченнікіў, крестиў сьа сам на самы́й пэред сь цылоў фамэ-льіюў, а пótим вóйско, пótим фшítкы льўди ф цылім кра́йу свóйім.

Язiкы бы́ли два, х Пiльшчы и ў Гальцiйi, пiльскы и рúскы. Рúскы свашченнікы отпраўля́ли по рúскы, а пiльскы по пiльскы. Але кой тóтом йуж забыў, ф кóтрим рóку одлучiли сьа, тóто бы ф кнi-гах нашóу, — йак быў тот рiмскы́й óтец Григорiй. А писала сьа фсьа вiра спасительна правослаўна до Йирусалиму. Была паньска рада, шля́хта паньска умовiли сьа и ухвалiли, ажэбы от простóго нарóду зо сватами оддылiти сьа. — „Пидеме до Рiму, будеме римскóго вiтця просiти и од Йирусалиму сьа одорвеме, хпишеме сьа до Рiму, та рiмскы́й óтец нас прiйме“. — Прiшла шля́хта до Рiму до папéжа Григорiя, — бо ф тот час тот быў рiмскым вiтцом, хлоп Сардиньяк Григорий, котрóму сама корúна ф цэрквы за двэрми на голóву сыла. Бо йак рiмскы́й óтец гмер, так сьа кардиналы молили и фiнфулати, арцибискупы, кáждый дльа сэбе, жибы на ньóго корúна сыла. За три мiсьацэи молили йак гўó-дне так и ў-нóчи, а корúна на пристóлы. А хлоп iшоў в оранья коло цэрквы, знаў, набожёнство стóйт йндноральны йак гўó-дне так и ў-нóчи, — ўстúпиў до цэрквы. Свашченнікiў бы́ло поўно, поўна цэркóу, — не-маў де кльакнúти. Пiшоў за двэри, за двэрми кльакнуў, поклониў сьа, — а корúна с пристóла хлопóу на голóу. Кардиналы и ўсьа духóуна старшина скочiли за двэри хлопá забiти. Сiла бóска выдэрла го в iх сiлы, в iх рук, и фтыкаў с цэрквы Григорий х цúсте пóле, де бы́ли кóпы сына, жи сьа заgréбе до сына и там го не найдут. А не обзiраў од великóго страхóу та не знаў, што йист за ним. А за ним корúна летьiла и фсьа старшина духóуна. Прiшли до кóпы сына, волáют на Григорiя сватými словами, жéбы вышоў с кóпы сына, жéбы сьа не бóйаў. Григорий с кóпы сына вышоў, — корúна му сыла на голóу. Припровадiли го кардиналы до цэрквы, посвятили на римскóго вiтця. — Отже за тóго римскóго вiтця шля́хта одлучiла сьа от простóго нарóду, а тáкым спóсóбом, — йак просiли панóве римскóго вiтця, жéбы йiх оддылиў от простóго нарóду, жéбы мали свата перше, йак прóстый нарóд, а рiмскы́й óтец йiм так отпóвиў, йак видьiў, же блúдват: „Йак хочете сьа оддылiти од простóго нарóду зо сватами, та кúпте же вóску на тáкы двi свiчки, жéбы сьа свiтили до рóка, йiдно́й вагы, вiск в йiдно́й фóрмы и кнóты так сэмо. Йiдну свiчку оксти́ме на йирусалимку, а дрúгу на рiмку. Та, кóтра сьа скóре зосвiтит, тóты бúдут пёршы свата“. — Бо знаў, же сьа разом зосвiтят, же не бúде ружниця х православи́и. — Так панóве зробiли свiчки при рiмским вiтци, йак ка́заў рiмскы́й óтец. Рiмскы́й óтец свiчки окстиў, занесли до оўтаре и панóве зьиднали йидно́го слúгу, Сардиньяка, жéбы рiмску свiчку фтэраў кáждый ден три раз: рáно

и х полудне и г вѣчир. Зосвѣтила сѣа рѣмска на дѣсѣат дни перед ѿирусалимскоу, скоре, — так тоуды панове до римскогѣ вѣтца о право оддыльнѣа вѣры правослауной. Рѣмскый оѣтец знау, же блудѣат, але слѣво не касувау. — „Га, но, кой-сте так зробили (а они дали слугѣви дѣсѣат дукатиу ѿ влѣты, и таком способом востали оддылены за дѣсѣат дукатиу, котры дали слугѣви, жебы рѣмску свѣчку фѣтерау), то достанете фшитко на хпѣу. Вашим свѣшченником не бѣде сѣа вѣльно женѣти, ѿ рѣзах ѿуж не бѣдут ходѣти, лем ѿ орнегах, на хпѣу бѣдут корѣтшы от правослауных и кошулы и цѣле убрѣнѣа, што до набоженства, бѣде на хпѣу уѣате. Отпрауляти ѿим не бѣде вѣльно по пѣльскы, бо ѿуж не будете мати своѣи костѣлы, лем латѣнскы, та будете по латѣнскы отпрауляти. Кстиги вам не бѣде вѣльно тѣлько з вѣды, — бо свѣатый оѣтец Никѣлай пустиу с себѣ миро на цѣлый свѣт, але дѣля сѣамоу православиѣи“.

И так воставала вѣра до тепер, пѣльска и правослауна. А тепер зас пѣаньска рада православиу скасувала, обернула до сѣзмы. Але православиѣа ѿуж ѿист напастувѣана четвѣрты раз от пѣаньскоу рады, а заусе ѿий Бог навѣртау и потвѣрѣжау, — и тепер мамѣ надѣиу ѿ Бѣзы, же вѣн своѣу спасѣтельну и бѣску вѣру правослауну не даст затратѣти, бо ѿий Бог уформувау и апѣстѣлиу науѣау, ѿак ѿий маѣют вызнавати и захоуѣвати, бо ѿий сам Бог дѣрого заплаѣтиу своѣим бѣством, дау за нѣу, за правослауну вѣру тыло бѣске и кроу принаѣйдѣорѣжшу и дѣшу и жѣтѣа на крѣсты спасѣтельном. Так правослауна вѣра грѣцко кафѣтолическаѣа востѣи ѿ ѿидны цѣны с принаѣсѣуѣатлыѣшим сакраментом. Так Бог ѿий старшый ѿак панове и бѣскый рѣсказ пѣршый ѿак пѣаньска рада; ѿак Бог уформувау православиу, так она мѣсит востѣти аж до остатнѣогѣ дне, страшнѣогѣ сѣду. И нехай сѣа бѣжа вѣлѣа дѣиѣи — кѣнец.

Зап. вѣд Илѣ Феѣака, 74-лѣтнѣогѣ старушка, в Полянах, Корѣсѣаньскогѣ пов. 1900 р. О. Розѣдольскѣий.

179. Юоли москѣовскѣий цар став христѣянином?

И москѣуьскѣий царь такий дауно Бѣгу не вѣриу. ѿак стау раз до вѣиы з ѿакымѣсь дрѣгым, али то ни мѣжу повѣсти, бо ни знаѣу с котрым, дось так го збиу, жи му ни зѣстѣло цауком бѣльше вѣська, ѿак за рѣгѣмент. И вѣн стау, ѿуж ни знаѣи, што робѣти. Али вѣйшоу сам царь на двѣр и показѣау му сѣа на нѣбѣ хрѣст, ѿуж так Бог дау, инаѣе неѣа. И вѣн ѿзвау, пришивѣаѣи жоуьвѣриѣам хрѣсты, кѣждому и собѣ. И за-

раз звойуваў. Віт тогды так твёрдо ўвіруў ў Сўса Хрыста і днесь трымае так твёрдо, жыбы рїбу навіць ни йїў ў понедыльок ани ў пїятпицьу, а горóх перебірат, абы не было даде червака, бо то йи такий поране, хоцьбы червачок быў. Він маїи твёрду віру і захóвуйи піст твёрдо.

Зап. в лютім, 1899 р: у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росії є велики таке місто Київ і там є найвища на цілий сьвіт церква і називає-ці Лавра, бо той майстир, що ї поставив, називав сі Лавро. Той майстир мав ше одинанцїть братів і всі були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сі і просив Бога, шоби поміг їму виставити церкву таку, шо ше нїде нима такої.

І взяли сі всі двананцїть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сі с того, але найстарший нїц ни казав. Ставили вони так двананцїть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завиршити“.

Тей взяли і завиршили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо, тей скінчили ставити. Тей всі дивували сі, шо то є того буди. Аж ту зачала церква з землі виходити так, як входила і шо ночі вийшла трохи. І так за одинанцїть ночів вийшла вся, же сі люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тоді поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб виставити ї таку високу, бо інакше нїди би такої ни виставив“. А ті майстри вараз повмирали, тільки наймолодчий зістав сі і пішов собі в сьвіт. А тих поховали всіх в печерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони сьвяті зістали. Минуло шось одинанцїть літ, аж той наймолодчий брат почув, шо буди вмирати вже тей пішов просто до Київа в ті печери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сі, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сі, а той ліг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив ї на другій свої новї так, шо зігнув куліно. І там так воно є всьо і до нинї, всі лижать як живї, звичайно сьвятї люди.

Зап. від Андруха Горобця на Рудї, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи давно були такі хлопи козаки, що сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де типер москаль панує, бо ше тоді москаїв ни було, тільки така поганьска порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно в ними били сї за нашу віру. Али поки козаки намнятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тоді погодили сї с поганами і вже їден другого ни зачинав. І зараз ті Татари стали паношити сї і з них зробили сї ті Москалі, шо нині є, то вони походят с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалі, добре роспаношили, тоді пішли бити сї с козаками. І побили всіх, тільки шось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втічи до нашого краю, теї тут де типер кузьня, був ліс і вони сховали сї в тім лісі, бо як вони з вітамти тікали, то на перед них ішов ангил і показував їм дорогу, куди мают іти. Али як вони до нас втікли, то їх ніхто ни видів і ни знав, аж то було за паньщини. В тім лісі був сибі коваль з жінкою і мав свою кузьню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав ані раз шо робити і пух в голоду. І їдного дня пішов він лісом, щоб здибати яке сило та щоб роботи дістати. Іде він так лісом, іде, аж здибає ці з старим дідусем. А то був сьвятий Петро, теї кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тибі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дід, і вони гобидва пішли. — Ішли вони теї ішли, аж прийшли у велику гущавину, теї дід кажи до коваля: „Знаєш ти шо, небоже? Тут у тій гущавині під зимлею є козаки, шо тікли від Москаля і вони мают коні і їм ті коні треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зимлі, бо пани вже дужи сї збиткуют над хлопами, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасуют панщину. Тільки мусиш мині присягнути, шо того нікому ни скажиш, шо я тибі кавав. — І коваль присягнув теї дід махнув перед ним рукою і він осліп, теї дід їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зимлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сіно, а на кожному коневі сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери теї мак сій. І дід кажи до коваля: „Бириж, небожи, теї підковуй коні, тільки по тихо, щоб котрий козак ни збудив сї“. — Теї коваль взяв, теї став кувати і як покував всі коні, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сї, влапав за шаблю теї крикнув: „Вже час?“ — А дід обізвав сї: „Ні ще, спи, спи, я тибі

скажу коли". І козак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав їму доста гроша і зробив їго знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль собі пішов до дому. А той дід, сьвятий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалі забили, а за те, що вони були побожні, то сьвятий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінці гроші, али ни хтів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язик, що пішла до сила і похвалила сї, що і чоловік заробив десь силу гроший. Тей довідав сї о тім дідич тей прикликав коваля тей кажи: „Скажи, гунцвуги, десь взяв тільки гроший, бо ті на смерть забю, як ни скажиш!“ — А коваль знав, що панови ни велика річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як в ним було, на їго гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всіх панів і їм розказав те. Тей пани сї таки того налякали, бо перестали сї збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху паньщину. А по паньщині знов приснив сї тому ковалеві сьвятий Петро і сказав, що ше як би коли пани збитковали сї над хлопами, то таки козаки вийдут і всіх їх позабивают. І ше колись колись так можи бути, бо пани знов зачинают сї збиткувати над хлопами...

Зап. в Сільци Беньковім, 1900 р. від Михалія Білика, Андрій Веретельник.

Паралелі: Федькович, Твори. Т. I. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. Т. V, 3, ст. 215. Т. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкаміню.

Той, знайти, чудовний косьцьол ф Піткамньнью, то йго рас дьтєки хтєли заваліти. І кілька йїх взьїло дужи отрómний камінь ф по-вітєи і нєсло. Аш нараз запїяв когут і вони позникали, а камінь фпав на землєу. Йа сама навіть видєла ф Піткамньнью той камінь. Віп йи зарас коло косьцьола. На ным навіть знати пазурї і пальцьї дьтєків.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

183. Хрести перемінені на шибениці.

Єдна мама мала трох синів, файних, як ляльочки. Рослі вони, як на дріжджох, а мама дєкувала Бóгови, що бúde мала на старість по-тїху і підпору. Що днє давала вона ялмужну дідам і все молила сї за них пєред образом Сўса Христá; той вóбрав стояв на стїні, напрótів

дверій. Нараз єдного днѣ померли всі три синї наглоу смертеу. Бідна мама не знала, що си робити. Вона так все давала дідам, давала „на божє“, молила сї перєд тим образом, що стоїт на стїні, — а Памбіг так тєжко покарав єї. І вона в безпаміти вобернула той образ лицем до стїні. Від того чьїсу вже нігди не молила сї. Раз якось зайшов до неї дід. Вона нічого му не дала і росповіла, чому дідам ніколи не дасьтє нічого тай показала обєрнений образ. — „Ану, відверні го“, сказав дід. — Она відвернула і аж стрїсла сї: Цїлий образ був чорний, як і перше (бо то був образ мілятинський), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шїбениці. — „Твоїх синів мали до двацїть штирох років повїсити“, сказав дід.

Зап. в Сороках, Бучацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був чудовний образ вбраний в злѳту сукинку. А йиден побирижник то злѳто вобшкрѳбав і пішов до дому. І йиму зарас покрутило руки, а злѳта сукинка на вѳбразї наново віросла.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Терєбовельського пов. О. Дерєвянка.

185. Чудотворна фігура.

В йиднїм силї була фігура Матки Боскої і на нї шо року віросло волосьї і тикли сьльози. Кажут, жи як хто був слабїй на вочи і помастив собі тими сьльозами вочи, то го зарас вочи пристанут болїти. А йидна паньї мала песика, жи йїго такош вочи болїли. Вона рас пішла до тойї фігури і помастила псови вочи сьльозами. Тай пес зарас здох, а сьльози пристали вже тичи і волосьї бїльши ни росло. Йакї то пани дурнї, тай шче робьит льудьом шкѳду!

Зап. в Будзанові, Терєбовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Дерєвянка.

Паралєлі: Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Мілятинський Христос.

Йидєн пан поїхау до Турцьїї, шчо би си купїти добїрних штири кѳнї. І ходїу по йармарку і до свѳго подобаньї коний ни найшѳу.

І прийшоў ў йиден дьім, у турецкій, шчобі приночувати і зобачиў пан, шчо за двёрми стоїт дитіна, а тї дитіны зўйізаны рўки. А той пан то буў биздытний і тутў дитіну хтыў купіти собі. І питаў Тўркіў, звітки тотá дитіна ўзьїла сьї. А Тўрки вітповідáли, шчо вона в'явила сьї. І питаў пан Тўркіў, шчобі за ньу хтылі. А Тўрки казáли, шчобі клаў на вагў дитіну і грóші, шчобі грóші тьїлько завáжили, шчо і тотá дитіна. А пан собі помїлиў, шчо він тьїлько грóший ни маїи, то нимá шчо і класти. А йак лых пан спáти, то му сьї приспїло, шчобі клаў тотї грóші, шчо кóло сéби маїи. Йак пан поставиў грóші, то шче йимў сьї багáто й лишїло. І ўзьїў дитіну на пóйезд і поїхаў до польского крайў. Йак приїхаў до Мільатїна, йак штїри кóны стáли, то фїрман ни мїг дáлы і займїти. А той пан сам ни знаў, шчо сьї з ним дьїи. І ўпросїў сьї ў йидного гáздї, шчобі приймїў гáздá до стодóли ночувáти. Йак пан лыг і накрїў сьї плащém і дитїну поставиў кóло сéби, шчоб в ним спáла. Стаў пан ў ночї, а дитїна нат пáном стоїт, а пан поставиў дитїну, аби зноў спáла. Ўстаў пан рáно, а дитїна зноў стоїт. І хтылі рáно тутў дитїну поставити на пóйезд, шчобі йїхала с пáном. І тутў дитїну ни мїг нїхтó рўшити в мїсьцьї. І аш тогдї ўвдрїли, шчо то йї цуд бóжий. Стодóлу розьїбрáли, а на тьїм мїсци поставили кóсьцьол і змальувáли вїўтар, Пáна Бóга Мільатїньского. Йак росло волóсьї Сўсови Христóви, а льўди йшли і потрóха нóжицьїми ўстригáли, а хто буў тэмний, то сьї тим волóсьїм пїткўруваў і провиджїў, проздрїў. А йиднá пáньї мáла пéсика і той пéсик отимньїў, а онá тїм волóсьїм пїткурїла і вїттогдї йак волóсьї затвэрдло, то нїкóму сьї ни дасьть ўтїти і до нїньї.

Зап. в цвїтнї 1897, від Тимка Гринишиного в Пужняках, Бучацького пов.

187. Чудо сьв. Івана.

То ньїби чоловїк був Поляк, а жїнка була Русинка, в Полївцьох здайї ми сьї. Приходить чоловїк з вобїсьцьї до хати, тей повїдайї до жїнки: „Траба нїньї вївцьу рїзати. — А вона каже до него: Як жи нїньї будеш вївцьу рїзав, коли нїньї чеснойї глaви сьїкноглавенїїи. — А він сьї ввловствїв і сказав до неї зухвальнó: То твойї сьвїто — ни мойї. Халпнув кóсу с кїлкá, злацав вївцьу мїжи ноги, шарнув вївцьу попід шийў, вївцьї впала і він впав; з вївцьї кров їде спїт шийї, а йїму в носá і с писка. Вибїгайї жїнка с хати, чельїть, наробили крику, гвãвту, на той крик повбїгали сьї сосьїди, ратуйут йїго, трїсут йїго, ого — вже ни гóдин сьї дочутїти. Поїхали до дохтора — дохторї ни помогли нїчó’.

Такої му сьм став вже конец. А тепер в тім силбі віт товди*) ще ділши, чесної глави ськноглавенійи шануйут йак пирит тим, ным сьм мав той цут стати.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від мамі О. Дервянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тільки було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знати лише, де поділи туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетіла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинішного дня не може найти своєї страти, літає понад могилу, де закопана голова, та киче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птичка зробила ся з дітини, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людей позабивали. Убили батька дітини, туловище вергли на вигін, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче по під корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що йно чути.

вербою; деколи й заворіло, а дівчина з козаком ще обіймала ся. Та от козак поїхав у похід, лишив дівчину у селі саму, з тугою та жалем у серцю. Що дня бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не надїздить козак. Але козака як не було, так і нема, а дівчина бігає та видивляє карі очи, проливає сльози, мати-ж воркотить, сварить та нарікає, що не бере ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла визирати лютого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в домі, озлобилася та заклала словами: щоби ся уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, вироста на горбі високою тополею.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всіх людей. Лише один парібок і дівчина сховали ся до ліса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дівку задушили. З парібочої крові виріс барвінок у лісі, а губами дівчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав.

За Кракоўом йист село Неполуміцы. Быў там ф. тім селы, паньшчыну не робиў, часом з ласкы пану дашто післаў робіти. Йиден раз того кмєця сын пішоў навіз (гній) возіти задармо. Храбіна не быў дома, лем храбіна. Паньшчыбары гній намітували на воўы, — х полудне храбіна ся выспала, вышла на двір ф. ті кошулы, што мала на лыто, така рідонька, што йі было відно медіўник. А тот кмєцьіў сын призерат ся, відит — йи, — а ешче быў паріпком, імено му было Пётро — тот Пётро до паньшчари бесыдуйи: „Ой, жебы мі тога паньы раз дала, тобым йі тоты коньы и кованый вів даруваў“. — Коньы були красны, паньы храбіна того чула: — „Пётрусь!“ — „Слухам“. — „Под ле реў!“ — Пришоў Пётро, закликала го до покойу, дала му йісти и піти, арбаты: — „Пётрусь, што йис там бесыдуйаў до робітнікіў?“ — „Ей, нич...“ — „Але повідж, не ганьб ся, бо йа чула, як йис бесыдуйаў“. —

Та кой паны храбіна чула, та йуж дос“. — „А даш коны и виз?“ — „Дам“. — „Но, ид коны запровад до машталны, а виз до возарны и сам прид гу ми“. — И храбіна з ним спала раз. Мій Пётро ни иде доміў, лем сьа забяўлят коло паньшьчяри тай сьміхи робит, чекат на храбйого, йак храбйа буде ййхаў доміў. Тай йуж г вєчир храбйа сьа вєзе, а Пётро сьіў сой на лавочьку, кади храбйа буде сьа ўйуз. Посліниў сой поцид очы и кривит сьа, же плаче. Храбйа познаў Пётра, же значного господаря сын, — звідуйи сьа храбйа: „А што-ж тобі, сьіну? же плачеш“. — „Прощу пана храбйого, йа ту возиў гный без ден и три купкы-м не доўйуз на загин, та ми паны храбіна запєрла коны и виз, жем три купкы не доўйуз“. — „О, што та паны зробила! Што ньяйзначныйшому гадови таку ганьбу зробила“. — „Ой, пане храбйо, йабым волюў, жебы быў йим йшче и три дни возиў, лем жебы была паны гнес во ўноў так не зробила. То ми барз жаль“. — Храбйа заволаў на слугіў: „Идте му зараз выпровадити коны и виз и заприаште коны, ньяй иде доміў“. Тот сой сьіў Пётро на виз, — паны храбіна вышла г ньому и кусьцьинькы го по гамби ўдарила, йак бы жартом: — „О, ты драбе, йак йис нья вырихтуваў...“ — Пётро повідат: „А йа добри вырихтуваў“.

Тот храбйа маў стаў в рыбами и при ставі саджаўку, де были самы великы рыбы, під рахунком. Мій Пётро ходиў ў ноци на тоты рыбы. Пришоў ў ноци к саджаўцы з міхом, — великий шчупак вышоў на траву, траву пасти, а лишка пришла на рыбы. Лишка шчупака за ййдну шчеку, шчупак лишку за другу шчеку, и так сьа обойи потыгайт: шчупак тьягне лишку до воды, лишка шчупака од воды. Пётро тото гўопхаў до міха, ўзяў на хырбет и доміў. Дома сой ўзяў цыпы (што сьа нима молотит), митлу и решето, так йак на паньске паньшьчяри брали, кой йшли пану молотити, и иде до Кракова на замык, бо там кріль мешкаў, Больйслаў. Пришоў на першу варту, — вартта сьа звідуйи: „Чього идеш до крільа?“ — „Трєба ми“. — „Но, то ид!“ — Пришоў на другу варту, — пустиў го вартник; пришоў на третью варту, — вартник сьа звідуйи: „Чього идеш до крільа?“ — „Лем так“. — „А йак не повіш, то тья не пушчу“. — Пётро с хырбєте мих зняў, ровййазаў и фкавуйи козакєви, што быў на варты: — а лишка ш шчупаком сьа натыгат. — „Но, ид, але наперед присьаж передо ўноў, же сьа во ўноў подарунком от крільа на хпйў подылиш“. — Пётро присьаг, же му хпйў подаруйи, што му кріль даст. Пришоў Пётро до крильовой сальы, — кріль ма госьты. Аш кріль пробесыдуваў до Пётра: „Што-ж ти потрібуйиш, хлопку?“ — „А, прощу покєрны найасьныйшого пана крільа, йшоў йим на паньске молотити йшчи до дньа коло храбйого ставу, та йим гинтаке нашоў на траві й ўсадиў йим до міха, та нйхто

не може знати, йаке то йист". — А кріль бесьідуйи до Пётра: „Та фкаж-ле, йаке-с пріньюс, йаке то суде“. — Пётро тото в міха высыпаў сэред покóйу: — тото сьа натыгат, лішка тóргат шчупака, шчупак лішку, — стáла сьа веліка забáўа и крільóви и гóсьтым. Кріль кáзаў Пётра адитантóви запровадiти до йиднóго покóйу и дáти му йiсти дос и пiти и дугáну и цигáриў, огнья, фáйкы, ньяй йист, што хóче, ньяй пйи, тыўко хóче. А тото сьа натыгат по покóйу. Кріль бесьідуйи до адитáнта: „Ид-ле сьа тóго Пётра запытай, што він жáдат за тóту ўуты́ху?“ — Пiшоў адiтáнт: — „Пётре, найасьныйшый кріль мéне до тебе пiслаў, абыс ми пóвиў, што бóдеш жáдаў за тóту штóку, што-с так крiльа и гóстий уты́шиў?“ — Пётро пóвiдат адитантóви: „Йа нич бiўше не жáдам, лем сто пáлиц“. — „Бiй сьа Бóга, што бесьідуйиш?“ — „А йа пóвiдам, же бiўше нич не хóчу, лем сто пáлиц“. — Пpишоў адiтáнт, крiльóви тóго пóвiдат, же Пётро нич не хóче, лем сто пáлиц. А крiль сьа звiдуйи адитáнта: „А йак увáжаш, йакый ма рóзум?“ — „Так сьа здáйи, же мáйи дóбрый рóзум“. — А ид-ле го заклич го ми“. — Пiшоў адiтáнт: — „Под, Пётре, к крiльóви, бо тья жáдат“. — Пpишоў Пётро, а крiль Пётра закличаў до иншóго покóйу на сэкрет. — „Мiй кохáный, пóвiдж ты ми, дльа чóго ты жáдаш сто пáлиц?“ — „Ньяй-йасьныйшый пáне, бо йа мáйу спiльнiка, што-м му присьiгаў, же му хпiў подаруйу, бо нья не хóтыў пустiти инáкше“. — „А пóзнаш ты го?“ — „Пóзнам, бо йа сьа дóбрi на ньóго призéраў, жебы-м го пóзнаў“. — Крiль кáзаў му пiти там де быў, до покóйу и крiль бесьiдуйи до свóйix пáниў, жебы го шльахтiчом зробiти, ўкорунувáти на шльахтiча. — „Йа ту мам дóбра г Веньгльовiцах, та Пётрови подаруйу зóўсьим“. — Тай панóве пiшли до гербóвой канцельарийi, выпи-сáти му герб шльахэтный, и идут панóве корунувáти Пётра на шльахтiча. Идут ф тых скiрньах (што барз скрiплъат), Пётро сьа нáйiў и нáпиў, пiльа столiка óпер сьа и зáспаў, — а панóве йак iшли, скрiпайучи скiрньами, тай сьа збóдиў Пётро. И так сьа рúшиў, так пёр...ў. Пóкiй быў профeрувáный запаха́ми, бздiна сьа змiшáла в запахом, та бáрже чýти смрóду. Панóве повонхáли (почúли смрóду): — „А фе, фе! Не мóжна, не мóжна, жебы быў шльахтiчом тáкый непорйáдный! Йакóго смрóду нарóбиў!“ — Панóве сьа с тóго покóйу верну́ли, идут нáзад, — а крiль тáкже iшоў, с панáми сьа стрiтиў на коритáри. Звiдуйи сьа крiль: „Та без мéне-сте корунувáли Пётра?“ — Панóве пóвiдáют: „Не мóжна го корунувáти на шльахтiча, бо барз непорйáдный. Мы там гвóшли, він сьа пiднвáў с крiсла, — так зь ньóго рыкло, велiкым смрóдом, што не мóжна г ньóму приступiти..“ — Крiль бесьiдуйи до пáниў: „О, вернiте сьа, вернiте, ньяй и йа сьа перекóнам“. — Пpихóдит и крiль с панáми к Пётрови: — но, чýти йишче. Крiль пóвiдат:

„А што-ж йис, Пётре, зробиў, же панове от тья фтыка́ли с тво́йоў ко-
руна́цыйоў? Же-с смро́ду на́робиў!“ — „Ньайасьныйшы́й крільу, та
панове за то фтыка́ли? А йа му́сьиў, бо йа до те́пер быў хло́пом,
а ви́дыў йим, же нья йдут корунва́ти на шляхти́ча, та йим фстаў
и хло́пство м в голо́вы пу́стиў ў доли́ну, бо йуж бу́ду шляхти́чом“. —
Тоўды панове рука́ми трісли: — „Бра́во! бра́во! мо́же бы́ти шляхти́-
чом!“ — Кріль му то́ты добра хра́пскы, што маў кріль, Петро́ви запи́-
саў и на́зваў то́то село кріль Пйитрови́це по́длу́г його и́мена. Петро́
до́стаў добра хра́пскы на вичны́ часы и на сво́йи пото́мство. И Петро́
сьа ожениў ф ти́м пала́цу, тай ни маў ды́ти во же́ноў, — а до спові́ди
хо́диў до Крако́ўа, тот Пйитрови́на, до пильско́го биску́па. Йак гме́раў
Пйитрови́на, запи́саў сво́йи добра́ бискупови́, абы зоста́ло то раз на
заўсе бискупшчы́ноў. И бискуп то отримва́ў.

Кріль Больи́слаў быў ри́цыр вели́кый, бо дя́блом на́рабляў, —
быў вели́кый чужоло́жник. Ви́дыў йидну па́нну малолы́тнью, двана́сто-
лы́тнью, сподоба́ла му сьа, пи́слаў коза́киў, жибы йи зыма́ли и йому при-
вэ́ли, — и то́ту панну́сьу двана́сто­лы́тнью згва́туваў. Бискуп Станы́-
слаў сьа до́ви́даў, — даў поблика́цыйу выдрукува́ти на крільа, и сам
бискуп поблика́цыйу поприльи́пляў по на́ро́жных камені́цях. Кріль йак
сьа до́ви́даў, отпові́в бискупови́: „Ты до Петро́виц не маш нич, што ти
Петрови́на ли́шиў. Петро́вице мо́йи“. — Бискуп напи́саў до моски́ўско́го
ца́рйа. Моски́ўскый ца́рь присуди́ў бискупови́, йак му Петро́вина ли́шиў
деста́ментны. А кріль Больи́слаў отпи́саў до моски́ўско́го ца́рйа, же він
то́му не ві́рит, же му Петро́вина, бискупови́, запи́саў. — „Тоўды бу́ду
ви́риў, же му запи́саў, йак при мо́йих о́чах бу́де му запи́суваў“, — би-
скупови́ Станы́славо́ви. Ру́скый ца́рь отпи́саў до биску́па Станы́сла́ва,
йакый йист спи́р ў то́й спра́ві: — же тоўды бу́де ви́риў тым запи́сам,
йак при його о́чах Петро́вина бу́де запи́суваў бискупови́. Бискуп Ста-
ны́слаў розо́слаў ф сво́йим окре́нту крако́ўским по хресті́янах, жебы сьа
зы́шли с процесі́я́ми, с крижа́ми. Зы́шли сьа г бискупови́, — бискуп
во сво́йма льу́дми пи́шоў с процесі́йоў до Пйитро́виц, на грі́б Пйитро-
ви́ны, што йуж сьи́м ро́киў, йак быў похованы́й. Там маў набоже́нство
бискуп на його гробі́ и запу́каў па́льцём бискуп до тру́ны: — „Петре,
Петре, фстан ми́ на сві́де́цтво, бо збро́цнярь отбе́рат ми́ тво́йи добра́,
же не ви́дыў, йак йис ми́ запи́суваў“. — Петро́ з гробу́ ўстаў, ка́заў си́
выне́сти крэ́сло, сто́лик, па́пір, атра́мент, пе́ро, — бискуп му то даў
ўши́тко. И пи́ше Петро́вина пильа́ крільа, — бо и кріль там — и даў
бискупови́ до рук; а дру́гый за́пис г моски́ўско́го ца́рйа, бо там пра́во
йшло. И бискуп заўсе вы́граў Петро́вице.

Тоўды кріль розгны́ваў сьа на биску́па, бесы́ду́йи до лийтнанта:
„Возми́й сой де́ўйат войа́киў озбро́йных и ид гля́дай биску́па по ко-

стѣлах, — де го найдеш, там жебы-с го зѣраз шабльоў порубаў!“ — Лейтнант пішоў з войакамі до замку. Прійшоў лейтнант до першаго костѣла під замк, котрый сѣ называт „на Скаўцы“. Бискуп стаў до слўжбы божой, — лейтнант вытѣг шабљу, выгнаў шабльоў рубати бискупа при оўтарі. Таі рўка зостала ў гору, рўкоў лейтнант не рўшиў. Лейтнант Бога благаў, жебы му Бог даруваў, а бискупа не бѣде ображаў. Рўку му Пѣнбѣг снўстиў; лейтнант пішоў с костѣла на замк до крѣля и повѣдат: „Иист при оўтарі, слўжит слўжбу божу. Вытѣг йим шабљу, хотыў йим рубати, — рўкоў йим не рўшиў. Проснў йим Бога, жебы мѣ Бог у рўцѣ даў рух, та бискупа не бѣду ображаў, — так мѣ Бог рўку пўстиў и йа тах прійшоў“. — Крѣль зобраў сѣ, ўзваў палаш, пішоў до костѣла на Скаўку, прилѣтыў і бискупови і оўтарови з вытѣгнѣноў шабльоў, зачаў рубати бискупа. Што отѣаў в бискупа, то назад прійшло и прирѣсло, — а бискуп отпраўлят. Потѣм крѣль крикнуў на войско: „Иакый кавалец одѣтну, такий бѣрте и с костѣла вымитўйте!“ — Крѣль рубаў на кавальцы, а войаци кавальцы в бискупа розносили поза косьцьцў. Ф тѣм разѣ злѣтыли сѣ незнаймы пѣахи великы, — тотѣ пѣахы каждый браў до двѣуба кавалец кѣла в бискупа и нѣс перед оўтарѣ и прилѣжиў, ѣткѣль бѣло. Фшитко сѣ зрѣсло, и бискуп слўжбу божу дослўжиў и зѣраз гмер при оўтарі.

Тоўды крѣль Бѣльислаў зўважаў, же сѣватѣго порубаў, — так пішоў с Кракѣа крѣль Бѣльислаў, што ниhto нѣ знаў, де сѣ крѣль пѣдыў, — а вѣн пішоў до москѣўскоѣ царѣа. Гвошоў до цисѣрскоѣ кўхнѣ, учѣниў сѣ нѣмым и там за три рокы ф цисѣрскѣ кўхнѣ выслугўваў, начѣнѣа мѣў, вѣду нѣсиў, замѣтаў; а до спѣвѣди хѣдиў до йиднѣго ксѣндза до католицкѣго (пѣльскоѣ). А тот час трѣйи крѣльѣве выдѣали войну москѣўскому царѣови: татарскый крѣль, черкѣскый и швѣцкый. Москѣўскый царь барз сѣ затурбўваў, бо знаў, же го звойўѣут. А Бѣльислаў нѣмым ўшитко розўмиў; та пішоў Бѣльислаў до того ксѣндза, што сѣ до нѣѣго хѣдиў спѣвѣдати. — „Ксѣндже пробѣршчу, прѣшу ознаймѣти царѣови, жебы сѣа ниц не бѣѣаў, лѣм жебы мѣ даў до мѣѣѣи мѣѣи ўшитку комѣнду, бо йа йѣздем Бѣльислаў, пѣльскый крѣль, йѣздем рѣцѣр“. — Ксѣндз пішоў до царѣа, пѣвѣў царѣови. Царь ўзваў бѣдѣнтрѣў (тых, што в ним маѣют йѣдну радѣ) и слўгѣў и рѣцѣрскый ўбѣѣр, и до кўхнѣ і Бѣльиславѣѣ. Зѣраз го ф кўхнѣ крѣль даў убрати по йѣднѣорѣлѣску йако рѣцѣрѣа. Тамтѣтѣ трѣйи крѣльѣве прѣйшли до вѣѣны на Росѣѣана, — Бѣльислаў йак зачаў войувати, выгравў, звойўваў ўсѣ-трѣѣох крѣлы. Москѣўскый царь сѣѣѣи прѣва затѣагнуў по тѣх крѣѣах, йуж йист чѣстыѣ спѣкѣй. Йак москѣўскый царь и Бѣльислаў, пѣльскый крѣль, обѣдали, росѣѣскый царь мѣѣѣт до Бѣльислава: „Братку, ты мѣне так оцѣлиў, — они бѣли нѣа звойўвали, а ты йѣх звойўваў. Тѣпер ты

сой ви́бер с тых трйох кра́йіу, ко́трый ти сѣа сподобат, и бѹдеш крѣльом, а йак то́бі треба бѹде на по́мич, то йа то́бі пѣду, а йак мѣ треба, то ты мѣ пѣдеш“. — Крѣль Болы́слаў гварит до ца́рѣа: „Йа нич от тебе не жа́дам, лем жебыс мѣ голо́уу сѣау, — бо йа сѣвато́го порѹбау́ ме́чом, тай йа од ме́ча мам гыну́ти“. — Москѣ́ўскый царь бесѣду́и до Болы́слава: „О, бра́те, за та́ке до́бро жебы йа то́бі голо́уу стѣнау́?“ — Болы́слаў гварит: „А йак ты мѣ не зѹтнеш, то йа то́бі зѹтну“. — Фѣтау́ Болы́слаў на но́гы, вы́тѣаг ша́блѹ на ца́рѣа, — та рад-не-рад москѣ́ўскый царь вы́тѣагнуу́ сво́ю ша́блѹ и Болы́славѹви голо́уу сѣау́. — Так сѣа пѣльскый крѣль оста́тний скѣньчиу́.

Зап. від 74 літнього старушка Ілї Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

193. Сѣвятий Щѣпановскый.

Йак сѣвѣтого бѣскупа Щѣпановского забивали, то він прокльив польски войско і воно сховало сѣ до йїдної гори ві сѣвѣтим Ва́цлавом. До́піро йак то войско вийди с тойї гори, фтоди нанѹво пофѣтани Польшча.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.



IV.

Легенди про ведовірків і чарівників.



and

194. Про вічного Жида.

А. То як ішов Сус Христос на распяте і як ніс христа на собі, теї як був змучив сі, і став собі під хатою їдного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати теї сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сі на него теї кажи: „Від нинішного дня ти, Жиди, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида теї кажи до Суса: „Ні, чого ти став „йди далі бук“.

А Сус Христос до неї также сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім сьвіті“ і пішов собі далі. І від тоді то стали заклимати сі „далі-бук“, а то гріх так казати. Теї зараз по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка сьвітами, то ходят до нині по сьвіті і ни мают нігде жадного пристановиска. Шо прийде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвое ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тільки раз на сто літ здибаю-ці і поговорет трохи теї знов мусят розходити сі.

Зап. в Теремію. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Веретельник.

Паралелі: Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 1145.

195. Вічний Жид.

Б. Як Жиди Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест распинати, то він ішов попри єдну жидівську хату і хотів там відпочити. А Жид вибіг із хати тай тругив Ісуса тай каже: Іди, іди, чого стоїш під мойов хатов. — А Ісус каже ему на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на гріб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Невірний єсь Богу, невірний і міні, не варт єсь плакати на моім гробі! — А він плакав на єї гробі, жалував, що єму Бог забрав доньку таку молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у остатній квадрі, то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька літ тому був і в нашім краю.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелі: Жидь вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Второй накладъ. Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпинати, а Христос надійшов з хрестом і хотів троха оперти ся о єго хату, спочити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного суду“. То він і доси ходить. Десь недавно — говорять люде — виділи його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім місяці старий-старий, а на новім місяці знов відмолоджуєть ся.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександр, що вимазавав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександр до церкви і почув як сьвещенники співали, що з вішого буде нисший, а з нисшого буде віший. Цар Олександр на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто віший, а я аби був нисший! — Сьвещенники кажут, що то так є уписано в книгах. Цар Олександр прийшов і вімазав се з книг, а ангіль прийшов тай написав знов се золотими буквами, що так має бути. По службі божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам запрячі коні і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одіж із себе і поклав коло води і як цар Олександр купав си, ангіль прийшов і єго одіж увєв на себе, сів на поїздь, фірман обізрів си і гадав, що се цар Олександр сидит на фірі, тай пішли до палаців і сів за цара Олександр.

дра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до дому і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександр. — Наш цар Олександр на троні. І звели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, шо він вимагав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? — Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, шо тут є такий і признає си, шо був царем Олександрем. Коли він є тут, обмийте его і оберіт у файну одіж, і дайте ему злотний перстінь і ведіт суда.— Уни увели, а ангіль, шо зібрав его одіж, сказав его поставити коло себе з лівого боку, сказав увести его жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Его Бог покарав тай помилував за то, шо він вимагав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже ему: Паметай, абес більше не согрїшав! — І пішов, а він зістав си назад так царем Олександрем, єк був.

Зап. в Довгополи, Косієського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелі: Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинскій. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 70 і 71. — Chelchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. Т. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. Т. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. Т. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовського*).

Йеден пан захтыў грóшей, а не маў йїх де дыстáти. І загадаў дўмку, шчобї сьи пїтписáти чортякóви. І вйїшоў кóло опїўночи на двір і свїснуў ў мїзбїльний пáлец, а злий приходит і питаїе йего: Чо ти хочеш? — Дай ми котéл грóшей то ти сьи пїтпїшу. — І прыніс

*) Твардóский — Цовітóвич, бо ў повїтью. Прим. оповїдача.

па́нови котéл грóше҃й, а пан пітписаў сьи, а не зробіў контра́хту, коли го ма́йе ўзьй҃ги. Ходіў злий дух чéрeз йакийсь чис, а йак му сьи наўкíмло, то прийшоў по записану д́ушу. А Пові́тович вітповіда́е: Зроби́ ми тих три річи, то йа то́бі ска́жу, то мнѝ вóзьмеш, а йак не зроби́ш, то мнѝ не вóзьмеш. Йедн́у річ: Чéрeверні тут́у висóку гор́у, шчо на нѝй йе на шчоўбі постаўлени́й хрест; де тотá висóка горá, аб́и буў рíмний пльац. А др́уге: На т́ым пльац́у посьй́й мак, а с то́го ма́ку аб́и за йедéп рік виріс велі́кий льіс; а трет́е: Аб́ис сьи скупáў ў місьц́и вод́и. — І нальльй́й ў міску вод́и, а́ле сьвичéнойі, а злий дух йак ско́чиў ў туту вóду та́й сьи попáриў і с то́йі злóсти йак йего ўхóпиў і нѝс го ў пові́тбу аш під небеса́; а зві́тти хтыў йего ќинути аж ў пéкло. А йак го піднѝс, а він зач́иў сьпівáти порáнну утрéньу. Зьйшла́ Мátка Бóжа і притисну́ла до се́бе йего́ і Пові́товича, і злóго д́уха шче гíрше попéклá, шчо злий дух вітско́чиў. І Мátка Бóжа від́йшла́, а йего́ лиши́ли ў пові́тбу, аб́и в́исыў і б́уде в́исыў до ќінцьй́ сьв́іта.

Зап. в цв́ітни 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пу́жниках, Бу́чацького повіта.

Паралелі: Kolberg, Poznańskie. Т. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. Т. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяк-музика.

Був сибі їден дяк грíшник, бо він ходив до чужих молодиць. Али Бог їму ни міг того стирп́ити і таки покарав їго. А він був ше музика, вмів на скрипц́и добре грати. От їдного разу в ночи сидит він в їдно́й молодиц́и те́й грае її на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан те́й проси їго, шоб ішов грати до него на балъ. Те́й мій дяк вийшов, сів з паном до карити те́й поїхали. Аж приїхали до л́іса, а там ви́ликий палац; і пішли до палацу, а там повно панів і панів і вс́і в чорно повбирані. Те́й як зобачили їго, стали просити, шоб він їм заграв. Дали їму ф́ест наїсти с́і і напiti с́і, а потім він сів за стіл і став їм грати, а вони стали танцювати. А то були чорти і вони хтіли взяти сибі їго душу. Те́й десь як вже мала надходити північ, вони перестали танцювати, те́й дали дякови стрі́льбу, те́й кажут, шоби він стріляв до ві́кна. А як дали їму в руки стрі́льбу, то лю́фою обирнули до него, а ложем до ві́кна. Але то ше добре, шо він мав та́кий звичай хрестити с́і, те́й взяв і перехрестив с́і і став цілювати до ві́кна. Те́й шо но приложив стрі́льбу, аж види, а в ві́кні сто́їт хрест, а на ньому Сус Христос і з

ран їму тече кров; теї дяк як то зобачив, впав на землю биз памнати, і прибудив сї аж на другий день рано. Теї він диви-ці, а він сидит на купинї в очиретї, а коло него те, шо він вчера їв, сиклинї і кїнске лайно, а замість грошиї чиринки. І від тоді більше вже ни ходив дяк по чужих молодицях.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20. — Чубинський, Труды. I. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. I. Ст. 74—77. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 18—19. — Чернигов. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буў ў одним силы бідний чоловік і маў кількоро дитий, а жінку лідашчо. Ў жадин спосіб ни міг собі нийакойі ради дати. Ни доўго намисльоваў сьи, вибираїи сьи ў дорóгу шукати шчасья. І прихóдит чїриз оден гостїнец, чїриз роздорóжи і здібайи сьи в однім панкóм. Наздоровіў йимú і питаїи сьи той панóк, чогó він потрібуйи. А він оповідаїи йимú ўсьу своїу бідú. Той кажи: Їа тобі пораджу, али мусиш записати миньї своїу дúшу. Він кажи: Дам, али ни так бóрзо, хібá на доўший час мусит вітклївати. І відали собі термін на пїидисьять лїт; по пїидисьитьóх лїтах маїи приїти по дúшу. Пукнуў о землю панóк той і витьгаїи дóсить зóлота, срібла — там йимú сьи вітворило — і дайи тóму бідному. І кажи йимú так: Маїиш на твїй дорóбок, а за пїидисьать лїт їа приїду і бúду тибé питати деўїать слїу; їак миньї вітповїш, то душа твоя зьїстани при тобі, а їак нї, то возьмú її с собоїу. Вирнуў бідний той до дóму і зачинаїи повóленьки розмножувати своїй гóсподарство так, жи дóсить зьїстаў вилїким богачем. І ни рóбит нїц їнчогó, лиш мóлит сьи Бóгу, дайї їалмужну, слóвом стаў сьа побóжним чоловіком. Минаїи пїидисьать лїт, приходит панóк по дúшу. Тóїї нóчи, наколї він маў приїти, приходит пїирит тим оден подорóжний і прóсит сьа ў него на-нїч. Али той гóсподар виповідаїи подорóжному нїчлїг, кажи, шчо в найбільшойу охóтойу їа би вас приночуваў, али їа сїїї нóчи маїу мати нисподїваньї гóсьтї. Али той подорóжний буў ўпертий чоловік і ни хотїу сьи ўсту-

п'яти. Кажі: Їа ва́шим го́сьтьом ни будú ны́ц на пирищко́ды, ты́лько собі ко́ло ва́ших двирі́й будú сиды́ти цы́лу ны́ч. І го́спода́р му на то́йи звы́зво́лиў. Нако́лі подоро́жний засы́ў на сво́йи ста́новищчи, прихо́дит і гісьть (по ду́шу). Пу́кайи до двирі́й і пита́йи сы: Чи спиш га́здо? — А той подоро́жний, котрй́ сиды́ў ко́ло двирі́й, вітпováда́йи: Ны́, йа ни спй́ў. — А він ка́жи той панóк: Ну будéм говорі́ти де́ўйать п'ятань. — А подоро́жний ка́жи: Мо́жиш зачина́ти. — І пита́йи сы той, ка́жи: Шчо йи йидéн? — Той вітпováда́йи, ка́жи: Йидéн так йак ны́ц. — А він пита́йи сы: А шчо йи два? — Той ка́жи: Два хлóпцы́ то йи до́бра компа́ны́я (а га́зда спит, ны́ц ни зна́йи). — Пита́йи сы да́лы: Шчо йи три? — А він ка́жи: Три хлóпцы́ до́бри бйи. — Пита́йи йигó: Шчо йи штíри? — А він ка́жи: Штíри ко́леса́, до́брый віз. — Пита́йи йигó: Шчо йи пйить? — Той ка́жи: Пйить дывóк, то йи сво́йи вичирні́цы. — Пита́йи йигó: Шчо йи шісьть? — А він ка́жи: Шісьть во́лыў йи свй́й плуг. — Пита́йи йигó: Шчо йи сым? — Кажі, жи сым хлóпцы́ў, то йи сво́я́ вина́. — Пита́йи йигó: Шчо йи вісьым? — А він ка́жи, шчо вісьым оборо́гіў, то йи свй́й хлы́б. — Пита́йи йигó: Шчо йи де́ўйить? — А він ка́жи: Їа дй́ўйитий а́нгел віт Бо́га, а ти, чо́рти, шчиза́й гет. — Нако́лі го́спода́р ўста́ў, ны́ подоро́жного, ны́ го́сьтьи — і душá йигó.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужняках, Бучацького пов.

Паралелі: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и рассказы. Ст. 56. Избавленіе запроданнаго чорту. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані також паралелі до ріжних мотивів про продаж душі чортови. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буў йіден швец бідний, і він пішоў до лы́са і вірубаў собі берéзу. Несé ту́йу берéзу, але злий дух вихóдит з лы́са. Сы́ў на берéзу тай ка́же: „Шо́ ти несéш сýху берéзу, нашó ти йи зруба́ў?“ — А він сы́ нерекінуў лы́сничим. — І швец так йигó тьйгне бídaчйско доро́гоў і ка́же: „Пáньи, до́сить мины́ тьйшко нести, але ше й пан сы́ли на берéзу, жиби йа ше й тьйгну́ў...“ Той злий дýх ка́же до нéго: „Пітпиші́

мины сы, то йа тибі подаруйу тотó. Дам ти грóші мно́го і ни будиш бідіу, на цáлий рік“. А він, були деўйатеро душ, і ўсьі деўйатеро душ записаў. І тоді ка́же: „Йа за рік прійду по тебе, — жибись сы ни відпираў, жи ни підиш!“ — Але той с то́йі ты́хи велико́йі, жи йіму лы́снїчїй даў грóші, (він сибі думаў, жи то лы́снїчїй) прійшоў до жінки й ка́же: „Шо йа зробіў, — йа сы пітписаў лы́снїчому, жи йа йіго буду ўже“. А вона́ ка́же: „Ну, та най там! Колись до́бри грóші ўзьиў, то ми підём та й будём робіли“. Але ка́же: „Ми не будемо ў лы́снїчого ны́ робіли, ны́ ныц, 'по так будём“. — Маў дыўчїну, ма́ла сым лы́т і дўже міла читáти фáйно, побожно, Бо́гу сы мо́лила. І Ісус Христóс прійшоў до не́йі і сьвітїй Никола́й і ка́же (так Ісус Христóс ка́заў): „Йак він прійди по вас, то йак тáто будé робіў чóботи, то аби ни ўставаў зі стільцїй, поки йа ни ска́жу“. Допіру зьиў швец, рóбит чóботи з вéчера дўже доўго, — приходит злий дўх по не́го і ка́же: „Но, збирай сы, — а він сы називаў Гаўри́ло — бо ми ўже будём йшли“. — „Ой, йа ма́йу — ка́же — чóботи доробїти, бо йа з бідних рук жи́йу, то не мóжу так жїво покїнути, — бо ды́ти малі, жінка — кáе слаба́, том не гóден покїнути, бо трéба заробїти на дорóу...“ — „Але йа тибі — кáе — дам фóршпан, ми пойдем, ни трéба ти грóші“ — так злий дух повіў. — А сьвітїй Никола́й кáе до дыўчїни: „Йак він ўстане, то най той злий дўх сыда́йи, — то він йіго заклинé“. І ка́же той швец, — той швец доўго робіў чóботи, то́му сы ўкўчило сто́йити; йак швец стаў збирáти сы ўже йти, а злий дўх на столéц, на йіго мїсце. І ка́же швец: „Ну, та ўстава́ймо ўже, ходым!“ — „Але мины сы — кáе — здайї, шо йа ўже кáмїньом, шо ўже не гóден ўстáти.. Ты́шко ми сиды́ти і ты́шко ўстáти“. — А Ісус Христóс сто́йаў з бóку, а злий дўх ни знаў. — А ўже й кўри пїют, а він сы квáпит: — „Пусти ны́, — ка́же — Гаўри́ло, бо йа ўже йду...“ А Гаўри́ло ка́же: „Йа пóти не пўшчу, пóки йігóмосьць не прійдут. Будеш знаў, шо робїтники коштўйут“ — жи він тї́лько робїтнїкїў браў. Але стáршїй брат нїсé двїно́к ў перéд і хрест, та́й задзвонїў коло поро́га. Злий дўх 'бїсьцьаў скрїнку тўйу, жи шиўцьї тримáют, ўже думаў, шо то йігóмосьць шли, — але кáе: „У тебе, шеўче, закльїте мїсце йи. Поверпї мины грóші тїйї, жи йа тибі даў, йа тибé ни хóчу знáти...“ Али швец ка́же: „Ти мины ше дай грóші, бо йа десы́тьма пáльцьїма заробїйу, йа дўже бідний, ды́ти ма́йу, тáже менé — кáе — шїла коштўйут багáто, жиби йа йїх дáрмо лишїў, — сплатї мины“ — кáе. „Йа тибі — кáе — сплачу́, але ше на рік пітпиши́ сы“ — ше хтыў на рік прїбувáти, шо він з ним зрóбит. „І нá ти кўпу грóші, 'но ны́ пусти!“ Кáе: „Давáй мины найбїльше грóші, то йа ты́ пўшчу“. Той злий дўх насїпаў йіму грóші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́йиш ўже на цáлий рік, 'но ны́

пусті". А дьўчина пішла до ксьондза, да́ти зна́ти, жиби йі́гомосьць йшли живо с кропі́лом. Ксьондз с кропі́лом, — швец прóсит злийду́ха. — „Да́й ми ше -- ка́е, — ше б́льше гро́ші, то за́ра підéш“. — Насі́паў гро́ші багáто, але сьі д́внт: ў́же йдут ксьондз с кропі́лом. А він сьі прóсит, ка́е: „Пусті́ ны. Ай, — ка́е — пусті́ ны, бо йа ў́же на короткй́ гилі́ в́шу, бо йа сьі тут ростóбилу...“ Але сьв́тй́й Никола́й дьўч́ны сказаў: „Йди́, каж́, най си ў́же йде, — дóбри, жи гро́ші даў, то ни б́днті́ б́днлі́“. Йі́гомосьць до хáти, а злий д́х с хáти ўты́к. Тй́й ка́жи дьўчина: „В́днті́, що то Бог допомага́йи“.

Але ў́же р́к в́йшоў, — пр́хóднт злий д́х зноў по нéго. Ни йде до хáти, 'но стаў п́д в́кнóм, бо — ка́же — з́ двóру то він живо ўты́кне. Швец рóбнт чóботн, сн́днт на ст́льц́, рóбнт чóботн, — а злий д́х пр́хóднт п́д в́кнó і кл́че й́гó: „Гаўр́ло, зб́ра́й сьі!“ — „Гаўр́ло, ни Гаўр́ло, йа сьі ни б́ду зб́раў, бо йа старй́й, ни гóднн́м 'тн ў́же“. — „Тос гро́ші — ка́же — гóднн буў б́ратн, а йт́с нн гóднн!“ — „Ст́й, ст́й — ка́же — п́д в́кнóм, йа сьі буд́у зб́раў“. Та́й йак стаў ў́ в́кн́й, так стóйт, закамен́йў. Та́й ка́же до нéо: „Но, і́ нн п́днш?“ — Швец ка́же до нéо: „Ст́й, ст́й трóхн ше, бо ма́йу рóбóту“. Тнмчасóм д́тн сьі зб́ра́йт, ан́у, ў́зньў швец зб́ратн сьі, а дьўчина пішла до ксьондза. Але дьўчина пішла до йі́гомосьцьа, жиби йшли с кропі́лом; покроп́гн м́сце тóйн. — „Ой, йакй́й тн, — ка́е — шóўче днўнй́й, — йа сам буд́у т́каў, 'но мн́н — ка́же — пусті́!“ — „Нас́п мн — ка́же — гро́ші, то п́дéш“. — „Й́акже йа — ка́же — тнб́ гро́ші дам, колн тн гада́йш ц́ркоў будовáтн.. Та бо йа тнб́ купнў — ка́е — за конь́!“ — „О, то тн — ка́е — хóчнш мнóў й́хатн? Тóго нн дочекáйш!“ — А злий д́х засумовáў сьі с тóго, жи ў́же зноў нн ў́зьмн. Йдут ксьондз с кропі́лом — : „Йа т́й ка́жу, ўты́ка́й йак найбóрше, 'но мн ше да́й гро́ші, бо ў́же ксьондз йдут...“ Злий д́х тóйн ўчуў, та́й ў́ нóгн, полéтыў з в́трамн. Тод́ пр́хóднт ксьондз до хáтн — : „Ну, шож тн, — ка́е — Гаўр́ло зроб́нў?“ — „Та бо йа, прóшу йі́гомосьцьн, — ка́е -- йа сьі п́тпнсаў злийду́хóвн ше на р́к. Да́й гро́ші, то трéба ў́зьнті́. Мóже Гóсподь Бог — ка́же — мн́н допо́мóже, буд́у ц́ркоў будовáў, то йа с тóго в́йду“.

Швец р́к в́буў, — пр́хóднт по нéго злий д́х. Тй́й дьўчина ка́же: „Тáту, ў́же тнпéр п́дéмо, — семолы́тна дьўчина — кол́ тóй льн́снч́й сьі так ў́пелéснў, то м́снмо йтн...“ Пр́хóднт злий д́х до хáтн — : „Но, зб́ра́й сьі, Гаўр́ло!“ Гаўр́ло ќнуў чóботн, йде ў́ сьннь, ў́сн д́ўйатъ, д́ўйатъ душ. В́йшли ў́ сад, — там д́ўже слнўкн йн. Швец зажь́лдуваў за слнўкáмн та́й ў́зьнў тр́стн, але такóйн швец с́лн нн ма́йн, жиби слнўку потр́с, — потелéпаў, та́й нн ў́пáла нн й́днá. — „Бо то — ка́е — йак найбóрше тр́стн слнвóк, жиби йа йшоў“. Йде

злий дѹх до сльї҃ки, злїпаѹ тай трисе. Чїпїѹ сьї сльї҃ки, потрїсе, — аж лїсты облєтыло. — „Ош то, шеѹче, тобї будє ѹ мєни дѹбри: ѡа будѹ — мѹцнїїм — будѹ робїѹ, а ти 'но бѹдєш сїбї спацїруваѹ і на ѹмерлї бѹдїш чѹботи робїѹ...“ Але ѡак злий дѹх ѹчїпїѹ сьї сльї҃ки, тай ѹже сьї ни гѹдин вїччїпї҃ти. Тай кїже: „Гаѹрїло, пустї нї вїт сльї҃ки, нї ти грѹшї і тїї твѹї квіти, — аш три квіти ѹже маѹ — бо то нїхтѹ с тобѹ не вїйшоѹ на лад і не вїйде“. — ѹзїѹ Гаѹрїло тїї квіти, зачїнаїи дєрти ѡїх — : „Кїнь, Гаѹрїло, квіти на зємльѹ“ — а те стоїаѹ коло сльї҃ки, сьватїї Нїколаї го так закамїнуваѹ — : „Цї ѹ тебє, Гаѹрїло, такє мїсци, жї ѡа сьї не гѹден поступїти ані крок? Нїа ти грѹшї і пустї нї, жїбї ѡа лєтыѹ ѹ свїї край“. Гаѹрїло подєр квіти, кїнуѹ на зємльѹ, а дьї҃чьї семолїтнє кїе: „Тїлько, тїту, мїїте грѹшї, а тїх квітїѹ ни запалїтє!“ — ѹже жьїлуваѹ тїто сьїрнїк ѹзьїти запалїти квіти. — „Возьмїт за крєїцар сьїрнїк тай запалїт“. ѹзьїѹ швєц квіти, запалїѹ — : „А то, — кїе — шеѹче, ти ше мудрїїшїї понад уѹсї, — так злий дѹх повїѹ — дѹсїть ѡа мѹдрїї, але ти мудрїїшїї“. Дївїть сьї злий дѹх: ѹже ксьѹндз їдѹт до шеѹцьї по чѹботи. — „Жїбї ѡа буѹ знаѹ, шо ксьѹндз с шеѹцьѹма компанїїи, то ѡа бїм буѹ тебє до берєзи прїчнїїѹ ѹ льїсы. Колїс квіти подєр, то хоць менє пустї ѹже“. — „Але ти — кїе — мїнє ни бѹдїш нїгди зачїпаѹ?“ Зачїнаїи грїмїти. — „А, — кїже — грїмїт, а ше ѡ — кїже — ксьѹндз їде, — пускаї нї — кїе — ѡак найбѹрше!“ — „Бо то — кїе — ѡа кїмїнь мїѹ возїти, чєкаї, ше тобѹ будѹ кїмїнь возїѹ...“ А дьї҃чина кїе: „Тїту, пусьтїт, най сї лєтїт, жїбї мї го — кїже — нїгди ни вїдьїли ѹже, бо вїн дѹже зрадлївїї. Мѹже грїм ѹдїрїти ѹ нїшу сльї҃ку і ѡїгѹ забїти, то паскѹдне мїсци...“ Але сьватїї Нїколаї кїе: „Їди по шїло, дѹбре го сколї, жїбї хрєщєного сьї нїгди не чїпаѹ. Бо то — кїе — ѡа тїлько льудїї мїѹ пїт своѹ рукѹ, ѡа нїмї нїц ни рѹблѹ, 'но камїнї вѹжѹ, але шїлами ни шпї҃гаїѹ...“ Вїйшоѹ швєц, ѡак го шпї҃гнуѹ шїлом, аж му з нєго мїзи натєклѹ тїлько, жї ни мѹжна булѹ перєїтї тамтѹдї. — „Вїпусти тамтї дѹшї, жї мїїш, — так швєц — тамтї льудї, то ти ѹсѹ подарѹїѹ“. А злий дѹх кїе: „Дє ѡа мѹжѹ тамтї льудї вїпустїти, коли ѡа квіти ни мїѹ!“ — „Напїшї — кїе — на пїмнїть“. — „Пустї мї їднѹ рѹку, то ѡа ти напїшу, аж не вѹмѹжєш ѡїх гѹдувати“. ѹзьїѹ швєц, пустїѹ му їднѹ рѹку: аш тїлько напїсаѹ квітїѹ, жї на подвїри ни моглѹ сьї ѹлїсти душ. Сак пустїѹ сьї злий дѹх ѹтыкїти, аж не моглѹ ѹчмї ѹздрїти, кудї вїн лєтїт. Полєтыѹ злий дѹх, повїпускаѹ, дє шо бѹло, дє ше ѡакї бѹли. — „Ото — кїе — швєц мѹдрїї, тїлькїї мїїток ѡа маѹ, і швєц ѹ мєни вїдѹбрїѹ, а ѡа тепєр бїдїка. Гєї, — то кїе тогдї — шо ѡа тепєр — кїе — будѹ

робіу? — Уже си радит тих своїх, компаньістих. — „А то — кáе — тос си тепер зробіу, — мусиш сам каміньи возіти“. Йіде злий дүх по камінь, — зачинайи гриміти. Грім удариу, злийдуха забиу, і каміньи ни привіз. — „Ото — кáе — йа шчїсьтѣ ни маіу ныц, ны дыти мойі ни маіут чим працьувати і бұдут бідіти, поки свѣта стáне“. — Уже ўсьа.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелі: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (три варіанти). — Етнограф. Збірник. Т. I. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грішні душі.

Записаў сѣа йіден пан до Фармазіныу. І йуш прийшоў тот час, жи маіут го брати. Али быў йіден пийак. Напіў сѣа, а тот пан увійшоў такій до кóршмы, сыў і думат. А він сѣа пытат: А ты чо такый сумный? — Ей, шчо ты мені ў тым порáдиш! Заўтра маіу до пѣкла йти. — Дáй ми на горіўку, йá за тѣа піду. — Тот даў му грóший шчось, купиў горіўкы і прийшоў тот час, дрúгый день, йак пан маў йти: Ну, ході, йá си найáу за сѣбе. І ўказаў тóго пийакá і ўни ўзвали го. Завели го там і повідайт: Нич не маіиш робіти, хыбá пít тыми пйатма китлами класти огень, жебы не ўгас ніколи, йак ныч так день. — Ба, горіўкы ми постарáти. — Ўни принесли му бóчку горіўкы. Він пиў, пиў і выпиў ўсьу. А ўни дѣсь сѣа поросходіли по свѣтах тоты злы, горіўкы нема, думат си: Шчо йа будú ту паліти, кой не знайу, шчо ту йи? Йá сѣа подіўйу. — А ўно были дүші. Він пороскривáў, ўсьо полѣтыло, бо мóже так Бог даў. Тоты прийшли: А шчо ты зробіу? — А шчóжбым зробіу? Нич! Ни стáло ми горіўкы, том ўсьо хотыў потерѣти! — Гадайт вони собі: Шчо з сим робіти? Хóць бы шче сѣа шчо призбирáло йакых душ, він шчѣ бы выпустиў. Ўзвали, вівели го і пхит чѣрес поріг: Рұшай вітти!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщакá Терлецького.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў йидён такый, жи хотыў абы быў добрым стрільцьом, али ни міг нич ўбїти. Хтось йому поворожиў: Обесь сьа сповїдаў і бес сховаў си тотó причастїа у рот під йазык, бес вїйшоў ў лыс; там йи на бұцы вїрїзаный образ: Присьвїта Дьїва, вїрїзали пастухы на бұцы. Там тотó завертїш і ў тотó стрїлиш. Шчо хоч, то забїиш потым. Йак стрїлиў ў тотó, йак зайшла кроў течї, ледво утык; і настрашиў сьа с того і ўже му не дуже добри йи. Іде і йуж му сьа перед вóчи пхайи ўсьака звїрина: І лїсы і воўцы і медвєды і зайацы і шчо йи, йака птїцца на свїты така дїка. Али вїн приїшоў до йидного пана і стаў за стрільца. Йино вїйде на обóру, йуж йи шчо доокóла ньóго бїти. Ўвїдыў пан: Йа такого стрільца не хочó, йдї ты собї, ты не йи пєўный. Йидным слóвом йидєн го так пан вїтправиў і дрўгый і трєтый сáмо. Вїн сьа твєрдо покáйаў, жаль йому, йакє зробиў і хочє сьа итї сповїдати вась. Вїйшоў до сповїди, почаў повїдати, йак то йи, йак зробиў; не хочи му ксьиндз дати розгрїшенья. Вїн пїшоў до дрўгого, такїй не хочє. Пїшоў до бїскуна, такїй не хочє. Іде дорóгоў, такой му сьа вальбат звїрина попїд ноги, али вїн не хочє бїти. Приїшоў до ковальа і сьїў. А коваль йому повїдат: Чó ты такый сумный? — Так і так йим зробиў, росновїў, цїлє ўсьо йак было с кінца. — Коваль мовит: Йа тобї заўдам покúту. Ўзваў обрúч желїзный, шчо маў цаль заўгрупшкы і сковаў му на шийї: Ідї, йак сьа тот обрúч урвє і ты сьа спокутуйиш. І вїн ходїў, ходїў — доўго, али вїйшоў ў лыс, сьїў си на пенька і сьїдїт; а гримїт такє, захмарило сьа, жи свїта не вїдно. А бїда — пек йї — с скалы ўсе вїбїгне, вїшне г....у — ныбы на грим — і сховат сьа, жи не бойт сьа грóму. А вїн тотó дївит сьа, тай си думат ў голові: Тьфу, пек ти, публыко, та шче й ты си з мєне сьмїх чїниш, та выпїнаш г....у? Знбаў фўзыйу с плечá, вїмїриў си ў ньóго, вонó инó пїднвало хвїст, йак вїйшло с скалы, а тот пїттьах кúрок, праск! а вонó сьа розильльало на мазь. Обрúч сьа урваў с шийї і Пан Бїг йому вїтпустиў грїхы, дльатóго жи грим ни мїг забити, а вїн забиў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

204. Про грїшника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Нїякий пан не мав такого, жаден пан так цїльно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і диви ся, пійшов кілька кроків і підносить то заяця, то лиса, то куропатву, то знову що иншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошував того папа, в котрого той стрілець служив. А на охоті от диви ся десь якийсь стрілить і то не влучить, не вцілить, десь котрий чекає, чекає, аж надбіжить звірина, стрілить то влучить ся, що часом забє. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілив, пішла луна і диви ся — є! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і за-вирцем на очи не видить — а він знай стрілить і забє! Диво дивное! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день баль має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакомим, своякам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до ціли; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай в нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звірини нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеві! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчит, як має бути!“ Приходить. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не поживав, но заховав під язиком. — Пійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, но не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завинув і повідає: „Бери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і ціляй. — Той зложив ся, але дивить ся, на дереві де платина, ясність велика бє і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, но упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землі, зобачив на дереві висмаленний хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Ляторовський.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 19—20. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кв. V, ст. 80. — Харьков. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сина і прігнав его гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і наяв ся у попа і пас він коні. І приніс йому ангел таке пицало, жи коні підут далеко, він засвище, коні прийдут. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і так нич ни було в дома, лиш одна жінка. І ліг він до постелі з нею і розчав він з нею согрішити. Приходить ангил: Нё, каже, то ест твоя рідна мати. — І він тогди зо страху устав і ни доночував, пішов в ночи. На другу ніч у вичері вийшов до коршми, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене їсть медвідь овес, коль ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби его вбив, кілько хоч гроший, тільки ти дам. — І пішов він ід вівсу почувати, чує, в вівсі шелестит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засвѣтив собі свѣчку, дивит ся, же то ест чоловік і тягне в лім его (аби его вверг і аби ніхто ни знав). І ангил приходит: То ест твій рідний отець; кажи, ни будеш мати гріху, щось його забив. — І пішов він дале. Учинив ся день, збирают ся великі бурі і дужи гримит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) доказує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ми забити свого вітця, поможи ми забити щи тогó (чорта). І сїв собі за корч і що загримит і лусне грім в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз пристало гримити, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому злѣз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі виликі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зійшли ангели і його взяли до нѣба. І там він був, де сам захотів. Що хотів їсти, то йому було. І так ішло з ним дале.

Зап. в Хітари, Стрийського пов від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

Ў йеднім замку, шчо стоїаў при місьты, буў висóкий мур, шчо зва даўних чысьіў побудували Тўрки. І ў тих мўрах бўло мно́го склепіў, а ў тих склепа́х стоїали бочка́ми гроші. І зыбрали сы раз мішча́не і пішли до то́го замку і здѣбали чортяка́ і просіли йего́, шчобі йім даў тоті ўсы гроші з бочка́ми. А він йім казаў: Йдыт до косьцьо́ла і жебісте́ забра́ли, шчо ты́лько йе́ ў косьцьо́лы, абы́сте ны́ц не забўли то ды́станете́ гроші. А оны́ ўсьо забра́ли і приходьи до склепу, а він йіх пита́е: Усьо́сте забра́ли е косьцьо́ла?

Гет ұсьо.

А він винóсит шчипцы, шчо сьн гнóти шчипшчуйе і йім показуйе, шчóстє йеднў рич тákи забўли. А вонї йего за грóшн тákи просїли; а він пішóў до зámку і віньїс старў мїтлў, такў драпáчку, шчо ўже до половїни сьн змела; тьїлькó тотá чисьть шче сьн ў руках тримáйе. А то бўла мїтлá, шчо йак змлóцки молотїли, тáй змїтáли неў дзэрно. А він кáже до нїх: Йак ми запїшите тьїлькó душ, шчо тотá мїтлá дзэрна змела, то вам дам тотї ұсьн грóшн. А вонї не записáли, бо заледво аби ў цьїльїм сьвїтї тьїлькó душ бўло, шчо тотá мїтлá змела. І вернўли до дóму без грóшеї. Дорогóї плати злий хтыў ў грóмáди, абї йім вїдаў грóшн.

Зап. в цьвїтнн, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

207. Дїдьчї грошн.

Ў Бучїчн піло три пїйакї і багáто завинїли дáти грóшеї; два мáло чим заплатїти, а третїй не маў. І шинькар йего завирештуваў. А він пішóў по сьвóїїх знакóмнх, шчобї де пожїчити грóшеї. І обїйшоў ұсьн сьвóїї прїятелї і Жидї і не пожїчиў нвїгдє. А він пішóў до зámку, де стоїá старї мўри, же шче Тўрки полишїли і запўкаў до дверей і с тих склєпїў вихóдит чортяк і питáйе йего: Чо ти хочеш, чоловіче?

А він вїтповїдáйе: Йа хóчу грóшеї, абїс менї пожїчиў.

Йа ти пожїчу, а колї ми вїддáш?

А йа ти вїддám вїт тепер за рїк.

Накáзуваў йего злий, шчо абїс приньїс, бо йак не принєсєш, то прїїду аж до хáти. А нвїм рїк минўў, то мїшчáн грóшн ұстарáў і приньїс до зámку і там дóўго пўкаў до дверей, а чомусь нвїхтó не вихóдїў. Але він пўкаў і пўкаў, аш сьн злomu наўкїмїло і вихóдит з зámку. А йак вїйшоў і йего питáйе: Чо ти хочеш, чоловіче?

Приньїс йем ти грóшн, шчом ў тебе пожїчиў.

Ідї гет до дóму, йа тобї грóшеї не жїчиў.

І пішóў мїшчáн з грїшнн до дóму. І дивуваў сьн мїшчáн, шчо злий ў него грóшеї не ўзьнїў. А він томў не ўзьнїў, бо він йемў не жїчиў, а тóго не бўло, шчо мїшчáновн пожїчиў грóшн, бо го грїм забнїў. А то буў йего брат застўпником ў зámку і він нвїчó не знáў о тих грóшех.

Зап. в цьвїтнн 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

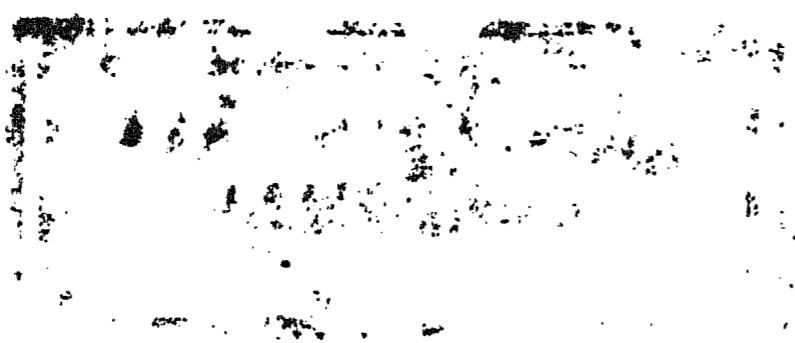
То такий пан був, що він йів гадини. І він розумів, що всео зыльи вогорит — віт чого воно йи. Али йидного разу влагодив собі йісти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взыв тей покушив, тей трошка собі зыв того. І так всео розумів, що зыльи вогорит, йак той пан. Али йидного разу йідут, тей всео зыльи сьи кланьило тому панови і признавало сьи, котре зыльи віт чого помічне. Всео сьи зыльи кланьило, а луцух кажи: А я віт килі! — А фірман дужи зариготав сьи с того, а пан кажи до него: А ти чо сьи так сьмійиш? — Фірман кажи: Він кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори писок. — Фірман йак вітворив писок, пан му плюнув в писок, тей фірман вже нычо ни знав.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кривого Казя О. Дервянка.

209. Розмова зьвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи льуди собі приповідуйут — худоба вогорит на щидрий вечер, йак господар коло нейі ходит. Господар дав бикам йісти, а сам сьи сховав і слухайи. Слухайи, а бики кажут йиден до другого: „Нам добри в нашого господаря, але ми йиго взавтра повезимо на цвинтар“. А йиго так Памбіх покарав за тойи, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від Ганусі Кучиравої О. Дервянка.



Народній календар. — В. Жите на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернігівщині. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикар'їв, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді	4-00	к.
Етнольоґічні матеріяли. т. IV. Містить:		
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстраціями)	6-00	"
Зоря , письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 6-00 к VIII, IX, X і XI по (містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лещкого).	10-00	"
Жите і Слово , вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом	20-00	"
Руська історична бібліотека , т. XIX. В праці Ю Целевича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків.	3-60	"
Збірник історично-філософської секції , т. I—IV. — М. Грушевського (Історія України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавніші часи)	13-00	"
Збірник фільольоґічної секції , т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесности. — Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Русі. — Про науковий дослід русько-українських народніх пословиць. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Его літературне і суспільне значіне. — Відгук лицарської поезії в руських народніх піснях. — До питання про сліди великоруського богатирського епосу на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільлера). — Замітки про систематичне видане творів української народньої словесности. Учена — ек педичия в західно-руську країну. — Матеріяли й уваги про українську народню словесність (I. Піснь про здобуте Азова. II. Стецьк Разін — козак Гарасим III. До справи про вертепну комедію на Україні. IV. Песоголовці в українській народній словесности). — Корделія-Замурза Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедії початку XVII ст. — Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности	3-00	"
Збірник фільольоґічної секції , т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. II Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські піснї про волю селян. — Два українські „фабль“ та їх жерела. Нарис із історії загальної порівняної літератури. — Шолудявий Буняк в українських народніх оповіданнях. — До оповідань про Шолудивого Буняка. — Українські народні оповідання у французькій мові. — Іще про українські народні оповідання у французькій мові. — Фатальна вдова (Карно-психольоґічна тема в українській народній піснї). — Псоване українських народніх пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II.	3-00	"
Зубрицький М. Тісні роки	0-30	"
„ „ Про рекручину	0-18	"
Клоустон , Народні казки і вигадки	1-00	"
Левицький Нечуй І. Світгляд українського народу. (Написано на основі книги Афанасєва „Поэтические воззрѣнія Славянъ на природу“)	0-60	"
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту	2-00	"
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько руських етноґрафів)	2-00	"
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0-20	"
Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі богату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом	4-00	"
Студинський К. Лірники, студія. (Містить словар лірницького жарґону)	0-40	"
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0-70	"
„ „ Коли ще звїрі говорили (байки для молодіжи)	0-80	"
„ „ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом)	0-40	"
„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом)	1-80	"
„ „ Ваїлаам і Йоасаф, старохрист. роман	4-00	"
„ „ Лис Микита (віршом)	1-00	"
„ „ Наші коляди	0-40	"

Ціна 30-00

5112670-12

Aus dem Lagerkataloge

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg,
Czarnecki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hruševskij, bis jetzt erschienen Bde 1—XIV (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizierte bis jetzt:

1. Vier Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoj sekcyi) enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskij (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XII Jahrh., III—IV bis zum J. 1340). Preis I u. II B. à 4 Kr., III u IV B. 5 Kr.
2. Juridische Zeitschrift, bis jetzt XII Bde, à 2 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt II B. à 2 Kr.
4. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXI.

B. Die philologische Section publizierte bis jetzt 4 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekcyi), enthaltend: Bd. I. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskij (erster Theil), Preis 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Litteratur, von Michael Dragomanow (erster Theil). Preis à 4 Kr.; Bd. IV. Biographie d. T. Ševčenko, von Koniskij, (zweit. Theil), 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizierte bis jetzt 7 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskij und Vlad. Levickij, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevych. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV. (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Litteratur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. I, Preis 4 Kr., Bd. II, 5 Kronen.
3. Kotljarevskij, Die travestirte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publiziert:

1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 10 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X à 3 Kronen, Bd. V u. VI à 4 Kr. (Aus dem Inhalt: Weihnachtsfest am Kuban; Galizische Volksmärchen; Galizische Leiermänner, ihre Lieder, ihr Jargon; Beiträge zur Ethnographie der ungarischen Ruthenen; Legenden, Märchen, Fabeln, Novellen und Sagen der ungarischen Ruthenen; Volksüberlieferungen über die Czarenkrönung; Der Volksglaube in Ostgalizien; Sammlung der Volksanekdoten; Sammlung der Volksnovellen; Galizische Sprichwörter.

2. Beiträge zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobruža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen. Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiv, Die Corporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweit. Theil).

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen, Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschien N. 1— ukrainisch und deutsch.

Ціна цього тому 3 корони.

332
1